

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Silvija Fister

Okoljska diplomacija Ljudske republike Kitajske

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Silvija Fister

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Okoljska diplomacija Ljudske republike Kitajske

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

Okoljska diplomacija Ljudske republike Kitajske

POVZETEK

Po pregledu večje množice besedil, ki poleg uradnih vladnih kitajskih virov vključujejo še različna poročila medvladnih in nevladnih organizacij, strokovne ter časopisne članke itd., lahko ugotovimo izrazito dvojnost. Kitajska naj bi po eni strani 'zares' bila pripravljena zavreči svoje sloves onesnažene in skorumpirane 'švicfabrike' sveta, ki brez delavskih in okoljskih standardov žene svetovno 'tekmo' zmanjševanja stroškov proizvodnje 'k dnu', in preiti na proizvodnjo z večjo dodano vrednostjo oz. postati 'dežela inovacij', ki bo med vodilnimi tudi v proizvodnji ter uporabi napredne zelene tehnologije, boju proti podnebnim spremembam ter trajnostnem razvoju. Po drugi strani je Kitajska predstavljena kot politični oportunist, ki 'neiskreno' uporablja kapitalistične mehanizme za ohranjanje ekskluzivne vladajoče pozicije Komunistične partije in je pri tem pripravljena obljubiti kar koli, a 'delati drugače'. Sorodna dvojnost je izrazita tudi v disciplini mednarodnih odnosov. Kitajski teoretik Qin Yaqing tako kritizira 'taksonomsko mišljenje' v mednarodnih odnosih, konkretno ugotovitve predstavnika t. i. angleške šole Barryja Buzana, da Ljudska republika (LR) Kitajska ostaja 'vestfalska nedemokracija', ki spada med 'reformistične revizioniste'. Samoumevna potreba po med seboj izključujočih kategorijah je po Qinu odveč, znotraj kitajske dialektike je možna tudi harmonija polov, enost, v kateri poli vedno vsebujejo zametek svojega protipola. Da to drži tudi za razmerje med umetnim/človekom/družbo in naravo/okoljem, je v (tradicionalnem) kitajskem zgodovinskem družbenopolitičnem kontekstu samoumevno. S tem se sicer ni strinjal Mao Zedong, ki je zahteval, naj si ljudstvo naravo z razumom in znanostjo popolnoma podredi. Danes so minister za okolje Zhou Shenxian, premier Wen Jiabao in predsednik Hu Jintao enotni, da je stanje naravnega okolja najslabše v zgodovini kitajske civilizacije. Svojo odločenost spoprijemanja s tem izzivom so strnili v sintagmi harmonična družba in ekološka civilizacija. Pomemben del tega so podnebne spremembe, ki jih mednarodna skupnost rešuje v obliki multilateralne konferenčne diplomacije. Kakšna je pri tem vloga LR Kitajske, je spet stvar tudi nasprotujočih si interpretacij. LR Kitajska pri tem vztraja na identiteti države v razvoju, za katero ni predvidenih pravno zavezujočih ukrepov zmanjševanja izpustov. Eno od vprašanj, ki si ga pri tem zastavljamo v nalogi, je, *kako* je do tako različnih interpretacij prišlo. Za odgovarjanje nanj uporabljamo nekatera izhodišča teorije diskurza in analizo diskurza po zgledu Ernesta Laclaua in Chantal Mouffe, Jacoba Torfinga, Davida Howartha, Yannisa Stavrakakisa, Øysteina Tunsjøa itd., kar predstavlja odmik od konvencionalnih vprašanj, ki se začnejo z *zakaj*, in daje drugačne odgovore.

Ključne besede: antagonizem, diplomacija podnebnih sprememb, harmonija, hegemonija, Ljudska republika Kitajska.

Environmental diplomacy of the People's Republic of China

ABSTRACT

After inspecting series of texts, ranging from official government's documents, various intergovernmental and non-governmental organization reports to journal and newspaper articles, an obvious duality can be seen. On the one hand, China is supposed to be 'really' ready to change its reputation of a polluted and corrupted 'sweat-shop' of the world, that is, with its non-existent labour and environmental standards, leading the world's 'race to the bottom' of total production costs to its extremes, and is now becoming a 'land of innovations' with more emphasis on added value and leading the world in green technology, climate change and sustainable development. On the other hand, China is portrayed as a political opportunist, which 'insincerely' uses the mechanisms of capitalism to maintain the exclusive leadership of the Communist party. In this process, it is supposedly willing to 'say' and promise anything, but 'act' differently. Similar duality is also noticeable in the discipline of international relations. Chinese scholar Qin Yaqing is critical towards such taxonomic mindset in international relations in general and towards the conclusions of the English school's scholar Barry Buzan, that China is a 'Westphalian non-democracy' and a 'reformist revisionist' in particular. The self-evident need for mutually exclusive categories is in Qin's opinion obsolete, in so called Chinese dialectics, there is a possibility of harmony of poles, one-ness, where each of the poles contains the foundation of its counter-pole. That this is true also in the relationship between artificial/humanity/society and nature/environment, is an obvious assumption of the (traditional) Chinese socio-political context. This assumption was transgressed by Mao Zedong, which strongly believed, that man must conquer nature by ways of reason and science. Today, the minister of environment Zhou Shenxian, the prime minister Wen Jiabao and the president Hu Jintao are unanimous: the state of environmental degradation is the worst in the history of Chinese civilization. Their determination to tackle this problem is synthesized in the phrases harmonious society and ecological civilization. A very important part of them is the fight against climate change, which is also an important topic of contemporary multilateral diplomacy. What role does China play in this fight, is again a matter of different, even opposing interpretations. What is constant is China's insistence on its position as a developing country, which is exempt of legally binding emissions cuts. One of the questions in the thesis is, *how* is it possible, that there are so many interpretations of the same topic. In searching for answers we turn to the discourse theory and discourse analysis, as provided in the work of Ernesto Laclau and Chantal Mouffe, Jacob Torfing, David Howarth, Yannis Stavrakakis, Øystein Tunsjø etc. By doing that, we distance ourselves from the conventional questions, starting with *why*, and expect alternative answers.

Key words: antagonism, climate change diplomacy, harmony, hegemony, The People's Republic of China.

KAZALO

SEZNAM SLIK IN PREGLEDNIC	5
SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV	6
UVOD.....	7
1 TEORIJA DISKURZA	16
1.1 Osnovne predpostavke	18
1.2 Teorija diskurza med pristopi družbenih ved	22
1.2.1 Teorija diskurza in stanje razprave v teorijah mednarodnih odnosov	24
1.3 Osnovni koncepti in logike	27
1.4 Aplikacija in metodološki inštrumenti	35
2 UNIVERZALNOST 'VSEGA POD NEBOM' IN RAZLIČNOST DIPLOMATSKIH PRAKS	51
2.1 Teza o kitajski grožnji	53
2.2 Vse pod nebom in zahodni imperializem: reševanje Kitajske	62
2.2.1 Diplomacija in identiteta pred letom 1911	65
2.2.2 Reševanje naroda, reševanje ljudstva: populizem Maa Zedonga	76
3 OD NEBA, ČEZ NARAVO, DO RESURSOV	88
3.1 Družbene narave	90
3.1.1 Politika in politično narave ter okoljska diplomacija	96
3.2 Narave 'vsega pod nebom': harmonija človeka in neba	105
3.2.1 Telesna metafora države ali državna metafora telesa?	108
3.2.2 Daoizem	113
3.2.3 Budizem	114
3.3 Imperialistične narave	117
3.3.1 Premagana narava in 'ljudska modrost' tradicionalnega zdravilstva	121
4 ODPIRANJE NAVZVEN IN MEDNARODNA SKUPNOST	125
4.1 Družbene dislokacije in vključevanje LR Kitajske v mednarodne organizacije	128
4.1.1 Kulturna revolucija	133
4.2 Miroljubni vzpon, miroljubni razvoj in multipolarni svet	144
4.2.1 Sedimentacija/institucionalizacija grožnje podnebnih sprememb	159
5 HARMONIČNI (SVETOVNA) EKOLOŠKA DRUŽBA IN CIVILIZACIJA: ANALIZA DISKURZA SODOBNE OKOLJSKE DIPLOMACIJE LR KITAJSKE	164
5.1 Besedilni mehanizmi in proizvodnje identitet ter svetov	173
5.1.1 Proizvodnja LR Kitajske, držav v razvoju, mednarodne skupnosti in razvitih držav	173
5.1.2 Proizvodnja univerzalne Komunistične partije LR Kitajske	178
5.1.3 Subverzije razvoja, rast in nebo	181
5.1.4 Dominantni diskurzi, 'Brokenhagen', 'Flopenhagen', 'Nopenhagen' in 'vrnitev upanja' v Cancunu	184
5.2 Razprava: Globalne podnebne spremembe in LR Kitajska	189
5.2.1 Problem ločevanja 'dobrih' in 'slabih' konstrukcij odnosa narava-človek?	196
ZAKLJUČEK.....	203
LITERATURA	210
PRILOGE	226
Priloga A: Podobe kitajske narave in zunanje politike	226
Priloga B: Diplomacija podnebnih sprememb – časovna premica	230
Priloga C: Predikati	232

SEZNAM SLIK IN PREGLEDNIC

Tabela 3. 1: Teorije družbene konstrukcije narave	95
Slika A. 1: Krajina v tradicionalnem slogu	226
Slika A. 2: Človek mora premagati naravo	226
Slika A. 3: Premaknimo gore, da ustvarimo zemljo	227
Slika A. 4: Naj so gore gore in reke reke	227
Slika A. 5: Dol z ameriškimi imperialisti, dol s sovjetskimi revizionisti!	228
Slika A. 6: Odločno podpiramo protiimperialistični boj ljudstev Azije, Afrike in Latinske Amerike	228
Slika A. 7: Uničimo stari svet, ustanovimo novi svet	229
Slika A. 8: Izrek predsednika Maa Zedonga: »Ljudstvo se zanaša na nas za organizacijo; reakcionarne elemente Kitajske mora ljudstvo poraziti pod našim vodstvom«	229

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

ASEAN	Združenje držav jugovzhodne Azije
BASIC	Braziliija, Južna Afrika, Indija, Kitajska
BDP	bruto domači proizvod
CCICED	Svet Kitajske za mednarodno sodelovanje na področjih okolja in razvoja
CO2	ogljikov dioksid
COP15	Petnajsta konferenca pogodbenic
COP16	Šestnajsta konferenca pogodbenic
COP17	Sedemnajsta konferenca pogodbenic
DPI/NGO	Oddelek za javno informiranje/nevladne organizacije
EU	Evropska unija
G77	Skupina sedeminsedemdesetih
GATT	Splošni sporazum o carinah in trgovanju
IAE	Mednarodna agencija za energijo
KPK	Komunistična partija Kitajske
MMS	Mednarodni monetarni sklad
NDRC	Nacionalna komisija za razvoj in reforme
OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
OZN	Organizacija združenih narodov
SB	Svetovna banka
STO	Svetovna trgovinska organizacija
SZ	Sovjetska zveza
UNEP	Program Združenih narodov za okolje
UNFCCC	Okvirna konvencija Združenih narodov o podnebnih spremembah
UNIPCC	Medvladni odbor za podnebne spremembe Združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi
WMO	Svetovna meteorološka organizacija

UVOD

V času pisanja naloge so potekale bolj in manj intenzivne priprave na naslednji dve v seriji mednarodnih konferenc pogodbenic UNFCCC (*United Nations Framework Convention on Climate Change* – Okvirna konvencija Združenih narodov o podnebnih spremembah): COP15 (*Fifteenth Conference of the Parties* – petnajsta konferenca pogodbenic) je potekala med 7. in 18. decembrom 2009 v danski prestolnici København, COP16 (*Sixteenth Conference of the Parties* – šestnajsta konferenca pogodbenic) pa je potekala med 29. novembrom in 10. decembrom 2010 v mehiškem Cancunu. Med odštevanjem dni do COP15, ki naj bi bil »točka obrata v mednarodnem boju proti podnebnim spremembam« in kjer naj bi dosegli »ambiciozen globalni sporazum, ki bo vključeval vse države sveta« (Ministry of Climate and Energy of Denmark 2009) ter bo nasledil Kjotski protokol iz leta 1997, se je med različnimi vpletenimi in zainteresiranimi razvila razprava o vodstvu/voditeljstvu (*leadership*) aktualnega in bodočega soočanja »človeštva« s podnebnimi spremembami (prim. The Economist 2009).

Na pripravljanih pogovorih o podnebnih spremembah za COP15 v Barceloni novembra 2009 je tako izvršni sekretar UNFCCC Yvo de Boer (Bom 2009) za »svetovnega voditelja v omejevanju izpustov« toplogrednih plinov označil LR Kitajsko. Po drugi strani je ameriški predsednik Barack Obama (2009) med drugim v govoru v Pragi »svečano obljubil« (*to pledge*), da so »v tem globalnem trudu Združene države /Amerike/ končno pripravljene voditi.« Mednarodno svetovalno telo kitajske vlade, CCICED (*China Council for International Cooperation on Environment and Development* – Svet Kitajske za mednarodno sodelovanje na področjih okolja in razvoja), v svojem uradnem dokumentu poudarja, da »globalna skupnost pri Kitajski išče jasne znake voditeljstva glede številnih zadev, vključno z okoljskimi« (2008). Yang Fuqiang (Pasternack 2009), bivši raziskovalec pri kitajski vladni Nacionalni razvojni in reformni komisiji, je tako v intervjuju za *TreeHugger*, enega od popularnih okoljskih blogov, napovedal obrat v razmišljanju kitajskih voditeljev glede podnebnih sprememb: »/R/adi bi sodelovali z drugimi in radi bi celo prevzeli vodilno vlogo.« Kljub temu kitajski predsednik Hu Jintao (2009c) v govoru ob otvoritvi vrha Združenih narodov o podnebnih spremembah voditeljstva ni omenil, poudaril je le, da je »Kitajska pripravljena združiti moči z vsemi državami.« V skupni izjavi 12. vrha EU-Kitajska (Joint Statement of the 12th EU-China Summit 2009) pa »Kitajska pozdravlja in ceni vodilno vlogo in velike napore s strani EU glede podnebnih sprememb.« Predsednik Evropske komisije Jose Manuel Barroso (2009) je po drugi strani pričakoval vodilno vlogo »z vseh strani, da bi dosegli sporazum v Københavnu.« Zelo navdušeno je svojo prepričanost v vodstvo/voditeljstvo Kitajske glede vseh okoljsko-energetskih tem izrazil tudi avtor knjig in

kolumnist uglednega ameriškega časnika The New York Times Thomas L. Friedman (2009): »N/e da bi naznanila, Kitajska koraka po novi, vzporedni poti čiste energije in inovacij. Je Sputnik našega časa. Ignoriramo jo na lastno škodo.« Analogijo s hladno vojno je potegnil tudi okoljski pravnik in član vplivne ameriške družine Kennedy, Robert F. Kennedy Jr. (2009), ko je kitajsko investiranje v t. i. čisto energijo označil za tekmo v oboroževanju 21. stoletja: »Te naložbe /.../ bodo učinkovito spodkopale ameriško industrijo zelene tehnologije in zagotovile prevlado Kitajske.« Max Schulz (The Economist 2009) iz Centra za energetske politiko in okolje Manhattanskega inštituta, ki je bil sodelavec ameriške administracije Georgea W. Busha za nacionalno energetske politiko leta 2001, je kot argument proti kitajskemu vodstvu na področju podnebnih sprememb izjavil, da »ne glede na to, kako malo se levici zdi, da Združene države delajo v boju proti podnebnim spremembam z omejevanjem izpustov /.../ so ameriška prizadevanja veliko bolj iskrena in učinkovita od česar koli na Kitajskem, z eno izjemo: širitvijo atomske moči.« Še leta 2008 pa je klimatologinja Lučka Kajfež Bogataj (2008) ugotavljala, da »velike države, kakor so ZDA /Združene države Amerike/, Kitajska in Indija, o kakšnih omejitvah /izpustov toplogrednih plinov/ za zdaj nočejo slišati.« Razprava se je nadaljevala tudi po COP15, ko je bila LR Kitajska označena za glavnega krivca za »propad« konference (Lynas 2009), in po COP16, ko se je v okoljsko diplomacijo oz. diplomacijo podnebnih sprememb »vrnilo upanje«, LR Kitajska pa je z vključitvijo energetske-klimatskih ciljev ter politik v »Dvanajsti petletni načrt LR Kitajske za nacionalni gospodarski in družbeni razvoj« (*Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao* 2011) spet začela veljati za »voditelja« razvitih držav in držav v razvoju (Jones 2011). K debati o voditeljstvu na področju t. i. zelene tehnologije in klimatskih politik je strokovnjakinja za okoljska vprašanja s pekinške univerze Tsinghua, Angel Hsu (*ibidem*), dodala: »V smislu tehnologije za obnovljivo energijo je Kitajska zastavila veliko zelo ambicioznih ciljev, ki presegajo zmožnosti in proizvodnjo, ki prihaja iz Združenih držav /Amerike/. To sporoča Združenim državam, da bi morale sodelovati s Kitajsko, pri čemer je najpomembneje, da ti odnosi ne smejo biti izraženi v jeziku 'ZDA proti Kitajski' oz. 'kdo bo premagal koga'.«

Navedene trditve, izjave, mnenja, pričakovanja, napovedi itd. so le majhen del velike množice besedil, ki so jih v času pred in po COP15 in COP16 posredovali praktično vsi tiskani in elektronski mediji. Na mestu je vprašanje, kako je do takšnih nasprotujočih si trditev glede vloge LR Kitajske v 'globalnem boju proti podnebnim spremembam' prišlo oz. kako to, da so različni vpleteni trdili prav to in ne nekaj drugega. Različnost zgornjih izjav opredeljuje izbrano temo magistrske naloge in je obenem ilustracija njene relevantnosti in konceptualizacije ter uvod v njeno predstavitev. Kaže namreč različne interpretacije domnevno iste 'znanstveno' utemeljene

'realnosti' obstoja 'grožnje' negativnih posledic podnebnih sprememb za gospodarsko sovisen svet 'suverenih' držav in vloge LR Kitajske v tej realnosti.

Širšo relevantnost analize okoljske diplomacije LR Kitajske v nalogi utemeljujejo trije vidiki. Prvi je aktualni vsesplošni občutek 'nujnosti' takojšnjega ukrepanja 'mednarodne skupnosti', še posebej LR Kitajske in ZDA, proti za 'človeštvo' 'usodnem' segrevanju ozračja, ki ga artikulira avtoriteta znanstveno utemeljenega diskurza podnebnih sprememb. Drugi je širša umeščenost kitajske okoljske diplomacije v kontekst po mnenju mnogih raziskovalcev, akademikov in splošne javnosti najpomembnejšega fenomena po koncu hladne vojne, to je »gospodarskega čudeža« in »vzpona Kitajske« (People's Daily Online 2009). Tretji vidik pa je, da se tema znotraj discipline mednarodnih odnosov, analize zunanje politike in diplomacije kot ene od njenih praks dotika razprave o pomenu netradicionalne oblike diplomacije, kot je t. i. globalna konferenčna diplomacija, oz. razprave med zagovorniki različnih pristopov znotraj discipline o tem, ali (sploh) in kako mednarodni (okoljski) režimi vplivajo na procese odločanja v posameznih državah (Finnemore 1992; Yu 2007) in s tem povezane racionalistične poskuse opredeljevanja »narave LR Kitajske« in napovedovanja njenih bodočih dejanj (Schweller 1999, 26).

Cilji naloge so: prvič — opozoriti na kontingentost okoljske diplomacije LR Kitajske in njeno zgodovinsko, družbenopolitično ter diskurzivno konstruiranost; drugič — identificirati prevladujoče načine reprezentacij in diskurze, ki v določenem zgodovinskem trenutku sodelujejo v nikoli končanem procesu rekonstitucije kitajske identitete in definiranja ter interpretacije groženj kitajskim interesom, predvsem s strani vodilne kitajske elite, pa tudi predstavnikov t. i. mednarodne skupnosti, ameriškega političnega vodstva, raziskovalcev, okoljevarstvenikov, ekonomistov idr.; tretjič — kritično oceniti logike kitajske okoljske diplomacije in njene konstrukcije narave, okolja in podnebnih sprememb, kakšna dejanja v zvezi s temi konstrukcijami omogoča in kakšna izključuje in ali so v diskurzivni ekonomiji LR Kitajske možne verodostojne alternativne konstrukcije; četrtič — znotraj izbranega teoretičnega okvira naloge razmisliti o kitajski okoljski diplomaciji, 'mednarodnem boju proti podnebnim spremembam', kitajski zunanji politiki in bodoči svetovni razporeditvi moči v odnosu do (realističnih) interpretacij razvoja geopolitične vloge Kitajske kot potencialne reakcionarne sile (Schweller 1999; Gertz 2000), (neoliberalističnih) interpretacij, ki se nagibajo k videnju Kitajske kot države *status-quo* (Pearson 1999; Yu 2007), in nekaterih drugih teorij, ki razmišljajo o Kitajski tudi kot o potencialni progresivni sili, ki bo prinesla stabilnejši multipolarni svet brez osrednjega hegemonu (Ramo 2004; Amin 2006; Stiglitz 2006; Arrighi 2007; Clegg 2009).

Teoretični okvir naloge predstavlja teorija diskurza (*discourse theory*), ki jo sestavljajo sistem ontoloških predpostavk, teoretičnih konceptov in metodoloških smernic, kot sta jih v zadnjih

petindvajsetih letih razvijala Ernesto Laclau in Chantal Mouffe (1987). To je različica širše skupine teorij diskurza (*theories of discourse*), katere ambicija je združevanje poststrukturalizma in postmarksizma z mešanico lacanovske teorije subjekta (Torfing 1999, 3). Pri slednjem so imele pomembno vlogo pripombe filozofa Slavoj Žižka, ki je sicer znan in oster kritik Laclaua (gl. npr. delo iz leta 2000, *Contingency, Hegemony, Universality*, ki je nastalo kot soočenje Slavoj Žižka, Ernesta Laclaua in Judith Butler). Poleg tega se bomo nanašali na teoretike, ki skrbijo za operacionalizacijo in refleksijo teorije diskurza, kot so David Howarth, Yannis Stavrakakis, Jacob Torfing, Jason Glynos itd. (Torfing 1999; Howarth in Stavrakakis 2000; Howarth in Torfing 2005; Glynos in Howarth 2007). V nalogi bomo sicer koncepte teorije diskurza uporabljali v kombinaciji z metodami, ki jih za 'svoje' štejejo tudi kritičnokonstruktivistični pristopi v mednarodnih odnosih (npr. Tunsjø 2008), a jih bomo 'pod okriljem' teorije diskurza v nalogi bolj odločno postavili na »postpozitivistično stran epistemološkega spektra« (Sterling-Folker 2006a, 120–1) tudi s tem, da ne bomo pozabili na performativnost jezika in konstitucije vsake identitete (Campbell 1998, 11; Debrix 2004). V tem smislu bomo artikulirali predpostavke in metodološka orodja za potrebe naloge iz več netemeljnih pristopov k mednarodnim odnosom – t. i. poststrukturalizma, kritičnega in/ali diskurzivnega konstruktivizma, postkolonializma (Doty, 1993; Campbell 1998; Edkins 1999; Milliken 1999; Tunsjø 2008).

Teorija diskurza najprej predpostavlja, da imajo vsi objekti in dejanja pomen (*are meaningful*) in da je njihov pomen podeljen z zgodovinsko specifičnim sistemom pravil (Howarth in Stavrakakis 2000, 2). V zgornjih primerih različnih pomenov, ki jih različni subjekti v različnih kontekstih pripisujejo LR Kitajski, je Kitajska tako zaviralka boja proti podnebnim spremembam, voditeljica tega boja, rivalka ZDA, konstruktivna in aktivna članica mednarodne skupnosti itd. Kakorkoli že, njen pomen je odvisen od vrste diskurzov, ki konstituirajo njeno identiteto in pomen/pomembnost. V diskurzu nujnosti določanja kvantitativnih omejitev izpustov CO₂ je tako LR Kitajska zaviralka boja proti podnebnim spremembam, v diskurzu reformiranja nacionalnih zakonov in spodbujanja programov t. i. čiste energije je voditeljica med državami v razvoju, v diskurzu ravnotežja sil je rivalka ZDA itd. Vsak od teh diskurzov je družbena in politična konstrukcija, ki utemeljuje sistem odnosov med različnimi objekti in praksami s tem, da nudi pozicije subjekta, s katerimi se družbeni subjekti lahko identificirajo. V zgornjem primeru so te pozicije subjekta okoljevarstveniki, voditelji in diplomati LR Kitajske, voditelji in diplomati ZDA, predstavniki IPCC (*Intergovernmental Panel on Climate Change* – Medvladni odbor za podnebne spremembe) itd. Pri tem je vseskozi pomembna dimenzija političnost, saj politični proces (ne)uspešno prepleta različne dele diskurza v »poskusu dominirati ali organizirati polje

pomena tako, da pritrди identitete objektov in praks na določen način« (Howarth in Stavrakakis 2000, 3).

Teorija diskurza, na kratko, raziskuje načine, kako družbene prakse artikulirajo in izzivajo diskurze, ki konstituirajo družbeno resničnost (*ibidem*; Glynos in Howarth 2007, 5). Te prakse so mogoče, ker so sistemi pomenov kontingentni in ne morejo nikoli popolnoma izrabiti polja pomena. Trije ključni koncepti teorije diskurza Laclaua in Mouffejeve so diskurz, hegemonija in družbeni antagonizem (Torfing 1999, 135).

V nalogi bomo po zgledu Campbella (1999, 8) predpostavljali, da je identiteta LR Kitajske performativno konstituirana in da je okoljska diplomacija LR Kitajske politična praksa, ki igra vlogo v konstituciji, produkciji in ohranjanju te identitete. Konstitucija identitete se dosega prek vpisovanja mej, ki služijo za razmejevanje 'notranjosti' od 'zunanosti', 'jaza' od 'drugega', 'domačega' od 'tujega' in, vsaj v t. i. modernem svetu, tudi 'naravnega' od 'družbenega'. Vendar povedano najprej zahteva rekonceptualizacijo konvencionalnega razumevanja diplomacije, ki je vezano na obstoj stabilnih in predhodnih državnih identitet (v liberalizmu pa še drugih akterjev, npr. mednarodnih organizacij), ki imajo v kontekstu anarhije med seboj odnose in zato rabijo diplomacijo, institucionalizirano v zunanjih ministrstvih in diplomatskih predstavništvih (v liberalizmu tudi v predstavništvih drugih akterjev, mednarodnih konferencah, javni diplomaciji itd.), za doseganje svojih (v liberalizmu tudi skupnih) stabilnih in temeljnih interesov. S pomočjo Der Deriana (1987), Laclaua in Mouffejeve (1987), Campbella (1998), Torfinga (1999), Jönssona in Halla (2005) idr. bomo za teoretični okvir naloge okoljsko diplomacijo opredelili na abstraktnější ravni, ki bo omogočila poskus neesencialistične in procesne konceptualizacije diplomacije brez točno določenega zgodovinskega izvora ter obenem osmislila predvideno strukturo naloge in metodološki okvir.

Odločitev za izbiro teorije diskurza in pristopov analize diskurzivnih praks je izšla iz ugotovitve, da se analiza sodobne vloge LR Kitajske v svetu na splošno in specifično na področju politike podnebnih sprememb izmika racionalističnim predpostavkam obstoja v naprej danih državnih identitet in interesov (in tudi v naprej dane identitete narave in njenih interesov). V nalogi nas zato zanima, kako je identiteta konstruirana, transformirana in vzdrževana ter kako te prakse omogočajo določeno vrsto delovanja in izključujejo druge vrste. Predvsem politični realizem se je izkazal nedorasel vrsti izzivov, ki jih pred teorije mednarodnih odnosov postavlja naraščajoča gospodarska in politična moč LR Kitajske. Eden od takšnih primerov je kitajska zunanjepolitična strategija, t. i. miroljubni vzpon, ki jo je kitajski premier Wen Jiabao leta 2003 predstavil na zasedanju ASEAN in na obisku v ZDA. Izraz je po predpostavkah tradicionalne teorije (npr. hegmonska stabilnost, ravnotežje moči) neke vrste oksimoron, saj le-ta vzpon nove

velesile v svetu povezuje s porušenjem dotedanje stabilnosti z nepredvidljivimi posledicami za svetovni mir. Besedna zveza je zaradi takšnih konotacij požela serijo domačih in mednarodnih kritik, zato je predsednik Hu Jintao uvedel uradno uporabo bolj politično korektnega koncepta »miroljubnega razvoja«, ki bolj nedvoumno označi kitajsko politiko izogibanja mednarodnim konfliktom (Chu in Ren 2009). Še dva takšna primera domnevne paradoksalnosti predstavljata t. i. socialistično tržno gospodarstvo »kitajskih značilnosti« in sodobni poskusi harmonizacije gospodarske rasti, razvoja in varovanja okolja. V uradnem Nacionalnem enajstem petletnem načrtu za varstvo okolja 2006–2010 (The national 11th five year plan for environmental protection 2006) je zapisano: »Okolje bomo varovali med razvojem in spodbujali razvoj med varovanjem okolja.« Skušnjava številnih (ameriških konzervativnih) analitikov, kot je Schulz (The Economist 2009), da bi tako lepo zvenečo poved zavrgli kot »prazno retoriko«, zahteva refleksijo, saj vztrajanje pri poudarjanju antagonizma med v krepitev državne moči usmerjenim 'razvojem', ki je v takšnem diskurzu praktično izenačen z letno stopnjo gospodarske rasti in krepitvijo vojaških kapacitet, ter zahtevami po varovanju naravnega okolja do zdaj ni prineslo verodostojne rešitve za 'globalno grožnjo' podnebnih sprememb, ampak jo je včasih neposredno zanikalo (»klimatska prevara«, Inhofe v Demeritt 2006, 454).

Trud za preseganje takšnih (političnorealistično koncipiranih) navideznih paradoksov se v sodobnosti pojavlja tudi na mednarodni ravni v institucijah, ki so priljubljena tema predvsem neoliberalizma (Organizacija združenih narodov s svojim sistemom agencij, skladov in programov ter druge mednarodne organizacije, okoljski režimi, klimatski vrhi itd.), v konceptu trajnostnega razvoja, aplikacije t. i. zelene tehnologije in vzpostavitve sistema trgovanja z emisijami. Vendar morajo tudi te institucije s svojim vztrajanjem pri univerzalnosti, kot jo definirajo liberalnodemokratični režimi, glede na poglobljanje razlik med t. i. globalnim severom in jugom (Stiglitz 2006, 11), ki pretežno sovпада z zaradi podnebnih sprememb najbolj ogroženimi deli sveta, svoje obljube pogosto požreti. V kontekstu takšnega neizpoljenega potenciala liberalnodemokratičnih modelov, novih vrst groženj, ki smo jim priča v sedanjosti (poleg ekoloških katastrof še fundamentalistična gibanja, nepredvidljivosti t. i. bioinženiringa itd.), in naraščanja zavesti o »mejah modernosti«, Laclau in Mouffejeva (1987) predlagata vizijo poglobljanja demokratične revolucije, t. i. radikalno pluralno demokracijo.

Odločitev za t. i. alternativne, netemeljne, refleksivne itd. pristope k mednarodnim odnosom in za predvsem poststrukturalistično teorijo diskurza je izšla tudi iz zavedanja, da pišemo nalogo v nekitajskem jeziku, za nekitajsko občinstvo in z nanašanjem na mnoge nekitajske vire (bodisi vire nekitajskih avtorjev bodisi vire kitajskih avtorjev, pisanih ali prevedenih v angleščino), zato smo znotraj discipline mednarodnih odnosov (ki v svoji praksi predpostavlja določeno univerzalnost —

lastno zmožnost analize odnosov med vsemi narodi/zlasti državami, a je, vsaj kot jo konvencionalno opredeljujemo, proizvod partikularno 'zahodne' filozofije in družboslovja¹) izbrali pristop, ki se najbolj radikalno zaveda lastne diskurzivnosti (tj. kontingentnosti, začasnosti, nedokončanosti, historičnosti, relativne kulturne in akademske strukturiranosti itd.).

Tudi konkretne omejitve naloge so zato številne: nedostopnost določenih primarnih virov, ki bi natančneje osvetlili procese odločanja vodilne kitajske elite, kulturna in fizična oddaljenost prostora, na katerega se naloga nanaša, omejitve namena naloge znotraj pedagoškega procesa, omejitve, ki izhajajo iz redukcionalizma, ki je neizbežno del selekcije pristopa, kontekstualizacije in množice besedil za potrebe analize itd.

Glede na povedano, je osrednje vprašanje magistrske naloge, ali in kako je okoljska diplomacija LR Kitajske spreminjajoč se diskurzivni konstrukt, vezan na identiteto LR Kitajske in reprezentacije narave, podnebnih sprememb ter svetovnega reda, kot jih v določenem zgodovinskem trenutku artikulirajo voditelji LR Kitajske.

V nalogi bomo v procesu odgovarjanja nanj preverili (okrepili ali ošibili) naslednje teze:

1. V sodobnosti postaja med drugimi diskurzi nevarnosti, ki krožijo v diskurzivni ekonomiji države, okoljska diplomacija LR Kitajske vedno bolj pomembna za reprodukcijo konstitucije identitete LR Kitajske.

2. V sodobnosti se okoljska diplomacija LR Kitajske vzpostavlja predvsem kot obramba kitajske identifikacije z državami v razvoju.

3. V diskurzivni ekonomiji LR Kitajske so poleg prevladujočih antropocentričnih reprezentacij narave, tj. narave izenačene z okoljem in naravnim virom, prisotne tudi alternativne konstrukcije narave.

Magistrska naloga bo temeljila na več teoretičnih in empiričnih metodoloških pristopih, in sicer na analizi in interpretaciji primarnih virov (t. i. bele knjige in drugih uradnih dokumentov, uradnih izjav, uradnih poročil, obvestil za javnost, govorov, statotov itd.), analizi in interpretaciji sekundarnih virov (knjig, strokovnih in časopisnih člankov itd.), zgodovinski analizi (opredelitev rekonstrukcije okoljske diplomacije v povezavi z določenimi zgodovinskimi dogodki, ki so omogočali in omejevali transformacije kitajske identitete), primerjalnem raziskovanju (primerjava diskurzov okoljskih groženj in nepomembnosti oz. pomembnosti zaščite okolja v različnih družbenopolitičnih kontekstih), študijah primerov in na analizi diskurza.

Analiza diskurza se nanaša na prakso analiziranja empiričnih materialov in informacij kot diskurzivnih oblik. To pomeni, da bomo, kot pravita Howarth in Stavrakakis (2000, 5), v nalogi

¹ Več o tem gl. Qin (2007), ki se sprašuje, »/z/akaj ni kitajske teorije mednarodnih odnosov«.

širok razpon lingvističnih in nelingvističnih podatkov – govore, poročila, manifeste, zgodovinske dogodke, intervjuje, politike, ideje in celo organizacije ter institucije – obravnavali kot besedila, tekste ali 'pisanje'.

Lingvistični viri, ki jih bomo vključili v analizo diskurzivnih praks v petem poglavju, zajemajo uradne vladne vire in številna medijska poročila o izjavah, gestah, odločitvah itd. različnih (kitajskih) diplomatov. Oboji so dostopni na svetovnem spletu tudi v angleščini, reference najbolj izpostavljenih konceptualizacij narave, podnebnih sprememb in diplomacije pa bodo predvsem iz originalnih primarnih dokumentov zadnjih nekaj let v kitajščini.

Osrednji cilj analize diskurza je lociranje in analiziranje mehanizmov, s katerimi je pomen proizveden, pritrjen, izzvan in subvertiran znotraj posameznih besedil. K temu spadajo logike in mehanizmi, ki so ključni za teorijo diskurza Laclaua in Mouffejeve, kot so logika ekvivalence, logika razlike in produkcija t. i. plavajočih (*floating*) ter praznih označevalcev. Kot pomembne analitične kategorije bomo po zgledu Dotyjeve (1993; 1996), Millikenove (1999) in Tunsjøa (2008) uporabljali še koncepte predikacije, predpostavljjanja (presupozicije) in pozicioniranja subjekta.

V prvem poglavju bomo na podlagi sekundarnih virov poglobili očrt teoretičnega in metodološkega okvira naloge, najprej s predstavitvijo ključnih predpostavk teorije diskurza, ki ji bo sledil kratek pregled načinov, kako je ta raziskovalni program vzpostavil razlike do prevladujočih pristopov v raziskavah družbenih ved. Dodali bomo tudi poskus umestitve teorije diskurza v sodobno stanje razprave o teoriji mednarodnih odnosov. Poglavje bomo zaključili s predstavitvijo aplikacije osnovnih konceptov in logike izbranega pristopa na izbrano temo naloge ter predvidenih metodoloških orodij. V prvem poglavju bomo tako konceptualno opredelili v nalogi pogosto uporabljene pojme, kot so diskurz, analiza diskurza, hegemonija, performativnost, identiteta itd., in pokazali, kaj to pomeni za rekonceptualizacijo mišljenja zunanje politike in (okoljske) diplomacije.

V drugem poglavju se bomo osredotočili na vzpostavitev antagonizmov ob nasilnem soočenju dveh imperializmov – t. i. zahodnega in organskega kitajskega cesarstva, ki je sebe označevalo predvsem kot 'vse pod nebom' (*tianxia*). To srečanje (opijske vojne po letu 1840) je namreč zgodovinski trenutek, ki je Kitajski vsilil/ji omogočil, da je sebe mislila kot moderno nacionalno državo in del mednarodnega sistema, kot ga po vestfalskem modelu predpisujejo konvencionalne teorije mednarodnih odnosov. Polkolonialni položaj v 19. stoletju, ki je sledil porazu v opijskih vojnah, je za Kitajsko pomenil dislokacijo dobro utrjene strukture 'vsega pod nebom' in pripadajočega tributarnega svetovnega sistema ter vsesplošno družbenopolitično krizo. Dislokacija strukture je obenem zahtevala/omogočila različne artikulacije upora, ki so tekmoval

za zapolnitev praznega mesta univerzalne simbolne moči, ki jo je do tedaj zasedal cesar, 'sin neba'. Kot najbolj uspešna se je z današnje perspektive izkazala produkcija praznega označevalca 'narod' in 'ljudstvo' ter pritrđitev pomenov rekonstituirane identitete okrog vozlišč hegemonskih modernističnega diskurza (država, razum, modernizacija, mednarodni odnosi) ter marksizma-leninizma-misli Maa Zedonga (revolucija, proletariat, komunizem, imperializem). Pri tem je bila ključna opredelitev svoje negativnosti, sovražnikov, ki so bili 'fevdalna' dinastična vlada Qing in cesarstvo na splošno ter 'zahodni' imperialisti in japonski okupatorji. Analiza bo temeljila na sekundarnih virih.

V tretjem poglavju bomo s sklicevanjem na primarne in sekundarne vire pregledovali problematiko konstruiranja narave na splošno in različne reprezentacije in produkcije narave, ki so pripadale eni in drugi realnosti – pred in po uradnem koncu cesarstva leta 1911. Rekonstitucija identitete v Republiki Kitajski (1912–1949) in še radikalneje v aktualni Ljudski demokratični republiki Kitajski (1949–) je namreč z zavezanostjo linearnemu napredku nujno diskvalificirala različne predmoderne koncepcije harmonične celote 'neba' in človeka ter zahtevala osvoboditev človeka od narave in popolno podreditev narave človeku. 'Človek mora premagati naravo' je bil eden sloganov maoističnih udarniških brigad, a po drugi strani je Mao Zedong leta 1954 rehabilitiral tudi tradicionalno kitajsko medicino, ki je temeljila na diskvalificirani predmodernej filozofiji. Pri tem nam bo umeščenost naloge v teoretični okvir teorije diskurza omogočala, da bomo lahko razmišljali tako o spreminjanju kot o kontinuiteti različnih realnosti narave (ki lahko definirajo tudi sodobne momente) na neesencialističen način.

V četrtem poglavju se bomo osredotočili na sočasnost uvajanja kitajskih reform 'odpiranja navzven' in mehanizmov tržnega gospodarstva po letu 1979 (še prej je bila leta 1974 LR Kitajska uradno priznana in sprejeta na mesto dotedanje Republike Kitajske v Organizaciji združenih narodov) ter konstrukcije in institucionalizacije nove 'globalne' okoljske grožnje – podnebnih sprememb v institucijah t. i. mednarodne skupnosti, kot so UNFCCC in njeni klimatski vrhi. Tudi tu bo transformacija Kitajske identitete koncipirana v luči družbenih dislokacij (uničujoče posledice kulturne revolucije itd.), ki so osmislile substancializacijo in homogenizacijo skupnostne identitete LR Kitajske z vključevanjem drugačnih diskurzov narave, okolja, mednarodnih institucij, svetovnega reda, tradicije itd. in z izključevanjem drugačnih sovražnikov ter konstruiranjem novih nevarnosti (podnebne spremembe, unipolarnost, revščina t. i. tretjega sveta itd.). Iz tega so izšle na videz (s perspektive političnega realizma) paradoksalne strategije za ohranjanje mej 'kitajskosti', kot so na primer zunanjepolitična doktrina miroljubnega vzpona/razvoja, tržno gospodarstvo s kitajskimi značilnostmi in poudarjanje trajnostnega razvoja v boju proti podnebnim spremembam. Pri tem se bomo nanašali na primarne in sekundarne vire.

V petem poglavju bomo konkretnje v analizi diskurzov sodobne kitajske okoljske diplomacije. Analizo diskurzivnih praks bomo uporabili za izbrano množico besedil (primarni viri in medijska poročila), v katerih bomo iskali prevladujoče reprezentacije narave (resursi, okolje, podnebne spremembe itd.) ter z njimi povezane grožnje (ekološka katastrofa, omejenost naravnih resursov, grožnja podnebnih sprememb itd.). Kakšni so pri tem učinki uradnih diskurzov vzpostavitve harmonične (svetovne) družbe in ekološke civilizacije, bomo razmislili v kratki razpravi o pomenu/pomembnosti (kitajske) politike podnebnih sprememb za strategije kakovostnega preživetja v dvoumnostih globalnega družbenonaravnega (ne)reda.

Ali je bilo z analizo zadovoljivo odgovorjeno na zastavljeno raziskovalno vprašanje in kako ter ali so v uvodu zapisane teze potrjene, bo zaključilo sklepno poglavje.

1 TEORIJA DISKURZA

Ampak kakšna politika nam torej ostane, če naj 'zaprtje znanstvenih in tehničnih debat' o stvareh, kot so podnebne spremembe /.../ obravnavamo kot družbeno kontingenten dosežek (ki se ga torej da dekonstruirati)? Do katere mere takšen konstruktivistični vidik pušča prostor za zagovarjanje 'prave' resnice (speaking truth to power)? Ali pa bi moralo pooblastilo za politično kritiko, kot tudi za epistemologijo, ležati na nečem povsem drugem? (Demeritt 2006, 458).

Začetno poglavje je namenjeno jasnejši konceptualizaciji teoretičnih in metodoloških izhodišč naloge ter samorefleksiji z ugotovitvijo, da je tudi pričujoča naloga del družbene konstrukcije vednosti o vlogi Kitajske v mednarodnih odnosih in v problematiki podnebnih sprememb. V nadaljevanju se bomo tako trudili osmisliti izbor teoretičnih in metodoloških pristopov, specifičnih za to magistrsko nalogo, opozoriti na njihovo potencialno eklektičnost in razložiti njihove prednosti pred implicitno ali eksplicitno kritiziranimi racionalističnimi pristopi k mednarodnim odnosom.² Še pred tem se bomo cilju tega poglavja, očrtati osnovne obrise teoretičnega in metodološkega okvira, na katerega se nanaša magistrska naloga, približali s predstavitevijo ključnih predpostavk teorije diskurza.

² V najboljšem primeru naš pristop ne bi bil zgolj 'olepšava' racionalizma političnega realizma in liberalizma (pa tudi klasičnega marksizma), temveč samostojen (v nekaterih primerih pa tudi alternativen ali komplementaren) in verodostojen način raziskovanja, ki obenem ni *a priori* izključujoč za kritiko ter spremembe. Seveda pri tem ne upamo, da nam bo to uspelo že v tej nalogi, a verjamemo, da bo izbrani teoretični okvir – t. i. teorija diskurza – dodal vrednost v tej smeri. Stavrakakis (2007, 4) pravi za svoje pisanje, da njegov cilj ni »totalizacijska« (totalising) vaja, ki jo vodi fantazija, da bo predlagal nove temelje (*the new foundations*) za teorijo, analizo in politično prakso, ki bodo nekako nadomestili vse druge, kar je v nasprotju z »lacanovskim tipom teoretiziranja«. Za teorijo diskurza je lacanovska teorija subjekta sicer ena od referenc, a glede na (za spremembo tudi izrecno) sklicevanje teorije diskurza na poststrukturalizem (Torfing 1999, 4) enako trdimo tudi zanjo in za naš poskus usmerjanja ter informiranja naloge z njenimi koncepti. Stavrakakis (*ibidem*) sicer po zgledu Robinsona prišteva Laclaua in Mouffejevo med 'reformistične' predstavnike lacanovske politične teorije.

V nadaljevanju poglavja bomo zato sledili nastanku in konstituciji teorije diskurza s kratkim pregledom načinov, kako ta raziskovalni program³ vzpostavlja razliko do dominantnih pristopov v raziskavah družbenih ved. K temu bomo dodali tudi poskus umestitve teorije diskurza v sodobno stanje razprave o teoriji mednarodnih odnosov. Osnovne koncepte in logiko pristopa ter kako bodo le-ti aplicirani na izbrano temo naloge, bosta skupaj z metodološkimi orodji predstavila predzadnje in zadnje podpoglavje.

Pristop namreč od nas zahteva ponovni razmislek o konvencionalnem mišljenju diplomacije, suverene države LR Kitajske in narave oz. okolja (podnebnih sprememb), ki sta vsebovana v določilu »okoljski« (okoljska diplomacija). Pri tem se bomo v prvem poglavju omejili na rekonceptualizacijo diplomacije in kratek razmislek o samoumevnosti obstoja *meddržavnih* odnosov (tj. poudarek je tako na odnosih med *državami* kot na odnosih *med* državami). K slednjemu se bomo sicer vračali skozi celo nalogo, še posebej v drugem in četrtem poglavju. Rekonceptualizaciji narave in okoljske diplomacije se bomo temeljiteje posvetili v tretjem poglavju.

V nalogi teorija diskurza (*discourse theory*) pomeni predvsem ontološke, epistemološke in metodološke predpostavke, kot sta jih v zadnjih petindvajsetih letih razvijala Ernesto Laclau in Chantal Mouffe. To je različica širše skupine teorij diskurza (*theories of discourse*), katere ambicija je združevanje poststrukturalizma in postmarksizma z mešanico lacanovske teorije subjekta (Torfing 1999, 3). Pri slednjem ima pomembno vlogo tudi delo filozofa Slavoj Žižka, ki je sicer znan oster kritik Laclaua in Mouffejeve (gl. npr. delo iz leta 2000, *Contingency, Hegemony, Universality*, ki je nastalo kot 'soočenje' Slavoj Žižka, Ernesta Laclaua in Judith Butler). V nalogi sicer koncepte teorije diskurza uporabljamo selektivno in v kombinaciji z metodami, ki jih za 'svoje' štejejo tudi kritično konstruktivistični pristopi v mednarodnih odnosih (npr. Tunsjø 2008), a jih 'pod okriljem' teorije diskurza v nalogi odločneje postavljamo na postpozitivistično stran 'epistemološkega spektra' (Sterling-Folker 2006a, 120–1). Poglavje je torej namenjeno artikulaciji predpostavk in metodoloških orodij za potrebe naloge. Če namreč razumemo artikulacijo kot Laclau in Mouffejeva (1987, 88), je to katera koli praksa, ki vzpostavlja odnos med elementi tako, da se njihova identiteta spreminja kot rezultat artikulacijske prakse.

³ Torfig (1999, 12) poudarja, da teorija diskurza Laclaua in Mouffejeve »ni niti teorija v striktnem smislu bolj ali manj formalne serije deduktivno izpeljanih in empirično preverljivih hipotez niti metoda v striktnem smislu instrumenta za predstavitev danega polja iz točke, ki je zunaj njega.« Alternativna adekvatna oznaka bi bila teoretična analitika (*theoretical analytic*), kot jo razume Foucault, saj gre za od konteksta odvisen, historičen in neobjektiven okvir za analizo diskurzivnih formacij (Dreyfus in Rabinow v Torfing *ibidem*).

1.1 Osnovne predpostavke

Teorija diskurza predvideva, da imajo vsi objekti in dejanja ter prakse pomen (in tudi pomembnost ter smiselnost, angl. *are meaningful*) in da je njihov pomen vzpostavljen z zgodovinsko specifičnim sistemom pravil (Howarth in Stavrakakis 2000, 2). Družbeni pomeni so pri tem kontekstualni, relacijski in kontingentni. Kot Howarth in Torfing (2005, 316) povzemata Laclaua, teorija diskurza trdi, da so vsi sistemi pomenskih praks – ali diskurzi – odvisni od diskurzivnih zunanosti, ki take rede delno konstituirajo, medtem ko jih potencialno subvertirajo. Povedano drugače (*ibidem*), družbeni odnosi izkazujejo lastnosti kontingentnosti, zgodovinskosti, moči in primarnosti politike, medtem ko so identitete družbenih delovalcev konstituirane znotraj struktur artikulacijske prakse, politični subjekti pa se pojavijo, ko se agenti identificirajo na novo v pogojih dislokacije.

Pri tem je ena osnovnih zahtev teorije diskurza, da opominja na vlogo dimenzije političnega (*political*)⁴ (prim. tudi Edkins 1999), saj politični proces (ne)uspešno prepleta različne dele diskurza v »poskusu dominirati ali organizirati polje pomena tako, da fiksira identitete objektov in praks na določen način« (Howarth in Stavrakakis 2000, 3).

Teorija diskurza torej raziskuje načine, kako družbene prakse artikulirajo in izzivajo diskurze, ki konstituirajo družbeno resničnost. Te prakse so mogoče, ker so sistemi pomenov kontingentni in ne morejo nikoli popolnoma izrabiti polja pomena. Howarth (Tunsjø 2008, 12) identificira tri osnovne kategorije, ključne za teorijo diskurza: diskurzivno, diskurz in analiza diskurza. Diskurzivno označuje ugotovitev, da so »vsi« objekti, »objekti diskurza, saj je njihov pomen odvisen od družbeno konstruiranega sistema pravil in pomenskih/pomembnih razlik« (Laclau in Mouffe v Tunsjø *ibidem*). Pri tem je pomembno, da diskurzivno ne pomeni, da je vse mogoče reducirati na jezik ali dvomiti o obstoju sveta. Diskurzivno področje ni enako idejam, temveč vključuje tako materialne kot idejne faktorje (Tunsjø 2008, 12). S tem omogoča, da se izognemo

⁴ Najprej moramo ločiti pojem politično od pojma politika (*politics*) (Norris 2003). V angleščini je *politics* množinski samostalnik, medtem ko je politično edninski. Politika se tako lahko nanaša na vrsto stvari, od različnih politik (v konvencionalnem pomenu, ki je enak pomenu angleškega izraza *policies*), načinov vladanja, odnosov med državljani itd., na kratko tudi na podsistem vseh sistemov, ki sestavljajo družbeni red (Edkins 1999, 9). Politično (oz. premik od politike k političnemu) je po drugi strani del različnih poststrukturalističnih teoretiziranj. Laclau zapiše (v Edkins *ibidem*): »Moment antagonizma, kjer neodločljiva narava alternativ in njihova razrešitev prek odnosov moči postane v celoti vidna, konstituira polje 'političnega'.« Po Critchleyu (2004, 113) je politika področje odločitev, dejanj v družbenem svetu, to kar Laclau po Gramsciju imenuje hegemonizacije, politika je razumljena kot dejanja, ki poskušajo pritrditi pomen družbenih odnosov. Politiko Laclau misli kot hegemonijo, torej je politika dejanje moči, sile in volje, ki je kontingentna skozi in skozi. Edkinsova (*ibidem*) doda, da je politika tisti del družbenega, ki nam omogoča 'pozabljanje' političnosti dejanja ustanovitvenega momenta (oz. »manka 'političnega'«, *lack of 'the political'*). Logika političnega in politike je pomembna za celo nalogo.

skepticizmu in idealizmu, saj predpostavlja, da smo vedno znotraj (*internal to*) sveta dajanja pomenov praksam in objektom.

Laclau in Mouffejeva (1987, 91) proti predpostavki o 'duhovni naravi' diskurza oz. proti predsodku »*mentalnega* značaja diskurza« (Tunsjø 2008, 12) odgovarjata v znanem odstavku: »Dejstvo, da je vsak objekt konstituiran kot diskurzivni objekt, ni v nikakršni zvezi z vprašanjem, ali obstaja svet zunaj misli, oz. z opozicijo realizem/idealizem. Potres ali padec opeke sta vsekakor realna dogodka, kolikor se kdaj pa kdaj zgodita, neodvisno od moje volje. Vprašanje, ali njuno objektno specifičnost dojemamo kot 'naravni pojav' ali kot 'izraz božjega srda', pa je odvisno od strukturiranja diskurzivnega polja. Ne zanikamo obstoja takšnih objektov zunaj misli, temveč to, da bi se mogli taki dogodki konstituirati zunaj diskurzivnih pogojev nastajanja.«

Ideje (npr. harmonija med človekom in naravo, miroljubni razvoj/vzpon, trajnostni razvoj) in dejanja (npr. preprečevanje sekanja gozdov, sprejemanje politik in nacionalnih načrtov, sodelovanje na konferencah UNFCCC, financiranje klimatskih raziskav, grajenje nuklearnih elektrarn, kupovanje ameriških obveznic itd.) se konstituirajo znotraj diskurzivnih pogojev nastajanja, v diskurzivnem polju, ki je vedno že strukturirano, zato na primer sodoloča konstitucijo 'podnebnih sprememb' bodisi kot krize vrednot kapitalistične družbe bodisi kot naravnega pojava bodisi kot izmerljivega antropogenega globalnega segrevanja ozračja itd. To je še posebej pomembno za 'nesporazume', ki se pojavljajo glede predpostavk o družbeni konstrukciji podnebnih sprememb, kjer je problem 'resničnosti in realnosti' antropogenega izvora ogrevanja ozračja kot znanstvenega dejstva prešel v politični govor različnih akterjev nacionalnih politik in mednarodnih odnosov (npr. govor ameriškega republikanskega senatorja Inhofea, ki ga povzema Demeritt 2006, 454–5, 464).

Demeritt (*ibidem*, 454) pravi, da kontroverznost o znanstvenih 'dejstvih' podnebnih sprememb tako sovпада s kontroverznostjo razprav na področju družbenih ved. Površno in napačno razumljene podnebne spremembe (predvsem s strani t. i. klimatskih skeptikov) kot *zgoj* konstrukcije, v smislu fabrikacije (za razliko od 'trdnih' dejstev, katerih obstoj se predpostavlja) kot posledice »nepravilne« metodologije klimatologov ali, še bolj radikalno, kot njihove popolne izmišljotine, so v sodobnosti pogoste (»klimatska potegavščina«, *ibidem*, 455). Ker smo s tem zašli na kompleksno polje ontologije in epistemologije, naj bo za zdaj dovolj, da v zgornjem citatu padanje opek zamenjamo s podnebnimi spremembami. To sicer ni adekvatno in neproblematično, a vsekakor onemogoči preprosto diskreditacijo znanstvenih dognanj (epistemologije) in zanikanje obstoja »tukaj in zdaj« (ontologije) ogrevanja Zemljinega ozračja z določenimi učinki.

Kategorija diskurza ali diskurzov se nanaša na sisteme pomenskih/smiselnih (*meaningful*) praks, ki formirajo identitete subjektov in objektov. Na tej točki so diskurzi konkretni sistemi družbenih odnosov in praks, ki so intrinzično politične, saj je njihova formacija dejanje radikalne institucije, ki vključuje konstrukcijo antagonizmov in začrtovanje političnih mej med »insajderji« ter »outsajderji« (Howarth in Stavrakakis 2000, 4). V tem smislu torej vedno vključujejo izvajanje moči, saj njihova konstrukcija zahteva izključevanje določenih možnosti in iz tega izhajajoče strukturiranje odnosov med različnimi družbenimi agenti (*ibidem*; prim. Edkins 1999).

Historičnost in kontingentnost diskurzov pomenita tudi njihovo večno nedokončanost in nepopolnost ter ranljivost za tiste politične sile, ki so bile izključene pri njihovi produkciji, in za »dislokatorne učinke dogodkov«, ki so nad njihovo kontrolo (Howarth in Stavrakakis 2000, 4; Tunsjø 2008, 13). Ideologije, kot »totalizirajoči in redukcionistični aspekt diskurza« (Torfing 1999, 302), so zato odvisne od svoje sposobnosti premestitve potencialno ali očitno dislokatornega antagonizma v svojo notranjost. Kot pravi Stavrakakis (2000, 101): »Nad ideološko artikulacijo je dislokacija, nad pozitivnostjo je negativnost, nad realnostjo je realno v lacanovskem pomenu besede (tisto, kar ne more biti simbolizirano, tisto nemogoče).« Dosledna analiza ideologije oz. diskurza mora zato upoštevati, da ideološka konstrukcija nastane iz dialektike z nečim, kar presega njene simbolne in zamišljene meje.⁵ Fantazija in iluzija, ki podpirata vse ideologije, sta, da lahko ideologija nadzoruje ta presežni element (*ibidem*).

Kategorija analize diskurza se nanaša na proces analiziranja prakse pripisovanja pomenov kot diskurzivnih form. To pomeni, da so za analizo diskurza pomembni raznoliki empirični, »lingvistični in nelingvistični podatki – govori, poročila, manifesti, zgodovinski dogodki, intervjuji, politike, ideje, celo organizacije in institucije«, ki so vsi obravnavani kot besedila/teksti ali zapisi, ki omogočajo »subjektom, da izkusijo svet objektov, besed in praks« (Howarth in Stavrakakis 2000, 4). V skladu s tem torej ni ontoloških razlik med aspektoma jezika in obnašanja družbenih praks (Tunsjø 2008, 13). Pri tem je namreč potrebna določena mera previdnosti, da se zavarujemo pred »obtožbami lingvističnega redukcionizma,« po katerih so prakse zgolj učinki besedila, in da obenem ne gledamo na besedila kot zgolj »učinke bolj objektivne in globoko ukoreninjene logike« (Howarth in Torfing 2005, 334). Posredno tako teorija diskurza odgovarja tudi kritikam Naumanna (2002, 627–9), ki govori o 'nevarnostih' dobesednosti 'lingvističnega

⁵ Tak ideološki politični diskurz je na primer kitajska zunanjepolitična doktrina miroljubnega vzpona/razvoja. Njegova konstrukcija je vključila artikulacijo številnih raznolikih ideoloških elementov, od nacionalističnih, socialističnih, tržnoekonomskih do ekoloških. Pri tem jih je med sabo prepletla v 'notranjosti' okrog univerzalnega 'ljudstva' in, tudi če implicitno, vzpostavila meje z 'zunanostjo', 'drugimi', npr. z imperialistično in hegemonsko pozicionirano ZDA, z 'neodgovornimi' državami v razvoju itd., od katerih se razlikuje, jim je moralno superiorna in jih tako simbolno obvladuje. Pri tem je tudi potencialna dislokacija, ekološko-klimatska grožnja, 'znotraj'.

obrata' v družbenih znanostih na splošno in specifično v mednarodnih odnosih ter zagovarja 'vrnitev prakse', ki je bila 'tam' že od začetka tega obrata, a se na to v različnih analizah diskurza pozablja.

Analiza diskurza se torej razlikuje od študija lingvistike, saj se ne posveča zgolj pravilom jezika, ampak vprašanju, »kako je možno, da se je pojavila določena izjava in ne druga«. Edkinsova piše, da »lingvistično lahko rečemo veliko stvari«, ampak »/z/akaj, v bistvu, rečemo določene stvari in ne drugih« (1999, 46). Pri tem postane jasna razlika med teorijo diskurza in analizo diskurza, in sicer, če uporabimo terminologijo Heideggerja, prva pripada ontološki ravni, slednja pa deluje na ontični ravni⁶ (Howarth in Torfing 2005, 334).

Howarth in Stavrakakis (2000, 5) med raznolike metode in tehnike, primerne za vključitev v analizo diskurza, prištevata Derridajevo 'metodo' dekonstrukcije, Foucaultovi arheologijo in genealogijo, teorijo retorike in tropov, Saussurejevo razlikovanje med paradigmatskim in sintagmatskim polom jezika, Lacanov razvoj konceptov metafore in metonimije, logiko ekvivalence in razlike Laclaua in Mouffejeve itd. Vendar Torfing (1999, 291) trdi, da »čeprav obstaja velika potreba po razvijanju kritične refleksije o tem, kako aplicirati teorijo diskurza v konkretnih študijah, naš cilj ne bi smel biti rešitev metodoloških vprašanj enkrat za vselej,« saj bi »razvoj totalizirajoče glavne metodologije služil le za represijo novih in alternativnih oblik analize.«

Vprašanje aplikacije teorije diskurza na empirične primere sicer predstavlja enega glavnih izzivov za njene zagovornike (Torfing 1999; Howarth in Torfing 2005). Na splošno, namesto aplikacije prej obstoječe teorije na niz empiričnih objektov teoretiki diskurza težijo k *artikulaciji* svojih konceptov pri vsaki konkretni raziskavi (Howarth in Torfing 2005, 321). Pri tem je pomembno izogniti se »dvojni pasti empirizma in teoretizma« in uporabljati »fleksibilne« in dovolj »odprte« teoretične okvire, kar pa torej ne vključuje »esencialističnih in redukcionističnih teorij družbe« (Howarth in Stavrakakis 2000, 5). Ta trditev rabi dodatno utemeljitev, zato bo v nadaljevanju, preden tudi sami preidemo k razlaganju metodoloških instrumentov v nalogi, dobrodošel pregled razmerja med teorijo diskurza in osrednjimi (*mainstream*) pristopi k politični analizi, ki temeljijo na racionalističnih in pozitivističnih predpostavkah, ki so tudi osnova (neo)realistični in (neo)liberalni teoriji mednarodnih odnosov (ter razpravi med njima, t. i. razpravi neo-neo) ter (neo)marksizmu (predvsem teorija odvisnosti in teorija svetovnih sistemov).

⁶ Bolj konkretno je diskurz v prvi uporabi (po kateri koncept diskurza specificira potrebne predpostavke *katere koli* raziskave v naravo objektov ter družbenih odnosov) ontološka kategorija, ki specificira medsebojno prepletenost besed in dejanj v praksah, kontingentnost vseh identitet, primarnost politike itd. V drugi uporabi (po kateri se diskurz ukvarja z analizo partikularnih objektov) pa je diskurz razumljen ožje, kot serija simbolnih reprezentacij in praks, utelešenih v vrsti besedil, govorov in označevalnih zaporedjih vseh vrst (Howarth in Torfing 2005, 333).

Tudi pri tem se v veliki meri nanašamo na koristno in zgoščeno povzemanje sicer kompleksnih razmerij, ki še zmeraj delijo filozofe in teoretike zelo širokega spektra družbenih ved, kot so jih za potrebe operacionalizacije postmarksistične in poststrukturalistične teorije diskurza predstavili Torfing (1999), Howarth in Stavrakakis (2000), Howarth in Torfing (2005) ter Glynos in Howarth (2007).

1.2 Teorija diskurza med pristopi družbenih ved

Teorija diskurza je kritična do racionalističnih in pozitivističnih pristopov k raziskavam v družbenih vedah in v veliki meri gradi na njihovih pomanjkljivostih. Po drugi strani se zgleduje in kritično izbira med marksističnimi, družbenokonstruktivističnimi in interpretativnimi modeli raziskav v družbenih vedah. Tako uvaja alternativne načine mišljenja o odnosu med delovanjem (*agency*) in strukturami, vlogi identitete in interesov, medsebojnem prepletanju pomenov in praks ter o značilnostih družbenih in zgodovinskih sprememb (Howarth in Stavrakakis 2000, 5). Najprej se sicer teorija diskurza Laclaua in Mouffejeve razlikuje od razumevanj teorij diskurza (*theories of discourse*), ki kombinirajo klasični marksizem s poststrukturalizmom (Torfing 1999, 3). V svoji kritiki klasičnega marksizma tako Laclau in Mouffejeva radikalizirata Althusserjeve in Gramscijeve predelave marksizma ter uvedeta relacijsko konceptualizacijo diskurza. V njem je družba mišljena kot simbolni red, katerega družbeni antagonizmi in strukturne krize ne morejo biti reducirani na razredni determinizem. Prav tako ideološki elementi v diskurzivnem polju niso fiksni, temveč kontingentni, in ne obstaja temeljna razredna dejavnost ali politični projekt, ki bi *a priori* determiniral procese zgodovinskih sprememb (*ibidem*). Teorija diskurza namesto tega poudarja konceptualni okvir, ki predpostavlja primarnost političnih konceptov in logike hegemonije, antagonizmov ter dislokacije.

Poleg tega teorija diskurza nasprotuje ločevanju med družbeno konstruiranimi pomeni in interpretacijami ter objektivnim političnim obnašanjem, kar izhaja iz njene hermenevitične usmerjenosti. Po njej so namreč pomeni, interpretacije in prakse med seboj povezani. Vendar to presega razumevanje raziskave v družbenih vedah kot vaje v empatiji (prim. Weber v Barnett 2007, 336), saj se teorija diskurza osredotoča na proizvodnjo, prekinjanje (*disruption*) in transformacijo struktur, ki organizirajo družbeno življenje (Howarth in Stavrakakis 2000, 6). Posledica tega je tudi spoznanje, da teorija ne more biti objektivno ločena od realnosti, ki jo razlaga, saj so teoretične prakse same delno konstitutivne za družbene svetove, v katerih se nahajajo subjekti in objekti raziskav, družbeni svetovi jih tudi oblikujejo. Vsaj za družbene vede

to pomeni zameglitev nekoč 'svetega' razlikovanja med objektivno znanstveno razlago in subjektivnim hermenevtičnim razumevanjem ter opisovanjem (*ibidem*).

Teorija diskurza nasprotuje racionalističnim pristopom k politični analizi, ki govorijo o interesih akterjev kot vnaprej danih in razlagajo ter napovedujejo dejanja agentov v smislu teh, predvsem ekonomskih, interesov. Ti pristopi namreč o moči in dominaciji sklepajo iz (ne)uspeha družbenih agentov, da prepoznajo svoje 'prave interese'. Družbeni sistemi so po takem razmišljanju sestavljeni iz funkcionalno povezanih elementov ali so kontradiktorne enote, ki jih mučijo krize in se spreminjajo na vnaprej determinirane načine. V nasprotju s tem teorija diskurza poudarja zgodovinsko kontingentnost in 'strukturno nemožnost' družbenih sistemov ter noče predlagati esencialističnega koncepta družbenega delovanja (*agency*) (Howarth in Stavrakakis 2000, 6). Agenti oz. delovalci in sistemi so družbeni konstrukti, ki se ves čas spreminjajo, kar je rezultat političnih praks. Glavna naloga teoretikov diskurza je ravno identificiranje in razlaganje takšnih zgodovinskih in družbenih sprememb z usmerjanjem pozornosti na politično logiko in politične dejavnike (prim. Edkins 1999, 139, in njeno pojmovanje repolitizacije).

Teorija diskurza nasprotuje pozitivističnim in naturalističnim konceptom vednosti ter metod, katerih ambicija je tudi nedvoumna zamejitev znanosti od 'neznosti' (Demeritt 2006). Tako zavračanje scientizma (Glynos in Howarth 2007, 2) pomeni zavračanje iskanja znanstvenih zakonov in ponovljivosti družbe in politike, ki temeljijo na empiričnih posploševanjih in naj bi bile tako osnova preverljivim empiričnim napovedim. Razumljivo je torej, da je teorija diskurza proti naivnim konceptom resnice, kjer je edini test teorij primerjava z neproblematično objektivno realnostjo oz. s sklicevanjem na 'nevtralna' dejstva. Glynos in Howarth (*ibidem*) navajata kot glavni problem, ki leži v scientističnem enačenju vednosti in znanosti v družbeni in politični analizi, vztrajanje pri nedosegljivem idealu razvoja znanosti politike in družbe, ki se zgleduje po naravoslovni znanosti.

Teoretiki diskurza se po drugi strani zavedajo pomembnosti interpretacije v humanističnih znanostih, poudarjajo razumevanje in razlaganje nastanka in logike diskurzov ter družbeno konstrukcijo identitet, ki jo le-ti podeljujejo družbenim agentom. Teorija diskurza v tem smislu zavrača ločevanje med dejstvi in vrednotami, ki ga prav tako predpostavljata pozitivizem in empiristična epistemologija (Howarth in Stavrakakis 2000; Smith in Owens 2007, 353). Agnostičen odnos do resnice (*ibidem*) je sicer v sodobnosti skupen različnim poizvedovanjem družbenih znanosti, določanje točnosti oz. napačnosti empiričnih analiz pa je delno relativno glede na sistem konceptov in logike uporabljene teorije diskurza. Teoretik ali analitik diskurza je vedno znotraj določenega zgodovinskega in političnega konteksta, zato nikoli nima nevtralne, popolnoma simetrične ali objektivne točke, iz katere lahko opisuje, argumentira in ocenjuje.

To pa nikakor ne pomeni popolnega relativizma ali subjektivizma glede izbire metod za generacijo in ocenjevanje empiričnih dokazov v lastnih analizah. Nasprotno, kot pravita Glynos in Howarth (2007, 7), ontološke predpostavke, koncepti in določen *ethos* raziskav, ki bodo skupaj omogočili odgovarjanje na empirične probleme, morajo vzdržati »obtožbe metodološke samovoljnosti, zgodovinskega partikularizma in idealizma.«

1.2.1 Teorija diskurza in stanje razprave v teorijah mednarodnih odnosov

Performativnost jezika ni le način poststrukturalizma, da zapolni postmoderni izzivi. Performativnost je tudi odgovor poststrukturalizma na konstruktivistično normativnost (Debrix 2004, 209).

Teorija diskurza v smislu delitve sodobnih pristopov k mednarodnim odnosom na razlagalne in konstitutivne ter na temeljne in netemeljne (Smith in Owens 2007, 351) potencialno⁷ prispeva h konstitutivnim in netemeljnim pristopom. Delitev izhaja iz tega, kar je Lapid (*ibidem*, 353) v razpravi o teoriji mednarodnih odnosov imenoval 'postpozitivistično obdobje'. Sodobno stanje mednarodne teorije ima namreč po Smithu in Owensovi (*ibidem*) tri glavne značilnosti. Prva med njimi je nadaljnja prevlada treh prej omenjenih teorij, ki skupaj tvorijo razpravo o paradigmi, kar lahko imenujemo racionalistično stališče, predstavlja pa ga razprava neo-neo. Druga značilnost je nastanek nepozitivističnih teorij, ki jih lahko imenujemo alternativni pristopi, predstavljajo pa jih večina kritične teorije, zgodovinska sociologija, normativna teorija, večina feminističnih del, postmodernizem in postkolonializem. Tretja značilnost je razvoj pristopa, ki skuša nagovarjati racionalistične in alternativne pristope ter je znan kot družbeni konstruktivizem (*ibidem*). Podobno Brglez (2008, 104) v globalni sliki stanja razprav v teoriji mednarodnih odnosov loči »prevladujoče ameriško razpravo med racionalisti in družbenimi konstruktivisti znotraj pozitivističnih epistemoloških premis« ter »prevladujoče evropsko razpravo med družbenimi konstruktivisti in poststrukturalisti, ki zavračajo kakršno koli pozitivistično epistemološko meta osnovo«.

Takšne in drugačne zamejitve kategorij seveda ne pomenijo enotnosti znotraj njih. Družbeni konstruktivizem je izrazito notranje razdeljen in se v zgornjih delitvah postavlja na(d) njihove meje (Brglez 2008, 97). Kratek izlet v raznolikost konstruktivizma bomo v nalogi naredili

⁷ Uvrstitev v gornjo delitev je del poskusa 'prevajanja' teorije diskurza v kontekst stanja znanosti o mednarodnih odnosih. Skrbi nas namreč, da zaradi naše osredotočenosti na potrebno konceptualizacijo pojmov, ki sicer izhajajo iz drugih znanstvenih disciplin, tudi mi pozabljamo »domisliti preneseno znotraj znanosti o mednarodnih odnosih« (Brglez 2008, 138).

dvakrat, in sicer zaradi precejšnje nejasnosti predvsem v razlikovanju (in včasih ostrem nasprotovanju; Campbell 1998, 221) med konstruktivizmom in postmodernimi ter poststrukturalističnimi pristopi. Prvič bo to zaradi artikulacije našega upoštevanja določenih predpostavk in metod, ki jih za 'svoje' jemlje tudi t. i. kritični konstruktivizem (npr. Tunsjø 2008). Drugič bo to v nadaljevanju naloge zaradi našega upoštevanja določenih predpostavk, predvsem o konstrukciji narave in podnebnih sprememb, ki se v različnih razvrščanjih najdejo tudi znotraj t. i. diskurzivnega konstruktivizma (Demeritt 2002 sem uvršča delo Escobarja in Harawayeve, na katerega se v svojem 'poststrukturalističnem' pristopu k mišljenju narave sklicujeta tudi Braun in Wainwright 2001, 42).

Tipi konstruktivizma⁸ se torej med sabo razlikujejo glede na oddaljenost od ali bližino do postpozitivizma in pozitivizma na 'epistemološkem spektru' (Sterling-Folker 2006a, 120–1). Ker je podrobnejši opis logike posameznih tipov relevanten, a presega okvir naloge, naj na kratko izpostavimo le odnos med poststrukturalizmom/postmodernizmom in kritičnim konstruktivizmom, ki 'leži bliže postpozitivističnemu koncu epistemološkega spektra' (prim. *ibidem*).

Debrix (2004, 205) opredeli razliko med konstruktivizmom in poststrukturalizmom v pojmu performativnosti. Podobno ugotavlja tudi Campbell (1998, 223) in dodaja, da je razlikovanje med poststrukturalizmom in kritičnim konstruktivizmom na prvi pogled težko narediti tudi zato, ker mnoga kritična dela na produktiven način združujejo te različne pozicije. Posamezni avtorji, kot je na primer Neumann, ki je naveden tudi med viri naše naloge (2002), lahko z lahkoto zasedajo več pozicij (Campbell *ibidem*). Kljub temu Campbell (*ibidem*), podobno kot Debrix (*ibidem*, 206), opozarja, da je izpostaviti to razliko ključno, saj ima ta teoretični poudarek pomembne politične posledice, ki lahko sicer ostanejo nejasne. Prav tako brez tega poudarka ostane neodgovorjena skrb Neumanna, da takšno metateoretiziranje med konstruktivizmom in poststrukturalizmom v mednarodnih odnosih onemogoča politične intervencije. Neumann (Campbell *ibidem*) namreč simpatizira s trditvami o ontološki nezmožnosti varne in zaprte identitete, vendar verjame, da poststrukturalisti temu namenjajo preveč energije na škodo ukvarjanja z epistemologijo identitete. To je opazka, ki sovпада z ugotovitvijo, da poststrukturalizem privilegira dekonstrukcijo nad rekonstrukcijo (Debrix 2004, 203–4), kjer prvo označuje negativno kritiko, drugo pa pozitivno politiko (Campbell 1998, 223).

⁸ Tipologija, ki jo predlaga Ruggie (Green 2002, 64; Sterling-Folker 2006a, 122), tako loči med neoklasičnimi, postmodernističnimi in naturalističnimi verzijami. Druga tipologija ločuje konvencionalni in kritični konstruktivizem (Hopf v Sterling-Folker 2006a, 122; Tunsjø 2008, 9). Green (2002, 64–9) doda še razlikovanje glede na ontološko osredotočenost konstruktivizma bodisi na strukturo, norme ali pravila (*structure-oriented, norm-oriented, rules-oriented constructivism*). Pettman (Brglez 2008, 107) ločuje konzervativni, družbenoteoretski in zdravorazumski konstruktivizem.

Povedano drugače, poststrukturalisti zavračajo zaključevanje ontološke in epistemološke teme, saj so nove politične uzakonitve odvisne od problematizacije subjektivnosti in jo obenem same igrajo (*perform*). To po Campbellu označuje pomembno razliko med poststrukturalizmom in kritičnim konstruktivizmom (1998, 223; Tunsjø 2008, 125): »Prvi ocenjuje, da dekonstrukcija identitete širi domeno političnega, ko vključuje načine, kako je identiteta konstituirana, in vsebuje v sebi nujno pritrديلen (*necessarily affirmative*) moment, skozi katerega so denaturalizirane obstoječe formacije identitete in omogočene alternativne artikulacije identitete ter političnega. Slednji je lahko videti omahljiv v sledenju te radikalne logike do poslednjih zaključkov in namesto tega daje prednost zavarovanju nekaterih dimenzij identitete kot načina zasidranja analize.« Prav ta zato hitreje zapade v repliciranje elementov, ki so lastni konvencionalnim pristopom, od katerih se sicer želijo oddaljiti. S tem se strinja tudi Tunsjø (2008, 124), ki se še naprej identificira s kritičnim konstruktivizmom, a je »navdahnjen s poststrukturalistično analizo, ki je razvila nekatere vzpodbudne premisleke nedoslednosti in kontradikcij, inherentnih v ključnih predpostavkah pionirskih konstruktivističnih študij«. Poststrukturalistične ugotovitve tako po njegovem do neke mere dopolnjujejo kritičnokonstruktivistične, po drugi strani pa kritični konstruktivizem in njegove metode do neke mere niso v kontradikciji s poststrukturalističnimi: »Ko so enkrat odlični konstruktivistični pristopi utemeljili, da so ideje, identitete in diskurzi pomembni, je naslednji očiten korak preiskovanje, kako točno so postali pomembni in kako so sploh postali obstoječi« (*ibidem*). Tunsjø za tak podvig v svoji študiji uporabi 'pristop diskurzivnih praks' Dotyjeve (1993; 1996), pogojno rečeno ene vidnejših zagovornic poststrukturalizma v mednarodnih odnosih (sama namreč takšno označbo zavrača). Tudi Debrix (2004) ugotavlja, da sta do neke točke poststrukturalistična in konstruktivistična študija kompatibilni. Razliko po njegovem naredi ugotovitev, da pogoji, ki so konstituirali identitete subjektov in razmerje med različnimi subjekti, niso imeli inherentnega pomena, kar kaže na zavezanost performativnosti jezika (*ibidem*, 211). Poleg tega se poststrukturalistična študija odreka zaključkom glede normativnosti jezika. Brglez (2008, 109) kratko ugotavlja, da se konstruktivistični pristop ukvarja z *družbeno* konstrukcijo realnosti, poststrukturalistični pristop pa z nenehnim *konstruiranjem* družbene realnosti in poudarja procesno naravo ter večno nedokončanost in odprtost ne samo institucij, ampak tudi subjektov.

Glede na povedano lahko za potrebe naloge in razvrščanje teorij mednarodnih odnosov uvrstimo teorijo diskurza med t. i. alternativne ter nadaljnje postmodernistične in poststrukturalistične pristope (Brglez 2008, 99), ki pa se med seboj zaradi določene afinitete povezujejo z drugimi nepozitivističnimi pristopi (npr. s kritičnim konstruktivizmom, postkolonialističnimi študijami, feminizmom itd.). Takšna umestitev teorije diskurza je ohlapna, a

je obenem koristen okvir za pregled njenih konceptov in logik, ki to njeno razliko glede na ostale pristope k širšemu družboslovnemu raziskovanju in k mednarodnim odnosom vzpostavljajo. Z nadaljnjim umeščanjem teorije diskurza med pristope k mednarodnim odnosom bomo nadaljevali pri metodoloških vprašanjih.

1.3 Osnovni koncepti in logike

Če povzamemo, teorija diskurza raziskuje načine, kako družbene prakse sistematično oblikujejo identitete subjektov in objektov s skupnim artikuliranjem serije kontingentnih označevalnih elementov, ki so na razpolago v diskurzivnem polju oz. polju diskurzivnosti. Pri tem je pomembno, da je kljub dokončni kontingentnosti vseh družbenih identitet možna in celo potrebna delna pritrditev pomena. Na ta način lahko družbene spremembe razumemo brez popolnega zanikanja kontinuitete in ustaljenosti pomenov, kar je ena vodilnih misli naše naloge.

Za tako razumevanje identitete Laclau in Mouffejeva poleg diskurza uvajata štiri kategorije (Howarth in Stavrakakis 2000, 7): artikulacija, elementi, momenti, vozlišča. Vse identitete nastajajo prek artikulacije ali reartikulacije označevalnih elementov. Kot smo že omenili, je artikulacija torej »katera koli praksa, ki vzpostavlja odnos med elementi tako, da se njihova identiteta spreminja kot rezultat artikulacijske prakse« (Laclau in Mouffe 1987, 88). Diskurz je »strukturirana totalnost, ki je rezultat artikulacijske prakse« (*ibidem*). Momenti so »diferencialne pozicije«, ki »so videti artikulirane znotraj diskurza«, medtem ko so elementi tiste razlike, ki »niso diskurzivno artikulirane« zaradi »plavajočega« značaja, ki ga pridobijo v obdobjih družbenih kriz in dislokacije. Pri tem »prehod od 'elementov' k 'momentom' ni nikdar popolnoma izpeljan« (Laclau in Mouffe 1987, 94). Primer konstitucije kitajske uradne doktrine miroljubnega vzpona/razvoja tako lahko razumemo kot artikulacijo več prej obstoječih elementov (npr. gospodarska rast, razvoj, vojaška sila, stabilnost, socializem, zaščita, narava itd.) v novo konfiguracijo, ki spremeni njihov pomen (npr. združitev gospodarske rasti, razvoja, harmonije, stabilnosti in zaščite okolja v harmonično družbo in tudi t. i. trajnostni razvoj) in sočasno proizvede momente nove diskurzivne postavitve (miroljubni razvoj).

Howarth in Stavrakakis (2000, 8) pri tem opozorita na navidezno paradoksalnost vztrajanja na popolni kontingentnosti in delni pritrjenosti pomenov: »/K/ako je torej *katera koli* identiteta ali družbena formacija sploh možna?« Del odgovora dobimo, če uvedemo koncept vozlišč za razumevanje strukturacije elementov v pomenske/smiselne (*meaningful*) sisteme momentov, v diskurz. Vozlišča so privilegirane diskurzivne točke, ki delno fiksirajo pomen znotraj verig označevanja (Laclau in Mouffe 1987, 95; Torfing 1999, 98), ali točke reference v diskurzu, tj.

točke prešitja v lacanovskem besednjaku (*points de capiton*), ki povezujejo določen sistem pomenov (Howarth in Stavrakakis 2000, 8). Drugi del odgovora po mnenju Laclaua (*ibidem*) dobimo, če uvedemo kategorijo praznega označevalca. Ta je po Žižku preprosto povedano čisti označevalec brez označenca (Torfing 1999, 98). Kot smo že omenili, se po teoriji diskurza družbeno polje ne more nikoli zapreti, ne more doseči 'polnosti' in univerzalnosti. Kljub temu ideja polnosti obstaja v družbi kot njena odsotnost, kar poskušajo zapolniti politične prakse. Ideja polnosti tako predstavlja nedosegljiv ideal, okrog katerega so organizirane družbe. Za nastanek in delovanje teh idealov so potrebni prazni označevalci. Z drugimi besedami, artikulacija političnega diskurza se lahko odvija le okrog praznega označevalca, ki deluje kot vozlišče. 'Praznost' je tako ključna lastnost vozlišča in pomemben pogoj možnosti hegemonске uspešnosti določenega političnega projekta. Laclau (2004, 322) zapiše, da imata vozlišče in prazni označevalec skupnega referenta, razlikujeta pa se v tem, da gre pri vozlišču za aluzijo na artikulacijsko funkcijo, medtem ko njegova prazna narava kaže v smeri univerzalnosti označevanja (*universal signification*).

Kot prazni označevalec lahko na primer razumemo 'trajnostni razvoj' ali 'globalni boj proti podnebnim spremembam'. V situaciji zmanjševanja zaloga naravnih virov (npr. nafte) in gospodarske krize/netrajnostnega razvoja postaneta trajnostno izkoriščanje virov in gospodarska stabilnost označevalca njune odsotnosti. V tem smislu lahko različne politične sile tekmujejo v poskusih, da svoje partikularne cilje predstavijo kot tiste, ki bodo zmožni zapolniti ta manko, to odsotnost. Po eni strani poteka politični boj za predstavitev trajnostnega razvoja kot 'svojega', po drugi strani 'plavajočim označevalcem', ki so izgubili svoj tradicionalni pomen, uspešna intervencija koncepta trajnostnega razvoja (prazni označevalec, vozlišče) retroaktivno konstituira njihovo identiteto z njihovo fiksacijo znotraj »paradigmatske verige ekvivalence« (Torfing 1999, 99). V optiki trajnostnega razvoja tako prej obstoječa gospodarska stabilnost pomeni trajnostno gospodarsko rast, izkoriščanje naravnih virov pa nujno njihovo trajnostno uporabo.

Kot smo že nakazali, je za družbeno ontologijo Laclaua in Mouffejeve zelo pomembna primarnost političnega. Diskurzi in identitete, ki jih proizvajajo, so inherentno politične identitete, ki vključujejo konstrukcijo antagonizmov in izvajanje moči (Howarth in Stavrakakis 2000, 4). Zaradi svoje kontingentnosti, trajne nedokončanosti in nepopolnosti so vedno ranljivi za tiste politične sile, ki so izključene v njihovi produkciji (*ibidem*; Tunsjø 2008, 13). Za boljše razumevanje teh procesov Laclau in Mouffejeva uvajata koncepte družbenega antagonizma, hegemonije in logiko ekvivalence ter logiko razlike.

Mejne točke v družbi, kjer je družbeni pomen izzvan in ga ne moremo stabilizirati, odkrivajo družbeni antagonizmi. Antagonizmi kažejo točke, kjer identiteta ni več fiksirana v diferencialnem

sistemu, temveč jo izzivajo sile, ki so zunaj ali na sami meji tega reda (Norval v Howarth in Stavrakakis 2000, 9–10). Ker ne morejo biti reducirani na vnaprej konstituirane interese in identitete družbenih agentov, je njihova konstrukcija ter institucija političnih mej med agenti delno konstitutivna za identitete in samo družbeno objektivnost. Na ta način konstrukcija in kontingentna razrešitev antagonističnih odnosov izključujeta možnost delovanja deterministične logike in logike nujnosti v zgodovini in družbi. Družbi tako nikoli ne uspe biti družba v vsej 'polnosti', saj je vse v njej prežeto z mejami, kar ji onemogoča, da se konstituira kot objektivna realnost. Laclau in Mouffejeva tako trdita, da se družbeni antagonizmi dogajajo, ker družbeni agenti niso zmožni doseči svoje identitete v polnosti. Antagonizem tako postane viden ob prisotnosti 'drugega', ki kaže nezmožnost konstitucije totalnosti identitete. Ta 'blokada' identitete je »vzajemna izkušnja za oba, tistega, ki antagonizira, in za tistega, ki je antagoniziran« (Howarth in Stavrakakis 2000, 10). Obstoj 'drugega' je tako vedno simbol mojega neobstoja in obratno. V tem smislu lahko izpeljemo tudi naloge analitikov diskurza, ki morajo raziskati različne oblike te nezmožnosti (polnosti identitete) in mehanizmov, s katerimi so blokade identitete konstruirane na antagonistične načine s strani družbenih agentov. Na zelo poenostavljenem primeru petnajste konference UNFCCC, COP15, kjer naj bi poiskali skupen dogovor 'mednarodne skupnosti', se je tako pokazal antagonizem med identiteto 'razvitih držav' in skupine zaradi ogrevanja ozračja potencialno najbolj ogroženih držav, ki se torej razlikujejo tudi znotraj skupine 'držav v razvoju'. Najbolj ogrožene države v pogajanjih niso uspele doseči tega, kar je po njihovem mnenju vitalni interes, ključen že za golo preživetje državljanov. To je vodilo v krepitev meje med identitetama skupin držav, zato sta se obe strani zatekli k različnim ideološkim instrumentom, ki so krepili njuno medsebojno sovražnost. Še posebej razvpita je pri tem bila primerjava oz. izenačitev Københavnskega dogovora s holokavstom, ki jo je uporabil sudanski predstavnik Lumumba Stanislaus Di-aping (Watts et al. 2009).

Naveden primer služi kot poenostavljena ilustracija ugotovitve, da družbeni antagonizmi nastajajo zaradi nezmožnosti različno lociranih družbenih agentov, da bi dosegli svojo identiteto, in ne kot trk prej obstoječih oblik pozitivne identifikacije. Obenem primer nakazuje potrebo po uvedbi kategorij ekvivalence in razlike, kot ju razumeta Laclau in Mouffejeva (1987), ki nudita razumevanje načinov, kako antagonistični odnosi ogrožajo diskurzivni sistem.

Da bi lahko teoretizirala identiteto, ki ne more biti integrirana v obstoječi sistem razlik, Laclau in Mouffejeva vpeljeta logiko ekvivalence. Ta logika deluje tako, da ustvari ekvivalentne identitete, ki izražajo čisto negacijo diskurzivnega sistema. Projekt, ki uporablja logiko ekvivalence, si prizadeva razdeliti družbeni prostor s tem, da zgoščuje pomene okrog dveh antagonističnih polov (Howarth in Stavrakakis 2000, 11). Logika razlike je ravno nasprotna, saj

razkraja obstoječe verige ekvivalence in vključi te disartikulirane elemente v nastajajoči red. Projekt, ki uporablja logiko razlike, torej poskuša oslabiti in premestiti jasno antagonistično polarnost, da bi to razmejitev marginaliziral (*ibidem*). Pri tem logiki razlike in ekvivalence nista med seboj izključujoči, temveč se kompleksno prepletata, kot se prepletajo tudi identičnost in razlika ter univerzalnost in partikularnost. Za kratko poenostavljeno ilustracijo naj navedem primer logike razlike, ki deluje pri utrjevanju socializma 'kitajskih značilnosti'. Ta namreč marginalizira (razbija verigo ekvivalence) 'zahodnjaško' koncipiranje jasnega nasprotja med liberalnodemokratičnim kapitalizmom in socialističnim planskim gospodarstvom v novem cilju razvoja (*fazhan*). V zgornjem primeru krepitev antagonistične meje med razvitimi in revnimi državami, ki je razkrila kontingentnost skupne (univerzalne) identitete 'mednarodne skupnosti' (kjer so vsi elementi ekvivalentni v svoji pripadnosti tej skupnosti v odnosu do anarhije in 'grožnje' podnebnih sprememb), je diskurz sudanskega predstavnika razbil to verigo ekvivalence in elemente prerazporedil v novem-starem redu partikularnih interesov 'razvitih', 'v razvoju' in 'revnih' držav.

Za zaokrožitev argumentov teorije diskurza je ključno še, da razrešimo vprašanja in koncept subjektivnosti, ki se nanaša na to, kako družbeni agenti 'izživijo' svoje identitete in delujejo na določen način, da bi dosegli nekaj ali se nečemu izognili (Torfing 1999; Howarth in Stavrakakis 2000, 13). V tem smislu teoretiki diskurza ločijo med pozicijami subjekta in politično subjektivnostjo. S tem zajamejo pozicioniranje subjekta znotraj diskurzivnih struktur in obenem razrešujejo delovanje (*agency*) subjektov (vprašanje struktura — agent/delovalec).

Laclau in Mouffejeva v tem smislu izhajata iz med seboj sorodnih teorij subjekta, kot jih predstavljajo Althusser, Cohen, Elster in Giddens, in obenem kritizirata njihov skupni 'strukturni determinizem' (Torfing 1999, 148). Po Althusserjevi vplivni teoriji subjekta so subjekti konstruirani oz. 'interpelirani' z ideološkimi praksami (Howarth in Stavrakakis 2000, 12). To pomeni, da ljudje pridobijo identiteto o tem, kdo so in kaj je njihova vloga v družbi, s tem, da so pozicionirani na določen način s serijo nezavednih praks, ritualov, navad in prepričanj, s katerimi se identificirajo. Takšno razumevanje se zgleduje po Freudu in Lacanu ter nasprotuje predpostavkam fenomenologije, empirizma ali teorije racionalne izbire, ki vidijo subjekt kot izvor lastnih idej in vrednot ali obdarjenega z esencialno lastnostjo racionalnosti. S tem se strinjata tudi Laclau in Mouffejeva, a dopolnita Althusserjevo teorijo na dva načina. Prvič — ideja diskurza vključuje vse tipe družbenih praks, kar je nasprotno z 'relativno avtonomnostjo' ideoloških praks v družbenih formacijah (*ibidem*). Drugič — agenti niso zgolj učinek prej obstoječih družbenih struktur, kot implicira konstitucija subjekta s strani ideoloških praks, ki jih determinirajo družbene strukture. Rešitev problema strukturnega determinizma namreč zahteva problematizacijo same

ideje strukturne determinacije (Torfing 1999, 148). Kategorija pozicije subjekta, kot jo razumeta Laclau in Mouffejeva, označuje pozicioniranje subjektov znotraj diskurzivne strukture, po kateri konkretni posameznik ni homogeni subjekt z določenimi interesi, temveč ima lahko vsak v določenem trenutku več različnih pozicij subjekta. Tako se na primer konkretna oseba z imenom Wen Jiabao lahko sočasno identificira ali je pozicionirana kot oseba s priimkom Wen, vodja, premier, diplomat, Kitajec, Han, komunist, moški itd. Pozicija subjekta torej upošteva več načinov, s katerimi so agenti konstruirani kot družbeni akterji. Kategorija politične subjektivnosti po drugi strani zadeva način ravnanja družbenih akterjev (*act*).

Da bi presešel strukturni determinizem brez uvedbe nezadostnih razlag, kot je 'upiranje' agentov prevladujoči strukturi po Giddensu ali 'pobeg' agentov prevladujoči strukturi po Elsterju (Torfing 1999, 148), Laclau poudarja, da se dejanja subjektov pojavljajo zaradi kontingentnosti tistih diskurzivnih struktur, skozi katere subjekti pridobijo svoje identitete (Howarth in Stavrakakis 2000, 13). Pri tem je pomembno, da ni zadostna zgolj redefinicija koncepta strukture kot nikoli zaprte diskurzivne strukture, saj to ne izključi njene 'učinkovitosti' pri determinaciji subjekta v smislu, da mu še vedno lahko daje kompletno vodstvo o tem, kako razumeti sebe in svet (Torfing *ibidem*).

Po Laclau je tisto, kar zares spodkopava zmožnost strukture, da determinira subjekt, dislokacija. Ta se nanaša na dogodek ali serijo dogodkov, ki ne morejo biti reprezentirani, simbolizirani ali kako drugače udomačeni/domesticirani s strani diskurzivne strukture, zato je ta prekinjena (*ibidem*). Proces dislokacije tako razkriva mejo, nezmožnost in kontingentnost diskurzivne strukture, naredi jih vidne. Dislokacija kontinuirano onemogoča polno strukturacijo strukture, torej zagotavlja nepopolnost strukture in s tem nezmožnost popolne strukturne determiniranosti (Torfing 1999, 149). Dislokacije zato pretresejo tudi že obstoječe identitete in sprožijo krizo identitete subjekta. Kljub temu imajo tudi produktivno stran, saj, kot pravi Laclau (Howarth in Stavrakakis 2000, 13), po eni strani grozijo identitetam, po drugi strani pa so temelji, na katerih so konstituirane nove identitete. Dislokacije namreč ustvarijo tudi manko (*lack*) oz. primanjkljaj, praznino na ravni pomena, ki spodbuja nove diskurzivne strukture. Te poskušajo suturirati (zašiti ali prešiti) dislocirano in torej vidno neuspešno strukturo. To ima seveda posledice za tiste pozicije subjekta, ki so del te strukture, in morajo zato reagirati ter ponovno vzpostaviti svojo subjektivnost. Subjekt ima tako spodletelo/neuspešno strukturno identiteto (Laclau v Torfing 1999, 149) in zato konstitutivni primanjkljaj, razpoko, manko (*lack*), ki ga poskuša zapolniti z identifikacijo. Ker je torej dislokacija diskurzivne strukture razkrila neodločljivost (*undecidability*) strukture (Torfing 1999, 150), je politični subjekt prisiljen v odločitve oz. v identifikacijo z določenimi političnimi projekti in diskurzi, ki jih ti artikulirajo, in

ki v lacanovskem smislu obljublajo zapolnitev razpoke v simbolnem redu (Howarth in Stavrakakis *ibidem*). Kot smo že omenili, obstaja veliko možnih točk identifikacije za ta razcepljen in razdeljen (*split and divided*) subjekt. Posamezni subjekt se lahko identificira z različnimi stvarmi in tako zasede veliko različnih pozicij subjekta. Subjekt je tako delno samodeterminiran v smislu, da konstituira mesto odločitve, ki ga ne determinira struktura, ta je vedno že dislocirana (Laclau v Torfing 1999, 149). Kljub temu to ne pomeni, da ima družbeno delovanje (*agency*) neko objektivno esenco, ki jo dislokacija strukture 'osvobodi'. Identiteta subjekta je dana le v odnosu do strukture (Laclau v Torfing 1999, 149).

V iskanju polne identitete razcepljenega subjekta prek dejanj identifikacije, v procesu identifikacije, se tako oblikujejo in nastajajo politične subjektivitete. Te po stabilizaciji postanejo tiste pozicije subjekta, ki 'proizvajajo' posameznike z določenimi lastnostmi in prilastki. Po teoriji diskurza torej hegemonskega agenta ni moč reducirati niti na strukturnega tepčka niti na subjekt, ki vsebuje izrazito voljo. To pomeni, da teorija diskurza in koncept hegemonije nikakor ne zamenjujeta nelegalnega objektivizma z enako nelegalnim subjektivizmom (*ibidem*, 119).

Dislocirana diskurzivna struktura torej zahteva reartikulacijo, ki pa se spet dogaja na neodločljivem (*undecidable*) terenu, zato je to značilna politična reartikulacija. Razpoka, ki jo je odprla dislokacija strukture, bo zapolnjena z nastajajočimi hegemonskimi projekti, ki imajo lastnosti mita (Torfing 1999, 150). Pri tem je najprej pomembno podrobneje razložiti koncept hegemonije, ki ima osrednjo vlogo v teoriji diskurza in se obenem razlikuje od drugih razlag tega pojma. Vsekakor je za Laclaua in Mouffejevo nezadostno razumevanje hegemonije preprosto kot »voditeljstva, avtoritete in vpliva, predvsem ene države v skupini držav« (Torfing 1999, 101).

Teorija diskurza na primer loči med hegemonskimi praksami in hegemonskimi formacijami. Prakse pomenijo vzorne oblike politične aktivnosti, ki vključuje artikulacijo različnih identitet in subjektivitet v skupen projekt. Formacije pa so rezultati prizadevanj teh projektov, da bi ustvarili nove oblike družbenega reda iz različnih in razpršenih ali dislociranih elementov (Howarth in Stavrakakis 2000, 14). Takšno razumevanje vključuje radikalizacijo Gramscijevega koncepta hegemonije. Slednji se sicer že razlikuje tudi od Leninovega koncepta hegemonije, ki označuje zgodovinsko vlogo progresivne stranke delavskega razreda, da začasno poveže družbene razrede in jih vodi v revolucionarni boj (*ibidem*; Torfing 1999, 108). Gramscijevo razumevanje hegemonije predpostavlja artikulacijo različnih sil s strani delavskega razreda, v kateri proletariati preseže interese lastnega razreda in predstavlja univerzalne interese ljudstva ali naroda. Tako hegemonija ni zgolj politična strategija, temveč splošna politična logika, ki vključuje konstrukcijo novega zdravega razuma, 'intelektualno, kulturno in moralno voditeljstvo', ki strukturira nastajajoči 'historični blok' (Torfing *ibidem*). Hegemonija tako ni več definirana kot zveza vnaprej

konstituiranih identitet, temveč kot proces produkcije nove kolektivne identitete. Pri tem Gramsci poudarja kontingentnost artikulacije družbenih sil in političnih nalog ter se zaveda pomembnosti ideologije, simbolov in mitov (Torfing 1999, 109).

Laclau in Mouffejeva (1987) v svojem delu gradita na Gramscijevem razumevanju hegemonije, a dekonstruirata preostale esencialistične predpostavke njegovih besedil. Gramsci namreč po njenem mnenju (*ibidem*, 63, 114) vztraja pri vlogi temeljnega družbenega razreda, da sproži družbene spremembe (»Gramsci trdi, da se *razredno* jedro nove hegemonije – in seveda tudi stare – v tem procesu ne spreminja«), saj imajo zaradi svoje strukturne pozicije na ravni produkcijskih odnosov razredi ontološko prednostno vlogo v boju za hegemonijo (Torfing 1999, 109). Gramscijev koncept hegemonije torej še vedno implicira koncept družbe kot vase zaprte totalitete, katere značaj in razumevanje določajo objektivni zgodovinski zakoni (Howarth in Stavrakakis 2000, 15).

V nasprotju s tem Laclau in Mouffejeva (1987, 94) predpostavljata ultimativno nezmožnost zaprtja družbene strukture, kar je pogoj, ki omogoča artikulacijske prakse in politično delovanje (*agency*). Poleg tega sta za hegemonске prakse potrebna še dva pogoja. To sta obstoj antagonističnih sil in nestabilnost političnih mej, ki jih delijo (Laclau in Mouffe 1987, 108). Hegemonске prakse torej predpostavljajo družbeno polje, ki ga križajo antagonizmi, in prisotnost elementov, ki jih opozicijski politični projekti lahko artikulirajo. Glavni cilj hegemonskega projekta je konstruirati in stabilizirati vozlišča, ki so osnova konkretnih družbenih redov z artikulacijo čim več elementov – plavajočih označevalcev (Howarth in Stavrakakis 2000, 15).

Kot povzame Torfing (1999, 101), po teoriji diskurza lahko hegemonijo definiramo kot razširitev (ekspanzijo) diskurza ali serije diskurzov na dominantni horizont družbene orientacije in dejanj s sredstvi artikulacije nepritrjenih elementov v delno fiksirane momente v kontekstu, ki ga križajo antagonistične sile. Pri tem je za boljše razumevanje hegemonije koristno, če navedemo njen odnos do dekonstrukcije (*ibidem*, 102–3, poudarek v originalu):

Diskurz je posledica hegemonskih praks artikulacije, vendar pogoje možnosti hegemonске artikulacije nudita igra pomena znotraj diskurza in subverzija diskurza s strani polja diskurzivnosti. Vendar je to le še en način, kako povedati, da nas hegemonija pripelje iz neodločljive ravni odprtosti, ki se je ne da totalizirati, k odločeni ravni diskurza. Za podporo te trditve pride prav Derridajev pojem etično-politične odločitve /.../ Dekonstrukcija kaže na dejstvo, da je metafizično zaprtje doseženo prek etično-politične odločitve, sprejete na neodločljivem terenu; vendar, da bi pokazali, da imajo te odločitve obliko hegemonskih artikulacij, morata biti pokazana konstitutivni in kontingentni značaj teh artikulacij z dekonstrukcijo, ki razkrije neodločljivost, ki jo mora predpostavljati vsak odločen vpis. To je točka, na kateri se dekonstrukcija in hegemonija križata /.../ Medtem ko nas hegemonija pripelje

od neodločljivosti k odločenosti, nam dekonstrukcija kaže kontingenten in konstitutiven značaj odločenih hegemonskih artikulacij s tem, da nam razkrije neodločljivost odločitve.

Seveda niso vsi diskurzi enako uspešni v svojih poskusih vzpostaviti hegemonijo. Zato je koristno konceptualno razlikovanje med miti in družbenimi imaginariji (*imaginaries*), ki ga uvede Laclau (Howarth in Stavrakakis 2000, 15). Pri tem se dotika vloge ideologije, kot jo razume teorija diskurza (Torfing 1999, 114). Miti in družbeni imaginariji nastajajo na podlagi družbene dislokacije. Mit je definiran kot 'princip branja dane situacije' (Laclau v Torfing 1999, 115). Vloga mita je v bistvu hegemonška, saj vključuje formacijo nove objektivnosti s sredstvi reartikulacije dislociranih elementov (*ibidem*). Mit je metafora za odsotno 'polnost', ki je nedosegljiva v sedanjosti. Od njihovega pojava do razkroja lahko miti delujejo kot površina za vpisovanje različnih družbenih zahtev in dislokacij. Če je površina hegemonizirana s tem, kar je na njej napisano, potem bo vpisovanje zamenjano z dobesednostjo vpisanega. Vendar, ko je mit postal uspešen pri nevtralizaciji družbenih dislokacij in vključevanju velikega števila družbenih zahtev, takrat lahko rečemo, da je mit prešel v imaginarij. Kolektivni družbeni imaginarij Laclau definira kot horizont ali »absolutno mejo, ki strukturira polje inteligibilnosti« (Howarth in Stavrakakis 2000, 15). Družbeni imaginarij je horizont v smislu, da ni en objekt med drugimi objekti, temveč pogoj možnosti za nastanek katerega koli objekta (Torfing 1999, 115). Kot primere imaginarija Laclau med drugim navaja razsvetljenski in pozitivistični koncept napredka in komunistično brezrazredno družbo, ki sta relevantna tudi za našo nalogo (*ibidem*; Howarth in Stavrakakis *ibidem*).

Pojma mita in družbenega imaginarija konceptualizirata ideološke oblike diskurza, ki imajo cilj konstruirati družbo in družbeno delovanje (*agency*) kot pozitivni in popolno zapolnjeni identiteti. V obeh primerih mita in imaginarija iz intervencije zunanjega hegemonškega principa sledi konstrukcija redukcionističnega diskurza, ki teži k metafizičnem zaprtju (Torfing 1999, 115). S perspektive pomena ideološka gesta vključuje zavračanje kontingentne narave vsake/katere koli pozitivnosti in nemožnosti vsake/katere koli ultimativne zapolnitve. Ideologija torej konstruira realni svet pod pogoji serije polno konstituiranih esenc in zanika, da so te esence kontingentni izidi političnih odločitev, sprejetih na neodločljivem terenu (*ibidem*). Kot trdi Žižek (1989, 32–3; Torfing 1999, 116), ideologija vključuje tudi določene oblike nepriznavanja s strani subjektov. Bistvo ni v tem, da bi ljudje imeli izkrivljeno predstavo o resničnosti, temveč v tem, da tudi če vzdržujemo ironično distanco do ideoloških reprezentacij, še vedno ravnamo v skladu z njimi. Žižek uvede pojem ideološke fantazije, ki je dvojna iluzija.

Sestavlja jo naše spregledanje iluzije, ki strukturira naš realen, efektiven odnos do realnosti, in naše spregledanje tega spregledanja. K ideološki fantaziji je vedno pripet določen užitek, zato

ravnamo, 'kot da bi' bila ideologija resna in resnična. To nas namreč osvobaja pred soočenjem z nemogočim in antagonističnim značajem družbenega. Praznina, ki je odprta zaradi te temeljne blokade družbenega, je pogosto utelešena v tujem telesu, ki naj bi bilo odgovorno za korupcijo družbenega (Žižek 1989, 124). Žižek kot primere navaja rasizem, pojem komunistične zarote (katerega del je za 'hladnovojni Zahod' tudi LR Kitajska) itd. K temu lahko dodamo kot poenostavljeno ilustracijo še diskurz 'rumene nevarnosti', ki je v različnih zgodovinskih trenutkih označeval 'drugost' številčne populacije Kitajske in širšega območja Azije, ter sodobni diskurz o 'kitajski grožnji' (*China threat*). Slednjega v nalogi vidimo kot sodobni antagonizem med širšim 'zahodom' in (daljnim) vzhodom ter v kontekstu kitajske reakcije nanj, ki je sproizvedla zunanjepolitični diskurz miroljubnega vzpona/razvoja Kitajske.

Tako razumevanje ideologije se očitno razlikuje od marksističnega razumevanja ideologije kot »formacije, katere identiteta je dojeta s pomočjo koncepta 'nadzidave'« (Laclau in Mouffe 1987, 93), in ideologije kot lažne zavesti. Slednje namreč ne upošteva, da nimamo dostopa do realnega sveta, razen prek njegove konstrukcije kot diskurzivne forme znotraj bolj ali manj ideoloških sistemov reprezentacij. Obenem tako razumevanje ideologije od analitikov diskurza zahteva, da razložijo, kako ideologija implicira, manipulira in proizvaja predideološki užitek, strukturiran v fantaziji (Žižek 1989, 125). Z drugimi besedami, pokazati mora, da so pretirane (*excessive*) lastnosti, ki so pripisane na primer 'Židu', nič drugega kot odgovor na konstitutivno nezmožnost družbenega, ki vnaprej proizvaja ultimativen neuspeh ideologije (*ibidem*).

1.4 Aplikacija in metodološki inštrumenti

Na koncu nismo soočeni z izključujočimi možnostmi: ali empirična teorija ali interpretativna teorija ali kritična teorija. Obstaja notranja dialektika v restrukturiranju družbene in politične teorije. Ko pregledujemo katerega koli od teh momentov, odkrijemo, kako so drugi implicirani. Adekvatna družbena in politična teorija mora biti empirična, interpretativna in kritična (Bernstein 1976/1995, 235).

Kot smo že napovedali, bomo v nadaljevanju poglavja razložili metodološka orodja, ki bodo v nalogi omogočala raziskovanje, kako diskurzivne prakse konstituirajo subjekte in objekte z označevanjem nekaterih praks kot bolj razumskih in smiselnih od drugih, kar temelji na določeni reprezentaciji subjektov in odnosov med njimi. S tem bomo obenem nadaljevali z umeščanjem teorije oz. analize diskurza v razpravo o mednarodnih odnosih.

Kot smo že poudarili, je metodologija prepoznana kot glavni 'manjkajoči člen' v konstruktivističnih pristopih (Tunsjø 2008, 14) in tudi v raziskavah teoretikov diskurza na splošno (Torfing 1999; Howarth in Torfing 2005; Glynos in Howarth 2007) ter v kontekstu mednarodnih

odnosov (Milliken 1999). Howarth in Torfing (2005, 316) ugotavljata, da teoretiki diskurza kritizirajo konvencionalne (*mainstream*) pristope iz alternativnega epistemološkega in metodološkega stališča, vendar kljub temu obstaja le malo teoretičnih del, ki to stališče eksplicitno izražajo. Podobno ugotavlja Millikenova (*ibidem*) v kontekstu mednarodnih odnosov, kar naj bi odvzelo tudi del kritične ostrine in pomenilo nesamozavest glede analitičnih in raziskovalnih podvigov ter zato onemogočalo potencialno koristen dialog med znanstveniki glede tega, kako najbolje kritično oceniti zunanjo politiko kot prakso, kar je navsezadnje eden od izraženih ciljev diskurzivne kritike.

Howarth in Torfing (2005, 316) si zato zastavita nalogo začeti proces »popravljanja tega 'metodološkega deficita'«. Howarth in Torfing sicer izhajata iz t. i. eseške šole politične analize diskurza (*Essex school*), ki se je razvila ravno na podlagi ključnih konceptov in orodij Laclaua in Mouffejeve (Critchley in Marchart 2004: 4), in h kateri lahko ohlapno prištejemo tudi avtorje drugih sekundarnih virov pričujoče naloge: Stavrakakisa, Glynosa, Critchleya. Ugotovitvam eseške šole in njeni operacionalizaciji teorije diskurza v določeni meri sledimo tudi v nalogi, pri tem pa izhajamo iz ugotovitve, da teorija diskurza, kot smo jo predstavili, nudi abstraktno povezovalno osnovo za različne teorije, ki se ukvarjajo z izbrano temo, v našem primeru okoljsko diplomacijo (LR) Kitajske. Poleg truda eseške šole, da ubesedi smiselno aplikacijo teorije diskurza v konkretnih študijah, bomo v nalogi selektivno upoštevali še ugotovitve konstruktivistov, katerih delo je bližje »postpozitivističnemu koncu konstruktivističnega epistemološkega spektra, zato je lahko citirano tudi kot primer postmodernega ali poststrukturalističnega dela« (Sterling-Folker 2006a, 121). Takšna usmerjenost namreč vzpostavlja »določeno teoretično afiniteto« s teorijo diskurza Laclaua in Mouffejeve, zato zmanjšuje možnost nekonsistentnega eklekticizma, ki bi povezoval »nekompatibilne logike in koncepte« (Torfing 1999, 189–90; Howarth in Torfing 2005, 25). Če prevedemo v jezik Laclaua in Mouffejeve, bomo tako tudi na ravni izbora metodoloških instrumentov uporabili logiko artikulacije, kar nam obenem omogoči, da teorijo diskurza še za korak približamo sorodnim pristopom v širšem okviru mednarodnih odnosov, kjer navsezadnje najpogosteje potekajo razprave s podobno temo, kot je izbrana tema naloge. Umeščenost naloge v širši kontekst teorij mednarodnih odnosov tako od nas med drugim zahteva ponovno oceno samoumevno uporabljanih besednih zvez, kot je na primer realistični koncept 'ravnovesje moči' ali liberalni koncept 'kompleksna sovisnost' (*interdependence*), tudi v smislu njihovih (esencialističnih) epistemoloških predpostavk in (posplošujoče) metodologije, za kar se v nalogi za vzgled obračamo k avtorjem, kot je Campbell (1998).

Zgornja ugotovitev Sterling-Folkerjeve kaže tudi na težave kategorizacije sodobnih teorij mednarodnih odnosov. Učbenik mednarodnih odnosov urednikov Bailysa in Smitha (2007) na primer poleg drugih teorij loči konstruktivizem in postmodernizem, kar ni brez problemov.⁹ Kot pravi Debrix (2004, 202), vsaj glede uporabe jezika kot kritičnega orodja analize sta konstruktivizem in poststrukturalizem obravnavana kot dva glavna načina postmoderne analize v mednarodnih odnosih. Po drugi strani lahko težnjo konstruktivističnih družbenih raziskav k normativnosti in rekonstrukciji s pomisleki primerjamo s kritično teorijo v mednarodnih odnosih in/ali jo razumemo kot nadaljevanje modernega projekta (npr. Wendt v Zahfuss 2006, 114).

Z izbiro pristopa v nalogi se torej pridružujemo poststrukturalistični kritiki konstruktivizma in kritične teorije mednarodnih odnosov glede njihove vere v možnost temeljne spremembe v mednarodnih odnosih in vloge teoretikov mednarodnih odnosov kot advokatov te spremembe. Naloga torej ni usmerjena v rekonstrukcijo 'pravega' razsvetljenstva, ki prinaša emancipacijo človeka, kot vztraja kritična teorija. Niti ne išče rekonstrukcije v smislu ponovne vzpostavitve vzorcev (*re patterning*; Debrix 2004, 208) mednarodnih odnosov, ki ga predpostavlja prepričanje (predvsem t. i. konvencionalnih) konstruktivistov, da je znanje o družbenih odnosih še vedno moč smiselno pridobiti, čeprav na drugačen, nepozitivističen način.

Različica kritične teorije, ki jo zastopa Habermas, svoje delo je prav tako označil kot 'teorijo diskurza', ima tako v bistvu nasprotno pozicijo kot teorija diskurza Laclaua in Mouffejeve (Torfing 1999, 11). Kot trdi Žižek, je težava Habermasa v njegovem vztrajanju na prepričanju, da razum, etika in demokracija lahko temeljijo na 'situaciji idealnega govornega dejanja', kljub ugotovitvi, na kateri takšno prepričanje temelji, tj., da je komunikacija pogosto prekinjena ali popačena (*ibidem*).

V nalogi glede na izbiro pristopa ne moremo mimo prepoznanja performativne vloge jezika, ki po Debrixi (2004, 205) ločuje poststrukturalistične uporabe in metode jezika (tudi v znanosti mednarodnih odnosov) od konstruktivističnih, ki poudarjajo govorna dejanja: »Družbena vednost

⁹ Tudi Debrix (2004) poudarja, da je označevanje poststrukturalizma in konstruktivizma kot 'postmoderna' sporno, saj so nekateri konstruktivisti še vedno predani projektu modernizma. Za raziskovalce, ki so v svojem delu kritizirali racionalistične, pozitivistične in strukturalistične postulate, je bilo uporabljenih več oznak: »V mednarodnih odnosih so bili označeni kot postpozitivistični, kritični, reflektivistični, postrealistični in postmoderni. Njihov pristop k jeziku kot kritičnemu orodju analize služi za ponovno oceno prispevkov modernega mišljenja na splošno ter glede na sodobne politične prakse in družbene institucije. Tak kritičen pristop k modernemu projektu jih postavlja proti koncu in, za nekatere, na mejo modernosti« (Debrix 2004, 202). Nedosledne so tudi druge delitve, na primer predlog vzpostavitve epistemološke delitve področja mednarodnih odnosov kot delitve racionalizem proti konstruktivizmu, po kateri tako poststrukturalistične kot konstruktivistične analize spadajo k slednjemu 'polu' (*ibidem*). Seveda pri tem ne smemo enačiti niti postmoderne in postmodernizma. V grobem lahko rečemo, da je postmoderna povezana z obdobjem po moderni, torej s spremembo v samoumevnih strukturah moderne (razum, pozitivna znanost itd.), postmodernizem pa s smermi v literaturi, umetnosti, družbenih znanostih itd., ki to postmoderno jemljejo kot kontekst in uporabljajo temu primerne, od modernih različne metode.

v diskurzu se pojavi /*emerges*/ kot zaporedje lingvističnih performansov. /*To*/ implicira, da ni družbenega pomena, nobene zavestne intencionalnosti agentov in struktur, ki bi bile pred /*prior to*/ pomenom ali intencionalnostjo, ki je ubesedena ali tekstualno reprezentirana v diskurzu. To je točno to, kar pojem performativnosti (pogoj katerega koli objekta ali subjekta, da je ali je videti kot performans jezika) pomeni.«

Laclau in Mouffejeva sicer v kontekstu zagovora 'materialne' narave vsake diskurzivne strukture (1987, 91) kot primer sodobnega miselnega toka, ki prav tako »poskuša pretrgati« z razdelitvijo na »objektivno polje, konstituirano brez vsakega diskurzivnega posega, in na diskurz kot čisti izraz misli«, izpostavita teorijo govornih dejanj,¹⁰ ki je »poudarila njihovo performativno vlogo«. V nadaljevanju se nanašata na Wittgensteinovo pojmovanje 'jezikovne igre', da bi prišla do dveh pomembnih sklepov: »Prvič, da materialnost diskurza ni mogoče poenotiti v izkustvu ali v zavesti nekega utemeljujočega subjekta /*founding subject*/, temveč so različne subjektne pozicije razpršene po diskurzivni formaciji. Drugič, da artikulacijska praksa kot fiksiranje/premeščanje sistema razlik, ne sestoji zgolj iz jezikovnih pojavov, temveč mora prežeti vso materialno gostoto raznolikih institucij, obredov in praks, na podlagi katerih se strukturira diskurzivna formacija.« Kategorija artikulacije dobi drugačen teoretski status: artikulacija postane diskurzivna praksa, katere raven konstitucije ni niti pred razpršitvijo artikuliranih elementov niti zunaj nje (*ibidem*, 92–3). Torfing (1999, 84–5) v tem smislu poudari, da teorija diskurza trdi, da je »sama možnost percepcije, misli in dejanj odvisna od strukturacije določenega pomenskega polja /*meaningful field*/, ki obstaja pred vsakršno dejansko takojšnjostjo /*immediacy*/«. Ali natančneje, temeljna trditev teorije diskurza je, da tudi »naše kognicije in govorna dejanja dobijo pomen le znotraj določenih prej vzpostavljenih diskurzov, ki imajo različne strukturacije, te pa se spreminjajo skozi čas« (*ibidem*). Jasno postane, da je teorija diskurza zavezana poststrukturalistični 'radikalizaciji konstruktivizma' (Torfing 1999, 45; Brglez 2008, 109) in je blizu ugotovitvam Dotyjeve (1993; Debrix 2004, 209–10), da so morale biti, preden postanejo

¹⁰ Teorija govornih dejanj ima izhodišča v delu J. L. Austina, ki ga je sicer ekstenzivno kritiziral Derrida, njegovo kritiko pa povratno Searle. Searle med svoja izhodišča uvršča tudi Wittgensteina, ki ga navajata tudi Laclau in Mouffejeva (1987, 91–2). Kljub temu lahko trdimo, da vsak izhaja iz lastne interpretacije delov Wittgensteinove zapuščine, ki se sicer kot taka ne more prištevati k postmodernizmu. Znotraj mednarodnih odnosov teorijo govornih dejanj uporablja konstruktivizem, ki se osredotoča na družbena pravila: »Ker je intencionalnost, navzoča v govornem dejanju, vedno rezultat delovanja in strukture, se govorno dejanje (verbalizirano dejanje) izkaže za pravilo /.../. Pravilo ni nič drugega kot prepoznaven vzorec družbene intencionalnosti splošno izražene skozi jezik« (Debrix 2004, 204). V nasprotju s tem poststrukturalisti vztrajajo na performativnosti jezika (v smislu, da je sam jezik performans), zato se namesto na govorna dejanja osredotočajo na diskurze in diskurzivne formacije v produkciji družbene vednosti. Dekonstrukcija je 'tehnika', ki to pomaga pokazati. Jezik namreč lahko dela pomene, ki služijo določenim političnim namenom ali ideološkim ciljem, lahko fabricira tekstualne/diskurzivne reprezentacije, ki so samoumevne, so videti naravne ali normalne in niso nujno ukoreninjene v kakšni materialni realnosti (Debrix 2004, 205). Kot opozarja Butlerjeva, to na primeru performativnosti spolne identitete seveda ne pomeni svobodne izbire, tj., da se lahko preprosto odločimo za eno (Castrée in Braun 1998, 21).

identitete družbeno vpisane, diskurzivno proizvedene. Že s pripisovanjem imen stvarim namreč ustvarimo njihov obstoj in njihov odnos do drugih stvari. Družbene identitete tako niso nikoli zunaj jezika in svojo moč črpajo iz jezika ter se potrjujejo prek (lingvističnih) praks. Diskurzi torej proizvajajo realnost, naturalizirajo reprezentacije 'nas' in 'drugih', normalizirajo identitete ter so inherentno o moči.¹¹ Diskurzi tako zgolj ne odsevajo konstrukte moči, ki so v družbenih praksah, temveč moč ustvarjajo. Razmerja moči, kot so hierarhija, avtoriteta in fizična sila, pripišejo politični realnosti (Debrix 2004, 210).

V nalogi se tako strinjamo s splošno konstruktivistično ugotovitvijo, da so 'alternativne reprezentacije vedno možne' (Weldes v Tunsjø 2008, 15), kar pa ne pomeni, da so možne vsakršne reprezentacije (Laclau v Torfing 1999, 152). To ugotovitev s tem poglobimo v luči zavedanja vsakokratne in vsakršne diskurzivnosti 'delanja' pomenskih besedil (pri tem, kot smo že poudarili, mislimo na besedila v derridajevskem smislu, da je vse 'tekst'). To se nanaša na prepoznanje kontingentnosti vseh diskurzov, v katere je vpeta tudi praksa artikulacije pričujoče naloge. Naj ponovno opomnimo, praksa artikulacije je po Laclau in Mouffejevi »vzpostavljanje vozlišč, ki delno utrdijo pomen, delnost te utrditve pa je posledica odprtosti družbenega, ki je tudi samo rezultat tega, da je vsak diskurz zmeraj potopljen v neskončno polje diskurzivnosti« (1987, 97).

Za teoretike diskurza metoda ni enaka samostojni in nevtralni seriji pravil in tehnik, ki jih lahko mehanično apliciramo na vse empirične objekte. Metodološka vprašanja so vedno razumljena znotraj širšega nabora ontoloških in epistemoloških postulatov ter v odnosu do določenega problema (Howarth in Torfing 2005, 317). V teoriji diskurza se te nanašajo predvsem na primeren odnos med opisom, razumevanjem in razlago, vlogo vzročnih razlag (če jo sploh imajo), položaj kritike in normativne ocene, primerno zasnovano raziskavo itd.

Tak pogled postane jasnejši, če ponovno opomnimo na razliko med teorijo diskurza in analizo diskurza. Teorija diskurza se namreč ne prekriva (v celoti) z različnimi variantami analiz diskurza, kot sta na primer Foucaultova in kritična analiza diskurza Fairclougha in Wodakove (Tunsjø 2008, 12). Poleg tega ni zgolj »škatla z orodji« (*ibidem*) za analizo 'jezika v uporabi', kjer je pozornost usmerjena na 'govor in besedilo v kontekstu' (van Dijk v Howarth in Torfing 2005, 317). Analiza diskurza je namreč smiselna znotraj določene politične in družbene teorije, poleg njenih osrednjih ontoloških domnev in splošnih političnih namenov. V najboljšem primeru torej različni instrumenti analize diskurza konstituirajo eno določeno serijo tehnik, ki nam lahko

¹¹ Tema moči, ki je ključna v poststrukturalističnih analizah diskurza, za svoja izhodišča prevladujoče navaja delo Foucaulta (Edkins 1999), k čemer se vrnemo v nadaljevanju naloge.

pomagajo razumeti in razložiti empirične pojave, ki so že bili konstituirani kot pomembni objekti analize. To torej ne izčrpa samega koncepta teorije diskurza (*ibidem*).

Teorijo diskurza bolje razumemo tudi kot verzijo raziskave, ki jo vodi problem (*problem-driven*), in ne takšne, ki jo vodi metoda ali teorija (*method-driven, theory-driven*). To poenostavljeno pomeni, da, poleg tega da konstituira nove objekte raziskovanja prek preiskovanja določenih pojavov, kjer izziva obstoječe razlage in njihove teoretične okvire, začenja s političnimi okoliščinami, znotraj katerih te teorije nastajajo in delujejo, ter postavlja pod vprašaj tudi slednje.

Način, kako so problemi konstruirani in analizirani, je omejen s splošnimi nameni teorije diskurza in njihovimi epistemološkimi ideali (Howarth in Torfing 2005, 319). V tem smislu teorija diskurza pripada hermenevitični¹² veji družbenih ved (prim. Campbell 1998). Osrednji cilj teorije diskurza je tako pojasniti pozorno problematizirane objekte raziskave z njihovim opisovanjem, razumevanjem in interpretacijo. S tem se izogne modelom razlage, ki predpostavljajo določene zakone, in napovedim, ki jih uporabljajo pozitivisti in naturalisti. Slednji namreč izključujejo domnevne subjektivne pomene, namene in interpretacije z zanikanjem interne povezave med dejanji in pomeni ali z razumevanjem le-teh kot dispozicij za obnašanje ali z obravnavanjem pomenov in skupnih praks samih po sebi kot objektov zakonom podobnih posploševanj.

Odnos med teorijo diskurza in hermenevtiko je kompleksen, a nam omogoča tudi bolj konkreten pogled na teorijo diskurza. Njena hermenevitična usmerjenost pomeni, da glavni cilj teorije diskurza ni zgolj nov opis dejstev o določenih objektih raziskave, temveč produkcija novih interpretacij z vključevanjem pojavov, ki jih prejšnje raziskave niso zaznale, ali s problematizacijo obstoječih teoretičnih pristopov in z artikulacijo alternativnih interpretacij (Howarth in Torfing 2005, 320).

Kot smo že omenili, teoretiki diskurza nasprotujejo empirizmu z ugotovitvijo, da ne obstaja neposreden dostop do realnega oz. konkretnega. Sama ideja dostopanja do realnega namreč predpostavlja delitev na subjekt in objekt znanja/vednosti, ki ju objektivno znanje poveže.

¹² Teorija diskurza je sicer do tradicionalne hermenevtike kritična predvsem v treh pogledih. Prvič — poleg ontoloških pomanjkljivosti je hermenevtika nezadostna tudi v epistemološkem smislu, saj se zanaša na samointerpretacije akterjev, medtem ko boljše razumevanje družbenih praks zahteva zunanje izhodišče, da bi odkrili deformacije. Drugič — v hermenevtiki sicer pravilno razumejo jezik kot konstitutivni medij za artikulacijo pomenov, razpoloženj in občutkov, a so preveč optimistični o njegovi zmožnosti izraziti naše notranje misli in želje. Poststrukturalisti v nasprotju s tem poudarjajo večpomenski in izkrivljajoč učinek jezika, ki slabi njegovo kapaciteto izražanja naših najglobljih misli, ter konstitutivno suverenost subjektivnosti, ki obstaja pred jezikom. Tretjič — problematična je tudi predpostavka, da so družbeni pomeni in razumevanja implicitni v družbenih praksah specifičnih 'oblik življenja' (*forms of life*), ki so homogene in koherentne entitete, katerih logiko lahko razkrijemo in opišemo. Taka idealizacija ni mogoča, ker so družbeni svetovi heterogeni in nikoli »notranje čisti«, saj je njihova konstrukcija vedno v odnosu s »konstitutivno zunanostjo« (Howarth in Torfing 2005, 319).

Namesto tega teoretiki diskurza po zgledu Heideggerja poudarjajo subjekt kot 'vedno že' znotraj sveta objektov in praks, ki imajo pomen, ta svet pa nudi kriterije za subjekte, da sploh identificirajo objekte (pojem 'vrženosti v svet'; Torfing 1999, 48). Nasprotujejo tudi drugi skrajnosti, teoretizmu, zato je v teoriji diskurza pomembno teoretično delo, ki artikulira koncepte in logiko, ki se nahajajo na različnih ravneh abstrakcije, so osredotočeni na različne ravni analize in izhajajo iz raznolikih teoretičnih problematik.

Osnovna enota razlage v teoriji diskurza je pojem logika (*a logic*). Pri tem logika ne pomeni formalne analize trditev, da bi določili njihovo veljavnost in resničnost, niti ne pomeni zakona ali tendenc, kot jih razume na primer Marx (Howarth in Torfing 2005, 321–2). Logika na najbolj abstraktni ravni se nanaša na pravila, ki vodijo prakso, institucijo ali sistem odnosov med objekti, in na vrste entitet ter njihovih medsebojnih odnosov, ki jih delovanje teh pravil predpostavlja (*ibidem*). V tem smislu teoretiki diskurza uporabljajo in ločujejo politično logiko, družbeno logiko in logiko hegemonije. Družbena logika v postmarksistični teoriji diskurza pomeni historično specifične in pogojne sisteme sedimentiranih praks, kot so 'logika trga' ali 'logika apartheida'. Politične logike se nanašajo na posebne vrste praks, ki konstituirajo in izzivajo te družbene logike, saj pogojujejo nastanek in naravo pravil, ki vodijo vsako posamezno družbeno logiko (*ibidem*).

Značilnosti politične logike so zajete v ontološki strukturi same teorije diskurza. Kot smo že omenili, politične prakse ne moremo reducirati na posamezne namene ali dejanja niti na mehanične in deterministične operacije družbenih struktur. Namesto tega prakse, ki jih vodi politična logika, nastanejo, ko so zaradi neuspeha ali nezmožnosti obstoječe družbene strukture subjekti prisiljeni v dejanja in ponovno identifikacijo. Politične prakse torej pogojujejo vsako družbeno prakso in ležijo na njihovih mejah. Tu nastopi logika hegemonije, ki je namenjena predvsem pojasnitvi prakse konstruiranja političnih povezav in koalicij med različno pozicioniranimi družbenimi subjekti. Logika hegemonije zajema procese, s katerimi akterji povežejo različne serije partikularnih zahtev v skupen diskurz, da bi konstruirali bolj univerzalen političen projekt. Logika hegemonije skupaj s sorodnimi koncepti in pogoji, ki jo omogočajo, nudi jezik opisa za analizo političnih pojavov. Če povzamemo s koncepti, ki so v nalogi že bili obravnavani, operacija hegemonске logike predpostavlja obstoj družbenega polja, ki ga križajo družbeni antagonizmi, in prisotnost (dosegljivost) kontingentnih ideoloških elementov ali t. i. plavajočih označevalcev, ki jih lahko artikulirajo opozicijski politični projekti, ki se borijo za to, da jim pripišejo pomen (Howarth in Torfing 2005, 322–3). Ontološke predpostavke teorije diskurza, na primer kontingentnost vseh objektov in identitet, subjekt kot primanjkljaj/manko (*lack*) itd., pri tem konstituirajo pogoje možnosti teh konceptov in njihovih logičnih odnosov.

Postavke razlage (*explanans*) so seveda iz različnih vrst logik in konceptov, zato je potreben premislek o tem, ali lahko te heterogene teoretične in empirične elemente postavimo skupaj v verigi razlage, ne da bi nedosledno združevali nezdružljive logike in koncepte ali jih povezovali z 'zakoni' družbe ipd. V tem smislu je za aplikacijo različnih teoretičnih in družbenih logik v razlagi posameznega problema dobro vključiti koncept oz. metodo artikulacijske prakse. Če ga oz. jo spet izpeljemo iz koncepta artikulacije, kot sta ga definirala Laclau in Mouffejeva (1987), v tem kontekstu pomeni medsebojno modifikacijo logik in konceptov, ki so skupaj artikulirani v procesu razlage vsake posamezne instance/primeru raziskave (*ibidem*). Različni koncepti morajo namreč biti očitno kompatibilni med sabo in z ontološkimi predpostavkami teorije diskurza.

Eno od pomembnih, a teoretsko manj raziskanih vprašanj teorije diskurza je vprašanje verifikacije. To zadeva status trditev in razlag teoretikov diskurza, kar je sicer del nikoli dokončnega poizvedovanja o naravi resnice in veljavnosti. Kot smo že omenili, teoretiki diskurza zavračajo možnosti neposrednega dostopa do poslednje ali absolutne resnice in s tem povezanih znanstvenih trditev, ki primerjajo svoje postavke z obstoječim stanjem stvari. Enako se teoretiki diskurza distancirajo od resnice kot vrste 'subjektivne impozicije', za kar teoretiki, kot sta Habermas in Taylor, obtožujejo Nietzscheja in Foucaulta. Ker je tema zelo obsežna, naj za potrebe naloge zapišemo le, da so diskurzivnoteoretične interpretacije vedno le »kandidatke za resničnost ali neresničnost« (Howarth in Torfing 2005, 327). To pomeni, da jih lahko obravnavamo kot potencialno resnične, če so najprej usklajene z družbenimi ontologijami in 'režimi resnice', znotraj katerih so nastale. Seveda morajo konstituirati verodostojne interpretacije novega pojava, ki naj bi ga razlagale in razumele, ali vsaj nuditi verodostojno izzivanje ter spodbijanje sprejetih interpretacij. Sprejemljive interpretacije so sprejete kot resnične, dokler jih ne zavrne ali preseže druga interpretacija.

V nadaljevanju poglavja pozornost posvečamo strategijam raziskave, izboru empiričnih podatkov in različnim načinom, kako analizirati tekste. Ti so seveda v prvi vrsti odvisni od do sedaj obravnavanih procesov problematizacije teme, postavljenih vprašanj in zastavljenih hipotez ter tudi od dosegljivosti in kakovosti podatkov.

Howarth in Torfing (2005, 327–32) kot pomembni strategiji raziskave v teoriji diskurza izpostavljata študije primerov oz. metodo študija primerov in primerjalno metodo. Uporaba metode študija primerov v teoriji diskurza je lahko ključna, saj nudi sredstva za kondenzacijo več teoretičnih in empiričnih elementov, da bi razložila posamezno prakso ali pojav. Poleg tega je združljiva z drugimi strategijami,¹³ med drugim s primerjalno metodo.

¹³ Avtorja (*ibidem*) pri razlagi uvedeta tipologijo različnih študij primerov, kot so skrajni ali deviantni primeri, kritični primeri, paradigmatični primeri ter primeri maksimalne variacije. Tako zanju niso kredibilni številni

Že to je zadosten odgovor na kritične opazke Millikenove (1999, 240–2), da je le malo analiz diskurza, še posebej iz diplomacije in zunanjih odnosov, usmerjenih v implementacijo, torej k temu, kaj se zgodi po določeni artikulaciji politik: »Analiza, kako so politike implementirane (in ne le formulirane), pomeni študirati operacionalizacijo diskurzivnih kategorij v aktivnostih vlad in mednarodnih organizacij ter 'običajnih učinkov' na njihove tarče intervencij, sprejetih na tem temelju« (Ferguson v Milliken 1999, 240). Vključitev implementacije, kot je to na primer v študiju kolonialne politike naredila Dotyjeva, nosi mnoge prednosti in lahko predstavlja 'progressivni premik problema' (*ibidem*, 242). Njeni kritiki se pridružuje Neumann (2002), ki v svojem zagovoru 'vrnitve prakse v lingvistični obrat v mednarodnih odnosih' na primeru (norveške) diplomacije opominja, da sta Wittgenstein in Foucault, na katera se konstruktivisti in analitiki diskurza znotraj mednarodnih odnosov pogosto sklicujejo, od začetka poudarjala diskurzivne prakse. 'Teoretiziranje iz naslanjača', ki v analizi diskurza upošteva le (lingvistične) tekste brez različnih kontekstualnih podatkov 's terena', zanemari razjasnjevanje, kako je zunanja politika izkušena kot živeča praksa: »Posebej v mednarodnih odnosih se moramo spomniti, da je lingvistični obrat in obrat k analizi diskurza od začetka vključeval obrat k praksam /.../ Analiza diskurza, razumljena kot študij predpogojev za družbena dejanja mora vključevati analizo praks, razumljenih kot študij samih družbenih dejanj« (2002, 627–8).

Tudi v pričujoči nalogi se praksi in implementaciji ne bomo izognili, saj je to v nasprotju z našim že izpovedanim razumevanjem teorije diskurza. Implementacija določene politike/diskurza ima navsezadnje konkretne izide, ki so (tudi kot 'nelingvistični' tekst) lahko referenca za bodoče interpretacije in diskurze. Za zgled bosta tudi Tunsjø in Dotyjeva (1993, 302; 2008, 31), ki uporabljata t. i. pristop diskurzivnih praks, ki je sicer osredotočen na to, kaj jezik in diskurz *delata* ter kako naredita različne prakse verjetne/mogoče, a se zaveda, da analiza diskurza odkriva *potrebne*, ne pa tudi *zadostne* pogoje različnih praks. Tako bomo k analizi konstrukcije *možnosti* določene diplomacije poskušali vsaj delno prišteti tudi prakso in njihovo implementacijo. V nalogo bomo vključili na primer analizo dejanj, ravnanja, obnašanja itd. kitajskih predstavnikov znotraj primera okoljske diplomacije na konferencah COP15 (ki so na primer po Lynasu 2009

predsodki, ki jih imajo mnogi znanstveniki do študij primerov, kot so, da je splošno oz. teoretično znanje več vredno za družbene znanosti kot konkretno, praktično, umeščeno v kontekst in obravnavano v študijah primerov, da iz posameznih primerov ni moč posploševati, da študije primerov niso primerne za testiranje hipotez in grajenje teorij ter da je metoda študija primerov pristranska do določenga koncepta verifikacije. Teoretiki diskurza, ki so kritični prav do razumevanja raziskav v družbenih znanostih, ki jih implicirajo zgornji predsodki, zato vidijo te domnevne pomanjkljivosti študija primerov kot prednosti. Uporaba različnih tipov študij primerov lahko namreč pripomore k osredotočenosti teoretikov diskurza na interpretacijo posameznih pojavov in na kritiko sedimentiranih in izključujočih praks. Tako sta na primer dajanje poudarka podrobnostim in bližina objekta raziskave v študijah primerov prednosti, saj teorija diskurza nasprotuje ravno prehitrim in nerefektiranim posploševanjem v opisovanju, razlaganju in posredovanju v družbene realnosti.

'dokazovali', da je Kitajska 'uničila' COP15) in COP16. Viri za takšno analizo bodo medijska poročila oz. članki ter drugi internetni viri, s katerimi bomo poskušali nadomestiti intervjuje in lastne vire s terena.¹⁴ Sekundarni viri so v nalogi vir že narejenih interpretacij sorodne tematike raznorodnih pristopov in s tem obenem referenca za kritičen pregled teh pristopov.

Primerjalno metoda je implicitno ali eksplicitno prisotna v delu mnogih teoretikov diskurza (Howarth in Torfing 2005, 330). Seveda je za uporabo v tem kontekstu ločena od pozitivističnih in kvantitativnih pozicij. Znotraj teorije diskurza je primerjalna metoda na primer primerna za razlago, kako to, da podobne strukture dajejo različne rezultate, in kako to, da različni sistemi proizvajajo podobne učinke (*ibidem*). To obenem pomeni, da na primer teoretiki diskurza v primerjave ne vključujejo kvantitativnih podatkov s širokim vzorcem kot najbolj relevantne.

Primerjalna metoda je primerna tudi, da pokažemo na nepretrgano igro med univerzalnostjo in posameznostjo (partikularnostjo), nujnostjo in kontingentnostjo. Žižek (Howarth in Torfing 2005, 332) pravi, da osrednji ideološki trop vključuje nepretrgano inverzijo teh dialektičnih opozicij. Primer, ki ga uporabljamo tudi v nalogi, je primer spreminjajočega se odnosa do narave, ki se je večkrat zdel nesprenemljiv. Sodobno ukvarjanje z 'okoljsko' ali 'klimatsko' 'katastrofo' in 'uničenjem narave' kaže na kontingentnost razmerja med človekom in naravo in sproža pluralne politične imaginarije, katerih cilj je ponovni premislek o tem odnosu (na Kitajskem se na primer v določenih kontekstih obujajo konfucijanski in daoistični ideali univerzalne harmonije itd.). Podobno je nekoč kapitalizem veljal za eno možnih oblik odnosov produkcije, danes je obravnavan kot nujen in univerzalen horizont brez izhoda. V nalogi torej uporabljamo primerjalno metodo za opis in prikaz različnih primerov, s čimer poskušamo »raziskovati dialektične premike, slediti ideološkimi mehanizmom, ki jih ustvarjajo, ter izvajati kritiko ideologije z razkrivanjem in ponovnim vpisovanjem logik, ki jih odkrijemo« (*ibidem*).

Kot smo že povedali, znotraj teorije diskurza vse podatke (tudi na primer slike, plakate, zgradbe, institucije itd.) obravnavamo kot besedila ali 'pisanje'. Tudi to je odgovor na prej izpostavljeno kritiko Millikenove (1999) in Neumanna (2002). Za tak pogled je namreč ključno, da ne pride do lingvistične redukcije teorije diskurza, po kateri so prakse zgolj učinki tekstov, niti ne gleda na tekste kot na 'manjvredne' (epifenomene), tj. učinke bolj objektivne in globlje logike (Howarth in Torfing 2005, 333). Če ponazorimo v kontekstu razlike med teorijo diskurza in analizo diskurza, ima slednja ožji pomen in pomeni serijo simbolnih reprezentacij in praks, ki so

¹⁴ Ti so sicer prisotni kot izkušnja. V času študija na Kitajskem leta 2005 smo na primer obiskali otok Chongming blizu Shanghaija in opazovali začetke implementacije še do sedaj nedokončanega projekta ekološkega mesta na njem.

utelešene v vrsti besedil, govorov in »označevalnih zaporedjih vseh vrst« (*ibidem*). Tako smo prišli do analize diskurza in virov tekstualnih podatkov.

Prvi problem, ki nastane, je definicija primerne konteksta raziskave in kriterijev za selekcijo dokumentov. V smislu teorije diskurza, ki je nagnjena k makroskopskemu pogledu, se tako spopadamo s številnostjo različnih in med seboj delno prekrivajočih se, nikoli polno suturiranih kontekstov, zato je kontekstualizacija lahko neskončna (Howarth in Torfing 2005, 333). V raziskavi tako moramo sprejeti odločitve glede primerne ravni in stopnje kontekstualizacije ter vzpostaviti njene meje. V nalogi se tako naša kontekstualizacija okoljske diplomacije LR Kitajske omejuje na kontekste spreminjajočih se (uradnih) 'zunanjih' odnosov LR Kitajske do npr. (ameriškega) imperializma, kapitalizma in sodelovanja v mednarodnih (okoljskih) institucijah ter nekaterih izsekov 'notranjega' konteksta prepleta državne ureditve, (okoljskih) politik, praks in institucij ter 'kulture'.¹⁵

Glede izbora primarnih virov to pomeni, da se v analizi diskurza osredotočamo na serijo uradnih dokumentov LR Kitajske, kot so poročila, politike, t. i. bele knjige, transkripcije govorov, izjave za tisk itd. Večina teh virov je v kitajščini in angleščini dosegljiva prek uradnih spletnih strani kitajske vlade in njenih ali z njo povezanih organov ter mednarodnih institucij (OZN, UNFCCC itd.). V nalogi se torej v smislu izbora primarnih virov osredotočamo predvsem na t. i. vodilne elite in uradna besedila, kar je, kot vsaka selekcija, redukcionistično in naključno (kontingentno).

Zato je veliko alternativnih reprezentacij iz Kitajske in tudi mednarodnih okoljskih institucij (nevladnih in vladnih organizacij) izključenih. Izključeni glasovi so vsekakor pomembni, to je navsezadnje eno od izhodišč teorije diskurza, vendar so nas že omejitve časa, prostora in dosegljivosti dokumentov ob že omenjeni zavesti o neskončnosti zastavljene naloge ter asimptotični oddaljenosti cilja v njej prisilile v selekcijo. Potencialni viri naloge bi bili tako še romani, poezija, televizijski programi ipd., na katere se bomo sicer poleg drugih (sekundarnih) virov v manjši meri sklicevali pri ugotavljanju širše kulturne sedimentiranosti določenih diskurzivnih reprezentacij. Kljub temu smiselnost našega izbora utemeljuje Campbellova (1998, 53–72) 'apologija' analize uradne zunanje politike ZDA. Po njej je zunanja politika res le eden od velikega števila diskurzov nevarnosti, ki krožijo v diskurzivni ekonomiji nacionalne države (*nation-state*) v določenem trenutku, vendar je bil, (kar obenem utemeljuje tudi naša odločitev, da za nalogo izberemo tudi vsekakor enako nezaključeno in kontingentno identiteto kot so vse druge – tj. identiteto z imenom LR Kitajska, pritrjeno na koncept nacionalne države, ki je po koncu

¹⁵ Tudi kaj je kultura, je stvar številnih razprav. V kontekstu naloge povzemamo konceptualizacijo Neumanna (2002, 630), ki opredeli kulturo kot »dinamično prepletanje diskurza in prakse«.

cesarstva postal hegemonski) v konvencionalnem kontekstu moderne nacionalne države, zunanji politiki zagotovljen privilegiran položaj kot diskurzu, h kateremu se moramo obrniti kot k uglednemu viru definicij nevarnosti, ki grozijo naši družbi in nam samim (Campbell 1998, 70). Pri tem za izbrani pristop seveda ni neproblematično niti navajanje 'akterjev' uradnih politik, ki so tudi tradicionalno razumljena mesta moči, po Campbellu (*ibidem*, 223–4) pa je to v nasprotju s ključnim pojmom performativnosti, a sam prizna, da je popolno izogibanje pripisovanja delovanja (*agency*) posameznikom, pa tudi organizacijam, državam idr., težko doseči. V nalogi se temu v določeni meri poskušamo izogibati z občasno uporabo slogovno problematičnega trpnega načina.¹⁶

Sama analiza besedil v teoriji diskurza po Howarthu in Torfingu (2005, 337) obsega analizo pomenov v besedilih (semantika), vlogo retorike pri doseganju določenih učinkov in konstrukcijo ter vlogo subjektivnosti (pragmatika). Osrednji cilj analize je lociranje in analiziranje mehanizmov, s katerimi je pomen proizveden, pritrjen, izzvan in subvertiran znotraj posameznih besedil. K temu spadajo že opisani logike in mehanizmi, kot so logika ekvivalence, logika razlike, proizvodnja t. i. plavajočih ter praznih označevalcev in vozlišč. Poleg tega bomo v nalogi artikulirali tudi metodološke instrumente, ki jih uporabljajo Roxanne L. Doty, Jennifer Milliken in po njunem zgledu Øystein Tunsjø, ki sam sebe uvršča med kritične konstruktiviste, ki upoštevajo nekatere uvide poststrukturalizma. To skupino teoretikov Sterling-Folerjeva uvršča na mejo med konstruktivizmom in postmodernizmom/poststrukturalizmom (2006, 121).

Tunsjø (2008, 14–5) po zgledu Dotyjeve in Millikenove kot pomembne analitične kategorije uporablja koncepte predikacije, predpostavljanja in pozicioniranja subjekta. Pri tem osvetli teoretično afiniteto s koncepti Laclaua in Mouffejeve, ko izpostavi povezanost med možnostjo predikacije in vozlišči: »vozlišča /so/ privilegirane diskurzivne točke, ki fiksirajo pomen in utemeljijo pozicije, ki omogočajo predikacijo« (Laclau in Mouffe v Tunsjø 2008, 14). Predikacija ali »analiza predikatov« (Milliken 1999, 231) torej vključuje povezovanje določenih kvalitet z določenimi subjekti z ekstrakcijo opisnih značilnosti, pridevnikov, prilastkov in sposobnosti, pripisanih različnim subjektom, iz različnih dokumentov (Doty 1993, 306, 310; Tunsjø 2008, 14). Predikacija je povezana s sistemom označevanja in je primerna za študij jezikovnih praks v besedilih, kot so diplomatski dokumenti, teoretični članki, transkripcije intervjujev itd., ki so pogosto glavni viri raziskav za analitike diskurza v mednarodnih odnosih (Milliken 1999, 231).

¹⁶ Poleg tega na mesto aktivnega osebka postavljamo abstraktnjšo, kolektivno identiteto, tj. LR Kitajsko, kar tudi ni brez problemov. Izenačevanje LR Kitajske in Komunistične partije Kitajske pa že vidimo kot eno od diskurzivnih strategij.

Predpostavlanje (presupozicija) se ukvarja s tekstualnimi mehanizmi, ki ustvarjajo t. i. zaledno vednost (*underlying knowledge* in/ali *background knowledge*, prim. Tunsjø 2008, 32) in tako konstruirajo posamezno vrsto sveta, v katerem so določene stvari prepoznane kot resnične (Milliken 1999, 231). V tem smislu se bomo ukvarjali predvsem s sposobnostjo diskurza, da naturalizira, kar poteka prek predpostavlanja. V nalogi bomo v tem smislu analizirali na primer »naravnost« težnje k harmoniji, ki jo je posvojila sodobna zunanja politika Kitajske, v povezavi s hegemonskim zgodovinsko-kulturnim diskurzom, ki je osmišljal konfucijanske reprezentacije razmerij med družbo in naravo.

Kot zapiše Dotyjeva (1993, 306; Tunsjø 2008, 15), so med najpomembnejšimi vrstami odnosov, ki pozicionirajo subjekte, odnosi opozicije, identičnosti, podobnosti in komplementarnosti. Retorične strategije v diskurzu tako postavljajo subjekte in objekte enega nasproti drugemu. Kar definira posamezno vrsto subjekta, je v veliki meri razmerje, s katerim je ta subjekt pozicioniran relativno do drugih vrst subjektov. Pozicioniranje subjekta tako prispeva zadnji del procesa proizvodnje pomena. Podobno razumemo tudi pojem interpelacije, ki sicer vključuje še pojem ideologije: »Ideologija interpelira konkretne posameznike s tem, da jih naslavlja na način, ki jih konstruira kot posamezne diskurzivne subjektivitete, na primer kot ženske, potrošnike, delavce, tujce itd.« (Torfing 1999, 303). To sicer ne vključuje samorazumevanja posameznikov oz. kako so konkretni posamezniki interpelirani v pozicije subjekta, a opominja, da pozicije subjektov nastanejo, ko so družbeni odnosi upodobljeni/opisani (Weldes v Tunsjø 2008, 15). Vsaka pozicija subjekta se nahaja znotraj specifičnih razmerij moči, kar omogoča posamezne načine delovanja v svetu in karakterizacijo s posameznimi interesi, ki pripadajo tej identiteti ali poziciji subjekta (*ibidem*).

V nalogi je centrala pozicija subjekta pozicija LR Kitajske. Znotraj diskurzivnega razumevanja 'naše države' in 'njihove države' in 'nas' ter 'njih' so konstruirane različne pozicije subjekta. Situiranje LR Kitajske (ali tudi npr. ZDA) znotraj določene identitete povzroča materialne spremembe, saj identitete med drugim pomagajo določiti, kateri objekti so vredni varovanja in kateri konstituirajo grožnje. Dotyjeva (1993, 298) ugotavlja, da ne gre za *zakaj* je prišlo do določenih rezultatov, temveč *kako* so subjekti, objekti in interpretativne dispozicije bili družbeno konstruirani tako, da so določene prakse postale verjetne/mogoče. Sicer so določene prakse lahko podobne, ampak dognanje, kako dejanja/prakse konstituirajo grožnje, agresijo, obveznosti itd., zahteva interpretacije. Na primer, obnašanje in fizična vsebina dajanja ekonomske pomoči LR Kitajske in ZDA kateri od afriških držav sta lahko identična, vendar je pomen, ki je tem praksam pripisan (npr. 'kupovanje' dostopa do resursov, etična odgovornost itd.), konstituiran prek diskurzivnih reprezentacij, ki so tudi same produktivne (*ibidem*).

Pri analizi besedil nam lahko pomaga tudi razumevanje, kako so retorične kategorije uporabljene, da bi na primer konstruirali pomen ali njegovo subverzijo. Tako je na primer koncept hegemonске prakse lahko razumljen kot metonimija. Metonimija je na primer organiziranje študentov v gibanju za delavske pravice ali ko delavski boj postane simbol za zahteve celotnega naroda (Howarth in Torfing 2005, 338). Aktualni primer iz LR Kitajske je primer obsodbe in usmrčitve študenta glasbe iz premožne družine, ki je umoril revno kmečko dekle po tem, ko sta brez večje škode trčila njegov avto in njeno kolo. Študent je v t. i. blogosferi Kitajske postal simbol vedno večjega prepada med privilegirano premožno manjšino in skrajno revnimi ostalimi ter s tem simbol vsega, kar naj bi bilo narobe v sodobni Kitajski (China.org.cn 2011).

Retorika, ki je predvsem v realističnih razlagah pogosto povezana s 'prazno retoriko' in 'leporečenjem', ki sta nujno različna od 'resnice' in 'realnosti' v 'ozadju', tako v analizi diskurza postane spet pomembna. Bolj na splošno rehabilitirata pomen študiranja retorike različnih besedil tudi Sutherlandova (2005) in Neumann (2002). Če namreč izhajamo iz tega, da je 'resnica' vedno interpretacija, postane sposobnost besedil, da 'prepričujejo in spreobračajo', tj. retorična spretnost, zelo pomembna. Študij retorike omogoča določen dostop do specifične besedila in konstituira zgib med teorijo in metodo, »med mikro diskurzom in makro Diskurzom« (Sutherland 2005, 196).

Retorična veščina je sicer tradicionalno cenjena v diplomaciji, ki tudi zaradi tega znotraj osrednjih analiz mednarodnih odnosov (predvsem realizma) podobno velja za manj pomembno od analize domnevnih 'dejstev' in 'interesov', t. i. visoke politike. S tem se v nalogi, podobno kot Neumann (2002), seveda ne strinjamo, kar nas pripelje do konkretnjšega poskusa aplikacije nekaterih izhodišč izbranih pristopov na temo naloge, kar pomeni njihovo artikulacijo za potrebe naloge ter obenem rekonceptualizacijo tradicionalnega definiranja v naslovu vsebovanih pojmov.

Začnemo lahko pri Der Derianu (1987, 76–199), ki je diplomacijo opredelil kot mediacijsko prakso odtujenosti, kar zajema veliko več kot le obliko moderne diplomacije, konvencionalno razumljene kot mediacije *med* modernimi *državami* ali vsaj podobnimi entitetami. Der Derian je raziskoval širše, npr. med oblikami (zahodne) 'diplomacije' (npr. t. i. 'mitodiplomacija'), ki so bile paradigme za načine, po katerih je bil posredovan/mediiran strah pred odtujenostjo med 'človekom' in Bogom ter med ljudstvi veliko pred obstojem skupnosti, ki bi jo lahko razumeli kot državo (Campbell 1998, 70). Der Derian¹⁷ je tako zaključil, da diplomacija nima enotnega zgodovinskega izvora (kot na primer v primeru moderne 'zahodne' diplomacije leta 1455, ko je

¹⁷ Der Derianova genealogija diplomacije si sposoja svoje termine pri Marxu in Heglu, v kar se v nalogi ne bomo poglobljali. Der Derianu to omogoči, da trdi, da načini, kako določena kultura posreduje 'drugost', učinkujejo na to, kako se ta kultura spoprijema z 'tujostjo' v različnih oblikah, kot so hierarhični politični odnosi med imperijem in periferijo, aspekti trgovanja, norme vodenja vojne itd., kar se vse lahko pojavi v kontekstu diplomacije (Warren 1989).

milanski vojvoda ustanovil poslaništvo v Genovi), temveč »vznikne kot mediacija ljudi, odtujenih od neskončne, vendar abstraktne moči, ki so jo sami konstruirali« (*ibidem*). Takšno razmišljanje ponovno osmisli naš pogled v zgodovino v naslednjem poglavju, v obdobje, ko cesarska Kitajska nikakor ni mislila sebe kot konvencionalno moderno 'zahodno' nacionalno državo s pripadajočo uradno zunanjo politiko in diplomacijo, čeprav so na abstraktnejši ravni mnoge značilnosti konvencionalne diplomacije že bile konstruirane kot del delimitacije identitete cesarstva oz. 'vsega pod nebom' in njegovih 'zunanjih' odnosov.

Podobno, pravi Campbell (1998, 68), velja tudi za zunanjo politiko, konvencionalno razumljeno kot zunanjo orientacijo prej ustanovljenih držav s stabilnimi identitetami. Campbell opozarja, da je takšno razumevanje vsekakor moderni artefakt, impliciran v intenzifikaciji moči v državi. Zunanja politika, na kratko, predvsem v »pozni moderni« zajema »diskurz moči, ki je globalen v obsegu, vendar nacionalen v svoji legitimaciji« (*ibidem*). Tudi za utrjevanje truda v naslednjih poglavjih, da bi predstavili nekatere za analizo zunanje politike in diplomacije nekonvencionalne elemente, kot so predmoderne in sodobne reprezentacije narave, je koristno Campbellovo (*ibidem*) ločevanje med: prvič — zunanjo politiko, ki se nanaša na vse prakse diferenciacije ali načine izključevanja (odnosov 'drugosti'), ki konstituirajo svoje objekte kot 'tuje' v procesih ukvarjanja/soočanja z njimi. V tem smislu je 'zunanja politika' ločena od nacionalne države kot posamezno razreševanje kategorij identitete in razlike ter se nanaša na soočenja, ki naj bi potekala med 'mano' in 'drugim' v okviru etničnosti, rase, razreda, spola ali geografije. To so oblike zunanje politike, ki so konstituirale identiteto skozi čas in prostor. Z delovanjem na vseh ravneh družbene organizacije, od ravni medosebnih odnosov do globalnih redov, je zunanja politika v tem smislu proizvedla konvencionalne dispozicije, v katerih določeni niz reprezentacijskih praks služi kot vir, iz katerega izhajajo načini interpretacij, uporabljeni za obvladovanje novih primerov dvoumnosti in kontingentnosti. To, prvo razumevanje zunanje politike nudi diskurzivno ekonomijo ali konvencionalno matrico interpretacij, v kateri deluje drugo razumevanje zunanje politike (Campbell zapiše razliko med prvim in drugim razumevanjem z razliko v začetnici – *foreign policy/Foreign Policy*). Drugič — zunanjo politiko po drugem razumevanju oz. Zunanjo politiko, ki temelji na državi in je razumljena konvencionalno znotraj discipline ter ni implicirana v konstituciji identitete enako kot prvo razumevanje. Namesto tega drugo razumevanje zunanje politike služi za reprodukcijo konstitucije identitete, ki jo omogoča prvo razumevanje zunanje politike, ter za obvladovanje izzivov tej identiteti. Kot smo že omenili, je zunanja politika (tj. Zunanja politika) le en od velikega števila diskurzov nevarnosti, ki kroži v diskurzivni ekonomiji nacionalne države v določenem trenutku, vendar ji je bil do sodobnosti zagotovljen privilegirani položaj kot diskurzu, h kateremu se moramo obrniti kot k uglednemu viru

definicij nevarnosti, ki grozijo naši družbi in nam samim (*ibidem*). V nalogi sicer eksplicitno ne ločujemo pojma z različnimi začetnicami, vendar prvo razumevanje zunanje politike, ki ga prenesemo tudi na (okoljsko) diplomacijo, uporabljamo in analiziramo predvsem v drugem in tretjem poglavju, ki kontekstualizira, gleda v zgodovino in mu primanjkuje primarnih virov. Zunanja politika in (okoljska) diplomacija oz. (Okoljska) Diplomacija sodobne države LR Kitajske po drugem razumevanju sta po drugi strani že dostopni prek vpogleda v konkretne mikrodiskurze oz. primarne vire.

V nalogi torej po zgledu Campbella (1998, 8) predpostavljamo, da je identiteta LR Kitajske performativno konstituirana in da je diplomacija LR Kitajske politična praksa, ki igra vlogo v konstituciji, produkciji in ohranjanju te identitete. Konstitucija identitete se dosega prek vpisovanja mej, ki služijo za razmejevanje 'notranjosti' od 'zunanosti', 'jaza' od 'drugega', 'domačega' od 'tujega' in, vsaj v modernem svetu, tudi 'naravnega' od 'družbenega'. Vendar povedano najprej zahteva rekonceptualizacijo konvencionalnega razumevanja diplomacije, ki je vezano na obstoj stabilnih in predhodnih državnih identitet (v liberalizmu pa še drugih akterjev, npr. mednarodnih organizacij), ki imajo v kontekstu anarhije med seboj odnose in zato rabijo za doseganje svojih (v liberalizmu tudi skupnih) stabilnih in temeljnih interesov diplomacijo, institucionalizirano v zunanjih ministrstvih in diplomatskih predstavništvih (v liberalizmu tudi v predstavništvih drugih akterjev, mednarodnih konferencah, javni diplomaciji itd.). Že njene klasične funkcije, ki so predvsem komuniciranje, zbiranje informacij, predstavljanje, pogajanje itd., pa so zadostna potrditev tega, da diplomacija leži na mejah med državo in mednarodnim sistemom/družbo/skupnostjo, državljanom in tujcem itd., kar jo dela za analizo zanimivo in relevantno.

S pomočjo Der Deriana (1987), Laclau in Mouffejeve (1987), Campbella (1998), Torfinga (1999), Jönssona in Halla (2005) idr. lahko opredelimo diplomacijo na abstraktni ravni, ki omogoča poskus neesencialistične, relacijske in procesne konceptualizacije diplomacije brez točno določenega zgodovinskega izvora ter obenem dodatno osmišlja predvideno strukturo naloge in metodološki okvir. Diplomacijo tako lahko mislimo kot določeno politično prakso mediacije partikularizma in univerzalizma, ki je konstitutivna tako za partikularno kot za univerzalno oz. za njuno nenehno medsebojno prepletanje v različnih individualnih in skupnostnih identitetah, torej je konstitutivna za katero koli mednarodno/svetovno/globalno skupnost/sistem/družbo in za posamezne politične skupnosti (*polities*) (v okoljski diplomaciji pa še bolj izrazito za narave in za družbe itd.). Kot pravita Jönsson in Hall (2005, 37), namreč vsaka kombinacija univerzalizma in partikularizma – bodisi utemeljena v pogodbi ali, bolj pogosto, v stalnem procesu pogajanja – predstavlja diferenciacijo političnega prostora. Vsaka resolucija določa, pogosto implicitno, kdo

smo 'mi' in katere kompetence 'mi' imamo (univerzalizem) ter kdo sem 'jaz' in katere kompetence imam 'jaz' (partikularizem) (*ibidem*). K temu naj dodamo, da vsaka resolucija določa tudi svojo konstitutivno mejo in zunanost, negativnost, 'druge', sovražnike ali vsaj grožnjo in nevarnosti, v katerih so nasprotniki implicitni (ena od ras, razredov, narodov, držav, skupine držav, totalitarni režimi, nedemokratski režimi, imperializem; podnebne spremembe, ekološka katastrofa, t. i. klimatski skeptiki, države, ki nasprotujejo transferju t. i. zelene tehnologije v države v razvoju, nasprotniki pravno zavezujočega klimatskega sporazuma itd.).

Če torej povzamemo in sintetiziramo: po zgledu Campbellovega (1998) razlikovanja med Zunanjo politiko in zunanjo politiko (*Foreign Policy/foreign policy*) razlikujemo med diplomacijo (Diplomacijo) v svojem konvencionalnem modernem pomenu, vezanem na državo, in diplomacijo, ki je ločena od države. Dobesedno diplomacija z malo začetnico pomeni določeno razreševanje kategorij identitete in diference ter se nanaša na soočenja, ki se dogajajo med 'jazom' in 'drugim' v okviru etničnosti, rase, razreda, spola, geografije (prim. *ibidem*). To so torej v našem primeru oblike diplomacije, ki so identiteto konstituirale skozi čas in prostor ter nudile diskurzivno ekonomijo oz. konvencionalno matrico interpretacij, v kateri operira diplomacija (Diplomacija) po njenem konvencionalnem razumevanju. Slednja ima v takšnem razumevanju predvsem funkcijo reprodukcije konstitucije identitete, ki jo omogoča diplomacija po drugem razumevanju, ter obvladovanje izzivov tej identiteti. Podobno velja za okoljsko diplomacijo, ki se je lahko pojavljala skozi čas in prostor kot mediacija med ljudmi in naravo, ki so jo sami konstruirali, o čemer več govorimo v tretjem poglavju. Poglavje, ki sledi, pa je s perspektive sodobnosti pomembno predvsem za razumevanje diplomacije z malo začetnico.

2 UNIVERZALNOST 'VSEGA POD NEBOM' IN RAZLIČNOST DIPLOMATSKIH PRAKS

Gledano z zgodovinske perspektive je tema kitajskih zunanjih odnosov morda najbolj izstopajoča v njenem dolgem kumulativnem zapisovanju, njenem repertoarju tradicij in modelov ter njeni trajni napetosti med populizmom in svetovljanstvom ter med odvisnostjo in avtonomijo. Na kratko, na nas bi morala narediti vtis s kompleksnostjo in nezadostnostjo enostavnih razlag (Hunt 1996, 25).

Nobene razlike ni, ker je populizem po definiciji desni in je 'levi populizem' ZMERAJ znak fiaska levice. Edina zanimivost populizma - desnega ali 'levega' - je zame v tem, da je ena od pojavnih oblik novega avtoritarnega kapitalizma (Žižek v Štefančič 2009).

Ideja, da je Amerika ali cel okcident v nevarnosti od 'rumenih' ljudi ima določen 'geološki' značaj. Je globoko umeščena v okcidentalni zavesti o sebi, tj. zavest, ki je še do pred kratkim jemala 'belskost' za dejstvo narave, ki ne

rabi niti 'arheologije' niti družbene dekonstrukcije, in 'orientalizem' za svojo skrajno in absolutno antitezo. To je veliko preveč zanemarjen element v 'ameriški dilemi', ki, kljub številnim trudom zadnjega pol stoletja, ni bil razrešen (Lyman 2000, 727).

Osrednji namen začetnega dela tega poglavja je, da razmislimo o reartikulaciji kitajske zunanje politike in diplomacije v obdobju 'krize identitete' ob uradnem koncu tradicionalnega cesarstva, ki je pripisan letu 1911. Poudarek je na tem, kako sta kitajska diplomacija in zunanja politika v tem obdobju redefinirali ('zunanje' in/ali 'notranje') grožnje svoji vedno nastajajoči identiteti. Dva načina razreševanja nastale situacije, ki sta med množico konceptov prevladala in se tudi konkretno spopadla, sta bila Sun Yixianova (Sun Yixan je bolj znan po kantonski izgovorjavi svojega imena kot Sun Yatsen) in Jiang Jieshijeva (Jiang Jieshi je bolj znan po kantonski izgovorjavi svojega imena kot Chiang Kai-shek) ideja republike ter Mao Zedongova ideja ljudske republike. Pokazati želimo, da razumevanje interesov posamezne kitajske vlade zahteva razumevanje politik identitete, ki so v ozadju kitajskih odnosov do zunanjega sveta.

Slednje so v kontekstu konca tradicionalnega cesarstva prevladujoče zaznamovali tako diskurzi 'tujega', zahodnega 'imperializma' kot tudi 'domačega' 'imperializma' večtisočletne menjave cesarskih dinastij, od katerih je zadnja dinastija Qing bila mandžurska in torej prav tako 'tuja'. Pri tem dogodke, ki so vodili v konec kitajskega imperija (prisilno 'odpiranje' kitajskih pristanišč, opijske vojne, t. i. neenake pogodbe itd.), v kontekstu naloge vidimo kot dislokacijo strukture, ki je razkrila kontingentnost in praznost tradicionalnih trditev o univerzalnosti ter sprožila potrebo po identifikaciji in stabilizaciji 'nove' identitete z uvedbo vozlišč ter discipliniranjem dvoumnosti 'zunanjega', tudi globalnega sveta. Pri tem so zagovorniki različnih 'novih' kitajskih identitet to predvsem sovražno 'zunanost' odkrivali tudi med 'svojimi' državljani, na primer v obliki 'buržujskih elementov' v LR Kitajski Maa Zedonga, čemur se bomo sicer bolj posvetili v tretjem poglavju.

V tem smislu želimo tudi v tem poglavju zavriniti preprosto realistično razlago strateških kalkulacij v diplomaciji in zunanji politiki na podlagi vnaprej danih identitete ter interesov LR Kitajske in poskusiti brez teh esencialnih izhodišč odgovoriti na vprašanje, kako je na kitajskem ozemlju leta 1949 uradno prevladala ravno različica marksistično-leninistične ideologije in na njej utemeljena politična praksa. Kot vemo, se je Ljudska republika pod vodstvom Komunistične partije s ključnimi modifikacijami, ki so predmet poznejših poglavij, uradno ohranila do danes. Glavni predmet pričujočega poglavja so ravno te 'zmagovalne' hegemonске (re)artikulacije množice elementov, ki so se sprostili ob dislokatornem učinku srečanja s surovo in intelektualno silo imperialnih zavojevalcev, v nove simbolne ločnice in vozlišča svetovnega reda, LR Kitajske

in tudi narave. Menimo, da so te nove politične logike postale družbene logike in so, na primer z reartikulacijami in/ali s ponavljanjem, vedno znova osmišljale prakse diplomacije in interese LR Kitajske, vse do izteka kulturne revolucije in smrti Maa Zedonga oz. uradno vse do leta 1978. Takrat je, kot bomo argumentirali v četrtem poglavju, začetek tržno usmerjenih ekonomskih reform najprej zahteval njihovo temeljito (uradno) reartikulacijo, da bi prilagodil pomen novim praksam zunanje politike in (okoljske) diplomacije.

Ker tudi naša naloga, kot vsako ustvarjanje pomenskih besedil, rabi svojo 'konstitutivno zunanost', bomo še pred tem, v prvem podpoglavju, izpostavili nekatere vidike teze ali teorije o t. i. kitajski grožnji, ki po našem mnenju še vedno strukturira velik del sodobnih medijskih in tudi strokovnih besedil o LR Kitajski in njeni (geo)politiki. S tem namreč želimo pokazati na 'trdovratnost mentalitete hladne vojne', ki po našem mnenju potrjuje trditev Campbella (1998, 33), da je »vrsta boja, ki jo označuje fraza /hladna vojna/, boj za identiteto: boj, ki ni kontekstualno specifičen in torej ni ukoreninjen v obstoju določene vrste Sovjetske zveze«. Naša 'zamera' do takšnih polariziranj in pogosto za potrebe fotogeničnosti medijev poenostavljenih slikanj LR Kitajske kot nujnega grozečega drugega je ravno ta nereflektirana in redukcioniistična zaverovanost vase, ki nikoli ne pozabi zapisati tega, da naj bi za njo stala 'trdna' in celo 'znanstvena' ali vsaj 'strokovna' 'dejstva'. Teza o kitajski grožnji je tako pomembna za logiko celotne naloge.

2.1 Teza o kitajski grožnji

Filozofija Tianxia /'vsega pod nebom'/ in tributarni sistem vsebujeta nekaj očitno drugačnega od zahodne mednarodne filozofije, kar ni mogoče razložiti ali razumeti v zahodnih mednarodnih odnosih. Medtem ko je potrebno opustiti domnevo o neenakosti v tem pogledu, je potrebno tudi raziskovati pozitivne komponente, kot so holistični pristop, institucionalni red in vladanje z moralnostjo, ali povedano enostavneje, pogled na svet Tianxia /'vsega pod nebom'/ in ideal Datong /univerzalne velike harmonije/ (Qin 2007).

Problem ni le v tem, da je uporaba znanja sedanjosti in preteklosti za napovedovanje prihodnosti vedno težavno in tvegano početje. Glavni problem je v tem, kakšna vrsta znanja je mobilizirana za ta namen /.../ Mnogi, ki govorijo o Kitajski, 'posipajo nekaj dejstev na obrabljeno agendo' in udobno ignorirajo dejstva, ki ne ustrezajo agendi. Kar je še huje, takšno posipavanje nekaj dejstev na obrabljeno agendo je očitno v predpostavkah za politikami ZDA glede Kitajske in predlaganimi realističnimi strategijami /.../ Z izjemo Kissingerjeve vse v celoti ignorirajo kitajsko zgodovino in se zanašajo na zelo reduktivno branje zahodne zgodovine (Arrighi 2007, 307).

V slogu zgornjega Arrighijevega citata gradi svojo kritiko tudi zgodovinar Hunt (1996, 3–50), ki ugotavlja, da je dele zunanje politike Kitajske skozi zgodovino predstavljalo veliko število različnih »tradicij«. V nalogi te tradicije lahko prerazporedimo v različne diskurze, ki so se med

sabo razlikovali po različnih konstrukcijah odnosov med 'nami' in 'drugimi', 'njimi', saj jih razumemo kot kontingentne, večno nestabilne sisteme pomenov, ki so na primer skozi procese iteracije in 'pripadajočo' prakso dosegli določeno stopnjo sedimentacije (npr. v instituciji *kow-towa*, tj. priklona pred cesarjem v znak spoštovanja kitajske civilizacije, plačevanju simbolnega tributa itd.).

Med različnimi tradicijami, h katerim se bomo vrnili pozneje, je v nekitajskih analizah zunanje politike in diplomacije LR Kitajske za argumentacijo 'vzpona' sodobne potencialno revizionistične Kitajske največkrat izpostavljena določena interpretacija kitajskega zgodovinskega spomina na tradicionalni tributarni sistem, ki je bolj ali manj neprekinjeno deloval na ozemlju vzhodne Azije od antike do konca 19. stoletja (*ibidem*). V njem je tradicionalna Kitajska pozicionirana v skladu s svojim imenom v kitajščini – *Zhongguo*, kar v dobesednem prevodu pomeni 'cesarstvo sredine' ali 'osrednja dežela' (Saje 1997, 89; Jacques 2009, 240). Ostali narodi so v tem sistemu bili dojeti kot 'le' na periferiji živeči 'barbari', sodelovanje z njimi pa je razen tributarnih prispevkov bilo zaničevano in razumljeno kot nepotrebno (Hunt 1996, 4–5). Tisočletni kitajski imperij so tako v 19. in na začetku 20. stoletja prekinili vdori zahodnih in japonskih zavojevalcev, ki jih je Kitajska v skladu s svojim v času utrjenim sinocentričnim sistemom najprej hotela prilagoditi institucijam tributarnega sistema. Tak togi odziv je Kitajsko (po tej interpretaciji) pozneje stal suverenosti in vodil v popolni kolaps sistema, saj je imela nekakšen polkolonialni status. Sodobna socialistična država, ki je nastala na mestu, kjer je nekoč stal konfucijanski imperij, zato po tej argumentaciji ohranja stare sanje o rekonstrukciji kulturno-civilizacijske slave in ekonomsko-politične prevlade v Aziji ter v svetu in z njimi sovražnost do egalitarnih meddržavnih odnosov in mednarodnih povezovanj. Tako so na primer razlagali kitajsko zavračanje navodil Sovjetske zveze po drugi svetovni vojni, njene domnevne pretenzije za vodilno mesto v Aziji ter njeno vzvišenost nad različnimi oblikami mednarodne menjave (Hunt *ibidem*). V kombinaciji z osovraženo ideologijo marksizma-leninizma in protizahodno politično retoriko vodilne kitajske elite je takšno argumentiranje vodilo v interpretacije kitajskega komunizma kot ksenofobnega, nacionalističnega in ekspanzionističnega (Clegg 2009, 5).

Podobni argumenti se vlečejo naprej v 21. stoletje, ko je nov status Kitajske kot (nastajajoče) gospodarske velesile predstavljen kot obliž na izgubo imperialnega blišča in doživeto 'stoletje sramote in ponižanja'. Tako je namreč v kitajsko zgodovino zapisano obdobje pred ustanovitvijo kitajske nacionalne države v 20. stoletju in glede na to naj bi sodobna LR Kitajska spadala med 'revizionistične' in potencialno ekspanzionistične sile (Hunt 1996, 4–5; Schweller 1999; Gertz 2000; Buzan 2010). Podobno ugotavlja Cleggova (2009, 5), ki pravi, da je sodobna kitajska diplomacija v viziji novega ameriškega konzervativizma predstavljena kot sebično sledenje

nacionalnim interesom, ki ga podpira naraščajoča vojaška moč, medtem ko jo njen brezkončen apetit po resursih vodi čez mejo v iskanje nafte ter mineralov za izključno svojo uporabo: »Kitajska je videna kot taka, da se vzpenja na račun širše globalne dobrobiti.«

Takšno mišljenje LR Kitajske ima omejeno verodostojnost (kar ne pomeni, da različna zaostrovanja ter tudi vojaški spopad na njenih mejah ali celo z ZDA niso možni), saj redukcionistično izbira in reartikulira tiste vidike tradicije zunanje politike Kitajske, ki ustrezajo lastni konstrukciji realnosti. Zgornje interpretacije kitajskega 'obnašanja' s strani t. i. razvitih držav, z velesilo ZDA na čelu, namreč obenem ustrezajo realistični teoriji mednarodnih odnosov, ki v prvi vrsti poudarja boj za prevlado in znotraj katere se ta diskurz prav tako reproducira (poleg tega se takšna logika konstruiranja Kitajske reproducira v neskončnem številu iteracij v besedilih zunanje politike ZDA, nekitajskih medijih, literaturi, popularni kulturi itd.).

Takšen prevladujoč diskurz številnih (nekitajskih) analitikov je pogosto podprt z dvomom o ali z izrazitim zavračanjem verodostojnosti Komunistične partije, za katero tako ugotavljajo 'netransparentnost' v sprejemanju odločitev in velikansko razliko med tem, kaj 'govorijo' in kaj 'v resnici delajo' njeni predstavniki. Ta dvom se posledično posplošuje tudi na verodostojnost njenih okoljskih politik in okoljske diplomacije. Reprezentativno besedilo takšnega diskurza, ki je tu predstavljen predvsem za potrebe problematizacije poglavja in bomo o njem še govorili v četrtem poglavju, je obsežnejša analiza odnosov med ZDA in LR Kitajsko, ki jo je objavila ugledna britanska (desnosredinska) revija *The Economist* (oktober 2009). V njej je neprikrito uporabljena značilna logika hladne vojne, ki je prav tako smiselna le znotraj zgoraj opisanega diskurza, ki ga lahko identificiramo kot nekakšno mešanico 'mita o trdoživosti Osrednje dežele', ki ima vsekakor tudi svojo 'domačo' različico v kitajskem nacionalističnem diskurzu (npr. Perdue 2003, 52), in ostankov diskurzov 'rumene nevarnosti'¹⁸ (*yellow peril*) ter 'rdeče grožnje' (*red menace*). Kitajsko je *The Economist* tako označil kot »glavna rivala ZDA«, ki tekmuje v oboroževanju in osvajanju vesolja, boju proti klimatskim spremembam pa se v veliki meri zavezuje zato, ker se hoče tako izogniti temi kršenja človekovih pravic (*ibidem*). Poleg tega v kitajskem vztrajanju na zahtevi, da razvite države prevzamejo večji del odgovornosti, saj imajo države v razvoju najmanjše izpuste na prebivalca in pravico do zmanjšanja revščine (princip 'skupnih, a diferenciranih odgovornosti' UNFCCC), vidijo *le* željo po denarju in transferju tehnologije, ki jo bodo potem uporabili brez upoštevanja pravic intelektualne lastnine.

S tako konstelacijo predikatov, predpostavk in pozicioniranj LR Kitajske artikulirajo njeno identiteto in interese, njene odnose do drugih držav, med katerimi 'smo' tudi 'mi', npr. ZDA. S tem

¹⁸ Za temeljito obravnavo diskurza 'rumene nevarnosti' v severni Ameriki gl. Lyman (2000).

reproducirajo diskurz, ki zagovarja in omogoča mišljenje kitajske identitete kot esencialno, fiksno in kontinuirano 'nedemokratske', 'tekmovalne', 'avtoritarne', 'revizionistične', 'maščevalne' ter zato potencialno 'nevarne' 'velike sile', medtem ko izključuje morebitne alternativne diskurze in interpretacije, ki so prisotni tako v zgodovini Kitajske kot v njenem sodobnem ravnanju (za kritiko gl. Hunt 1996; Clegg 2009; Qin 2010).

Vse to zelo očitno spominja na kolonialni diskurz kot ga je identificiral Said v svojem znanem delu *Orientalizem* (1996). Orient in Zahod sta po Saidu človeški tvorbi (1996, 16). Orient je »ideja s svojo zgodovino in tradicijo misli, podob in besednjaka, iz katere izhajata njeni realnost in navzočnosti na Zahodu in za Zahod /.../ Razmerje med Zahodom in Orientom je razmerje moči, dominacije, spreminjajoče se stopnje zapletene hegemonije« (1996, 16–7). Povedano drugače, Orient je v kolonialnem diskurzu bil konstruiran v negativnih terminih in bil reprezentiran kot inverzija Zahoda. Če je Zahod utelešal razsvetljenske koncepte racionalnosti, znanstvenega in tehnološkega napredka ter individualnih svoboščin, potem je Orient nastal kot prizorišče nazadnjaštva, iracionalnosti, vraževerja in despotske vlade.

Fotogenično prikazovanje nasprotij med ZDA in Kitajsko, ki ga reprezentativno slika omenjeno besedilo *The Economist*, je torej del konstrukcije Kitajske kot prizorišča netransparentnosti, nedemokratske, neupoštevanja človekovih in intelektualnih pravic, nemorale, nenapredka na področju zelene tehnologije itd. Povedano na kratko, tak diskurz proizvaja Kitajsko kot prizorišče radikalne razlike glede na ZDA (in Evropo), kar omogoča racionalizacijo in naturalizacijo določenih dejanj, politik in (okoljske) diplomacije ter obenem onemogoča drugo vrsto dejanj, politik in (okoljske) diplomacije.

V kontekstu naloge te interpretacije beremo kot odsev zarez v lastni ideološki in hegemonski (tj. moralni, intelektualni in politični) identiteti voditelja t. i. svobodnega sveta (*leader of the free world*), ki jo zaradi njene kontingentnosti¹⁹ izziva (ne)zmožnost marginalizacije realne prisotnosti drugačnih in drugih (Campbell 1998). Kitajska tako tudi v kontekstu verjetne grožnje podnebnih sprememb predstavlja tistega drugačnega 'drugega', 'nejaz', ki v domnevnem ideološkem vakuumu po uradnem propadu dvopolnega sveta hladne vojne (v slogu znane teze o koncu zgodovine Francisa Fukuyame) reproducira in potrjuje njihovo lastno identiteto. Države namreč niso nikoli dokončane 'entitete', napetost med zahtevami identitete in praksami, ki jih konstituirajo, ne more nikoli biti razrešena, saj performativna narava identitete ne sme nikoli biti

¹⁹ Frank (1998) z eruditsko širino argumentira in 'popravlja' teorijo svetovnih sistemov, ko trdi, da je 'izjemnost' evropskih produktivnih, trgovinskih in institucionalnih mehanizmov 16. stoletja, ki naj bi vodili do 'vzpona Zahoda' konec 19. stoletja in v 20. stoletju ter nedavnega poskusa izgradnje 'prvega globalnega imperija' pod vodstvom ZDA, zgodovinsko dvomljiva in ideološka evrocentrična trditev. Pred letom 1800 je namreč azijski trg že cvetel v globalni ekonomiji in vključeval mnoge enake mehanizme. 'Vzpon Zahoda' je tako sledil cikličnemu ekonomskemu upadu 'Vzhoda'.

popolnoma razkrita (Campbell 1998, 12). Identiteto tako obenem omejuje in omogoča njena konstitutivna zunanost oz. konstitutivna zunanost je pogoj za konstrukcijo identitete, saj so njene konstitutivne meje vzpostavljene v odnosu do ogrožajoče zunanosti (Torfing 1999, 299). To ogrožajočo zunanost zelo dobesedno predstavlja diskurz 'kitajske grožnje' (Johnston in Ross 1999; Tunsjø 2008, 102; Clegg 2009, 4), po katerem s podporo realistične optike mednarodnih odnosov vzpon nove velike sile ('vzpon Kitajske') ali celo nastanek novega hegemonu neizbežno napoveduje destabilizacijo regije in ravnotežja sil z možnostjo oboroženih spopadov.

Lahko rečemo tudi, da je v sodobni geopolitiki, kjer ZDA še vedno predstavljajo edino velesilo in nosilko ekonomske globalizacije po neoliberalnem receptu,²⁰ katerega ključne sestavine naj bi bile tudi politične svoboščine, človekove pravice ter demokratizacija, Kitajska pravzaprav še več kot 'drugi', tj. inverzna slika ZDA in prizorišče radikalne razlike, kot to opisuje Said. Njena moč je v tem, da morda predstavlja alternativo s tem, da seka konvencionalne kategorizacije in prepričanja o tem, kako naj bi po tej ali oni teoriji, modelu ali mehanizmu deloval svet in znotraj njega države s svojimi inherentnimi interesi, a je kljub temu konvencionalno (tj. merljivo v stopnji rasti BDP) uspešna. Kot pravi Campbell (1998, 3), je že sam obstoj alternativnega načina biti, prisotnost katerega izraža, da so različne identitete možne, s tem pa denaturalizira trditev določene identitete, da je ona tista resnična identiteta (*the true identity*), včasih dovolj za produkcijo grožnje. Tako sodobna Kitajska zbuja ambivalentne občutke, ki segajo od strahu in ksenofobije do navdušenja nad njenim gospodarskim 'čudežem'.

To je še posebej jasno v kontekstu dislokatornega učinka še vedno aktualne globalne finančne in gospodarske krize,²¹ ki se je začela leta 2008 s propadom ameriške banke Lehmann Brothers in je razkrila potrebo po reartikulaciji znane mantre zagovornikov nevidne roke prostega trga, da leta ob nevmešavanju države prerazporeja stvari tako, da je to dobro za vse udeležence v menjavi.

²⁰ Naj poudarimo, da sicer obstaja veliko oblik tržnega gospodarstva, vendar tudi v razvitih državah prevladuje mnenje, da je globalizacija bila izkoriščena predvsem kot nosilka anglo-ameriškega modela, ki se dobro odreže glede na rast BDP, slabše pa pri drugih parametrih, kot so življenjska doba, kakovost življenja itd. (Stiglitz 2006, 9). V tem smislu je med Svetovno banko (SB), Mednarodnim monetarnim skladom (MMS) in ameriškim finančnim ministrstvom sklenjen zloglasni t. i. washingtonski konsenz, tj. konsenz o nizu politik, ki naj bi najbolje promoviral razvoj. Recept vključuje krčenje države, deregulacijo, hitro liberalizacijo in privatizacijo ter zanemarja enakopravnost in ekonomsko, družbeno, politično ter okoljsko vzdržnost zelene brezmejne rasti BDP (*ibidem*, 17). Za njegovo zloglasnost so s svojim ostrim nasprotovanjem poskrbeli predvsem t. i. antiglobalizacijske oz. alterglobalizacijske skupine, aktivistka ter avtorica odmevnih knjig Naomi Klein (2009) in tudi drugi, širše sprejeti avtorji, kot je nobelovec Stiglitz.

²¹ Reprezentativen primer zahtev stare-nove politike ZDA do Kitajske je nezadovoljstvo ameriških senatorjev s 'popustljivim' odnosom ZDA do Kitajske: »Ko se obe ekonomiji borita za okrevanje po recesiji, so že dolgo prisotne pritožbe, da Kitajska daje nepravilno podporo svojim v izvoz obrnjenim proizvajalcem, ne uboga dogovorov Svetovne trgovinske organizacije, dovoljuje krajo ameriške intelektualne lastnine in ščiti svoje domače industrije pred konkurenco iz tujine, postale glasnejše. Gospod Geithner /ameriški sekretar za finance/ je rekel: 'Želimo, da Kitajska nudi izenačeno igrišče,' in prisegel, kot so on in njegovi predhodniki to storili že v preteklosti, da 'se bomo s Kitajsko soočili silovito /.../ Kitajska ne bo postala podobna Združenim državam čez noč'« (Chan 2010).

(Ekonomska) globalizacija bi po vseh elegantnih ekonomskih modelih *morala* biti igra pozitivne vsote (situacija *win-win*), a kot pravi Stiglitz (2006, 9), se v razvitih in najrevnejših državah že dolgo kažejo nepredvidljivi negativni 'stranski učinki', ki daleč presegajo prednosti sicer zaželenega dostopa do globalnih trgov. Nepravična pravila, ki koristijo naprednim industrijskim državam, so že poglobila revščino v nekaterih najrevnejših državah, promocija materialnih vrednot je premagala okoljske vrednote, spodkopavanje suverenih odločitev držav v razvoju in s tem demokracije ter vsiljevanje gospodarskega sistema, brez občutljivosti za lokalne specifikke, pa so že proizvedli krize in očitno nezadovoljstvo pri ljudeh, ki globalizacijo enačijo z amerikanizacijo (Stiglitz 2006, 9).

Zagovorniki globalizacije na takšne očitke odgovarjajo z izpostavljanjem hitrega, zgodovinsko neprimerljivega gospodarskega uspeha Indije in predvsem Kitajske v zadnjih tridesetih letih. Kitajska tako velja za '*poster-child*' prednosti globalizacije,²² a kot opozarjata Stiglitz (2006) in Arrighi (2007), to drži le delno:

Gospodarska rast Kitajske, ki je temeljila na izvozu, je dvignila nekaj sto milijonov ljudi iz revščine. Ampak, Kitajska je upravljala globalizacijo previdno: počasi je odpirala svoje trge za uvoz in še danes ne dovoljuje vstopa vročega špekulativnega denarja – denarja, ki išče visoke donose na kratki rok in se zažene v državo v valu optimizma, da bi potem oddrvel iz nje ob prvih znakih težav /.../ Kitajska se je izognila naglemu porastu in naglemu padcu, ki sta zaznamovala druge države vzhodne Azije in Latinske Amerike /.../ ter je ohranila rast nad sedmimi odstotki vsako leto (Stiglitz 2006, 11).

Arrighi soglaša s Stiglitzem, da se Kitajska ni odpovedala gradualizmu v imenu 'šok terapij' washingtonskega konsenza, in izpostavi vprašanje Galbraitha (2007, 354–5): »/A/li bomo še naprej govorili o devetdesetih kot o 'zlati dobi kapitalizma' ali raje kot o 'nečem bližjem zlati dobi reformiranega socializma na dveh mestih (Kitajski in Indiji) – poleg dobe katastrof za tiste, ki so sledili receptom, ki jih favorizira The Economist?'«

V svojem, sicer tudi do postkolonialnih teoretiziranj kritičnem slogu (npr. Žižek 2010, 144) je k razpravi o domnevni komplementarnosti kapitalizma in demokratizacije ter k našemu argumentu prispeval filozof Žižek (2008; prim. Žižek 2009, 34–7):

Tu je vzorčen primer Kitajske: analitiki se ob soočenju z današnjo eksplozijo kapitalizma na Kitajskem pogosto sprašujejo, kdaj bo prišlo do uveljavitve politične demokracije kot 'naravnega' političnega spremljevalca kapitalizma. A podrobnejša analiza hitro razprši to upanje: namesto da na dogajanje v današnji Kitajski gledamo kot na

²² Arrighi (2007, 354) navaja Kwonga, ki govori o neoliberalizmu s 'kitajskimi karakteristikami' in o tem, da je bil kitajski reformator Deng Xiaoping, podobno kot Reagan, »velik občudovalec guruja neoliberalizma Milтона Friedmana«. Prav tako so MMS, SB in ZDA s podporo medijev, kot sta *Financial Times* in *The Economist*, uspeh Kitajske pripisale vdanosti receptu washingtonskega konsenza (Wade v Arrighi *ibidem*).

orientalno-despotsko popačenje kapitalizma, je treba v njem videti ponovitev razvoja kapitalizma v sami Evropi. V zgodnji moderni večina evropskih držav še zdaleč ni bila demokratična /.../ Rusija je po padcu komunizma speljala 'šok terapijo' in se vrgla neposredno v demokracijo ter se podala na hitro pot h kapitalizmu – rezultat pa je bil gospodarski bankrot. Kitajci so nasprotno sledili poti Čila in Južne Koreje ter so pri nadzorovanju socialnih izdatkov prehoda v kapitalizem uporabili neomejeno avtoritarno državno oblast, s čimer so se izognili kaosu. Skratka nenavadna kombinacija kapitalizma in komunizma še zdaleč ne predstavlja absurdne anomalije, pač pa se je izkazala za blagoslov v preobleki (ali celo brez nje); Kitajska se ni tako naglo razvijala kljub avtoritarni komunistični vladavini, temveč prav zaradi nje. Kaj pa če obljubljeni druga stopnja, ki sledi avtoritarni dolini solz, ne bo nikoli nastopila? Nemara je prav to tako vznemirjajoče pri današnji Kitajski: namreč sum, da njen avtoritarni kapitalizem ni goli preostanek naše preteklosti /.../ temveč znamenje prihodnosti. /.../ Kaj če kaže na to, da demokracija, kot jo razumemo mi, ni več pogoj in gonilo gospodarskega razvoja, ampak njegova prepreka?²³

Po Žižku (Torfing 1999, 194) so namreč 'državni sovražniki' na splošno obtoženi 'pretiranega užitka' in s fantaziranjem o posebnem užitku 'Drugega' ali celo s sovraštvom do njega, razkrivajo lastni užitek ali sovraštvu do lastnega užitka. Z denunciacijo presežnega užitka 'Drugega' nam je omogočeno pozunanjenje (eksternalizacija) lastnega preseženega užitka, ki nas ovira pri tem, da bi bili mi sami v vsej polnosti (*ibidem*). Ker je torej Kitajska danes v svojem silovitem razvoju kapitalizma z najnižjimi možnimi delavskimi mezdami pravzaprav 'bolj ameriška od Američanov', jo je lahko sovražiti in predstavljati kot nevarnost, saj to sovraštvu tako upravlja z lastno obsesijo s podiranjem 'ovir' (delavskih pravic, okoljskih standardov itd.) na poti logike kapitalizma.

Glede na povedano si upamo ugotoviti, da kitajski gospodarski uspeh predstavlja vdor realnega v ideološki konstrukt univerzalnosti neoliberalnega kapitalizma in njegove 'naravne' povezanosti z demokracijo (v skrajni različici je to ideja liberalne demokracije kot konec zgodovine), ki mu daje moralno težo, saj raje kot nekatere razlage, ki uspešnost kombinacije avtoritarnosti in kapitalizma vidijo le v kontekstu specifičnih 'azijskih vrednot' in 'konfucijanske kulture' (za različni kritiki takšnih razlag gl. Lee 2001 in Sen 2001²⁴), razkriva njegovo kontingentnost, ideološkost,

²³ Seveda tu z alternativo ne mislimo vrednostne sodbe, temveč govorimo o tem, da prisotnost drugega, naredi viden manko v lastnem poskusu vzpostavitve hegemonске identitete. Za Žižka (2006) je sodobna Kitajska pravzaprav idealna kapitalistična država, kar zanj ni kompliment: »Ključni novici iz Kitajske v zadnjih letih sta pojav obsežnih delavskih gibanj oz. protestiranj proti delovnim pogojem, ki so cena za to, da Kitajska pospešeno postaja svetovna manufaktura, ter brutalni način, kako jih vodstvo zatira – nov dokaz, če je sploh potreben, da je Kitajska danes idealna kapitalistična država: svoboda za kapital z državo, ki opravlja 'umazano delo' nadzorovanja delavcev. Videti je, da Kitajska kot supersila 21. stoletja v nastajanju uteleša novo vrsto kapitalizma: neupoštevanje ekoloških posledic, neupoštevanje delavskih pravic, podrejenost vsega neusmiljeni težnji, da se razvije in postane supersila.« Več o domnevnih 'težnjah' Kitajske bomo sicer poskušali povedati do konca naloge in v analizi diskurza v petem poglavju.

²⁴ Sen (2001) je sicer zavzet zagovornik političnih pravic pred ekonomskimi in oster kritik t. i. Leejeve teze (po nekdanjem singapurskem premierju Leeju Kuan Yewu), ki jo med drugimi omenja tudi Žižek (2009, 2010). Po njej so torej politične pravice ovira gospodarski rasti in razvoju, kar je poleg argumenta o 'azijskih vrednotah', ki

partikularnost in zato ranljivost. Tudi sodobna prevlada ZDA (ki je npr. po teoriji hegemonске stabilnosti dobra in po različicah marksizma slaba oz. imperializem je le prehodna stopnja do socializma) in njene vrste tržne ekonomije niso nič neizogibnega in končnega, temveč so rezultat specifičnih historičnih situacij in prevladujočih diskurzivnih interpretacij ter praks, ki bi bile lahko tudi drugačne. Tudi tržno gospodarstvo 's kitajskimi značilnostmi' torej ni neka prehodna anomalija, temveč po kriteriju BDP uspešen in od zahodnega nič bolj 'nenaraven' diskurz z lastnimi praksami, antagonizmi, mejami, zarezami in konstitutivno zunanostjo.

Kot s perspektive razmišljanja o možnosti 'kitajske teorije mednarodnih odnosov' opisuje eden od avtorjev uvodnega citata Qin (2010), je nova sinteza, ki meša elemente opozicij, namesto da bi uničevala eno stran v korist druge, možna. Institucija trga je po njegovem na primer na Kitajskem sprejeta in globoko ponotranjena (internalizirana), a to ni identična kopija zahodnega modela. Kitajsko sprejemanje in selekcija tudi drugih institucij, napoveduje Qin, bo podobna (2010, 153). Qinov argument se sicer vsaj na prvi pogled ne oddalji veliko od institucionalnega liberalizma s pridihom geografsko-kulturnega relativizma, ko pravi: »Norme, pravila in institucije, vključno s tistimi, ki jih sprejema in med seboj deli večina držav, bodo v praksi imele raznolike različice z lokalnimi značilnostmi. Intersubjektivnost in komplementarnost bosta vedno bolj očitna značilnost vedno bolj raznolikega sveta. Enosmerno razmišljanje ne bo delovalo« (*ibidem*).

Kljub temu Qinovo zavzemanje za 'procesni pristop' (*process approach*) v mednarodnih odnosih in za t. i. kitajsko komplementarno dialektiko, če ga vključimo v razprave o sodobni LR Kitajski, obeta dodatno dimenzijo v utrujenem prerekanju med zagovorniki strategije obvladovanja oz. omejevanja (*containment*) kitajskih geopolitičnih ambicij in njenega vključevanja (*engagement*) v lastne geopolitične ambicije (Johnston in Ross 1998; Schweller 1998; četrto poglavje naloge).

S to opombo smo se tudi vrnil na kitajsko 'stran' oz. h kitajskim diskurzom države in mejam (diskurzivne konstitucije) identitete, ki se prav tako vzpostavlja prek razlike do 'nečesa' ter nasprotovanja 'nečemu', prek vedno novih in ponavljanja starih definicij svoje negativnosti, zunanosti, mej, antagonizmov, ki so zanjo torej obenem predpogoj in blokada. Pri tem se, če verjamemo Qinu (2010), LR Kitajska veliko bolj, kot je to mogoče misliti znotraj »konfliktne dialektike«, zaveda možnosti in priložnosti medsebojne komplementarnosti in sovisnosti polov sveta. Tudi ta trditev sicer ni neproblematična in bo predmet četrtega poglavja. Za zdaj naj poudarimo, da tudi LR Kitajsko, kot vsako državo, razumemo kot zamišljeno skupnost (*imagined*

naj bi bile nekompatibilne s človekovimi pravicami in svoboščinami, in argumenta, da je vsiljevanje demokracije izničevanje 'raznolikosti', uporabljeno kot argument proti demokratizaciji držav v razvoju.

community) (Campbell 1998, 73; Glasze 2007) in hegemonski²⁵ projekt, kot ga razlaga teorija diskurza, a v tem ni drugačna od drugih političnih skupnosti (*polities*), ki delujejo in svojo identiteto vzpostavljajo v različnih političnih arenah človeškega sveta. Med njimi so tudi ZDA, za katere pa, glede na to, da jih mnogi sodobni (zahodni) analitiki ter akademiki razumejo kot vrsto sodobnega imperija, lahko trdimo, da so veliko uspešnejše. Hegemonija je namreč za Laclaua in Mouffejevo tudi splošna oblika politike v modernih kapitalističnih družbah in nikakor ne le vodstvo, avtoriteta in vpliv ene države v skupini držav (Torfing 1999, 101). Če tako vzamemo deklarirano zavzemanje za demokratično mednarodno skupnost oz. vsaj za njeno demokratizacijo resno, pomeni, da njeni akterji priznavajo, da je mesto univerzalnosti v njej vedno prazno, in zavračajo vse poskuse po fiksiranju njegovega končnega pomena.²⁶ To je pogoj možnosti moderne demokracije, po katerem se le-ta loči od totalitarizma (Torfing 1999, 248).

Kljub temu bodo, kot pravi Mouffejeva (v Torfing 1999, 248), vedno različne politične sile poskušale hegemonizirati vsebino univerzalnega,²⁷ saj politična oblika vlade zahteva specifično razporeditev vrednot, ki onemogočajo totalni pluralizem. Vse demokratične družbe torej morajo delno vključevati silo in izključevanje in noben politični režim ne more biti v celoti demokratičen. Za Mouffejevo (2009) tako domena mednarodnih odnosov ni iskanje konsenza, ki bi eliminiral samo možnost antagonizma (kot so predlogi znotraj t. i. kozmopolitske demokracije), temveč iskanje načinov, kako ravnati s konflikti, da bi zmanjšali tveganje njihove antagonistične eskalacije, kar je bliže ideji multipolarnosti.

H komentarju zgornjih poskusov mišljenja sodobne LR Kitajske, ki so prežeti s strahom, občudovanjem in z ambivalenco, se bomo v nadaljevanju vrnili pri obravnavi kitajske zunanje politike miroljubnega razvoja/vzpona, odnosa med LR Kitajsko in mednarodno skupnostjo, multipolarnosti ter sodobnega kitajskega pozicioniranja same sebe kot aktivne in konstruktivne borke za zaščito narave in proti podnebnim spremembam. Zaenkrat pa se nekoliko bolje

²⁵ Po Mouffejevi (2000) s 'hegemonijo' mislimo na točko konvergence ali medsebojnega sovpadanja objektivnosti in moči. Moč torej ni mišljena kot zunanji odnosi med dvema predkonstituiranimi identitetama, temveč kot konstituiranje samih identitet. Vsaka oz. katera koli družbena objektivnost je ultimativno politična in kaže sledi izključevanja, ki vodijo njeno konstitucijo. Koncept hegemonije se v splošnem nanaša na konstrukcijo prevladujoče diskurzivne formacije (Torfing 1999, 101).

²⁶ Seveda prenos logike hegemonije, ki jo na primer prevladujoče uporabljajo za analizo boja med strankami ali pojava nove ideologije ali gibanja, na področje svetovne politike ni enostaven predvsem zaradi klasične dileme, ki jo ima tudi mednarodno pravo, tj., da ne obstajajo svetovna izvršna, zakonodajna in sodna oblast ter svetovni *demos*, ki so običajni v konstelaciji vzornih državnih ureditev. Vendar argument hegemonije na tem mestu služi za poudarjanje pomembnosti dimenzije 'političnega' tudi v mednarodnih odnosih (Mouffe 2009).

²⁷ To, na primer v obliki (retoričnega) prepričevanja, racionalizira in omogoča različne prakse. To je bilo na primer vidno v vojaški intervenciji (partikularnega) Nata na Kosovu oz. v bombardiranju takratne Federalne republike Jugoslavije konec prejšnjega stoletja, ki je bilo reprezentirano kot nadaljevanje neuspešne diplomatske intervencije (univerzalne) 'mednarodne skupnosti' (Nato 2009). Pri tem Nato ni dobil avtorizacije Varnostnega sveta OZN, zato to dejanje Nata ostaja vpeto v kontroverzne razprave o njegovi legalnosti in širšem pomenu mednarodnega prava.

posvetimo zgodovinski rekonstituciji Kitajske kot cesarstva v Kitajsko kot nacionalno državo, v kateri je veliko vlogo igrala reartikulacija zunanje politike (diplomacije).

2.2 Vse pod nebom in zahodni imperializem: reševanje Kitajske

Ustanovitev Republike Kitajske leta 1912 je očitno prinesla novo ureditev, ki je pomenila institucionalizacijo redefinicije kitajskih identitete (in interesov). Vendar, še preden je Republika Kitajska uradno konstituirala svojo oblast, je to dejanje moralo nekaj pomeniti. To 'nekaj' je izključilo druge možnosti (npr. podporo razkrajajoči se vladi zadnje dinastije Qing ali sklenitev trajnejše koalicije s komunisti ali zgolj odsotnost ambicije po prevzemu oblasti) in označuje hegemonsko in ideološko logiko artikulacije različnih elementov, ki so v času propadanja tradicionalnega cesarstva (grobo rečeno, od prve opijske vojne leta 1939 naprej) 'plavali' na pogorišču različnih tradicionalnih²⁸ konceptov, podob, reprezentacij, institucij in drugih 'besedil' svetovnega reda, (ne)varnosti in tudi narave. Takšno razreševanje pomena in posledično utemeljene pomembnosti ustanovitve in obstoja Republike je navsezadnje osmislilo odločitev za konkretno državljansko vojno z Maovimi komunisti, ki so na podlagi konkurenčne hegemonске artikulacije kitajske identitete in interesov imeli enake potrebe: zapolniti razkrit primanjkljaj (*lack*) v strukturi širše pojmovane državne ureditve s hegemonskim prevzemom konkretne oblasti, dezartikulacijo tradicionalne cesarske ureditve in institucionalizacijo 'novih' ureditev, idej, pravil, prakse in (zunanje) politike. Takšno razreševanje pomena/pomembnosti identitete je navsezadnje vodilo tudi odločitev ZDA, da podprejo Jiang Jieshija,²⁹ saj naj bi zmaga Maa za njih 'pomenila' izgubo njenega 'strateškega položaja' v Aziji, kar ima smisel le znotraj določenih diskurzov ameriške identitete in zunanje politike (Tunsjø 2008).

²⁸ V nalogi 'tradicionalno' nikakor ne pomeni razumevanja kitajske identitete pred letom 1911 kot homogene in neproblematične. Zgodovina deli Kitajsko na tradicionalno in moderno, ki ju ločuje predvsem sprememba uradnega političnega sistema. Ta sicer za vzpostavitev in ubeseditev razrešitve dislokacije strukture cesarske ureditve črpa tudi iz različnih sedimentiranih (kulturnih) reprezentacij kitajske identitete, ki so v tem trenutku zanj 'tradicionalne' že samo zato, ker so nastale v času pred 'tukaj in zdaj' lastnega poskusa njihove reartikulacije v novem, 'modernem' in travmatičnem kontekstu. 'Tradicionalno' bo tako v nalogi označevalo tudi posamezne sedimentirane reprezentacije narave in svetovnega reda, ki so enostavno nastale časovno pred letom 1911, a so ravno zaradi svoje sedimentiranosti ohranile moč dajanja pomenov, pa naj bo v smislu njihovega vključevanja v verigo razlik ali ekvivalence, nasprotovanja, predrugačenja, podobnosti, simboliziranja itd. v novih dominantnih diskurzih. Vprašanje njihove sedimentiranosti je pri tem glede na teoretska izhodišča naše naloge povezano z njihovo 'praznostjo'.

²⁹ Kitajski predstavniki, ki so kot del zavezniške koalicije leta 1943 skupaj s predstavniki ZDA in Združenega kraljestva podpisali Kairsko deklaracijo, so tako bili predstavniki vlade Republike Kitajske. V deklaraciji je bilo zapisano, da bodo »vsi teritoriji, ki jih je Japonska ukradla Kitajcem, kot so Formoza /tj. današnji Tajvan, op. a./, Mandžurija in Peskadori, vrnjeni Republiki Kitajski« (Tunsjø 2008, 4).

Kljub temu so v drugih zgodovinskih razmerah, nekaj let po koncu druge svetovne vojne, državljansko vojno dobile Mao Zedongove komunistične sile in leta 1949 je bila uradno ustanovljena Ljudska republika Kitajska. S tem dejanjem je bilo performativno ponovno povezano in poenoteno bolj ali manj celotno ozemlje nekdanjega kitajskega cesarstva, tokrat v okviru vrste politične skupnosti (*polity*), ki šteje za (moderno) nacionalno državo med državami vestfalskega sistema. Pri tem je bila enako kot sama zamejitev od zahodnega 'imperializma' pomembna 'pozaba' lastnega imperializma. Meje nove države so tako brez pomisleka čim bolj izenačili z mejami nekdanjega cesarstva, ki je vključevalo številne sinizirane narode, od katerih so v LR Kitajski nekateri zdaj dobili status manjšin (Perdue 2003, 64; Jacques 2009, 235–40).

Zunanja politika in diplomacija (LR) Kitajske sta ugleden del teh procesov ter konstituiranja (LR) Kitajske, saj sta zaradi svoje domnevne posredniške vloge med 'njo' in 'zunanjim svetom', ki jima daje tudi avtoriteto za definiranje groženj, locirani na njenih konstitutivnih simbolnih ter teritorialnih mejah, s funkcijo njihove obrambe. Konkretno bomo torej v tem delu poglavja pregledali diskurze kitajske zunanje politike okrog uradnega preloma z identiteto kitajskega cesarstva leta 1911 v kontekstu različnih interpretacij dislokatornih učinkov invazije zahodnega imperializma in hegemonске prevlade marksizma-leninizma-misli Maa Zedonga. Pri tem bo za mišljenje spremembe in kontinuitete pomemben tudi primerjalni pogled še dlje v preteklost, v 'tradicionalne' diskurze družbenopolitične ureditve in njihovo logiko.

Da bi lahko v nadaljevanju naloge odgovarjali na vprašanja, kot je, kako je prišlo do tega, da sodobna LR Kitajska med svoje interese, poleg konvencionalno (tj. znotraj *mainstream* teorij) definiranih interesov t. i. visoke politike, postavlja varovanje okolja in boj proti globalnem segrevanju ozračja, bomo v nalogi poskušali pojasniti nekatere 'spodaj ležeče elemente' in 'skrite dejavnike', ki so 'diktirali norme obnašanja' ter 'vsiljevali standarde mišljenju', in sicer z raziskovanjem, kako so interesi zgodovinske konstrukcije, ki ostajajo kontingentne in povezane z diskurzivnimi reprezentacijami in identitetami (Foot v Tunsjø 2008, 31). Povedano v jeziku teorije diskurza, to vključuje vprašanje, kakšni so pogoji, ki vodijo v pojav zelene, okoljevarstvene oz. klimatološke govornice (in politik ter praks) v LR Kitajski.³⁰ Kot pravi Stavrakakis (2000, 111), se krepi konsenz, da je konstrukcija občutka krize na ravni diskurza kot družbenega problema³¹ potrebna pred kakršno koli 'objektivno' krizo (npr. vojno, potresom), kar vodi tudi naše razmišljanje o 'objektivnosti' različnih kriz skozi celo nalogo. Pri tem, naj

³⁰ To vprašanje se navezuje na Stavrakakisovo (2000, 100) analizo pojavnosti t. i. zelene ideologije, parafraziramo njegovo vprašanje: »Kateri so pogoji, ki vodijo v pojav zelene – ideološke – skrbi?«

³¹ V tem smislu se lahko zamislimo tudi nad sodobnim deklariranim priznavanjem 'realnosti' za človeka usodnih sprememb podnebja v mednarodnih dokumentih, kot je UNFCCC, in 'nujnostjo' ukrepanja ter finančne podpore, kar je do sedaj imelo le malo konkretnih rezultatov. Po drugi strani je na 'nujnost' reševanja bank v času velike finančnogospodarske krize leta 2008/09 bilo zelo hitro odgovorjeno s finančnimi injekcijami iz državnih blagajin.

poudarimo še enkrat, realno rušilnost dogodkov, kot so vojne, potresi itd., za življenje ljudi ne zanikamo, temveč trdimo, da je ohranjanje in/ali vzpostavljanje reda ob takšnih dogodkih odvisno od interpretacije in je vedno politično dejanje.

V tem slogu in po zgledu Der Deriana (1987, 76) in Campbella (1998, 69) kratek pregled zgodovinskih oblik zunanje politike in diplomacije ni namenjen utemeljevanju determinantnega intelektualnega izvora/rodovnika za poznejše načine zunanje politike in diplomacije, temveč ugotovitvi, da so bile utemeljene konvencionalne dispozicije/razporeditve za soočanje z dvoumnostjo in odtujenostjo, ki so oblikovale kasnejše interpretacije. Čeprav se zgodovina ne ponavlja, v primeru diplomacije »obstajajo zgodovinske konfrontacije moči in resnice, ki se vračajo in generirajo vzporedne serije posredovalnih /mediatory/ pravil in praks« (Der Derian 1987, 76). Toliko torej o 'konstantah' ali 'determinantah'³² kitajskega diplomatskega obnašanja in kulture, ki so na primer predmet naraščajočega števila priročnikov za (diplomatske) mednarodne poslovneže.

Pri tem naš cilj tudi ni razkrivanje kakšnih esencialnih resnic, ki so bile prikrite, temveč pregledovanje, kako določene reprezentacije poudarjajo produkcijo vednosti in identitet in kako te reprezentacije omogočajo različna dejanja. S tem, da nudijo določeno sliko sveta, diskurzivne reprezentacije pomagajo specificirati, kateri objekti so obvarovani (npr. suverenost, gozd, ledeniki) in kateri predstavljajo grožnje (npr. zahodni imperializem, segrevanje ozračja). Ker so identitete osnova interesov, so interesi države že vsebovani v reprezentacijah, v katerih so določene identitete akterjev ali objektov in odnosi med njimi. Jezik je namreč sam po sebi oz. 'inherentno' močan (*inherently powerful*) in *dela* stvari (Doty 1993, 305).

³² Dober primer je Pungartnikovo (2003) diplomsko delo *Kitajsko pogajalsko vedenje*, ki hoče biti skromen priročnik za uspešna poslovna srečevanja s Kitajsko in Kitajci. V njem avtor po zgledu relevantne literature (Fang) in lastnih empiričnih raziskav navede tri 'determinante' kitajskega pogajalskega obnašanja: konfucijanstvo, strategemi in stanje v LR. Poleg tega izpostavi še dve posebnosti pogajalskega procesa s Kitajci, tj. iskanje prijateljev na nasprotni strani in *guanxi*, kar lahko poenostavljeno prevedemo z v našem okolju dobro poznano frazo 'zveze in poznanstva'. S Pungartnikovo ugotovitvijo, da je pogajalsko obnašanje kulturno pogojeno in (delno) strukturno določeno z aktualnim institucionalnim, političnim sistemom ter 'kulturo', se seveda strinjamo, a nasprotujemo determinističnemu vidiku kitajske kulture kot enoznačne, statične in nespremenljive strukture, kar pogosto redukcionistično implicira določila za nespremenljive načine obnašanja, pogajanja, delovanja, kot so 'konfucijanski', 'azijski' ipd. (prim. Lee 2001 in Perdue 2003). Slednje lahko vodi do prepričljivih artikulacij sovražnih antagonizmov (na primer znana Huntingtonova teza o 'trku civilizacij'). V nalogi zagovarjamo raznolikost in kontingentnost 'kitajske kulture', njeno mnogostranskost in odvisnost od vsakokratnih družbenopolitičnih okoliščin, ki vedno znova zahtevajo njeno reartikulacijo, zato lahko kljub določeni stopnji sedimentiranosti dodobra premešajo njene značilnosti in prioritete. Kontingentne in zato spremenljive so seveda tudi institucionalnopolitične strukture. Temu potrjuje nenazadnje sodobno množenje okoljskih državnih organov ter zakonov in tudi nevladnih organizacij na Kitajskem, ki sledi spremembi (hegemonskega) uradnega diskurza.

2.2.1 Diplomacija in identiteta pred letom 1911

Različne možnosti dejanj glede sosednjih držav ali/in 'barbarskih držav na oni strani naših meja' na primer nakazuje reprezentativno sinocentrični citat iz edikta prvega cesarja dinastije Ming Hong Wuja (Saje 1997, 93): »V preteklosti, ko so cesarji vladali vsemu, kar je pod nebom, so bili vsi, ki jih obsevata sonce in luna, ne glede, če so bili blizu ali daleč, obravnavani enako. Ko je Kitajska trdna in mirna, so /dežele/ na vseh štirih straneh na svojem pravem mestu in ni namena, da bi jih podvrgli.«

Vendar Hong Wu v govoru, namenjenem ministrom, ne izključuje vojne, ki pa je v 'funkciji' samoobrambe (Saje 1997, 93): »Kar zadeva majhne barbarske države na oni strani naših meja, preko gora in preko morja, ki se nahajajo v oddaljenih kotih /sveta/, je moje mnenje, da če oni ne ogrožajo Kitajske, nam jih ni treba napasti /.../ Ampak nomadski barbari na zahodu in severu so bili skozi generacije nevarnost za Kitajsko in nimamo druge možnosti, kot da smo na straži pred njimi. Vi ministri si morate zapomniti te besede in vedeti za moje želje.«

Po zgledu Dotyjeve (1993, 305) kratka analiza »tekstualnih mehanizmov« zgornjega citata pokaže logiko presupozicije, ki predpostavlja in vzpostavlja 'zaledno vednost', nekaj kar je že implicitno, 'samoumevno', 'se razume' znotraj diskurza kitajske superiornosti. Kitajska je tako 'naravno' superiorna, že od daljne idealne 'preteklosti', ko je ta superiornost tudi omogočala 'enakost' med vsemi nekitajskimi deželami (ekvivalenca med deželami v njihovi podrejenosti in 'drugosti' v razmerju do Kitajske) in mir. Ves univerzalni svet, tj. 'vsi, ki jih obsevata sonce in luna' oz. 'vse štiri strani', je na 'pravem mestu' pod pogojem 'mirne in trdne' Kitajske, ki je takšna med drugim le, če je tem 'štirim stranem' centralna in vlada 'vsem, ki jih obsevata luna in sonce' ali 'vsemu pod nebom'. 'Vse pod nebom' je namreč do ustalitve imena Kitajske kot *Zhongguo*, 'Osrednja dežela', o katerem lahko govorimo šele od začetka 20. stoletja, pomenilo kitajski imperij (Mitter 2008, 25) s cesarskim dvorom v njegovem središču. Oznaka 'vse pod nebom' za kitajski imperij torej ni predpostavljala, da ne obstajajo druge dežele in ljudstva, vendar je predpostavljala, da imperij vsebuje vse, kar je pomembno. Kljub temu od Kitajske geografsko oddaljene dežele, ki so v tej konstelaciji dvojno podrejene s pridevnikom 'barbarske' in s pozicijo v 'oddaljenih kotih sveta', velikodušno 'ni treba' napasti. V primeru drugih nomadskih 'barbarov', ki so torej enako inferiorni Kitajski, vendar so v preteklosti upali ravnati v nasprotju s to predpostavljeno pozicijo in so vdiral na ozemlje Kitajske, 'nimajo druge možnosti' kot pripravljenost na spopad z njimi. To je retorično spretno podkrepljeno z nanašanjem na lastno cesarsko avtoriteto, ki ima 'želje', za katere morajo ministri 'vedeti', kar pa je v tem primeru evfemistično izražen ukaz ministrom. Poleg tega citat kaže na določeno mero zgodnje teritorialno konstruiranih identitete in varnosti cesarstva, iz katere izhaja določena potreba po ohranitvi

ozemlja, saj njegova ranljivost ob konkretnih mejah tako pomeni tudi ranljivost njegovih simbolnih mej identitete. Razporeditev momentov v besedilu kljub temu omogoča tako miroljubne kot sovražne odnose, a vse v luči vzvišenosti in superiornosti kitajskega dvora.

Če je za zdaj videti, da tudi mi (po veliko daljši poti, polni zelo zapletenih pojmov) pridemo do istih zaključkov kot realizem, naj na tem mestu spet navedemo tudi za nas nujno kritiko 'zahodnjaškega' pogleda na kitajski tributarni sistem na splošno ter pogleda 'zahodnjaških' znanosti o mednarodnih odnosih, kot ga v svojem razmisleku o razvoju zunanje politike in znanosti o mednarodnih odnosih na Kitajskem navaja Qin (2007). V njem je vsebovana tudi koristna refleksija o tem, kako (in ali) o kitajski tradicionalni politični ureditvi lahko govorimo kot o obliki države, o tributarnemu sistemu pa kot o mednarodnem sistemu, zato navajam večji izsek v celoti. Qin (2007) namreč pravi, da je bil tak sistem brez zavesti o 'mednarodnosti' (*international-ness*):

Tradicionalni kitajski um ni imel prostora za nekaj podobnega konceptu 'mednarodnosti', kajti ni obstajala struktura, v kateri stoji ego nasproti drugemu. Svet ali država v kitajski kulturi ni bila jasno ločena entiteta s končno mejo. Kitajski svet se je nanašal na vse pod nebom in na svetu. Bil je občutek o prostoru, s centrom in postopno oddaljujočo se periferijo; bil je občutek časa, saj so generacije Kitajcev v svojih mislih in praksi videle kontinuirano zgodovino in prihodnje oddaljevanje postopno iz sedanjosti naprej in nazaj /.../ Če stojiš na vrhu hriba v cesarskih vrtovih za Prepovedanim mestom, vidiš kompleks stavb v obliki kvadrata, ki ga obkroža večji kvadrat, ki ga obkroža še večji kvadrat ... To je kitajsko razumevanje sveta, ki je neskončno v prostoru in času, s palačo kitajskega cesarja v središču. Bilo je popolna celota, kjer dihotomna nasprotja niso obstajala. Zato je bil le en ego, samotni ego brez alterega.

Tak svetovni nazor tradicionalnega kitajskega uma je bil praktičiran v tributarnem sistemu, sistemu, ki je bil razporejen okrog kitajskega cesarja, ki je vladal od leta 221 p. n. š. do zgodnjih let 19. stoletja /.../ Države so kot ljudje. Kitajci so tradicionalno gledali na odnose med državami kot na odnose med ljudmi. V tem smislu je bila družba držav dolgo koncept v kitajskem umu. V tem neenakem, kvazimednarodnem sistemu, imenovanem tributarni sistem, je bila Kitajska dominantna sila, ki je ohranjala stabilnost in nudila institucionalizirane mehanizme za interakcijo med državami približno /na območju/ današnje vzhodne Azije /.../ Tributarni sistem ni mednarodni sistem v pravem pomenu besede. Oblikovan je bil po sistemu kitajske dinastije Zhou (1046–256 p. n. š.), ki je bil cesarsko-prinčevski sistem s cesarjem, ki je vladal celi deželi, in s princi, ki so vladali v pripadajočih fevdih znotraj dežele. Brez ideje in institucije suverenosti je bil kitajski cesarski dvor središče in je jemal okoliške države kot odvisne od njega. Tributarni sistem ni bil sistem enakih članov, a je trajal brez večjih sprememb 2000 let. Kitajska je kot najmočnejša država in najbolj napredna civilizacija v regiji igrala prevladujočo vlogo v ohranjanju stabilnosti in trgovanja, ponudbi javnih dobrin in vladanju sistemu. Tributarni trgovinski sistem je videl več koristi v odhajanju dobrin iz Kitajske v tributarne države kot obratno. Kitajska je igrala tudi vlogo stabilizatorja, ki je interveniral, kadar koli je v regiji prišlo do invazije ene vazalne države v drugo, ponavadi šibkejšo /.../ Razširjeni 'jaz', čeprav je imel enak ontološki status v naravi, ni bil enak v družbenem statusu. Razdalja od središča je naredila razliko v družbenem statusu. Ta razlika v statusu je konstituirala princip reda tributarnega sistema. Bistvo tributarnega

sistema je bila radiacija ega, Kitajska kot 'jaz' v središču, medtem ko so druge države na periferiji plačevale tribut temu središču. To je sistem, kjer ni bilo razlikovanja med egom in njegovim alterjem. Ontološki status enot v sistemu je bil sočasno ontološki status centra. Oblikovan je bil po konfucijanskem pojmovanju 'države', ki pa je bil oblikovan po konfucijanskem konceptu 'družine' (Konfucij 1997). Svet je bil potemtakem povečana družina ali povečana država. Ko je Fairbank rekel, da tributarni sistem ni bil meddržavni sistem, temveč svetovni sistem, se je dotaknil ključne teme o tem sinocentričnem sistemu: v njem ni bilo enakih enot, morda le de jure. Ni bil 'med'-narodni, saj ni bilo legalne enakosti med enotami, zato ni bilo enot, kot pravi Waltz (Waltz, 1997). Tributarni sistem je bil zgolj povečan družinski sistem in pravzaprav sta bila v tradicionalnem kitajskem umu oba eno. Tributarni sistem je torej bil prostorsko in konceptualno kot koncentrični kvadrati v Prepovedanem mestu /.../ Tako se tudi ni naravno razvila teorija mednarodnih odnosov /v smislu današnjih prevladujočih paradigem, op. a./ Ko je bila na waleški univerzi v Aberystwythu takoj po prvi svetovni vojni ustanovljena prva profesura, je večina Kitajcev še vedno verjela, da je 'polovica Pogovorov /klasično delo konfucijanstva op.a./ dovolj za vladanje celemu svetu'.

Zgoraj predstavljeno grafično elegantno konstituiranje sveta ter osrednjega položaja Kitajske v njem kljub Qinovi opombi o odsotnosti mišljenja preproste dihotomije sveta ni bilo niti se ni ohranjalo brez antagonizmov, ki so osmišljali 'objektivnost' identitete 'vsega pod nebom'. Kot smo že nakazali v zgornji kratki analizi sinocentričnega besedila, je Kitajska, ali 'vse pod nebom', v zgodovini doživela številne (zunanjepolitične) izzive, ki jim jih je od prve združitve cesarstva (in poenotenja uteži, mer ter pisave) leta 221 p. n. š. uspelo pod trdo legalistično roko dinastije Qin premagovati do 19. stoletja z varijacijami (reartikulacijami ali celo začasnim umikom) uradnih konfucijanskih diskurzov: »Predmoderna Kitajska je imela jasno idejo o razliki med njo samo in drugimi skupinami, ne najmanj zaradi pogostih napadov s strani sosedov ali na sosedo« (Mitter 2008, 11).

Konfucijanstvo, ki je evropocentrično ali preprosto napačno pogosto umeščeno med religije, je osnova politične, državne, institucionalne in moralne doktrine sicer postalo v obdobju dinastije Han (206 p. n. š.–9 n. š.), in že takrat je to pomenilo »prilagoditev /njegovih konceptov/ novim političnim razmeram«: »Prejšnjo fevdalno, v svojem teoretičnem bistvu razmeroma egalitarno etiko je nadomestila sinteza starokonfucijanske družbene hierhije s prvinami legalističnega prava. Ta ideološka sinteza je državi v nasprotju s prvotnim konfucijanstvom dovoljevala posege v družinsko in zasebno okolje, in sicer prav s starokonfucijansko utemeljitvijo, da so posamezniki, družine in država organsko povezani« (Rošker 1992, 108). To je bilo obenem obdobje, ko so cesarji »imeli polne roke dela tudi z zunanjo politiko« (*ibidem*). Severne in zahodne meje Kitajske so ogrožali predvsem roparski vpadi vzhodnoazijskih Hunov, ki so ustanovili močno nomadsko državo. Mir je prinesla diplomatska rešitev. Cesar Gao zu je sosedom vsakoletno dajal bogata darila in celo omožil eno od svojih princes s hunskim vladarjem. Vendar se ta taktika ni vedno obnesla. K mitu o trdoživosti, monolitnosti in nezgodovinskosti

sinocentrične ureditve, ki ga v sodobnih diskurzih 'kitajske grožnje' reproducirajo tudi sodobna zunanjepolitična, medijska in druga besedila, so pravzaprav prispevale tudi po narodnosti 'tuje' dinastije, kot je na primer mongolska dinastija Yuan iz druge polovice 13. in prve polovice 14. stoletja. Te so se namreč prilagodile kitajskim normam vladanja in prevzele kitajske institucije ter ideje države, da bi vzpostavile svojo identiteto z vključitvijo dosežkov ter prestiža kitajske civilizacije (Mitter 2008, 12). Kljub temu so antagonizmi in razlike, ki so jih prinesli tuji zavojevalci, enako pomembni. Nenazadnje so bile takšne izkušnje travmatične in tudi produktivne za reartikulacije ortodoksne (prevladujoče konfucijanskega) mišljenja 'kitajskosti'. Za ponovno kitajsko dinastijo Ming, ki je sledila mongolski Yuan in iz katere so tudi zgornji citati, je bila tako značilna tudi stroga intelektualna introspekcija, da bi 'našli' potencialne 'slabosti' v doktrini in zunanji politiki, ki so dopustile uspešno tujo prevlado. Kljub temu je Ming nasledila prav tako tuja, mandžurska dinastija Qing, ki je bila obenem zadnja dinastija pred nastopom t. i. moderne Kitajske v obliki moderne nacionalne države, kot jo od leta 1912, ko je bila ustanovljena Republika Kitajska, kategorizirajo zgodovinarji. Predhodna ustanovitvi slednje je bila invazija imperialistov z zahoda, ki so v vrsti diplomatskih zapletov, po kitajski interpretaciji, zavrnili spoštovanje kitajskega civilizacijskega prestiža in s tem ravnali čisto drugače kot dosedANJI prizadevni 'barbarski' (potencialni) okupatorji Kitajske (Mitter 2008, 12).

Povedano drugače, diplomatske prakse, ki so po naši argumentaciji del vzpostavljanja (mej) identitete, so bile kljub domnevni monolitnosti in organskemu holizmu konfucijanskega 'vsega pod nebom' različne glede na različno interpretirane krize in grožnje identiteti. Kot pravi Hunt (1996, 3), raznolikost tradicij in kompleksnost zgodovinskih zunanjepolitičnih izkušenj in modelov, ki prav tako potencialno sostrukturirajo kitajsko realnost in zunanjo politiko tudi v moderni dobi, zanemarjamo na lastno škodo. V zgodovini kitajskega odnosa do sveta tako v kontekstu samoumevnosti 'vsega pod nebom' poleg ortodoksne sinocentrizma najdemo tudi kozmopolitsko odprtost iz časa dinastij Han in Tang, dogovarjanje in kolaboracijo z zavojevalci iz časa dinastij Jin, Yuan in Qing ter moralno sporno uporabo t. i. stratagemov (*stratagems, ji*) v najbolj burnih časih pred prvo združitvijo Kitajske pod dinastijo Qin (221 p. n. š.). Kot zapiše Hunt (*ibidem*), lahko slednjo tradicijo skupaj z mnogimi uvoženimi in ikonoklastičnimi idejami, med katerimi je nazadnje prevladal marksizem-leninizem, identificiramo tudi v kontekstu burnega obdobja propadanja cesarstva ter menjav političnih režimov in vojn med letom 1911 in ustanovitvijo LR Kitajske leta 1949. Dodamo naj, da je sicer razmejevanje 'tradicij', če meje med njimi razumemo povsem statično, redukcionistično, saj so se tradicije med sabo ves čas mešale in dopolnjevale v kompleksni holistični strukturaciji cesarske ureditve, kar med drugim nakazuje zgornja Qinova (2007) kritika 'zahodnjaškega' pogleda. Te tradicije zato razumemo kot diskurze,

saj imajo diskurzi navidezno jasno varovane, a vendar za reartikulacije vedno ranljive/dojemljive meje.

Raznolikost diplomatskih praks, ki jih osmišljajo različni diskurzi, se je tako pokazala tudi v raznolikosti reakcij na prihod zahodnih imperialnih sil s predlogom za vzpostavitev medsebojnih diplomatskih odnosov. Kot pravi Hunt (1996, 17), analitiki 'kitajskega odziva na zahod' ugotavljajo, da so nekateri opazovalci, intelektualci in voditelji prej 'razumeli' spreminjajoče se okoliščine in 'resnost grožnje' zahodnega imperializma kot drugi. Pri tem je zgodovinski razvoj dogodkov konkretno vezan na ambicije takratnih zahodnih imperialnih sil po 'prodiranju' na azijski trg. Britanska Vzhodnoindijska družba se je v 19. stoletju zelo razširila in je iskala nove trge, predvsem za velike količine opija, proizvedenega v današnji Indiji in Bangladešu (bengalska regija). Kitajska vlada je po nekaj pogajanjih prepovedala prodajo opija na Kitajskem zaradi popularnosti in zelo razširjene odvisnosti, ki je ustvarjala tudi neenakomerna trgovinska razmerja. Pri tem je prišlo do vzornega primera diplomatskega spora okrog dajanja prednosti (*precedence*) v zunanjih odnosih eni ali drugi strani. Kitajska je namreč tudi v uradnih srečanjih z evropskimi silami v 18. in 19. stoletju v skladu s prej opisanim sinocentričnim diskurzom³³ zahtevala univerzalno priznanje superiornosti kitajske civilizacije. Zgodnji britanski poskusi vzpostavitve diplomatskih stikov so propadli: »Z britanskimi odposlanci so ravnali, kot da so predstavniki vazalnega kraljestva in potrebni sta bili dve vojni, preden so v šestdesetih letih 19. stoletja Kitajci sprejeli rezidenčno misijo v Peking ter opustili svojo zahtevo, da naj evropski diplomati pred cesarskim prestolom naredijo *kow-tow*« (Jöhnsson in Hall 2005, 55–6). Britanska vlada je prepoved prodaje opija in njegovo uničenje v kantonskem pristanišču med tem označila za provokacijo, nezdružljivo z lastnim koncipiranjem mednarodnih odnosov.

To je osmislilo odločitev za prvo opijsko vojno (1839–1842), v kateri je vlada Qing bila poražena in prisiljena v celo serijo pogodb s tujimi silami, ki so na Kitajskem zgodovinsko zabeležene kot sramotne in 'neenake'. Od takrat naprej Qing ni nikoli več v celoti nadzorovala svojega ozemlja. Pogodbe so tujcem omogočale tudi izvzetost iz podvrženosti kitajskim zakonom, odpiranje številnih pristanišč, kjer so uveljavljali nove trgovinske pravice in v celoti kolonizirali določene predele, kot je Hong Kong. Vlada je ves čas ostala sovražna do fizične prisotnosti tujih trgovcev in jo je v razmerah svojega novega polkolonialnega statusa poskušala čim bolj zmanjšati. Po drugi opijski vojni, ko so britanske in francoske sile okupirale Peking, je tudi eno

³³ V pismu britanskemu kralju Georgu III leta 1793 je cesar Qianlong na britanske zahteve po vzpostavitvi diplomatskega predstavništva v Peking in njihova darila odgovoril: »Nikoli nismo cenili bistroumnih predmetov niti nimamo nobene potrebe po izdelovalcih iz vaše države. Zato, o kralj, glede vaše zahteve, da bi poslali nekoga, ki bi ostal v prestolnici, odgovarjamo, da to ni v harmoniji s predpisi cesarskega dvora, menimo tudi, da to ni koristno niti za vašo državo« (Jacques 2009, 71).

najpomembnejših mest, severno mesto Tianjin, postalo odprto trgovsko pristanišče, v prestolnici pa so se odprle številne ambasade različnih zahodnih sil in krščanske protestantske misije.

Če poskušamo na kratko prikazati povzetke zgodovine, le-ta opisuje »kitajsko prilagajanje v soočanju z zahodno civilizacijo« v sklopu treh faz (Saje 1994, 43). Prva je gibanje t. i. samookrepitev z modernizacijo vojske, druga je gibanje za reforme in revolucijo, ki je vključevala tudi prevzemanje zahodnih institucij, in tretja je t. i. kitajski preporod, tj. književnojezikovna revolucija z mnogimi zahodnimi miselnimi koncepti in ideologijami.

V prvi fazi je bila vodilna misel »naučiti se boljših tehnik barbarov, da bi jih lahko nadzorovali« (*ibidem*, 37). Kljub temu so v to fazo samookrepitev previdno vstopali tudi elementi kozmopolitskega razmišljanja, saj je samoumevna postajala 'nujnost' vključitve moderne zahodne vojaške tehnologije, ki so ji tako implicitno priznali superiornost. Reprezentativni primer takšnega razmišljanja je objavljena svetovna geografija uradnika Xu Jiyuja iz leta 1848, ki sprva ni imela večjega odziva. Pridobila ga je v zadnjih desetletjih 19. stoletja, ko je po začasni prekinitvi službe Xu spet postal uradnik. Takrat je krožila med širokim krogom ljudi in postala pomembna, »mogoče najpomembnejša raziskava novega mednarodnega okolja« (Hunt 1996, 20). Xu je sicer prisotnost tujcev še vedno povezoval z grožnjo in je verjel, da se bo Kitajska morala, medtem ko išče vrnitev na pot vrlin, s katere je glede na številne kmečke upore zašla, učiti od te grožnje. Časa je bilo sicer malo, saj so Afrika, Indija in jugovzhodna Azija že padle v roke Britanije in drugih evropskih sil. Xu je takšne mednarodne razmere eksplicitno primerjal z obdobjem vojskujočih se držav (475–221 p. n. š.). Rešitev je po njegovem bila v pozornem študiju tujih načinov, da bi si Kitajska lahko izposodila njihove moči in izkoristila njihova medsebojna rivalstva ter druge slabosti. Razliko med drugimi in Xujevim razmišljanjem dobro ilustrira dejstvo, da v Xujevi raziskavi nikjer ni besede 'barbar'. Tuja dognanja so torej vredna posnemanja, to je Xujev bistven poudarek, ki bi ga uporaba besede 'barbar' ali pridevnika 'barbarski' v istem besedilu izničila. Ta dognanja so bila vključena v zunanjo politiko poznega 19. stoletja, ki je iskala tudi koristne zglede v nemški, japonski, ameriški in ruski praksi ter bila tako bolj pripravljena na pogajanja s tujimi diplomati. Še več, na Xujevo razmišljanje sta se pozneje nanašala tudi tako različna misleca kot sta Sun Yixian in Mao Zedong (*ibidem*).

Hiter konec iluzij o 'samookrepitevi' je prišel s kitajskim porazom v vojni za Vietnam s Francijo (1884–1885) in z 'odstopitvijo' Tajvana, Liaodonga in Peskarov Japonski po kitajsko-japonski vojni leta 1895. Imperialistično razkosavanje na različne vplivne cone se je, kljub skrivnemu paktu o skupni obrambi z Rusijo, le stopnjevalo. Tuje države so brez nadzora vlade Qing gradile železnice, rudnike, tovarne in izvajale druge donosne dejavnosti ter v tem tekmovali med sabo. Odpor do tujcev se je zaostрил tudi zaradi nove netolerantnosti krščanskih misionarjev, ki so sicer

bili cenjeni zaradi posredniške vloge pri prenašanju zahodnega znanja in tehnologij. Ti so na začetku pri svojih kitajskih 'spreobrnjencih' dopuščali, nato pa po papeževem dekretu prepovedali izvajanje konfucijanskih obredov. Poleg tega so uživali številne privilegije, kar je v takratnih razmerah splošnega pomanjkanja med ljudmi zbudilo bes in upor.

Prisotnost velikega števila različnih idej, ki naj bi 'rešile' Kitajsko iz krize, je v tem času vodila tudi v radikalne in relativno uspešne eklektične artikulacije upora, kot je bila vstaja t. i. taipingov (1851–1864). Ideologija taipingov je v verigi ekvivalence artikulirala elemente protestantskega krščanskega nauka in starih konfucijanskih utopičnih idej, ki naj bi prinesle enakost, nacionalno osvoboditev ter modernizacijo na podlagi zahodnih tehnologij v nasprotju z nadaljnjo vlado 'tuje' in zato sovražne dinastije Qing. V tem naj bi sodelovalo nezadovoljno 'ljudstvo', podobno poenoteno in izenačeno v skupnem boju proti 'tujcem': delavci, kmetje brez zemlje, rudarji, oglarji, dezertarji itd. Njihov vodja se je celo razglasil za mlajšega brata Jezusa Kristusa, med revnim prebivalstvom nabral več deset tisoč simpatizerjev in ustanovil neke vrste državo znotraj države, ki je obsegala tudi Nanjing, eno najpomembnejših mest (Mitter 2008, 37). Svoje cilje so taipingi dosegali s fizično silo in za trenutek je bilo videti, da bodo usodni za dinastijo. Kljub temu so, tudi zaradi notranjih trenj, vojaški generali, ki so bili lojalni do dinastije Qing, končali vstajo. Še pred tem pa je umrlo več deset tisoč ljudi v eni najbolj krvavih državljanskih vojn (*ibidem*).

V najbolj znanem poskusu reform znotraj pozne Qing je sodeloval Kang Youwei, idealistični politični mislec. Kang je na študijah primerov Japonske in Poljske izpostavil dva načina reform in analiziral vzroke, zakaj so v prvem primeru le-te uspele, v drugem pa vodile v razpad države leta 1795. Kang je menil, da gibanje za samookrepitev ni delovalo, ker enostavno ni imelo zadosti natančno postavljenih ciljev. Kang je za spremembe mobiliziral tudi nižje sloje prebivalstva, se zavzemal za izboljšanje položaja žensk in vključitev drugih popularnih pravic. V tem času so začeli izhajati številni politični časopisi, ustanovili so tudi pekinško univerzo, ki je bila ključna za nadaljnji razvoj dogodkov ter ostaja najuglednejša izobraževalna ustanova še danes. Vse to se je dogajalo v času impresivne in silovite modernizacije ter 'vzpona' sosednje Japonske v obdobju Meiji. Japonska je namreč na Kitajskem veljala za 'majhnega brata', ki je svoje civilizacijske dosežke, kot je npr. pisava, prevzel od Kitajcev. Izkušnja kitajsko-japonske vojne (1895) in zasedba Tajvana ter drugih delov kitajskega ozemlja je tako bila še toliko bolj boleča, njena odločna modernizacija pa toliko bolj zanimiva in obenem potencialno ogrožajoča.

Reforme je prekinila cesarica vdova Cixi, ki je v strahu pred političnim prevratom dala usmrtiti nekatere vodilne zagovornike sprememb. Cixi je igrala pomembno vlogo vse do konca dinastije in z njim kitajskega cesarskega imperija. Ključna je bila namreč tudi njena odločitev, da podpre t.

i. boksarje, še eno od uporniških skupin, ki so množično nastajale iz dekadence cesarske strukture Qing. Boksarji so bili ideološko izrazito protitujsko in protikristjansko gibanje, ki je v letu 1900 izvedlo serije napadov, med njimi predvsem na misijonarska in diplomatska predstavništva ter na domače 'spreobrnjence' v krščanstvo in samostane. Dinastija je boksarje podprla kot 'pravično ljudstvo' (Mitter 2008, 24) v dobri veri, da bodo uspeli odstraniti fizično prisotnost tujih sil na kitajskem ozemlju. Takšno dejanje je tujim silam ponudilo argumente za skupno vojaško akcijo in končno zadušitev upora. Vlada Qing je bila ponovno osramočena, od nje so zahtevali usmrtitve najvidnejših vodij upora in plačilo vrtoglave denarne odškodnine. Po tem porazu je sledil še zadnji in do tedaj najbolj celovit poskus modernizacije cesarstva. Kot ugotavlja Mitter (*ibidem*), ta predstavlja še eno reinterpretacijo tega, kaj vse je modernost pomenila v kitajskem kontekstu.

Leta 1902 so uradniki Qing tako začeli implementirati reforme 'novega vladanja' in ustvarjati 'novo Kitajsko'. Reforme so vključevale s perspektive modernega razumevanja države zelo progresivne ideje družbenopolitičnih sprememb. Predlogi so na primer zajemali volitve, najprej na lokalni ravni, ki bi jim sledile volitve za predstavnike v parlament na nacionalni ravni. Do njih ni nikoli prišlo, saj jih je prekinila revolucija leta 1912. Še pred tem pa so izvedli eno najbolj prelomnih kulturnih reform – leta 1905 so ukinili znamenito, skoraj tisočletno institucijo državnih uradniških izpitov.³⁴ Te so opravljali kandidati za birokratske službe, ki so na najvišjih ravneh tvorili tradicionalno najbolj ugleden sloj prebivalstva, t. i. učenjake-uradnike (sloj *shi*). Ti so v nasprotju s preprostimi ljudmi (slojem *shu*) študirali konfucijanske klasike in vsaj od dinastije Han³⁵ naprej, ko je konfucijanstvo postalo uradna politična doktrina, imeli tudi velik vpliv na politično odločanje. Standardiziran sistem izpitov je zgodovinsko predstavljal zelo napreden način izbire vodij ogromnega cesarskega birokratskega aparata. Zdaj pa je v očeh reformatorjev njegova značilna osemdelna oblika eseja postala še en kričeč simbol zaostalosti in konzervatizma. Nadomestili so jih izpiti iz 'znanosti' in jezikov, kar lahko razumemo kot eno prvih institucionalizacij prelomnih, konfucijanski državni doktrini alternativnih konceptov razumevanja sveta.

Glede zunanje politike (Zunanje politike) v času iztekanja imperija Hunt (1996, 17) ugotavlja, da sta jo torej vodila dva skrajna pogleda na situacijo, to sta ortodoksni in kozmopolitski. Prvi

³⁴ Sistem izpitov je temeljil na konfucijanskih klasičnih delih in priznanih komentarjih. Tako je konfucijanska tradicija zelo neposredno institucionalno podprta, reproducira jo cesarska država. Izpiti so potekali na vseh ravneh administracije, od okrajne do imperialne. Za mladega fanta bodisi iz kmečke bodisi iz bogate družine (deklince so se šolale izredno redko) je že vstop v vaško šolo pomenil potencialno potegovanje za najvišje birokratske položaje. To je omogočalo socialno mobilnost, ki naj bi bila odvisna le od sposobnosti, in zato spodbujalo učenje in s tem razširjanje ključnih idej konfucijanstva, kot so pravilno obnašanje, pravilni rituali, pravilni odnosi v družini in v državi itd., med vsemi sloji prebivalstva.

³⁵ Sistem izpitov kot splošna izobraževalna institucija sicer izhaja iz dinastije Sui (581–618), medtem ko izvor sloja *shi* lahko iščemo v začetku organiziranega vladanja, ki se je vedno zanašalo na različne svetovalce.

pogled je v skladu s prejšnjim upravljanjem z zunanjimi grožnjami, ki ga reprezentira zgornji opis iz časa dinastije Ming, in se je izkazal za nezadostnega in neučinkovitega do preloma stoletja, ko je neslavno propadel poskus izгона tujcev z uradno podporo t. i. boksarjem. Druga skrajnost je kozmopolitski pogled, ki izhaja iz analiz učenjakov-uradnikov, ki so se že v 30. in 40. letih 19. stoletja ob južni kitajski obali najbolj intenzivno ukvarjali s 'pomorskimi barbari', kot so imenovali tuje, predvsem angleške trgovce. Tak pogled ima svojo zgodovino v že omenjeni kozmopolitski dojemljivosti za tuje ideje in materialne produkte v času dinastij Han in Tang. Poleg tega je svoje koncepte črpal tudi iz modela vojskujočih se držav (475–221 p. n. š.), ko je na izrazito politično razdrobljenem ozemlju današnje Kitajske potekal boj za združitev tega ozemlja in prevlado med številnimi manjšimi enotami. S tem obdobjem je povezan izvor moralno spornih 'prijemov' za nadvlado sovražnika, t. i. stratagemov, ki vključujejo prevare in zavajanja vseh vrst. Stratagemi tako niso enako kot vojaško-diplomatske strategije, ki jih najbolj slavno reprezentira Sunzijeva *Umetnost vojne* iz predhodnega obdobja pomlad-jesen (722–476 p. n. š.).

V kontekstu naloge so reforme 'novega vladanja' in kozmopolitski elementi predmoderne Kitajske vredni omembe zaradi implicitne kritike že omenjene prevladujoče preproste orientalistične/nacionalistične/komunistične naracije zgodovine, po kateri je zaostala, korumpirana, dekadentna in fevdalna dinastija Qing, ki se ni znala prilagoditi novim sovražnim razmeram, morala biti premagana v dobro 'rešitve' in 'razvoja' Kitajske ter 'osvoboditve ljudstva' izpod zahodnega in japonskega imperializma. V tem konstituiranju identitete je skoraj vse, kar je bilo pred komunistično vlado Mao Zedonga označeno kot manjvredno in nasprotno od komunistične vizije prihodnosti oz. so bile, kot bomo še izpostavili, potencialno 'dobre' stvari preteklega režima preinterpretirane, da bi ustrezale besednjaku in ideologiji kitajske različice marksizma-leninizma.

Črtenje zadnjega cesarja pred propadom posamezne dinastije je bilo sicer tudi del običajne kitajske prakse uradnega zapisovanja zgodovine, ki ga v nalogi razumemo kot del performativne konstitucije in ohranjanja identitete. Konec dinastije je namreč konvencionalno pomenil, da je aktualni cesar zaradi svojih dejanj, predvsem nepravilnega izvajanja konfucijanskih obredov, izgubil 'mandat neba'. To se je lahko kazalo v politični nestabilnosti in ranljivosti za notranje upore in vdore 'barbarov' ter tudi v naravnih ujmah in katastrofah, kar so vse bili dejavniki, ki so prispevali k propadu posameznih dinastij. Institucija 'nebeškega mandata' je tako predstavljala okvir za mišljenje univerzalne politične identitete cesarja, 'sina neba' (*tianzi*), ki mu obenem daje in omejuje politično moč. Nebo je namreč po Konfuciju najvišji izraz vseh moralnih, etičnih in naravnih zakonitosti kozmičnega obstoja (Rošker 1992, 186), ki ima svoje politične in družbene razsežnosti v pojmu obreda (*li*). Poudarek namreč ni bil na obstoju božanskega reda, temveč na

krepitevi etičnih meril, katerih izpolnjevanje naj bi v družbi ponovno vzpostavilo prvotno 'harmonijo' in red (ideal *datong*; Qin 2007). Ta merila naj bi veljala za najvišjega vladarja in za ljudstvo, ki bi moralo »v medsebojnih odnosih ravnati v skladu z nrvnostjo, ki ima pomen absolutnega in predstavlja prvi pogoj za harmoničnost človeškega bivanja«, tudi na ravni političnega sistema države (Rošker *ibidem*).

Na tem mestu lahko kljub pomembnim razlikam potegnemo analogijo z Lefortovo (Torfing 1999, 192) opredelitvijo simbolne moči princa v »starodavnih režimih« in v monarhiji, ki je postala odveč po demokratičnih revolucijah. V našem primeru tributarnega sistema 'vsega pod nebom' je torej cesar zavzemal mesto simbolne moči in jo tudi posebej. Da je cesar ohranjal svojo legitimnost, je moral posredovati med nebom in svojo človeško minljivostjo. Usklajenost z nebom, ki ga je predvideval mandat neba, mu je tako omogočala, da je zakril nepremostljiv razkorak med partikularnostjo svojega telesa in univerzalnostjo, ki naj bi jo predstavljal. Identifikacija s katero koli skrajnostjo (izenačevanje v smislu 'jaz, cesar, sem nebo' ali despotsko vladanje v svojem imenu) bi namreč razkrila ta razkorak in kontingentnost njegove identitete ter identitete univerzalnega cesarstva. Če to prenesemo na Der Derianovo (1987, 199) abstraktnjšo konceptualizacijo nehistoričnega izvora diplomacije, po kateri se diplomacija »pojavi kot posredništvo ljudi, ki so odtujeni od neskončne, a abstraktne moči, ki so jo sami konstruirali«, je bil cesar pravzaprav vrhunski diplomat (in obenem, kot lahko zapišemo v kontekstu naloge, tudi diplomat okoljske diplomacije).

Institucija mandata neba pri tem povzema način, kako se soočiti z dvoumnostjo in neodločljivostjo sveta, saj naj bi notranja harmonija pomenila tudi zunanjo trdnost (tj. odpornost do vpadov 'barbarov') in univerzalni mir, ki sta bolj konvencionalna interesa zunanjih politik. To je veljalo tudi na ravni posameznika, ki je kljub družbeni hierarhiji (ali prav zaradi nje) z zavestno 'nego svoje osebnosti' lahko postal plemenit (*junzi*) in tudi sam še za časa življenja dosegel notranjo harmonijo ter harmonijo s svojim družbenim in naravnim okoljem (Rošker 1992, 187). Da je za to potrebno (samo)discipliniranje duha in telesa, kaže že tradicionalni ideal družbenopolitičnih odnosov, t. i. pet vrst odnosov pietete, po katerem mora biti žena pokorna možu, sin očetu, mlajši brat starejšemu, prijatelj prijatelju in vladani vladarju. Internalizacija pravil morale in države pri vladanih in vladarju je torej v ureditvi 'tian xia' imela izrazito diplomatsko funkcijo ohranjanja miru in simbolnih ter tudi konkretnih mej (identitete) države.

V nadaljevanju poglavja se posvečamo hegemonskim oz. zmagovalnim interpretacijam in artikulacijam nastale globoke krize ob propadanju starega imperija oz. njenih rešitev v revolucijah. Pri tem so bile ideje zahodne diplomacije in mednarodnih odnosov ključne. Kot pravi Mitter (2008, 13), je prihod zahodnega imperializma prvič prisilil Kitajsko, da za razliko od

samoumevnosti, da kitajski imperij ali 'vse pod nebom' vsebuje vse, kar je pomembno, in vse, ki so pomembni, razmišlja o sebi kot o delu *mednarodnega sistema*. Prihod evropske politične misli je prinesel tudi idejo moderne nacionalne države oz. naroda-države (*nation-state*). Mnogi Kitajci so kot dejstvo sprejeli, da stare Kitajske ni več, nova pa bo morala najti svoje mesto v drugačni hierarhiji narodov, kar je temeljno vprašanje kitajske identitete, aktualno danes in v prihodnje (Mitter 2008, 13).

Na tej točki naj poudarimo, da izsiljena prenova mišljenja Kitajske kot dela modernega mednarodnega sistema ne pomeni, da Kitajska ni poznala koncepta države, saj bi s tem pristajali na evropocentrično razlaganje zgodovine, v katerem je Evropa 'iznašla' nacionalno državo in meddržavne sisteme na prelomnih dogodkih, kot je vestfalski kongres. Arrighi (2007, 321) pravi, da »nacionalni trgi niso nič bolj zahodni izum, kot so to nacionalne države in meddržavni sistemi«. Kritiko zahodnega izvora države nudi zgodovinska sociologija, ki zanika, da je bil na prehodu družbenih formacij krščanstva k suverenim skupnostim, ki so jim sledile, razločen rez in preobrat. Kot pravi Campbell (1998, 43), so nastajajoče moderne oblike držav postale prevladujoče v posredovanju trditve o identiteti in so tako to funkcijo, ki jo je prej opravljala cerkev, replicirale. Zaton krščanskega sveta v 16. stoletju je proizvedel globoko vrzel v poziciji posameznih subjektov, ko je bil ves družbeni red »vržen iz tečajev« (Koselleck v Campbell 1998, 43). Prej utrjena struktura odgovornosti, ki je situirala ljudi kot vernike v cerkvi in vazale na fevdu, je v zgodovinskem razvoju dogodkov in obratu k sekularizaciji obe poziciji naredila za vedno bolj nevarni točki identificiranja. V situaciji kaosa so se subjekti ozirali k novemu redu, tj. nastajajočim državam, podobno kot so se ozirali k cerkvi ob zatonu Rimskega cesarstva kot rešitvi krize družbene identitete (Campbell 1998, 43–4).

Podobna logika je uporabna tudi za mišljenje prehoda iz kitajskega cesarstva v republiko, ki sta sledili njegovemu uradnemu zatonu leta 1911. Poudarek je torej na logiki identitete znotraj kitajskega cesarstva, ki je že temeljilo na obliki države in čutu pripadnosti le-tej (Rošker 1992, 27; Arrighi 2007, 321) oz. na »močni državni tradiciji – sami po sebi vrsti ideologije« (Hunt 1996, 212), in njenih podobnostih³⁶ ali odstopanj od logike identitete v sistemu modernih držav, kot

³⁶ Roškerjeva (1992, 23) na primer s prihodom zahodnega pojma političnega subjekta opisuje to, kar v kontekstu naloge lahko razumemo kot spremembo v logiki konstrukcije identitete. Upori so se namreč prej dogajali kot neposreden odziv na gospodarsko krizo, ki je ogrožala življenje širših slojev ljudi, in so vodili le v menjave dinastij in ne do globljih strukturnih sprememb. Pojem političnega subjekta in z njim povezano težnjo po samoodločbi posameznika so posvojili t. i. novi intelektualci in v sklopu gibanja 4. maja 1919 kot tak subjekt tudi prvič nastopili: »Ta obsežen protest je prvi mejnik intelektualne revolucije v smislu duhovnega in družbenega odpiranja zahodnemu svetu« (*ibidem*). Kljub temu ima tudi tako definiranje političnega subjekta svoje omejitve, saj za nas v nalogi sfera političnega vsekakor zajema upiranje, kot ga Roškerjeva opisuje za predmoderno Kitajsko, tj. upiranje, ki je videti skoraj 'brez delovanja' (*agency*), in upiranje, ki ga vsebuje zahodno konstruirani politični subjekt, ki predvideva 'veliko mero delovanja' (*agency*).

jih je v 19. stoletju vsilil imperialistični zahod in kot jih je reformulirala vedno že relativno strukturirana kitajska politika znotraj »reševanja države« (Hunt 1996, 55–6).

2.2.2 Reševanje naroda, reševanje ljudstva: populizem Maa Zedonga

Revolucionarni zagovorniki Republike in pozneje zagovorniki Ljudske republike o do še pred kratkim cenjenih predstavnikov zgornjega sinocentričnega sistema že veliko pred letom 1911 niso imeli dobrega mnenja. Glede na domnevno »šibko zunanjo politiko« mandžurske Qing ob kontinuiranem tujem 'vsiljevanju' »vedno novih ponižanj« (Hunt 1996, 59) je Sun Yixian v manifestu, ki je ustanovil t. i. Kitajsko družbo za prenovo (*xingzhonghui*), že leta 1894 povzel: »Naša država je lahko nepremagljiva v svetu, če smo odločni, da jo naredimo močno. Ampak nesposobni dvorjani, ki so narobe vladali naši deželi in poteptali ljudstvo, so jo potisnili v brezno impotence.«

S tako gesto je Sun potegnil novo mejo med 'nami' in 'njimi', med 'dvorjani' in 'ljudstvom', ki je izključila dinastično oblast (logika ekvivalence). Pri tem je uporabil pomenljivo medicinsko metaforo impotence, ki je, kot vse metafore, zgostila različne označevalce ali pomene v eno enoto (Torfing 1999, 98). S tem je obenem napovedal sprostitev mesta simbolne moči, ki jo je do sedaj utelešal cesar. Obrisi nove identitete, ki je temeljila na takšnih razmejitvah, so se v ponavljanjih ob zgodovinskih izzivih, ki so sledili, le še krepili in bili videti vedno bolj verodostojni. V najbolj vulgarnem slogu je novo razločitev, ki jo je okrog leta 1903 podpiralo že pravo množično gibanje v obliki protestov, potrdil Chen Tianhua (Hunt 1996, 59): »Če Mandžurci pomagajo tujcem, da nas pobijajo, potem bomo najprej iztrebili Mandžurce.«

Njegov ikonoklastičen slog se lahko primerja le s slogom pekinških demonstracij 4. junija 1919. Takrat se je na Trgu nebeškega miru v Pekingu zbralo okrog tri tisoč študentov in se zavzemalo za 'narodne pravice'. Povod za to je bil 'šok' ob predlagani zavezniški Versajski pogodbi, ki je v primeru Kitajske 'pozabila' na wilsonsko pravico naroda do samoodločbe in puščala dele kitajskega ozemlja pod nadzorom Japonske. Demonstracije so tako povzele nezadovoljstvo s konca 19. stoletja, ko so kritike konfucijanske morale in države ugotovljale 'dejstva' propadle politične identitete, ki naj bi postala vidna v očitno nezadostni zunanji politiki Qing, ki »kot da je le nemočno opazovala« imperialno razdeljevanje kitajskega ozemlja (*ibidem*). Tradicionalna cesarska ureditev je bila v tem ikonoklastičnem duhovnem prepletanju pozicionirana kot 'fevdalna', kot simbol »avtoritarnosti, birokracije, nepotizma, konzervatizma in moškega šovinizma« (Rošker 1992, 171). Ikonoklastične trditve so torej postale možne prav ob neuspešnosti zunanje politike/Zunanje politike, da ubrani identiteto cesarstva s premestitvijo antagonizmov 'srečanja' z zahodnim imperializmom v njeno notranjost. Poleg tega je 4. maj

simboliziral širše nezadovoljstvo z menjavo militarističnih vlad, ki so sledile kratkotrajnemu poskusu vzpostavitve parlamentarne demokracije pod Sun Yixanom leta 1912. Tudi te so bile, podobno kot Qing, okrivljene za notranjo in zunanjo slabitev Kitajske, saj naj se ne bi znale upreti prisotnosti 'tujcev', ki se po prvi svetovni vojni niso hoteli odpovedati svojim posebnim trgovskim in drugim pravicam. To je bil pogoj artikulacije in nastanka novih identitet, ki na začetku razen v skupni razmejitvi nas, 'ljudstva', ki je 'veličastno', a narobe vodeno, od 'njih', imperialistov, ki 'obkrožajo Kitajsko kot lačni tigri' (Hunt *ibidem*), in dinastične ter militarističnih vlad, ki so 'nesposobne', niso imele veliko skupnega. Tako je bilo ob 'gibanju četrtega maja' leta 1919 za trenutek videti, da je Kitajsko možno napolniti s čimer koli³⁷ – tudi ali predvsem s številnimi duhovnimi smernicami, ki so v spremstvu kapitala prav tako prišle z zahoda: z liberalizmom, pragmatizmom, vitalizmom, anarhizmom, socializmom, romanticizmom, idealizmom, nihilizmom, demokracijo itd. Skupno so jih poimenovali kot gibanje za 'novo kulturo' (Rošker 1992, 170–1).

Seveda tak idealizem ne vzdrži, saj obstajajo vedno meje možnega. Torfing (1999, 152–3, poudarek v originalu) navaja in komentira Laclaua:

Da je dislokacija strukture prav oblika začasnosti, možnosti in svobode, morda navidezno implicira, da ni omejitev možnega znotraj dislocirane strukture. Vendar nič ni bolj napačno, kot obrniti trditev, da je vse diskurzivno konstruirano v trditev, da je vse lahko diskurzivno konstruirano na kateri koli možen način. Nasprotno, v primeru strukturne dislokacije /kot trdi Laclau/ je 'temporalizacija prostorov ali širitev polja možnega, a to se dogaja znotraj določene /determinate/ situacije' /.../ Z drugimi besedami, kljub disruptivni sili dislokacije, obstaja vedno relativna strukturacija družbenega, ki bi lahko blokirala napredovanje določenega hegemonskega projekta.

Poleg tega so zelo pomembni tudi »avtoritativni in alokativni *resursi*«³⁷ družbenih in političnih akterjev, ki zagotovo igrajo odločilno vlogo v bojih za hegemonijo, in oblike družbenih ter političnih institucij (*ibidem*). Vendar je pogosto zelo težko reči, kateri resursi štejejo v določenem soočenju, saj je determinacija in distribucija relevantnih resursov pogosto predmet konstantnih premeščanj. Vse to skupaj (trenutni strukturni in institucionalni pogoji, dana distribucija resursov) vpliva na meje mogočega. Seveda najpomembnejše meje mogočemu ostajajo opozicije različnih vrst antagonističnih sil. Naj ponovimo: »Boj za hegemonijo vedno poteka na polju, ki ga v vse

³⁷ Novi diskurzi identitete Kitajske so bili množični in raznoliki, med njimi je v gibanju 4. maja izstopalo zavzemanje za demokracijo in proti sistemu centralne oblasti, ki je vključevalo 'svobodni individualizem' in evropsko znanost namesto tradicionalnega sistema izobraževanja (*ibidem*). Iz gibanja in takšnih zahtev je tako leta 1921 nastala komunistična stranka, in sicer najprej v obliki neke vrste debatnega krožka, katerega del je bil tudi Mao Zedong, v tem času sicer pomočnik v knjižnici pekinške univerze, ki je bila center 'nove kulture'. Del t. i. kulturne obnove je bila tudi reforma arhaičnega knjižnega jezika v prid žive ljudske govornice. Razvili so torej kritiko konfucijanske doktrine, velik vpliv nanje pa je imela tudi oktobrska revolucija, ki naj bi predstavljala nov sistem, ki ga je »priklicalo v življenje ljudstvo«³⁷ te »mogočne, a revne sosedek« (Rošker 1992, 171).

smeri sekajo antagonistične sile, ki si med seboj obenem potrjujejo in blokirajo identitete. Vendar so boji med hegemonskimi agenti odvisni od sedimentiranih institucionalnih struktur, ki imajo določeno strateško selektivnost³⁸ (*ibidem*, 154). Pri tem je pomembno, da je to, kar je trenutno videti kot strukturna omejitev v smislu visoko sedimentirane institucionalne blokade, lahko čez čas odstranjeno ali transformirano v spodbudo.

Glede na neizmerno »velikost in obseg dislokacije strukture« (Torfing 1999, 152), ki ga je razkrival polkolonialni status Kitajske v 19. in na začetku 20. stoletja, lahko rečemo, da se je slednje na Kitajskem dogajalo ob koncu dinastije Qing in v obdobju do ustanovitve LR Kitajske. Pravo razkosavanje Kitajske 'pri živem telesu' s strani zahodnih imperialnih sil, tj. v prisotnosti uradne vlade Qing, ki 'ima mandat neba', a v svojem dosedanjem zamišljanju sveta ni razvila mehanizmov za odgovor na takšne vrste tehnološko superiorno invazijo 'barbarov', je razkrilo razpoko temeljne strukture, ki je prevladujoče dajala pomene in smisel praktično vsem dimenzijam družbenopolitičnega in individualnega življenja. Kitajsko cesarstvo s svojo organsko holistično filozofijo ter trdno institucionalno strukturo (različno od strukture moderne nacionalne države, a z razvitim in vplivnim birokratskim aparatom ter diplomacijo) do takrat ni vsebovalo niti pomena besed, kot je sodobni kitajski prevod besede narava, *ziran* (*ziran* je takrat pomenil predvsem spontano, brez napora), kaj šele moderno definirane pojme suverenosti, nacionalne države, demokracije, socializma, komunizma, liberalizma itd. Zdaj so naenkrat razprave o najrazličnejših 'izmih', ki bi potencialno osmislili nove identifikacije in nove institucije ter pokazali pot iz nastale krize (navidezno zašile razpoko), postale ključne.

Če se vrnemo na izjavo Sun Yixana, ki je bil ena od avtoritet, ki je z vztrajnim ponavljanjem in prakso spodbudil utrjevanje novo nastajajoče protidinastične strukture Republike, ta izjava v času verodostojnega cesarstva ne bi imela nobenega smisla in nobenih pogojev možnosti politične uveljavitve. Sun Yixianova vzpostavitev antagonizma, ki je izključil predvsem dinastično vlado, je za hegemonski politični projekt vzpostavitve Republike bila konstitutivna in obenem omejujoča. Vendar je bila čez čas s sovpadom vrste zgodovinskih dogodkov in krepitve protidinastičnih in protiimperialističnih sentimentov videti vedno bolj verodostojna³⁹ in lahko je pomenila radikalno rešitev za krizo oz. kar propad te, do sedaj samoumevne strukture moči.

Iz še ene artikulacije zdaj plavajočih elementov v razmerah očitno dislocirane cesarske strukture je izšla tudi že omenjena Družba za prenovu Kitajske (1892), iz nje pa leta 1905

³⁸ To se nanaša na Jessopovo (Torfing 1999, 153) razumevanje strateške selektivnosti države in ekonomije: »/A/simetričen način, v katerem odnosi med institucionalnimi oblikami države (in ekonomije) ter različnimi političnimi strategijami do njih lajšajo ali/in zavirajo obdelavo, realizacijo in preusmeritev prav teh strategij.«

³⁹ Verodostojnost tu na kratko pomeni vprašanje primerne odgovora na 'probleme' prek nudenja 'rešitve', ki vodi v hkratno ohranitev in uničenje institucionaliziranih načinov življenja.

Kitajska revolucionarna zveza (*Zhongguo geming tongmeng hui*), prav tako pod vodstvom Sun Yixiana (Rošker 1992, 166; prim. Hunt 1996, 59–60). Kitajska revolucionarna zveza naj bi predstavljala prvo meščansko politično stranko in s tem očitno eno od vmesnih stopenj institucionalizacije novih, modernih konceptov, kot je nacionalna država. V programu Kitajske revolucionarne zveze je 'narod' predstavljal vozlišče diskurza, okrog katerega so artikulirali različne plavajoče označevalce in jih izenačili v cilju revolucionarne ustanovitve suverene republike ter nasprotovanju ohranitvi dinastične vlade na splošno, ter 'tuje' mandžurske Qing specifično: »Zveza je okrepila pritisk na Mandžurce kot temeljnega razloga za krizo Kitajske in je v tem času za praktično vse 'boleznih' Kitajske krivila to 'tujo' dinastijo. Le republika, očiščena vseh sledi teh samopomembnih in nesmiselnih mandžurskih vladarjev, lahko naredi državo močno, pridobi podporo ljudstva in doseže dolgo prisotne patriotske cilje – 'rešiti deželo prednikov'« (Hunt 1996, 60). Kot pravi Roškerjeva (1992, 166), naj bi v tem času postalo jasno, da mandžurski dvor noče korenitejših reform oz., kot pravi Hunt (1996, 60), je veliko ljudi dojemalo zadnje reforme dinastije Qing kot hlinjene, njeno zunanjo politiko, ki naj bi varovala Kitajsko, pa kot neiskreno. Sun Yixanova artikulacija je v takšni klimi uspešno mobilizirala upor, ki je pomenil politično revolucijo in dokončno zrušitev dinastije Qing. Do organizirane vstaje je leta 1911 najprej prišlo v provincah Hubei, Hunan in Guangdong. Še preden je vladi Qing uspelo zadušiti upor, se je množična vstaja v mestu Wuchang razširila po vsej deželi. Po nekaj tednih oboroženih spopadov so revolucionarji po skoraj vseh provincah ustanovili samostojne vlade. Sun Yixian je kot izvoljeni predsednik nove začasne vlade v Nanjingu prvega januarja 1912 razglasil ustanovitev Kitajske republike. Sledila je tudi uradna odpoved prestolu zadnjega cesarja Puyija, ki je bil postavljen za cesarja po smrti cesarice Cixi.

Izkazalo se je, da to zaenkrat ni rešilo kitajske krize. Novo vlado je diskreditiral njen diktatorski predsednik Yuan Shikai, ki je že leta 1914 odpravil parlament, saj je nameraval mlado republiko nadomestiti z ustavno monarhijo. Sun Yixian in njegovi privrženci so bil izgnani na Japonsko, a nezadovoljstvo z novo vlado se je krepilo do predrevolucionarnega vretja, ki ga je prekinila nenadna smrt Yuana, s tem je bilo konec tudi njegovih ambicij. V Evropi pa je med tem izbruhnila prva svetovna vojna. To je pomenilo, da je pritisk tujcev na Kitajsko popustil, a se je takoj okrepil pritisk Japonske, ki je na Kitajsko naslovila t. i. enaindvajset zahtev, ki so zajemale ultimati in namero Japonske, da okrepi nadzor nad kitajsko administracijo, ekonomijo in ozemljem (Hunt 1996, 60). Sledilo je dvanajstletno obdobje politične razdrobljenosti, ko so različni vojskovodje ustanavljali lokalne vlade in nadzorovali posamezne province. Politična združitev kitajskega ozemlja je tako uspela šele Sun Yixianovemu nasledniku na mestu predsednika

novoustanovljene ljudske stranke (*guomindang*) Jiang Jieshiju, vendar se je sočasno že krepilo nasprotje s komunisti, ki je osmislilo državljansko vojno.

Povedano drugače, novo ureditev v obliki Republike so pred temeljitejšo stabilizacijo preplavili drugi antagonizmi, ki so bili po združitvi v verigo ekvivalence na protidinastični fronti zdaj spet sproščeni, pojavljali pa so se tudi novi politični projekti. Pokazalo se je, da je projekt Republike opravil predvsem 'polnilno funkcijo', ki je glede na globino strukturne dislokacije bila pred konkretno vsebino te 'zapolnitve' (Laclau v Torfing 1999 152). Verodostojnost se je v kontekstu vrste zgodovinskih dogodkov zdaj krepila tudi drugim in drugačnim (hegemonskim) projektom, med katerimi sta prevladala marksizem-leninizem-misel Maa Zedonga in mit Ljudske republike, ki sta tudi utrdila hegemonijo nad vsebino zapolnitve nove identitete. S tem smo spet pri vprašanju pomembnosti tradicij in vprašanja mej možnemu oz. pri »partikularni kontingentni hegemonski igri«, od katere je bila prav tako odvisna uspešnost političnega projekta Ljudske republike, da 'zašije' dislokacijo in ponovno vzpostavi (navidezno popolnoma zaprt) simbolni družbeni red (Stavrakakis 2000, 107).

Z uspešnimi revolucijami po letu 1911 je vloga cesarja postala zastarela in odvečna. S tem se je izpraznilo mesto simbolne moči, ki ga ni bilo enostavno zapolniti, saj so revolucije sprožile »razpad kazalcev gotovosti« (Lefort v Torfing 1999, 192) in zmanjšale možnost, da se simbolna moč utelesi v partikularnem telesu (to je pokazal tudi že omenjeni propadli poskus vzpostavitve despotizma Yuan Shikaia okrog leta 1914). Vsak poskus reprezentacije enotnosti družbe paradoksalno skoraj vedno razkrije konflikte in antagonizme. Iz tega sledi, da je za začasno zasedbo praznega prostora simbolne moči potrebna ustanovitev ekspanzivne hegemonije (*ibidem*). To bo zahtevalo avtorizacijo moči s tem, da jo preusmerimo nazaj na 'narod' in 'ljudstvo', ki sta vozlišči v političnem diskurzu modernosti. Da bi lahko izvrševali hegemonsko moč, moramo hegemonizirati prazne označevalce 'naroda' in 'ljudstva' s tem, da jih napolnimo z določeno vsebino: »Nacionalizem lahko definiramo kot mit, ki nudi prazne označevalce 'narod' in 'ljudstvo' z določenim, substancialnim/stvarnim utelešenjem. Zato nacionalizem konstruira *narod-kot-to* in *ljudstvo-kot-eno*. Kot tak nacionalistični mit cilja na vodenje družbenih in političnih dejanj v imenu določenega *ethosa* (biti Francoz/bití Kitajec, op. a./) in določen zamišljen nacionalni prostor (Francija kot mesto francoskosti/Kitajska kot mesto 'kitajskosti', op. a./)« (Torfing 1999, 193). Nacionalizem je bil sicer izrecen v programu 'nacionalistične' Ljudske stranke (*guomindang*) (Rošker 1992, 172), a je vozlišče 'narod' osmišljalo tudi komunistično revolucijo in njeno različico demokracije v Ljudski demokratični republiki kot modernizirani nacionalni državi (*nation-state*), in obratno: 'ljudstvo' je bilo v nacionalističnem diskurzu preferirano, saj je tako vzpostavilo ekvivalenco med različnimi narodnostmi, ki so bile del

multietničnega kitajskega cesarstva, katerega meje so bili odločeni braniti (Hunt 1996, 54; Perdue 2003, 52; Jacques 2009, 243). Kitajski narod je bil torej v nacionalističnem in komunističnem diskurzu reprezentiran kot vključujoč različne 'nacionalne manjšine' (*shaoshu minzu*) in najbolj dobesedno za potrebe »združevanja ljudske fronte«⁴⁰ v boju proti Japonski uporabljan izmenično z označevalcem 'ljudstvo' ter 'razred' (razredni in nacionalni boj je izenačen, bori se ljudstvo).

Kot smo že omenili, je pri tranziciji v nacionalno državo veliko vlogo igralo ohranjanje nekdanjih teritorialnih mej multietničnega imperija in s tem povezano konstruiranje distinktivne ter enotne kitajske narodnosti (oz. večinske narodnosti Hanov in vključitev narodnostnih manjšin). Tako poudarjanje izjemnosti Kitajske (pripisano na primer že sami velikosti ozemlja in prebivalstva, kar izraža tudi pogosta fraza *di da, ren duo* – veliko ozemlje, veliko ljudi, ki jo, pogosto s sklicevanjem na veličastnost kitajskih civilizacijskih dosežkov, ponavljajo nacionalistični diskurzi) proti drugim narodom podobno kot ostro razmejevanje med statičnima entitetama 'tradicije' in 'moderne' »umetno demobilizira bistvo kompleksnih kulturnih naborov«: »Veliko raziskav je pokazalo intelektualno, družbeno in kulturno kontinuiteto med Qing in Kitajsko 20. stoletja in veliko značilnosti Qing se je ponovno pojavilo v reformah Kitajske v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja /.../ Če pogledamo mejni pas Kitajske, ves čas najdemo interakcije prek mej /.../ Te interakcije so prinesle nove elemente kitajski družbi, ki so preoblikovale njihove osrednje vrednote. Tradicije niso nikoli mirovale. Seveda ne obstaja en resničen opis Kitajske /.../« (Perdue 2003, 52).

Perdue (*ibidem*) tako kitajski nacionalistični historiografiji očita, da »ironično« podpira enako prepričanje, kot ga ima zahodni orientalizem, in sicer, da nazadnjaški, samozadostni družbenopolitični sistem predmoderne Kitajske ni mogel primerno odgovoriti zahodnemu udarcu v 18. in 19. stoletju oz. ga zavrniti. Perdue tako, podobno kot smo že povzeli po Huntu, opozarja, da letnica 1912 in rojstvo Republike ter letnica 1949 in ustanovitev Ljudske republike nista tako ostri ter da je to, kar danes razumemo kot 'modernizacija', del procesov kitajske zgodovine tudi pred tema letnicama. Tudi s te strani postane očitno, da je konstrukcija kitajskega naroda del hegemonizacije mesta univerzalnosti. Logiko izjemnosti (tako 'kitajskosti' kot kitajske revolucije),

⁴⁰ Mao (1938) je za potrebe 'združene fronte' za boj proti Japonski izrecno izenačil razredni in nacionalni boj: »Vzdržati v dolgi vojni z dolgoročnim sodelovanjem ali, z drugimi besedami, podrediti razredni boj sedanjemu nacionalnemu boju proti Japonski je temeljno načelo združene fronte. Predmet tega načela, tj. neodvisni značaj strank in razredov ter njihova sovisnost ter iniciativa znotraj fronte, mora biti ohranjen, njihove osnovne pravice pa ne smejo biti žrtvovane za sodelovanje in enotnost, temveč, nasprotno, morajo biti trdno vzdrževane znotraj določenih mej. Le tako je sodelovanje lahko spodbujano, res, le tako je sodelovanje sploh možno. /.../ V boju, ki je po značaju nacionalni, razredni boj prevzema obliko nacionalnega boja, kar demonstrira identičnost med njima. Po eni strani, za dano zgodovinsko obdobje, politične in ekonomske zahteve različnih razredov ne smejo biti takšne, da motijo sodelovanje; po drugi strani morajo zahteve nacionalnega boja (potreba po uporabi proti Japonski) biti izhodišče za ves razredni boj. Torej, obstaja identičnost v združeni fronti med enotnostjo in neodvisnostjo ter med nacionalnim bojem in razrednim bojem.«

kot smo že omenili, razbije že preprost pogled v reforme pozne Qing, ko so delovali, načrtovali ali vsaj razmišljali v smeri moderne preнове. Poleg tega kontingentnost komunistične konstrukcije realnosti razkriva tudi primer zgodovine sosednje Japonske, ki kaže na možnost drugačnega poteka stvari, saj je uspešna politična prenova vključevala tudi restavracijo cesarske oblasti, seveda pod drugimi pogoji in v veliko manjšem obsegu. Japonska je v zelo kratkem času sprejela ustavo in se identificirala kot moderna država (*nation-state*) s parlamentarnim sistemom in cvetočo ekonomijo.

Kot zapiše Torfing (1999, 193) in predvideva tudi analiza predikatov znotraj analize diskurzivnih praks, ki jo uporabljamo v nalogi, sta »substancijalizacija in homogenizacija nacionalnega prostora zavzeli obliko številnih predikacijskih izjav za definiranje, kaj narod je«. Vendar je 'prava' esenca naroda vedno izmuzljiva, zato »nekaj manjka«: »Homogenizacija in substancijalizacija naroda sta lahko doseženi le znotraj in prek diskurzivne konstrukcije 'sovražnikov naroda', ki so obenem zunaj in znotraj naroda« (Torfing 1999, 193). Povedano drugače: »Univerzalno družbe lahko ta /prazni/ označevalec reprezentira takrat, ko sočasno označi tisto radikalno izključeno, tisto drugo, in s tem v zamejitvi od drugega vzpostavi skupnost med različnimi elementi« (Glasze 2007). V kontekstu komunističnega prevzema konkretne in simbolne oblasti so torej 'notranji' sovražniki 'tuja' dinastija Qing, 'fevdalna' cesarska oblast na splošno in »razred izdajalcev, povezanih z mednarodnim kapitalizmom« (Hunt 1996, 214), postavljeni v antagonistično nasprotje z razumom in specifično 'modernizacijo', ki naj bi po komunistični mitologiji vodila 'napredek' kitajskega 'ljudstva' (ekvivalentni niz kmetov, delavcev, vojakov itd.) in njegovo osvoboditev izpod jarma 'zunanjega' sovražnika, 'imperializma'. Vloga hegemonskega projekta komunizma je torej bila, da nudi prazni označevalec 'ljudstvo', ki simbolizira odsotno polnost, z določeno substancijalno vsebino, s katero se ljudje lahko identificirajo. S transformacijo mitskega prostora komunističnega diskurza v družbeni imaginarij je bilo videti, kot da ni mej za zahteve, upe in želje, ki bi lahko bile vpisane na ideološko površino.

Konkretnije opredeljevanje osrednjega vozlišča in praznega označevalca 'ljudstvo' se je znotraj marksizma-leninizma-misli Maa Zedonga, kot pravita Laclau in Mouffejeva (1987, 56), srečalo z dvema ključnima problemoma: »Kako opredeliti mnogoterost antagonizmov, ki vzniknejo na množični ravni, različni od razredne ravni? Kako naj hegemonška sila ohrani strogo proletarsko naravo, ko pa je v svojo identiteto vključila demokratične zahteve množic?« 'Ljudsko' je bilo namreč resda otipljiva realnost na ravni množičnega boja, a jo, strogo vzeto, ni bilo mogoče pripisati nobenemu razredu, saj je bila množična identiteta nekaj drugega od razredne identitete (*ibidem*). Odgovor na vprašanje je bila vpeljava vrste diskurzivnih strategij, ki so dale

prednost razmerjem med razredi nad specifično razredno naravo. Ena takšnih diskurzivnih strategij je »raba naštevanja v komunističnem diskurzu« (ibidem, 56–7), ki je v verigi ekvivalence v skupnem boju za reševanje Kitajske izenačila predvsem kmete, vojake in delavce, ki imajo sicer lahko različne ali celo antagonistične interese:

Naštevane ni nikdar nedolžna operacija, saj implicira bistvene pomenske premestitve. Do komunističnega naštevanja pride v dihotomičnem prostoru, ki vzpostavi antagonizem med ljudskimi in vladajočimi sektorji, identiteta teh sektorjev pa se vzpostavi na podlagi naštevanja njihovih konstitutivnih razrednih sektorjev. V ljudske sektorje so vključeni denimo: delavski razred, kmetje, drobna buržoazija, napredni deli narodne buržoazije itn. To naštevane pa ne potrди le ločene in dobesedne navzočnosti določenih razredov ali delov razredov znotraj ljudskega sektorja, ampak tudi njihovo ekvivalenco v skupnem boju proti vladajočem sektorju. /.../ Ekvivalenca ni nikdar tautološka /.../ Ekvivalenca torej premešča identiteto, ki jo omogoča, od objektov na kontekste njihovega prikazovanja ali navzočnosti. To pa pomeni, da se identiteta objekta razcepi: na eni strani ohrani svoj 'dobesedni' pomen, na drugi simbolizira kontekstualni položaj, znotraj katerega je zamenljiv element. Prav za to gre v komunističnem naštevanju: s strogo razrednega gledišča ni nikakršne istovetnosti med sektorji ljudskega pola, saj ima vsak izmed njih različne in celo antagonistične interese, vendar pa razmerje ekvivalence vzpostavi med njimi 'ljudsko' diskurzivno pozicijo prek njihovega nasprotja z vladajočim polom, torej pozicijo, ki je ni mogoče reducirati na razredne pozicije. /.../ Iz povedanega je razvidno, da je pogoj za to, da v komunističnem diskurzu 'ljudstvo' nastopi kot politični dejavnik, razmerje ekvivalence, ki razcepi identiteto razredov in s tem vzpostavi nov tip polarizacije. Ta proces poteka popolnoma na tleh hegemonskih praks. Komunistično naštevane ni potrditev položaja de facto, ampak ima performativno naravo. Enotnost množstva sektorjev ni danost, ampak politični projekt /.../ vzpostaviti /se mora/ obči ekvivalent, v katerem se simbolno kristalizira razmerje kot tako. Prav na tej točki, v političnem zgledu, ki ga preiskujemo, nastopijo nacionalno-ljudski ali ljudskodemokratski simboli, ki konstituirajo subjektivne pozicije, različne od razrednih pozicij. Hegemonistično razmerje tako dokončno neha biti faktično in postransko in postane trajna sestavina vsake političnodiskurzivne formacije. V tem pomenu so Mao Zedongove analize protislovja – čeprav so filozofsko skoraj brez vrednosti – veliko prispevale k temu, da se je pokazal teren družbenih bojev kot množenje protislovij, ki jih ni mogoče speljati nazaj na razredno načelo.

Diskurzivne strategije so omogočile tudi vključitev kitajskega 'ljudstva' kot dela mednarodnega 'proletariata' (velika proletarska revolucija), ki se širi čez meje 'narodov'. Širitev verige ekvivalence tako vpelje še širšo, 'svetovno' ali najmanj 'mednarodno' utemeljitev novega reda, ki nudi še učinkovitejšo rekonstitucijo reda in zaščito strukture (čisto konkretno pa si zagotovi tudi materialno in vojaško podporo 'bratske' Sovjetske zveze).

To, da so med Maovimi vojniki prevladovali kmetje, je le en element v vrsti Maovih 'kreativnih' oz. populističnih prilagoditev in interpretacij kitajske revolucije glede na njeno izhodiščno marksistično doktrino, po kateri revolucionarni boj bide delavski razred (proletariat). Tak

populizem⁴¹ Maa razkriva kontingentno logiko političnega in boja za oblast, ki zahteva (re)artikulacijo oz. vključitev čim več t. i. plavajočih označevalcev in ideološko suturacijo/zašitje strukture, da bi vzpostavil 'objektivnost' svoje voditeljske identitete in identitete novoustanovljene Ljudske republike Kitajske. Povedano drugače: Ljudska republika Kitajska se je pojavila kot mit družbe, ki ne obstaja, in je nudila mesto reprezentacij za družbene ter ekonomske zahteve kot legitimne razlike. Pri tem je premestila vse družbene antagonizme v njeno konstitutivno zunanost. Lahko rečemo, da je prešla v družbeni imaginarij, ki ga stabilizira izključevanje 'drugega', ki pomeni grožnjo njegovim univerzalističnim pretenzijam.

V dinamičnost ekvivalence in razlike je prvi predsednik LR Kitajske Mao Zedong tako selektivno vključeval tudi elemente osovražene preteklosti. Mao je namreč v svoji različici marksizma-leninizma (pozneje imenovani misel Maa Zedonga) protiimperialistično retoriko v svojih govorih bolj ali manj eksplicitno kombiniral s tradicionalnimi legalističnimi, konfucijanskimi in daoističnimi koncepti, ljudskimi reki, verzi, metaforami, frazami itd. Pri tem je 'pozabil' na dotedanjo raznorodnost tradicionalnega koncepta, kot je jin-jang, in ideje linearnega napredka ter je te koncepte, skupaj s tradicionalnimi vrednotami, reartikuliral z besednjakom socialistične ideologije. Tudi na ta način je bil Mao populist oz. tudi tako je konstruiral politično.

Razmerje med 'fevdalizmom', 'imperializmom' in 'modrostjo' ter 'dobroto' 'ljudstva' tako Mao (1945) poveže v reinterpretaciji znane popularne zgodbe o 'neumnem starcu, ki je premikal gore', v kateri je množica retoričnih figur. V zgodbi, ki se odvija v oddaljeni preteklosti, se neumen starec odloči, da bo z lopato odstranil dve gori, ki sta mu zakrivali pogled. Pri tem na kritike o norosti takšnega početja odgovori, da je to seveda mogoče, saj bodo za njim kopali njegovi otroci, vnuki, pravniki in njihovi otroci, vse dokler gora ne bo zmanjkalo. Ker pa je bil v svoji odločnosti tako prepričan v svoje početje, se je zasmilil bogovom, ki so na hrbtu odnesli moteči gori. K temu Mao (*ibidem*) doda: »Danes ležita dve veliki gori kot mrtva teža na kitajskem ljudstvu. Ena je imperializem, druga je fevdalizem. Komunistična partija se je že davno odločila, da ju bo izkopala. Moramo vztrajati in brez odmora delati in tudi mi se bomo dotaknili srca boga. Naš bog ni nič drugega kot množice kitajskega ljudstva. Če bodo te vstale in kopale skupaj z nami, zakaj ne bi ti dve gori mogli biti odstranjeni?«

Mao v zgornjem kratkem odstavku tako naredi veliko. Dve gori, metaforo na videz nepremagljivih ovir, ki sta na poti kitajskemu ljudstvu, izenači s fevdalizmom in imperializmom

⁴¹ Glede razumevanja populizma Laclau (2005) ugotavlja, da je bil to vedno dvoumen pojem, ki pa je vključeval nek nevaren eksces. Laclau tako v svojem delu (*On populist reason*) te pomene še bolj zabriše, saj je populizem po njegovem veliko bolj običajen način proizvodnje kolektivnih identitet, kot je 'ljudstvo'. Kot pravi v Uvodu v tej knjigi, je njegov namen: »/P/okazati, da populizem nima referenčne enotnosti, ker ni pripisan pojavu, ki ga lahko zamejimo, temveč družbeni logiki, katere učinki sekajo prek mnogih pojavov. Populizem je preprosto način, kako konstruirati politično.«

ter ju tako razloži (pri tem je tudi fevdalizem za Kitajsko takrat bil neologizem, prevzet skupaj z marksistično razlago razvoja družbe). Naslednja strategija je primerjava oz. izenačitev množic kitajskega ljudstva z bogom, kar pomeni potrditev našega ugotavljanja o zapolnjevanju najvišjega mesta univerzalnosti s praznim označevalcem ljudstvo. Retorično vprašanje na koncu pa zaokroži ključno povezanost Komunistične partije in ljudstva v boju proti imperializmu in fevdalizmu. Pri tem ne gre zanemariti niti humorni element 'norosti', ki jo Mao posredno 'prizna' zase, za Komunistično partijo in za ljudstvo, vendar izkaže se, da je norost tam pravzaprav za to, da poudari njihovo odločenost, da se rešijo 'mrtve teže', pa naj je še tako ogromna.

Z ustanovitvijo LR Kitajske leta 1949 je bilo tako videti, da bosta ti 'gori' od tega trenutka naprej pospešeno kopneli. Vendar Torfing (1999, 196) nekoliko cinično komentira, da je najslabše, kar se s perspektive nacionalističnih gibanj lahko zgodi (kot se je zgodilo z nekaterimi nekdanjimi narodi Sovjetske zveze), da se pridobitev nacionalne neodvisnosti res zgodi, saj se slej ali prej razkrijejo meje nacionalističnega družbenega imaginarija. Podobno logiko lahko prenesemo na kitajsko revolucionarno osvoboditev v obliki Ljudske republike. Kot pravi Žižek (Torfing 1999, 52), je iluzija emancipatornih bojev, ki jo omogoči eksternalizacija konstitutivnega primanjkljaja (*lack*) subjekta na antagonistično silo, ki nas negira, da po eventualnem uničenju 'sovražnikov', ki jih obtožujemo za blokado svoje polne identitete, pričakujemo izvršitev polne identitete: »Kar dela to za iluzijo je, seveda, da nas uničenje našega sovražnika zgolj sooči z našo lastno samoblokado. Torej, trenutek zmage razkrije to, čemur Hegel pravi 'izguba izgube', tj., da nikoli nismo imeli tistega, kar naj bi izgubili.«

Na Kitajskem se je nacionalistična ideja realizirala z ustanovitvijo Republike, ki jo je (kljub podpori ZDA ali delno tudi zaradi nje) izrinila komunistična Ljudska republika. Z njo se je realizirala tudi komunistična ideja (ki vsebuje tudi nacionalistične elemente) in najbolj uničujoče v posledicah ambicioznega 'velikega skoka naprej' in 'velike kulturne revolucije' (gl. četrto poglavje) razkrila svojo večno nedokončanost in nezmožnost dosega utopične in asimptotične komunistične družbe. Univerzalno je prazen prostor in hegemonске sile, ki ga hočejo zapolniti, so konstitutivno razcepljene med konkretno politiko, ki jo zagovarjajo, in sposobnostjo te politike, da zapolni prazen prostor (Laclau v Torfing 1999, 178). Iz tega sledi, da je hegemonška operacija konstitutivno politično dejanje, ki ga je omogočila dislokacija, a mora vedno vključevati in ciljati, da hegemonizira sedimentirane družbene odnose (*ibidem*, 180). Vendar nikoli ni »zadosti Partikularnega, da bi 'zapolnil' univerzalni okvir« (Žižek v Torfing 1999, 182), zato je »upravljanje nedokončanosti družbe, ki izhaja iz konstitutivnega razcepa med univerzalnim in partikularnim /.../ bistvo politike« (Laclau in Zac v Torfing 1999, 183). Ljudski republiki Kitajski takšno upravljanje zaenkrat uspeva ter meje svoje politične identitete zaenkrat uspešno brani, in

sicer, kot argumentiramo v nalogi, v okviru bolj ali manj učinkovitih ter pogosto vratolomnih reartikulacij ter domestikacij svojih 'zunanjih' in/ali 'notranjih' sovražnikov, nevarnosti in groženj, ki jo obenem omejujejo in omogočajo.

S tem smo spet pri zunanji politiki, ki ima, kot že povedano, v kontekstu moderne nacionalne države med ostalimi številnimi diskurzi nevarnosti, ki krožijo v njeni diskurzivni ekonomiji, zagotovljeno privilegirano pozicijo kot diskurz, h kateremu se moramo obrniti, če naj zremo, katere so nevarnosti za našo družbo in nas same (Campbell 1998, 70). Naj opomnimo, da diplomacija še bolj neposredno igra ključno vlogo v mediaciji univerzalizma in partikularizma ter (po Jonssönu in Hallu 2005, 37) v konstituciji ter produkciji mednarodne družbe oz. vsakokratne geopolitične ureditve. To nam tudi pomaga, da za potrebe naloge stopimo na širše polje diskurzov, ki so na razpolago v kontekstu t. i. mednarodne skupnosti in/ali mednarodnega sistema, kar je predmet četrtega poglavja. Slednjemu se, v takšni ali drugačni obliki, namreč uspešna hegemonika artikulacija 'kitajskosti', vse od razkritja partikularnosti 'vsega pod nebom' ob vdoru zahodnih imperialnih sil in svoje rekonstitucije kot nacionalne države, ne more izogniti. Takšno (vsiljeno) 'priznanje' 'obstoja' mednarodnega sistema ali skupnosti s strani Kitajske je spet domena diplomacije in Diplomacije. Kot pravita Jönsson in Hall (2005, 38), sta diplomatsko priznanje in socializacija osrednja mehanizma, prek katerih diplomacija (Diplomacija) pomaga konstituirati in je tudi konstituirana od katere koli dane diferenciacije mednarodnega prostora. Po takem performativnem 'priznanju', da mednarodna skupnost sploh *je*, je šele zavzemanje LR Kitajske za sedež v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov (in izrinjenje Jiang Jieshijeve Republike Kitajske) ter s tem priznanje s strani 'mednarodne skupnosti' dobilo pomen in postalo pomembno ter je začetek poznejše performativne identifikacije Kitajske z 'mi', mednarodno skupnostjo, v imenu katere zdaj tudi govori (reprezentativni so na primer govori kitajskih voditeljev in drugih diplomatov na mednarodnih konferencah, vrhovih itd.; gl. peto poglavje).

Zgoraj navedena Huntova identifikacija ortodoksnega in kozmopolitskega pogleda v pozni dinastiji Qing ter v prvih desetletjih 20. stoletja je imela svoje konkretne učinke v mnogoternosti uradne politike do tujcev, ki je nihala med skrajnim strahom pred odvisnostjo od drugih sil na eni strani in opozarjanjem na nevzdržnost in visoko ceno avtonomije ter prednostmi selektivnega sklepanja zavezništev na drugi. Ta antagonizem se kaže tudi kot razreševanje strahu pred mednarodno podreditvijo Kitajske na eni strani in njeno izolacijo na drugi ali kot napetost med pravo mero sodelovanja s 'tujimi' državami, med katerimi so tudi 'imperialne' sile, in pravo mero avtarkije oz. zanašanja nase ter v kontekstu (sistema) modernih držav zaščite svoje suverenosti. Takšno neudobno nasprotje ostalo tudi v koncipiranih zunanje politike Ljudske republike

Kitajske. Tu imamo spet znan nabor problemov: »Kako naj šibka Kitajska ohranja pravo neodvisnost in varnost, če ne vzpostavi zanesljive zunanje diplomatske podpore in ne črpa iz primernih razvojnih modelov ter tuje tehnologije, da bi postala močna? Ampak, ali je ne bo takšna pot potegnila v enostranski, neokolonialen odnos z vojaško in ekonomsko močnejšimi silami, kar bo razdelilo in demoraliziralo narod? Ali ni zanašanje na talent, podjetnost in patriotizem kitajskega ljudstva bolj gotova pot k neodvisnosti in moči?« (Hunt 1996, 24).

Takšna vprašanja so odmevala po letu 1911 in po letu 1949 v dilemah, ali naj Kitajci sklepajo zaveznitva z ZDA ali s SZ (Sovjetsko zvezo) ali z nobeno od teh, naj za gospodarske modele iščejo zglede v SZ (kot je prva komunistična petletka), naj se opirajo na mobilizacijo ljudi (kot v mitskem t. i. velikem skoku naprej), naj uvozijo kapitalistično tehnologijo in tehnike (kot v t. i. štirih modernizacijah) itd.

Alternativnih konstrukcij realnosti je bilo torej v tranzicijskem obdobju med imperijem in nacionalno državo veliko, kar med drugim kažejo tudi burno menjavanje različnih političnih režimov in razdrobljenosti Kitajske med letoma 1912 in 1945, gibanje 4. maja 1919 in reforme v pozni Qing. A vprašanje je bilo, katera je primerna za Kitajsko. Tako formulirano vprašanje pa predvideva, da vemo, kaj Kitajska je. Kot poskušamo argumentirati v nalogi, sta vprašanji, kaj je Kitajska in kaj pomeni biti Kitajec, prvovrstni politični vprašanji, aktualni za vsakokratno oblast in njene izzivalce. Pri tem sta ključni zunanja politika in diplomacija kot politični praksi, centralni za konstitucijo, produkcijo in ohranjanje identitete Kitajske (Campbell 1998, 8).

Podobna vprašanja postavljajo mnoge dileme nikoli dokončanega procesa (re)konstrukcije kolektivnih in individualnih identitet tudi v vsakokratni sodobnosti. Takšne dileme obenem nikakor niso ekskluzivna značilnost Kitajske. Še več, so le eden od načinov ubeseditve neodločljivosti (*undecidability*) sveta in identifikacije, ki to neodločljivost obenem zakriva, ko formulira odločitve za ali proti, na primer sodelovanju, kot nujne, racionalne, potrebne itd. S tem seveda izključuje mnoge druge možnosti, na primer parlamentarne volitve, samoumevnost obstoja nacionalnih držav in mednarodnega sistema itd. Poleg tega kaže, da pri slikanju imperialističnega sovražnika ne gre le za 'objektivno' obnašanje držav, kot so ZDA, temveč navidezna odločnost v Maovem jeziku prikriva (s tem, ko v vozliščih, kot so ljudska demokracija, socializem in ljudstvo, delno pritrdi pomen) konstitutivno napetost večne nedokončanosti njegove identitete in identitete, v imenu katere govori.

Jasen postane pomen kolonialnega vdora tujega/zahodnega imperializma kot dislokacije strukture za (re)konstitucijo kitajske identitete. Kot smo že omenili, dislokacije namreč pretresejo tudi že obstoječe identitete in sprožijo krizo identitete subjekta. Kljub temu imajo produktivno stran, saj, kot pravi Laclau (Howarth in Stavrakakis 2000, 13), po eni strani grozijo identitetam,

po drugi strani pa so temelji, na katerih so konstituirane nove identitete. Dislokacije namreč ustvarijo tudi primanjkljaj, praznino na ravni pomena, ki spodbuja nove diskurzivne strukture. Te poskušajo suturirati (zašiti) dislocirano in torej vidno neuspešno strukturo.

Temu se dobro prilega tudi racionalizacija kolonialnega vdora kitajskega predsednika nekaj let pozneje (leta 1985) ob srečanju s Tacherjevo, ki ga navaja Žižek (2009, 117): »Britanska okupacija je zbudila Kitajsko iz njenega zelo dolgega spanja.« Žižek k temu doda, da je to izraz »pravega post-post-kolonializma« in »zrele neodvisnosti«, saj opušča obtoževanje, še več, priznava tudi koristne učinke kolonializacije kot posredno emancipatorne sile ter s tem presega njeno stigmo in tudi samoobtoževanje (*ibidem*).

S tem, kaj je takšno 'prebujenje' prineslo utrjenim pozicijam in reprezentacijam tega, kar konvencionalno razumemo kot naravo, se ukvarja tretje poglavje.

3 OD NEBA, ČEZ NARAVO, DO RESURSOV

Antični Grki so dojemali naravo kot nasprotno človeškemu delovanju, kar je vodilo k nastanku koncepcije, ki je podelila delovanju obojega, človeka in narave, teleološko kvaliteto. Kitajci po drugi strani niso nikoli razvili koncepta narave, saj niso mislili o ničemer drugem: Nebo, Nebo-Zemlja, 'Pot', Dao, sponte sua. O človeškem ravnanju so razmišljali kot o poti znotraj večjega procesa sveta. Kitajska misel primerja zgodovino z rastjo rastline in jo gleda kot 'tihu transformacijo'. Slednja je, za razliko od delovanja, globalna in njena inteligenca se razkrije čez čas. Ne dojemamo je neposredno, ampak smo priče njenim posledicam. Ali ne bi lahko oblikovanja gore, staranja posameznika ali globalnega segrevanja razložili ravno tako dobro, če začnemo pri tej drugi inteligenci? (Jullien 2011)

Izziv za družboslovno analizo na splošno in teorijo ter analizo diskurza specifično še bolj od kakovostnega opredeljevanja glede enot analize, ki so prevladovale v drugem poglavju (diplomacija, država, LR Kitajska), predstavljajo 'okolje', 'narava' in 'podnebne spremembe', ki so vsebovani v določilu 'okoljski'.⁴² Okoljska diplomacija se vsekakor nanaša na naravno okolje.⁴³

⁴² Pri tem je treba opozoriti, da gre tudi med besedama narava in okolje zgolj za »navidezno terminološko zamenjavo« (Pličanič v Mlinarič 2004, 6). Kot pravi Mlinaričeva (2004, 6), je s terminom okolje ločenost človeka od narave mnogo bolj poudarjena, kar kaže na antropocentričnost sodobnega pojmovanja narave. Ta se kaže na primer v poimenovanju mednarodno varstvo *okolja* in tudi v poimenovanju *okoljska* diplomacija. Seveda obstaja navezava enega pojma na drugega, vendar oba skupaj igrata vlogo v širšem razponu diskurzov (npr. od biologije do energetike). Odnos in razlikovanje med njima sta seveda pomembna in bosta igrala vlogo v celi nalogi, predvsem pa pri analizi kitajskih dokumentov.

⁴³ »Najprej je videti enostavno, če sprejmemo običajno uporabljen pomen, da /okolje/ sestavljajo vse tiste materialne entitete, ki obstajajo na planetu Zemlja, ampak niso ljudje. Če sprejmemo tak pogled, potem imamo takoj okvir za diskusijo 'okolja', a smo dojemljivi za obtožbe epistemološke plitkosti« (Simmons 1993, 1).

in/ali naravo, katere konvencionalno razumevanje je v družboslovnih vedah dobilo vrsto reinterpretacij. Teoretik diskurza in psihoanalitik Stavrakakis (2000, 103) zapiše:

Ideja neposredne povezave med 'objektivno' naravo in našo reprezentacijo le-te ostaja ujeta v esencialističnem pojmovanju narave kot nekaj zunaj kulture in diskurza, kot pozitivna nespremenljiva resničnost, ki jo lahko odseva diskurz določene vrste. Narava je razumljena kot objekt, ki ga je treba odkriti in opisati in ne konstruirati. Vendar je danes takšna vrsta esencializma dokazano nevzdržna z naraščajočo hegemonijo različnih verzij družbenega konstruktivizma. Narava, v pomenu naših reprezentacij narave, ni več sprejeta kot nekaj 'že tam', temveč je razumljena kot rezultat počasnega in kompleksnega procesa zgodovinske in družbene konstrukcije.

Stavrakakis tako povzame sodobno razširjenost konstruktivističnih pristopov k naravi, vendar, kot opozarja Demeritt (2002, 2006) in po njegovem vzoru Mlinaričeva (2004), ima 'družbena konstrukcija narave' za različne teoretike različne pomeni. V prvem delu pričujočega poglavja bomo tako na kratko pregledali, kaj vse lahko pomeni 'družbena konstrukcija' narave in kako glede na teoretična izhodišča naloge konceptualiziramo okoljsko diplomacijo. To nam bo omogočilo, da bomo v nadaljevanju pogledali, kaj vse je narava pomenila znotraj predmodernih diskurzov konfucijanstva, daoizma in budizma. Posebej nas bo zanimalo morebitno vpisovanje nje v razmerjih narava/družba/človeško in telo/država. Temu bo sledil kratek pregled dominantnih konstrukcij narave ob prelomu s tradicijo po vdoru imperialističnih zahodnih in japonskih sil in v obdobju LR Kitajske okrog 1949 in 1978. Leto 1978 je, kot bomo argumentirali v četrtem poglavju, zaznamovalo nadaljnjo temeljito reartikulacijo kitajske identitete, ki je vključevala reartikulacijo mišljenja in praks zunanje politike ter mišljenja narave in praks ravnanja z njo oz. (re)artikulacijo okoljske diplomacije.

Po vzoru antropologa Wellerja (2006, 39) si bomo tako na začetku drugega dela tretjega poglavja zastavili vprašanje, kako 'se je reklo' naravi v kitajščini pred 20. stoletjem. Weller (*ibidem*), enako tudi znan filozof in sinolog Francois Jullien, sprva na hitro odgovori, da se ji ni reklo nič oz. vsaj ne na način, ki bi ga lahko neposredno in brez opomb prevedli v prevladujoči konvencionalni 'zahodni' moderni koncept narave (tj. grobo rečeno, narava kot nasprotje umetnega in/ali družbenega sveta). Tudi Kitajska namreč ni imela enotnega načina mišljenja o naravi in le enega z njo povezanega označevalca, temveč lahko rečemo, da je njenih narav bilo več, saj so izhajale iz raznolikih intelektualnih ter religioznih tradicij in drugih interpretacij človeške izkušnje (fizičnega) sveta.

V sodobnih slovarjih za 'naravo' najdemo besedo *ziran* ali *daziran* (dobesedno: 'velika narava'). Taka preprosta ekvivalenca pa zakriva težavnost prevajanja termina in njegove kompleksnosti (*ibidem*). Kitajski *ziran* (ki še prej pomeni 'spontano') je namreč postal sprejemljiv prevod šele v

20. stoletju, ko je kompleksnost 'zahodne' narave bila vsiljena dotedanjim 'domačim' konstrukcijam narave oz. s tem pojmom povezanih konceptov v kitajskih interpretacijah neodločljivega sveta.

3.1 Družbene narave

Do konca dvajsetega stoletja, našega časa, ki je mitičen čas, smo vsi himere, teoretizirani in fabricirani hibridi strojev in organizma; na kratko, smo kiborgi. Ta kiborg je naša ontologija; daje nam našo politiko. Kiborg je kondenzirana podoba obojega, domišljije in materialne realnosti /.../ ki strukturata katero koli možnost zgodovinske transformacije. V tradicijah 'zahodne' znanosti in politike – tradiciji rasističnega kapitalizma, ki mu dominirajo moški /male-dominant capitalism/; tradiciji napredka; tradiciji apropiacije narave kot vira za proizvodnje kulture; tradiciji reprodukcije sebe /the self/ iz refleksij drugega – je odnos med organizmom in strojem bil mejna vojna. V tej mejni vojni je šlo za teritorije produkcije, reprodukcije in imaginacije (Haraway 1991).

Če se najprej vrnemo k zgornjem citatu Stavrakakisa, ki govori o hegemoniji konstruktivističnih pristopov v mišljenju narave, to po eni strani pomeni veliko razširjenost in samoumevnost (družboslovnega) odmikanja od konvencionalnega razumevanja narave kot čiste, statične in objektivne 'stvari', ki jo lahko odkrijemo. Po drugi strani pa Stavrakakis pod oznako konstruktivizma v širšem pomenu besede razume tudi precej raznorodne pristope, ki na primer črpajo iz poststrukturalistične kritike konstruktivizma in različnih 'postmodernih' teoretiziranj. Zgornji citat Harawayeve nakazuje le enega od njih in obsežnost problematike, na katero se navezuje.

Na splošno lahko rečemo, da so konstruktivisti v tem širšem pomenu ambivalentni do prednosti realističnega pristopa v ontoloških oblikah (tj. možnost realnosti, ki obstaja ločeno od človeške dejavnosti in izkušnje), a jim je bolj skupno zavračanje realizma v epistemološkem smislu. Z drugimi besedami, v veliki meri si delijo predpostavko, da 'vedenje o' nikoli ne more biti vedenje o zunajčloveški dimenziji, saj je vse vedenje nepovratno povezano z resničnostjo, ki je proizvedena in vzdrževana s človeškimi pomeni ter konstrukcijami. Različne družbe in posamezniki po tem argumentu znotraj različnih parametrov časa in prostora s tolmačenjem ontološko obstoječe narave znotraj kulturnih kategorij in pomenov ustvarijo svojo različico narave. Vsi pojmi, ki naravo in njene lastnosti označujejo, so torej človeški pojmi, ki nosijo kulturne, zgodovinske in politične pomene, brez katerih je naravo nemogoče izkusiti (Mlinarič 2004, 8).

Tako je tudi funkcijo na videz samoumevnih dualizmov, kot so družba/narava, ljudje/okolje, kultura/narava, civilizacija/divjina, potrebno ponovno preučiti, saj smo sami edina referenčna

točka – ne obstaja popolnoma nenavezan (*detached*) zunanji opazovalec, ki vidi jasno celo sliko. Poleg tega navedeni dualizmi vsebujejo statično sliko 'nas' in 'onega', brez posvečanja pozornosti dinamiki procesov, ki povezujejo ljudi z drugimi stvarmi. Nenazadnje takih dualizmov ne sprejemajo vse »kulture« (Simmons 1993, 1) oz. bolje rečeno, različni akterji v različnih zgodovinskih in družbenopolitičnih kontekstih lahko artikulirajo pojmovanja narave, ki ne vsebujejo takih dualizmov. To nenazadnje kažejo ravno predmoderne podobe narave in okolja (oz. neba in triade nebo-človek-zemlja) na območju današnje LR Kitajske (prim. Pličanič 2003, 63; Weller 2006).

Veliko manj enotno in konfuzno od razumevanja konstrukcije narave kot epistemološke postavke je med različnimi analitiki opredeljevanje do ontološke konstruiranosti narave.⁴⁴ Vrsta konstruktivistov (in predvsem poststrukturalistov) poudarja, da vsebuje konstrukcija narave posledice za njena fizična 'dejstva' oz. da je narava ontološko kontingenten fenomen. Vse, kar razumemo kot stvarno obstoječe, je namreč konstrukt naših misli, »je artefakt miselnih procesov in zato neločljivo od ljudi« (Simmons 1993, 1). V tem smislu brez človeške ideje o njej tudi ne obstaja nobena divjina (*wilderness*), ki konvencionalno pomeni 'čisto' naravo, nedotaknjeno od človeške roke⁴⁵ (prim. Mlinarič 2004; Weller 2006).

Narava in okolje sta torej (tudi teoretično) izmuzljiva pojma, katerih epistemološka konstrukcija usmerja človeško preoblikovanje in vplivanje na fizično naravo, kar pa obratno zopet vpliva na človeško dožemanje prav te narave oz. okolja. K trditvah nekaterih oblik konstruktivizma in predvsem poststrukturalizma o konstruiranosti narave kot ontološki postavki se bomo vračali skozi celo poglavje. Kot pravi Demeritt (2006), razumevanja in še boljše nerazumevanja epistemološke in ontološke razsežnosti konstrukcije narave namreč »perverzno« vpletajo v svoje diskusije tako t. i. 'klimatski skeptiki', ki ponavadi zanikajo obstoj antropogenega izvora podnebnih sprememb, kot tudi teoretiki družbenih ved, ki v svoji kritiki ontološke

⁴⁴ A tudi tu Demeritt (2002, 779) opozarja: »Razlikovanje med konceptualnimi in materialnimi družbenimi konstrukcijami narave je preliminarno. Jasno je, da so mnoge materialne konstrukcije narave odvisne od konceptualnih konstrukcij narave, ki vodijo načine interakcije ljudi in narave ter transformacijo fizičnega okolja, kar spet obratno vpliva na človeško dožemanje. Zaradi tega je v praksi težko razlikovati med tema dvema načinoma, po katerih je narava družbena konstrukcija. Veliko zagovornikov konstrukcije kot filozofske kritike se zateka k tej metafori zaradi takojšnjega namena razpršitve dualizmov subjekt/objekt in reprezentacija/realnost, ki ju implicira tudi moje preprosto razlikovanje. Ti bi zavrnili vsako branje, ki bi impliciralo, da so njihove trditve o naravi bodisi izključno epistemološke/konceptualne bodisi ontološke/materialne. Za njih je konstrukcionistični govor uporaben ravno zaradi tega, ker zamegli vsako ostro razlikovanje med konceptualnim in materialnim. Kljub temu je to preliminarno razlikovanje med konceptualno in materialno konstrukcijo narave hevristično uporabno, saj osvetli dve pomembni točki spora v debatah o družbeni konstrukciji narave.«

⁴⁵ Narava torej ni nikoli bila tista prva narava, mitična, pristna in nedotaknjena, ki jo opisujejo in varujejo predvsem naravovarstveniki in h kateri je se je možno 'vrniti', temveč od vsega začetka družbena narava.

dimenzije konstrukcije narave le-to povezujejo s trditvijo, da je 'narava' 'le' 'plod naše domišljije'.⁴⁶

V nalogi z izbranim pristopom želimo opozoriti na to, kar Edkinsova (1999) imenuje tehnologizacija/depolitizacija narave, kar v grobem zajema sodobno komodifikacijo ali ublagovljenje narave (Monbiot 2011, govori tudi o monetarizaciji narave) in njeno vključitev v sfero vsakodnevne in/ali mednarodne politike oz. diplomacije (politika kot poklic in družbeni podsistem). Poleg tega t. i. radikalni konstruktivistični pristopi (ki se nam ne zdijo zelo radikalni) opozarjajo, da še vedno prevladujoče sklicevanje na 'objektivne' 'znanstvene' (širša naravoslovna znanost in klimatologija) raziskave in terminologijo v tej sferi izključuje ugotovitve o družbenopolitični konstrukciji podnebnih sprememb, brez katerih pa ne more biti ustreznega mišljenja niti ukrepov glede podnebnih sprememb. Demeritt ugotavlja, da je pogled na podnebne spremembe kot 'okoljski' problem, zvedljiv na znanstveno analizo in brez upoštevanja 'politične ekonomije' podnebnih sprememb, nezadosten (1998, 186–7):

Redukcionistično koncipiranje globalnega segrevanja /v znanosti o podnebnih spremembah/ kot eksogene okoljske sile, ki lahko prizadene človeštvo kot celoto, nagovarja nediferencirane interese globalnega državljanstva. Pri tem izpušča kompleksne, lokalno specifične probleme trajnostnega razvoja, saj jih reducira na eno samo vprašanje kontroliranja globalnih emisij toplogrednih plinov /.../ /P/oudarjanje objektivnega znanstvenega znanja kot osnove za racionalno politično ukrepanje koristi tako znanstvenikom kot politikom. Avtoriteta znanosti nudi legitimnost kontroverznim odločitvam glede javnih politik, medtem ko obet še večje gotovosti zagotavlja denarna sredstva za še več raziskav.

Na takšen pogled se veže tudi 'računovodski' diskurz podnebnih sprememb, ki v 'recept' za njihovo reševanje vključuje preproste računovodske prijeme, kvantifikacijo in določanje cen toplogrednih plinov ter trgovanje z njimi. Do njega in konstrukcije 'strokovnosti' v njem je kritičen Carter (2009), ki se zato v svoji analizi vpraša, kako je računovodstvo kot jezik posla in kapitalizma retorično uporabljeno v kolonizaciji izziva tradicionalni kapitalistični strukturi. Kot ugotavlja že Žižek (2010), so namreč podnebne spremembe velik izziv globalnemu kapitalizmu, ki je tradicionalno jemal okoljske 'vire' ali 'resurse' kot samoumevne. Carter (*ibidem*) se pri tem navezuje na ugotovitve učenca teorije diskurza Connollyja: »U/spah kapitalizma je kolonizacija in akomodacija izzivov in antagonizmov.«

⁴⁶ Za zdaj naj k temu pripomnimo le, da se pristop, ki smo ga izbrali v nalogi, s tem ne strinja, lahko pa pogojno trdi, da je narava 'tudi' plod naše domišljije. Pri tem tudi domišljija ni nekaj, kar bi bilo izvzeto iz družbenega vpisovanja pomenov, narava pa ni izvzeta iz domišljije (primer tega so tudi umetelno oblikovani vrtovi, kot je tisti v Versaju).

S tem smo pri politiki in političnosti podnebnih sprememb (prim. Edkins 1999). Uporaba politično korektnega (kar v kontekstu podnebnih sprememb pomeni ravno 'znanstvenega') jezika politik, deklaracij, mednarodnih pogodb, nacionalnih programov in drugih besedil, ki se ukvarjajo z 'bojem' proti podnebnim spremembam v konvencionalnih nacionalnih in mednarodnih okvirih, namreč bolj ali manj uspešno (re)producira izključujoče in redukcionistične predpostavke in jih s tem, da jih vključuje v običajno politiko (politiko kot poklic), racionalizira, normalizira, naturalizira in s tem po Edkinsonovi pravzaprav depolitizira in tehnologizira.

Naš podvig, ki nagovarja (diskurzivno) konstrukcijo okoljske diplomacije Kitajske, zato ni osredotočen na to, da bi 'vzel' politiko iz nekega konstrukta (narave, podnebnih sprememb, okolja) ali jo 'razkril' in s tem 'osvobodil' 'prave' praktične rešitve in nakazal pot za reševanje podnebnih sprememb. Nasprotno, naša naloga je, da opozorimo na političnost vsakršnega delanja politik podnebnih sprememb, torej vrnitev političnosti v 'znanstven' in drugače korekten ter navidez vključujoč jezik boja proti podnebnim spremembam. Edkinsova (1999, 11) v tem smislu govori o repolitizaciji in s tem razlikuje pojem od pojma politizacija, ki ga uporabljajo Buzan, Waever in de Wild: »Kar oni imenujejo 'spolitiziranost', bi jaz imenovala 'depolitizacija'.«

Podnebne spremembe so namreč domena moči, tudi čisto konkretnih političnih bojov, politike njihovega reševanja in zapisana načela, kot je načelo skupnih a diferenciranih odgovornosti v UNFCCC, pa so del (obenem rezultat in izhodišče) tako epistemologije kot ontologije podnebnih sprememb. (Uspešni) zasnova in implementacija teh politik namreč nista možni brez zavedanja družbenopolitičnega konteksta, ki pa je tudi vedno 'že tam', ga ni moč odstraniti, da bi dobili neko 'čisto' bistvo (narave). Pri tem označevalec 'konstrukcija' (narave itd.) v vsakodnevnem življenju izpustimo brez problema (primerjaj tudi Hackingovo (1999, 35) kritiko 'vseprisotnosti' sintagme 'družbena konstrukcija'), ne moremo pa ga ignorirati v analizi. Tudi Hacking navsezadnje simpatizira z ugotovitvami, da so naše koncepcije, ideje itd. narave konstrukti, kar ima epistemološke posledice. Skrbi ga le domnevno iz tega izhajajoč relativizem, ki enači naravoslovno vednost z vsemi ostalimi 'naracijami' kot eno od možnih enakovrednih 'zgodb' o npr. naravi ter moralni relativizem, ki bi poskušal 'razumeti' tudi na primer holokavst. K temu naj dodamo le, da teoretiki diskurza vidijo relativizem kot 'ne-problem' (prim. Torfing 1999) in se mu izogibajo z določenim poudarjanjem etike. Slednja je, »zanimivo«, pravi Sterling-Folkerjeva (2006b, 163), eksplicitno pomembna raziskovalna tema ravno med pristopi, ki jih lahko štejemo za postpozitivistične, veliko bolj kot med pozitivističnimi.

Raznolikost raziskav in raziskovalcev konstrukcije narave lahko opredelimo tudi po drugih ločnicah, ki pa so prav tako pogosto nejasne.⁴⁷ Tako na primer Demeritt (2002, 769) po zgledu Hackinga v najširšem smislu ločuje dve vrsti »konstrukcionističnega⁴⁸ govora« v družbenih vedah, tj. konstrukcija kot ovržba (*construction-as-refutation*) in konstrukcija kot filozofska kritika (*construction-as-philosophical-critique*). Demeritt ugotavlja, da je prva vrsta, ki se ukvarja predvsem z 'denaturalizacijo' in 'dekonstrukcijo' samoumevnih prepričanj o esencialni naravi stvari, pravzaprav oblika dolge tradicije soočanja resnic (*speaking-truth-to-power*), ki ne izziva ortodoksnih filozofskih stališč pozitivizma in realizma. Druga vrsta je bolj »metafizična« in jo pogosto povezujejo s »heterogenimi, a heterodoksnimi trditvami postmodernizma« v kontekstu njene »nagnjenosti proti določenim filozofskim razumevanjem objektivnosti, resnice in resničnosti ter ideologijo pietete čaščenja znanosti, ki jo le-ta lahko proizvedejo« (Demeritt 2002, 771). Znotraj nje loči fenomenološki konstrukcionizem, sociologijo znanstvenega vedenja (*Sociology of Scientific Knowledge – SSK*), diskurzivni konstrukcionizem in teorijo akterjev in omrežij (*Actor-Network Theory – ANT*), ki so vsi bolj eksplicitno zavezani ponovnemu premisleku o dualizmih, kot so kultura/narava, subjekt/objekt, reprezentacija/realnost. Prav ti dualizmi namreč nudijo konvencionalne filozofske temelje za razlikovanje 'resničnih' pojmovanj narave od 'napačnih' (*ibidem*, 767).

Kot smo že povedali, se v nalogi navezujemo na teorijo diskurza, za katero lahko ugotovimo, da se poistoveti z nekaterimi in zavrača druge elemente navedenih teorij v tabeli 3. 1. Glede na spodnje splošne opredelitve sovпада v prvi vrsti z diskurzivnim konstrukcionizmom in poudarja t. i. poststrukturalistični⁴⁹ zasuk. Slednjemu v svoji kritični obravnavi 'družbene narave' in razmerja narava/družba implicitno dajeta prednost tudi Braun in Wainwright (2001, 51) ter zapišeta nekatere koristne razjasnitve takšnega pristopa, ki jih upoštevamo tudi v nalogi. Poleg navezave

⁴⁷ S konstrukcijo narave in še bolj okolja se ukvarja tudi politična ekologija, ki se postavlja na križišče biološko, kulturno in politično kompleksne »človeške družbe« ter vedno bolj »humanizirane narave« (Greenberg in Park 1994, 1). S tem se obenem postavlja na križišče mnogih disciplin, a ostaja odločna glede pomembnosti od človeka vsaj delno samostojnih bioloških struktur: »Narava in družba sta obe družbeno konstruirani do bistvenih stopenj, vendar sta obe do neke mere določeni s tem, kar lahko razlagamo kot sistemu podobne omejitve, ki niso ne namerni ne nespremenljivi proizvodi človeške namenske dejavnosti. Politična ekonomija je kot polje težila k redukciji vsega na družbeno konstrukcijo in s tem očitno zanemarjala vse, kar ni človeško. To je vodilo v oženje potenciala Marksove bolj fleksibilne dialektike in v resne analitske pomanjkljivosti. Politična ekologija razširja ekološke koncepte, da bi odgovorila tej vključitvi kulturne in politične aktivnosti v analizo ekosistemov, ki so bistveno, a ne vedno v celoti, družbeno konstruirani« (*ibidem*).

⁴⁸ Demeritt (2002, 768) po zgledu Hackinga imenuje različice »konstrukcionističnega govora« znotraj družbenih ved 'konstrukcionizem', da bi jih ločil od veliko daljše tradicije 'konstruktivizma' znotraj filozofije (matematike). V nalogi se sicer z brez dvoma relevantno različnostjo in primernostjo posameznih poimenovanj ne ukvarjamo in uporabljamo oba izraza kot sopomenki. Izraz konstrukcionizem sicer zapisujemo, ko se nanašamo na konkretno delo Demeritta oz. Hackinga, sicer pa uporabljamo bolj razširjen izraz konstruktivizem.

⁴⁹ Med t. i. poststrukturalisti, kot jih označujejo filozofija družbenih ved in tudi teorije mednarodnih odnosov, sicer prevladuje to, da se tej oznaki, pogosto skupaj z oznako 'postmoderno', upirajo, se od nje distancirajo oz. jo diskvalificirajo (npr. Campbell 1998, 192–3; Braun in Wainwright 2001, 42; Doty v Brglez 2008, 172).

na intelektualno zapuščino prepoznavnih avtorjev, kot sta Foucault in Derrida, avtorja kot zagovornika poststrukturalizma v zadevah narave in okolja navajata Escobarja in Harawayevo, ki ju Demeritt bolj ohlapno razporeja v diskurzivni konstrukcionizem (Harawayevo sicer na drugem mestu Braun in Castree (1998) uvrščata tudi v 'znanstvene študije' in SSK).

Tabela 3. 1: Teorije družbene konstrukcije narave

	Filozofski konstruktivizem in konstrukcionizem	Konstrukcionizem kot ovržba znotraj družbenih ved	Fenomenološki	SSK	Diskurzivni	ANT
Kaj je konstruirano?	Koncepti, jezikovne kategorije, abstraktno matematične entitete čiste misli	Napačne ideje in ideologije narave	Družbeni in okoljski problemi, narava	Znanstveno vedenje in naravni pojavi	Koncepti narave; v nekaterih različicah tudi materialne manifestacije narave	Kvazioobjekti, materialni in tehnični semiotični objekti
Kako?	Konceptualno prek dokaza ali čiste misli	Različno, a pogosto prek vpliva hegemonске moči	Intersubjektivno, prek dajanja izjav	Pogajanja med znanstvenimi akterji	Prek jezika in diskurza	Prek praktične artikulacije heterogenosti človeških in nečloveških akterjev
Metafizika	Nominalistična, skeptična o obstoju neopaženih ali 'neopazljivih' (<i>unobserved or unobservable</i>) entitet in metafizičnega	Podpira metafizično idejo reference in stališča, da so koncepti narave lahko testirani empirično z referenco na to, kako narava pravzaprav je	Agnostična do resnice konceptov narave in do obstoja naravnih fenomenov, a realistična o družbi ter družbenih akterjih	Različni pristopi do resnice in realnosti narave, od fenomenološkega agnosticizma do neokantovskega ontološkega idealizma. Realistična do družbe in družbenih akterjev	Različno, večinoma nominalistična: skeptična do absolutne ontološke distinkcije med reprezentacijo in realnostjo, naravo in družbo; kritična do metafizične reference	Kritična do metafizične reference; vidi naravo in družbo kot rezultat heterogenih procesov in ne kot izhodišče za razlago teh procesov
Glavni zagovorniki	Hacking	Različni	Hannigan, Spector in Kitsue	Woolgar	Butler, Escobar, Haraway	Latour

Vir: Demeritt (2002, 770)

3.1.1 Politika in politično narave ter okoljska diplomacija

Na začetku poststrukturalističnega pristopa k naravi oz. k politiki in političnemu⁵⁰ ter po Edkinsovi (1999) problematični depolitizaciji/tehnologizaciji narave (politika narave se nanaša na to, kar konvencionalno razumemo kot 'zeleno' in/ali okoljsko politiko: pojav zelenih političnih strank, mednarodno varstvo okolja, nacionalne okoljske politike, nacionalni program za podnebne spremembe, medvladne in nevladne okoljske organizacije, mednarodni sporazumi glede trajnostnega razvoja itd.) je prepričanje, da je prav stvar, ki je razumljena kot objekt okoljskih študij in nacionalnih ali mednarodnih okoljskih programov in strategij, tj. 'narava', učinek moči. Kar šteje za naravo v okoljskih konfliktih je namreč zaznamovano s temeljno odprtostjo ali neodločljivostjo (*undecidability*) in zato zahteva kritično analizo tega, kako so stabilizacija, normalizacija ter tudi institucionalizacija/sedimentacija katere koli posamezne konceptualizacije narave bile dosežene (narava kot politično). Pri tem je lahko problematično tudi poudarjanje okoljske etike, ki določa človekov odnos *do* narave, a spregleda kulturno politiko narave (Braun in Wainwright 2001, 42).

Za tak vidik je pomemben argument po zgledu Harawayeve (*ibidem*), da 'gozd', 'narava', 'okolje' ali v našem primeru 'podnebne spremembe' ne morejo obstajati pred svojo konstrukcijo (*cannot preexist its construction*) oz. da se pojavljajo prek zgodovinsko specifičnih diskurzivnih praks. Vendar to ne pomeni ujemanja s specifičnim razumevanjem t. i. močnega konstruktivizma (*strong constructivism*), ki ga omenja Demeritt in ki pravi, da je jezik pred svetom in proizvaja svet (*precedes and produces the world*) ter zanika kakršno koli vlogo pri konstrukciji vednosti samemu materialnemu svetu (Braun in Wainwright 2001, 41), kar lahko vodi do zdrsa v ontološki idealizem. Ko namreč govorimo o realnosti in o 'resnici' o svetu, moramo upoštevati, da ta resnica ni nekaj samoumevnega, temveč je učinek praks signifikacije (dajanja pomena), vključno s samim razlikovanjem med naravo in družbo. Torej govor o 'resnici' kot o diskurzivnem učinku ne pomeni zaničanja materialnosti sveta, temveč vztrajanje pri prepričanju, da ni načina, kako govoriti o tej realnosti pred vstopom te 'realnosti' v diskurz, tj. brez besed in konceptov: »Bodite pozorni, da tu ne postavljamo 'realnost' v narekovaje, ker bi bili ambivalentni glede obstoja

⁵⁰ Naj ponovno na kratko opomnimo na pomembno razlikovanje med politiko (*politics*) in političnim (*political*). Politično, na kratko, vključuje odločanje na neodločljivem (*undecideble*) terenu in je zato sočasno subverzivna in konstitutivna dimenzija družbenega. Ali, kot pravi Lefort (Edkins 1999, 2), se politično ukvarja s konstitucijo družbenega prostora, oblike družbe. Politika (ali tudi politično v ožjem pomenu) se nanaša na institucionalni red države, ki nudi primarni teren za boje med hegemonskimi agenti. To je tisto, kar konvencionalno razumemo kot politiko: volitve, politične stranke, dejanja vlad, državni aparat, mednarodne pogodbe, diplomacija, vojne, mednarodne institucije, kot je OZN, itd. (*ibidem*). Pri tem je to, kar naj šteje za politiko, del političnega, saj je to političen proces in ne nekaj danega, naravnega, temveč rezultat tekmovanja; je ideološko in kontingentno glede na partikularno organizacijo družbenega reda. Politično se tako nanaša na okvir referenc, znotraj katerih dejanja, dogodki in drugi pojavi med drugim sploh dobijo politični status (tj. status domene politike).

'realnega sveta' – bodite prepričani, mi verjamemo v realnost! – ampak, ker ni nobenega nedolžnega, preddiskurzivnega metajezika, ki bi ga lahko uporabljali za opis te 'realnosti'« (*ibidem*).

Poleg tega agnostičen odnos do resnice, ki ga ima Harawayeva, ne smemo zamenjati z relativizmom, ki vidi vsa znanja/vednosti kot nekako 'enake' (Braun in Castree 1998, 28). Realnost namreč ni subjektivna konstrukcija, temveč 'strjevanje načinov interakcije', ki zahtevajo gost razpored teles, artifaktov, mnenj, kolektivov itd. Torej realnost je materialna in trdna, ampak učinki, sedimentirani iz tehnologij opazovanja/reprezentacije, so radikalno kontingentni v smislu, da bi (in so) drugi semiotično-materialno-tehnični procesi opazovanja proizvedli precej drugačne živeče svetove. Na tem delu se Harawayeva dotika SSK, kar v nalogi zgolj omenjamo v kontekstu mišljenja znanstvene konstrukcije narave (diskurz podnebnih sprememb IPCC, iz katerega avtoritete črpa tudi LR Kitajska, je prevladujoče 'znanstven' in depolitiziran v okviru 'vede' klimatologije in še bolj v t. i. zeleni politiki; Demeritt 1998) in družbene konstrukcije znanosti, ki ju problematizacija naše teme in že sam izbor nepozitivističnih pristopov vsekakor vključuje.⁵¹

Opominjanje na politično in poizvedovanje o političnem (znanosti) zgornjih avtorjev poleg Derridaja (npr. Braun in Wainwright 2001) v veliki meri navaja Foucaultovo⁵² znano in vplivno teoretiziranje prepletenosti ali kar izenačenosti moči in vednosti/znanja (*power/knowledge*). Foucault med drugim organizira svoje delo okrog t. i. treh osi genealogije (Edkins 1999). Prva je os resnice, kjer so subjekti znanja proizvedeni v 'znanostih', druga je os moči, kjer so vzorci normalizacije ali discipliniranja proizvedeni prek delovanja subjektov v razmerju do drugih (*through subjects' acting on others*) v 'delitvenih praksah' (*dividing practices*), tretja je os etike. Kot pravi Edkinsova (1999, 11–2), se v tem pojavljata dva aspekta tehnologizacije ali depolitizacije. Prvi, iz osi resnice, je Foucaultov pojem 'režimov resnice' in to, kar vidi kot vlogo znanosti in tehnologije v modernih epistemih. Za Foucaulta je 'resnica' krožno povezana z močjo,

⁵¹ V nalogi pa z izbranim pristopom ne nameravamo razvrednotiti znanstvenega poizvedovanja (kot napačno predlagajo nekatere kritike takšnih pristopov). Harawayeva (in zagovorniki SSK) se trudijo preurediti 'zgodbe', ki jih govorimo o znanosti, pogosto iz eksplicitno političnih razlogov. Če vztrajamo na filozofiji znanosti, ki trdi, da se znanost dogaja v sferi, ki je hermetično zaprta od 'onesnažujočih' vplivov družbe, namreč ne vidimo, kako znanost nujno in vedno gradi svoje znanje/vedenje prek družbenih sredstev. Stvar je v tem, da upoštevamo, *kako* je to pomembno (*ibidem*). Znanstvena objektivnost, ki je ključni del konvencionalne filozofije znanosti, je pobeg od materialnosti produkcije vednosti (opazovanja nikoli ne morejo biti neodvisna od opazovalca) in torej briše zgodovino iz reprezentacij. V nasprotju s tem Harawayeva (*ibidem*) po zgledu Hardingove predlaga t. i. močno objektivnost, ki sprejema odgovornost za načine, kako so naše prakse proizvodnje znanja situirane v določenih zgodovinskih in družbenoprostorskih kontekstih, in priznava našo odgovornost za načine, kako znanje odseva svoje pogoje omogočanja (*enabling conditions*), namesto da se jim odpoveduje.

⁵² Na Foucaulta se pogosto sklicujeta tudi Laclau in Mouffejeva (1987), a se v svojem delu po naše upravičeno odmakneta od njegove ločitve med diskurzivnim in zunajdiskurzivnim področjem. To je za Laclau in Mouffejevo odveč oz. »nekonistentno« (*ibidem*, 90–1) in med drugim poudarjata, da je tudi po Foucaultu »nediskurzivne sklope, institucije, tehnike, organizacije produkcije itn. /.../ mogoče dojeti le kot diskurzivne artikulacije.«

moč in vednost/znanje sta medsebojno konstitutivna. Ko se za produkcijo resnice trdi, da je to iskanje objektivnega 'znanja', je s tem depolitizirana. V naši družbi je produkcija resnice osredotočena na »obliko znanstvenega diskurza in na institucije, ki ga producirajo« (Foucault v Edkins *ibidem*).

Po Edkinsovi (*ibidem*) je politika resnice v zahodnih kapitalističnih družbah vodila v hegemonijo 'znanstvenih' oblik resnice; znanstven diskurz je prevladujoča oblika politične prakse. Drugi aspekt tehnologizacije, na osi moči, prihaja iz pojma delitvenih praks. Foucault na primeru zapora argumentira, da ima poleg kazni zapor tehnodisciplinski aspekt, ki deluje prek nadzora, izolacije, delovnih programov in ponujanja remisije v zameno za uboganje/pristajanje (*compliance*). Tudi to je proces, ki depolitizira in nadzoruje ter proizvaja distinktivni subjekt (delinkventa) in tehnike proizvodnje vednosti o tem subjektu (disciplina kriminologije). To je iskanje reda, discipline in regulacije, pri čemer je neuspeh zaporov v njihovem domnevnem cilju rehabilitacije pravzaprav uspeh: »Ta uspeh počiva na načinu, na katerega s kriminalizacijo depolitizirajo: politične sile določenih dejanj – na primer oblik protesta ali disidentstva– so odstranjene« (*ibidem*).

Način, kako repolitizirati 'politično dejanje', bi bil, da prekinemo diskurz, da izzovemo to, kar je bilo prek diskurzivnih praks konstituirano kot normalen, naraven in sprejet način nadaljevanja stvari (*carrying on*). Ukvarjanje z delitvenimi praksami najdemo tudi v delu Derridaja o tem, kako so moč, sila in nasilje implicirani, a zastrti, prikriti. Derrida ugotavlja, da se zahodna metafizika, tj. metafizika prisotnosti ali logocentrizem, zanaša na procese diferenciacije prek hierarhičnih binarnosti ali opozicij. Pri tem pokaže, da so v teh parih opozicij, kot so pisni/govorjeni, prisotnost/odsotnost, moški/ženska, konstitutiven/performativen, prvi termini vedno zaznamovani s sledmi drugega, ki je oboje, 'preložen' – *deferred* in 'diferenciran' – *differed* (znan derridajevski pojem *différences* ali razlôke; Brglez 2008, 174). Drugi je konstitutivna zunanost prvega – 'zunanost', ki je tudi znotraj, potrebna je za konstitucijo 'esence'. Vendar stabilnost tega procesa ni zagotovljena in vsebuje v sebi možnost dekonstrukcije. Te hierarhične opozicije, inherentne v logocentrizmu, imajo politične implikacije. Uteleshajo namreč silo ali nasilje 'ustanovitvenega trenutka', ki ga podrobneje obravnavamo pri konstituciji širšega družbenega reda, a je enako uporaben tudi za opominjanje na politično narave in že omenjenih dualizmov, vezanih na njo (družba/narava itd.). Še več, v funkciji pozabljanja političnosti ustanovitvenega momenta družbenega reda (ali tudi v šivanju razpoke, razkrite v dislokaciji po Laclau, ali v prikrivanju inherentno antagonistične narave vseh poskusov 'družbe' oz. vseh nemogočih poskusov konstituiranja smiselne družbene realnosti s prikritjem travmatičnega 'realnega' po Žižku) bomo v nadaljevanju obravnavali produkcije in reprodukcije prevladujočih

reprezentacij narave v različnih temporalno-prostorskih koordinatah. Za Žižka je pri tem vloga t. i. glavnega označevalca ključna za podajanje avtoritarne oblike diskurza in tega, kako zajame našo željo (*desire*). Konstitucija subjekta in konstitucija družbenega ali simbolnega reda se dogajata sočasno, prek intervencije glavnega označevalca, ki zmoti simbolno polje takrat, ko ga začasno ustanavlja. Glavni označevalec predstavlja in prikriva primanjkljaj, manko (*lack*), praznino, okrog katere je konstituiran simbolni red. Tudi subjekt je konstituiran okrog izvirnega primanjkljaja (*primordial lack*), interpelacija v simbolni red omogoča subjektu 'pozabljanje' travmatičnega primanjkljaja (*lack*) v sprejemanju simbolnega. To je funkcija ideološkega – omogočiti družbeno realnost kot pobeg od realnega. Družbeni red (in tudi politika po Edkinsovi) briše sledi svoje lastne nemožnosti, je naturaliziran, depolitiziran (Edkins 1999).

Zato so za proučevalca teorije diskurza in psihoanalize Stravakakisa, za katerega je skoraj samoumevna epistemološka konstrukcija narave in podnebnih sprememb, so tako analitično relevantni predvsem trenutki soočanja z realnim narave (oz. z Realnim⁵³ narave v lacanovskem smislu), ki delujejo kot dejavnik dislokacije: »Če je realno nad našimi simbolnimi sredstvi reprezentacije, potem niti naše družbeno obnašanje niti naša analiza ne moreta temeljiti na pozitivni simbolizaciji tega realnega. Kar trdimo tukaj, je, da lahko izkusimo kavzalnost tega realnega prek dislokacije naših družbenih konstrukcij. Čeprav realno ni dojemljivo *per se*, lahko postane fokus naše analize neuspeh, dojeti ga (ki se razkrije v trenutku dislokacije). Ta neuspeh je produktiven neuspeh; njegovo upravljanje vodi v konstrukcije novih simbolizacij. To se ne da aplicirati le na realno narave, temveč na vse modalnosti našega srečevanja z realnim« (2000, 116).

Z izbranim pristopom k nalogi ne moremo niti mimo razmišljanja o mejah človekovega telesa in narave ene najbolj znanih poststrukturalističnih (in/ali feminističnih ter *queer*) avtoric Judith Butler v delu *Bodies that Matter*. Pri tem že besedna igra v angleškem naslovu otežuje njegov prevod v slovenščino, a zgovorno zajame njen pristop. Kako narava oz. človeško telo postane pomembno oz. dobi pomen in kako se narava oz. človeško telo materializira, so medsebojno povezana vprašanja, ki so vsebovana v angleškem *comes to matter* in ki si jih zastavi Butlerjeva.

V knjigi Butlerjeva izdela teorijo performativnosti, ki je ključna za omenjeni poststrukturalistični zasuk (radikalizacija konstruktivizma, prim. Hobson v Brglez 2008, 176) tudi v mednarodnih odnosih (Debrix 2004) in je verjetno soodgovorna za nekaj tistega 'nelagodja', ki ga, kot zapiše Brglez (2008, 231), (ne)upravičeno v teorije mednarodnih odnosov prinašajo poststrukturalistični in postmodernistični pristopi.

⁵³ Več o tem gl. med drugim Torfing (1999) in Stavrakakis (2000, 2007).

Performativnost v vprašanju akterjev in moči pomeni: »Ni moči, tolmačene /*costrued*/ kot subjekt, ki deluje /*acts*/, temveč le /.../ reiterirano delovanje /*acting*/, ki je moč v svoji vztrajnosti in nestabilnosti. To ni toliko eno dejanje /*an act*/, posamezno in namerno /kot je to stvaritev ali definicija s strani državnih uradnikov/, kot nekus moči in diskurza, ki ponavlja in oponaša diskurzivne geste moči« (Butler v Campbell 1998, 224).

Seveda ima to posledice za našo nalogo, ki kot vire reprezentacij navaja večinoma nosilce politične oblasti, diplomate, uradnike in drugo 'elito' (LR Kitajske, mednarodnih organizacij itd.). Vendar gre za pomembno dimenzijo, tj. »institucionalni red držav, ki nudi primarni teren za boj med hegemonskimi agenti, ki težijo k pozicioniranju samega sebe na mesto, od koder lahko 'govorijo v imenu družbe'« (Easton v Torfing 1999, 304), zato lahko sklepamo, da bomo na teh uglednih pozicijah moči najbolj zagotovo našli presek »moči in diskurza/-ov«, ki segajo od tistih bolj sedimentiranih (kot so sicer prav tako potencialno nestabilni in spremenljivi, a že utrjeni in zato lahko označeni kot 'strukture', npr. modernizacija in državna suverenost) do najbolj trenutnih (ki nastajajo na primer v kontekstu interpretacije nepredvidenih dogodkov, kot je to bil pojav t. i. danskega teksta⁵⁴ na konferenci COP15). Vsi so namreč del procesov zunanje politike (Zunanje politike in zunanje politike, kot ju razume Campbell 1998, 69–71), diplomatske kulture, identitete LR Kitajske,⁵⁵ mednarodnih institucij, znanosti, narave in klimatskih sprememb. To pa sovпада z naslovom pričujoče naloge.

Iz do sedaj povedanega je še bolj razvidna problematična 'naravnost' narave — da je nekaj naravno, del naravnih zakonov, tudi da nekaj 'tako pač je', da je znanstveno dokazano, vse to nosi moč in avtoriteto svoje pravilnosti, avtoritarnosti, superiornosti in sicer na domnevno nepolitičen način (tj. v govoru običajnih politikov domnevno ni strankarsko, ni ideološko, ni zaradi pridobivanja glasov volivcev ali izvršne moči, temveč je univerzalno pravilno, 'dokazano', podprto s 'trdnimi' 'znanstvenimi' 'dejstvi'). Ironično torej vstop znanstvenega govora v domeno politike, teme o katerih govori, depolitizira, saj postanejo del politike in s tem 'normalnega' družbenega podsistema. To velja toliko bolj za teme narave, okolja in v sodobnosti podnebnih sprememb. Na križišču političnega narave in politike leži prav okoljska diplomacija (pisana tako z

⁵⁴ 'Danski tekst' je bil osnutek mednarodnega podnebnega sporazuma, ki so ga pripravljali danski diplomati in ga pokazali še nekaterim predstavnikom iz razvitih držav, brez sodelovanja in vednosti ostalih predstavnikov. Ko jim je 'ušel' in se nepričakovano pojavil v spletni različici časnika *Guardian*, je to povzročilo veliko razburjenje in zastoj nadaljnjih pogajanj. Sam šef COP15 De Boer je ta dogodek označil kot ključnega krivca za neuspeh konference (Vidal 2010).

⁵⁵ LR Kitajska torej tu pomeni identiteto, ki svoje materialne in simbolne meje vzpostavlja v strukturi samoumevnosti suverenosti nacionalnih držav, ki so prominenti v disciplini oz. diskurzih mednarodnih odnosov, in ne zagovarjanje analogije antropomorfizma individualnih držav, ki so materialni substrati delovanja (*agency*). Glej tudi Campbellovo (1998, 221) kritiko konstruktivista Alexandra Wendta.

malo kot z veliko začetnico), ki torej s svojimi praksami še enkrat depolitizira že tako 'naravno' razumljeno naravo in tudi konvencionalno gledano bolj antropocentrični pojem okolja.

Naravnost narave in njen vstop v politiko sta torej potrebna ponovnega premisleka. Če zanemarimo ožje znanstveno (konstruiranje narave v pomanjkljivem procesu znanstvenega raziskovanja in znanstvenikov znotraj naravoslovnih znanosti, ki se mu posveča med drugim SSK) in se usmerimo na širšo vsakodnevno politiko in političnost koncipiranja narave (ki pa se v sekularnih družbah navezuje na 'znanstvena dejstva' in 'tehnične' ter 'tehnološke' rešitve), bomo torej na samo idejo človeških (tudi znanstvenih) interakcij z naravo gledali kot na vedno že vnaprej določeno na določen (kulturni) način razumevanja narave. Poleg tega je kontinuirano rekonstruiranje narave prek družbenih praks vedno del kulturnih procesov, saj je dejavnost mogoča le prek kulturnih praks vedenja in reprezentiranja. Kar se šteje za naravo, se pojavi v diskurzivnih praksah in prek njih, zato je narava kulturni artefakt tudi pri medsebojnem spodbujanju med družbenimi praksami v zagovor 'naravi' (Cronon v Braun in Wainwright 2001, 46). Kot bomo pokazali v analizi diskurza okoljske diplomacije, je narava ves čas raziskovana, 'kartografirana', kulturno razporejana, v njenem imenu se govori, se jo zastopa itd. s strani okoljevarstvenikov, klimatologov, politikov, medijev, poklicnih diplomatov, najbolj očitno odkar je vstopila v domeno javnosti kot 'okoljski problem' in 'grožnja podnebnih sprememb'.

Preden se lotimo konkretnih besedilnih analiz v petem poglavju, menimo, da si definicija podnebnih sprememb, na katere se ves čas sklicujemo, zasluži izpis svoje konvencionalne opisne oblike (Markandya in drugi 2001, 37). To je obenem reprezentativni dominantni diskurz podnebnih sprememb, ki v svojem poskusu objektivnega opisa kljub temu nakazuje na nevarnost, grožnjo človeku (npr. uporaba besed 'problemi', 'blaženje' in 'prilagajanje' ter 'učinki' na zdravje itd.):

Podnebne spremembe so postale eno najpomembnejših področij raziskovanja v polju okolja. Učinek človeških emisij toplogrednih plinov na, na primer, podnebje je subjekt mnogih raziskav, predvsem s strani IPCC. Koncept je splošno znan kot globalno segrevanje ali učinek tople grede, čeprav je v zadnjih letih koncept 'podnebne spremembe' nadomestil te termine zaradi raznolikosti učinkov. Toplogredni plini zadržujejo toploto in vodijo v spremembe globalnih povprečnih temperatur. Vendar se v različnih državah temperatura lahko dviga ali spušča v odvisnosti od lokacije, kar vodi k spremembam vremenskih vzorcev. Učinki podnebnih sprememb vključujejo: potencialne dvige morske gladine; spremembe vremenskih vzorcev, vključno z El Ninom; povečanje pojavnosti ekstremnih vremenskih stanj; dezertifikacijo in učinke na človekovo zdravje /.../ Potencialni odzivi politik vključujejo politike blaženja in prilagajanja za zmanjšanje učinkov podnebnih sprememb ali prek zmanjševanja izpustov ali prek sprememb v obnašanju ali vzorcih vladne porabe kot odgovor na probleme, ki jih povzročajo podnebne spremembe /.../ Kot odziv na probleme, ki jih predstavljajo podnebne spremembe, je bil ustanovljen mednarodni okoljski sporazum, Kjotski protokol, pod okriljem FCCC. Ta dogovor tlakuje pot za politike blaženja in prilagajanja, vključno s trgovanjem z

emisijami, mehanizmom čistega razvoja (CDM – clean development mechanism) in skupno implementacijo. Kjotski protokol /.../ določa ciljne ravni izpustov toplogrednih plinov za države in regije.

Podnebne spremembe se bodo po pričakovanjih odvijale v dolgem časovnem obdobju, kar vodi teme medgeneracijske pravičnosti v formulaciji politik. Zato je to pomembna tema za trajnostnost (sustainability) in trajnostni razvoj. Debatira se tudi o distribuciji učinkov, saj se revnejše države težje prilagajajo učinkom podnebnih sprememb.

UNFCCC (1992, 3) pa za lastne potrebe na kratko definira 'škodljive' učinke podnebnih sprememb in podnebne spremembe:

'Škodljivi učinki podnebnih sprememb' so spremembe v fizičnem okolju ali bioti, ki izvirajo iz podnebnih sprememb, ki imajo bistvene škodljive učinke na sestavo, odpornost ali produktivnost naravnih in upravljanih ekosistemov ali na delovanje družbenoekonomskih sistemov ali na človeško zdravje in blaginjo. /.../ 'Podnebne spremembe' pomenijo spremembe podnebja, ki jih posredno ali neposredno pripisujemo človeški dejavnosti, ki spreminja sestavo globalne atmosfere in ki je poleg naravne podnebne variabilnosti opazna v primerjalnih časovnih obdobjih.

Pri tem naj opozorimo, da taka formulacija govori s pozicije avtoritete, 'ki ve', in ve, kaj je dobro za 'ekosisteme', kljub temu da je neizbežno antropocentrična. Ekologija, varstvo okolja in biološke raznoličnosti ter podobne 'zelene' težnje ljudi namreč seveda izvirajo iz lastnih konzervacijskih vzgibov (npr. zaradi strahu pred lastno minljivostjo), ki jo pripisujejo tudi 'ekosistemom', živalskim in rastlinskim vrstam itd. Pri tem lahko rečemo, da je 'morda' Zemlji kot planetu med planeti 'vseeno', kakšna bo njegova sestava plinov, mineralov itd., ki v določenih razmerjih omogočajo materialno oz. človeško življenje na Zemlji. Da so se ta razmerja v tisočletjih ves čas spreminjala, je jasno tudi človeku. Še enkrat se pokaže, da so 'zelene' konzervacijske politike vrhunška družbena in politična tema. Da ekološka vprašanja, med njimi tudi 'grožnja' podnebnih sprememb, zahtevajo »izbiro in odločitve o tem, kaj proizvajati, kaj konzumirati, na katero energijo se zanašati, kar na koncu zadeva ravno način življenja ljudi; kot taka ne le da niso zgolj tehnična, temveč so eminentno politična v najbolj radikalnem pomenu, da vključujejo temeljne družbene izbire«, meni tudi Žižek (2009, 25). Koteyko (et al.) pa izpostavi, da je »besednjak razprav o podnebnih spremembah preoblikoval način, kako mislimo svoj življenjski slog (izrazi kot je naša 'ogljčna dieta' itd.) v razprave o morali (okrog naše 'ogljčne krivde')« (Arvanitakis in Bordell 2010, 59).

Tema podnebnih sprememb je torej obširna, kompleksna in zahtevna, zato ni čudno, da je kompleksen in zahteven tudi način za soočanje z njihovimi (domnevnimi) izzivi. Razprave tako vključujejo veliko deležnikov in se poleg zgoraj naštetih vrtijo še okrog številnih tem, kot so vrednotenje in določanje cen stvarim, za katere se je zdelo, da to ni mogoče (izpusti CO₂, čist

zrak, cena sekanja gozda proti njegovi vrednosti kot poniru CO₂, proizvajalcu kisika in viru estetskega užitka, cena travnika proti njegovi kulturni preureditvi v njivo itd.), gospodarskih posledic zmanjšanja izpustov ogljikovega dioksida, okoljskih posledic popolnega neukrepanja, t. i. zelenih in/ali alternativnih in/ali obnovljivih virov energije, razmerja med tveganjem in koristmi jedrske energije (*ibidem*; Monbiot 2011). Ne čudi, da je pogosto govor o 'zeleni' revoluciji.

T. i. mednarodna skupnost si je za osrednji način pristopa k preprečevanju (oz. k blaženju in omejevanju) negativnih posledic podnebnih sprememb izbrala mednarodne konference z najširšim krogom udeležencev, ki so pogodbeniki UNFCCC. Njihova 'učinkovitost' je v sodobnosti postala predmet mnogih razprav in kritik, tako glede oblike okoljske diplomacije (mednarodne konference) kot njihove 'moči', predvsem po tem, ko je kongres ZDA zavrnil ratifikacijo Kjotskega protokola, ki polaga osnovni načrt obveznega omejevanja izpustov CO₂ do leta 2012, in zato, ker je LR Kitajska, ki je pred kratkim postala največja onesnaževalka s CO₂ na svetu, iz tega protokola kot 'država v razvoju' praktično izvzeta. Zgovorno je tudi različno poimenovanje COP15 ob njenem zaključku. 'Flophenagen' in 'Nopenhagen' sta samo dve od imen, ki govorita o 'propadu' mednarodnih pogajanj, ki bi morala biti eden najpomembnejših dogodkov za človeštvo zadnjih let, za katerega je po eni od interpretacij 'kriva' ravno LR Kitajska (več o tem v petem poglavju).

Tema okoljske diplomacije je tako aktualna, še posebej na presečišču identitete LR Kitajske in t. i. mednarodne skupnosti, ter za nas pomemben vir reprezentacij sodobne politike in političnosti narave, ki tu nastopa kot 'podnebne spremembe', 'ogrevanje ozračja' ter s tem tudi eksplicitno vključuje človeško komponento (antropogeni izvor podnebnih sprememb) in tako vedno znova riše meje človek/narava, narava/družba itd.

Do zdaj smo že navajali Campbella (1998) in njegovo reinterpretacijo zunanje politike oz. uvedbo razlikovanja med zunanjo in Zunanjo politiko, ki smo jo v drugem poglavju prenesli na diplomacijo/Diplomacijo. Pri tem smo že omenili, da je bil cesar pravzaprav vrhunski diplomat in v holističnem, organsko povezanem družbeno-naravnem svetu tudi vrhunski in prvi diplomat okoljske diplomacije. Ob upoštevanju do sedaj napisanega na tej točki lahko podobno naredimo tudi za okoljsko diplomacijo. V nalogi torej po zgledu Campbella (1998, 8) predpostavljamo, da je identiteta LR Kitajske performativno konstituirana in da je okoljska diplomacija LR Kitajske politična praksa, ki igra vlogo v konstituciji, produkciji in ohranjanju te identitete. To zelo jasno pokaže antropocentrični pojem okolja (v kitajščini *huanjing*, varstvo okolja pa *huanjing baohu*), ki je nekaj, kar je okoli človeka/družbe, torej 'zunanje', in za njegov nadzor, discipliniranje pa tudi komunikacijo z njim rabimo diskurzivne strategije. To je še bolj jasno v kitajski besedi za okolje, ki je sestavljena iz pismenke *huan*, ki pomeni obroč in obkoliti/obkrožiti, ter *jing*, ki pomeni mejo

(tudi v besedi za državno mejo, *guojing*) ter področje/mesto/teritorij in tudi situacijo/okolščino. Če ponovimo, konstitucija identitete se dosega ravno prek vpisovanja mej, ki služijo za razmejevanje 'notranjosti' od 'zunanosti', 'jaza' od 'drugega', 'domače' od 'tujega' in, vsaj v modernem svetu, tudi 'naravno' od 'družbenega' in, naj dodamo, tudi 'jaz' in 'mi' od 'okolja'. Če spet parafraziramo in ponovimo to, kar smo trdili za diplomacijo/Diplomacijo, lahko Okoljsko Diplomacijo/okoljsko diplomacijo⁵⁶ opredelimo kot določeno politično prakso mediacije partikularizma in univerzalizma, ki je konstitutivna tako za partikularno kot za univerzalno oz. za njuno nenehno medsebojno prepletanje v različnih individualnih in skupnostnih identitetah (torej konstitutivno za katero koli mednarodno/svetovno/globalno skupnost/sistem/družbo in za posamezne politične skupnosti (*polities*), v okoljski diplomaciji pa še bolj izrazito za narave in družbe itd.). Kot pravita Jönsson in Hall (2005, 37), namreč vsaka kombinacija univerzalizma in partikularizma – bodisi utemeljena v pogodbi ali, bolj pogosto, v stalnem procesu pogajanja – predstavlja diferenciacijo političnega prostora. Vsaka resolucija določa, pogosto implicitno, kdo smo 'mi' in katere kompetence 'mi' imamo (univerzalizem) ter kdo sem 'jaz' in katere kompetence imam 'jaz' (partikularizem) (*ibidem*). K temu smo dodali, da vsaka resolucija določa tudi svojo konstitutivno mejo, negativnost, 'druge', sovražnike ali vsaj grožnjo in nevarnost, pri čemer so nasprotniki implicitni (ena od ras, razredov, narodov, držav, skupine držav, totalitarni režimi, nedemokratski režimi, imperializem; podnebne spremembe, ekološka katastrofa; t. i. klimatski skeptiki, države, ki nasprotujejo transferju t. i. zelene tehnologije v države v razvoju, nasprotniki pravno zavezujočega klimatskega sporazuma itd.).

S tem v mislih bomo v nadaljevanju naloge na kratko predstavili sedimentirane podobe narave in logike naravnega, ki so v kitajski zgodovini reprezentacij vedno del človeškega, družbenega, politike in političnega. Nadaljevanje poglavja se torej v veliki meri nanaša na okoljsko diplomacijo z malo začetnico, razen ko je v razmerah krize (torej dislokacije strukture cesarstva) prišlo do antagonizma med sedimentiranim tradicionalnim pojmovanjem razmerij nebo-človek-zemlja in z imperialnim vdorom z zahoda ter z zahodno pojmovano znanostjo — 'uvoženo' naravo. Kot primer premestitve antagonizma v 'notranjost' bomo pogledali primer Mao Zedongove

⁵⁶ Če spet parafraziramo, torej razlikujemo med Okoljsko Diplomacijo v svojem konvencionalnem modernem pomenu, vezanem na državo, in okoljsko diplomacijo, ki je ločena od države. Slednja pomeni določeno razreševanje kategorij identitete in diference ter se nanaša na soočenja, ki se dogajajo med 'jaz' in 'drugim' na različnih prizoriščih etničnosti, rase, razreda, spola, geografije (Campbell 1998). To so torej oblike okoljske diplomacije, ki so identiteto konstituirale skozi čas in prostor ter nudile diskurzivno ekonomijo oz. konvencionalno matrico interpretacij, v katerih operira Okoljska Diplomacija v konvencionalnem razumevanju. Slednja ima v takšnem razumevanju predvsem funkcijo reprodukcije konstitucije identitete, ki jo omogoča okoljska diplomacija po drugem razumevanju, ter obvladovanje izzivov tej identiteti. Okoljska diplomacija se je pojavljala skozi čas in prostor kot mediacija med ljudmi in naravo, ki so jo ljudje sami konstruirali.

reinterpretacije tradicionalne kitajske medicine. Na sodobno LR Kitajsko vezana Okoljska Diplomacija, ki se udejevtvuje v mednarodni Okoljski Diplomaciji, prevladuje v petem poglavju.

3.2 Narave 'vsega pod nebom': harmonija človeka in neba

V pričujočem podpoglavju bomo izpostavili nekaj dominantnih kitajskih tradicionalnih ali domačih reprezentacij narave, ki so pomensko odvisne od pozicioniranja znotraj različnih diskurzov. Naj ponovimo, (bolj ali manj prevladujoči) diskurzi uokvirjajo različne možnosti mišljenja in dejanj, njihov nastanek in uspešnost pa sta pogojena s sposobnostjo artikuliranja čim več plavajočih označevalcev v zgodovinskem trenutku vidne dislokacije strukture, ki je zunaj njenega nadzora. 'Narava', 'okolje' ter kitajsko 'nebo' so v misli teorije diskurza vozlišča in prazni označevalci, okrog katerih se z logiko ekvivalence in razlike (re)artikulirajo družbeni antagonizmi, na primer v obliki različnih sodobnih političnih okoljskih diskurzov, kot sta 'globalni boj proti podnebnim spremembam' in 'pravica' do gospodarskega razvoja t. i. držav tretjega sveta itd.

Z opombo, da je diskurzov, ki so uokvirjala razmišljanja in ravnanja v zvezi z naravo in okoljem na Kitajskem, bilo in je veliko, se zdaj osredotočamo na najbolj vidne domače reprezentacije narave, za katere pogojno velja, da uokvirjajo, osmišljajo in informirajo odločitve ter dejanja Kitajcev in njihove vlade še danes. V naslednjih poglavjih nas bo namreč zanimala njihova uradna (politika v konvencionalnem smislu) reartikulacija v kontekstu globalizacije in institucionalizacije problematike zaščite okolja in še posebej podnebnih sprememb.

Kot ugotavlja Weller (2006, 21), je konec 19. stoletja v kitajščini nastalo mnogo neologizmov za potrebe prevajanja zahodnih znanosti in filozofij. Beseda, ki je danes običajen, slovarski prevod za naravo, *ziran*, sicer ni bila med njimi, saj je bila iztrgana iz prejšnjih pomenov, da bi služila novemu namenu. Star dobesedni pomen *ziran* (samoumevno, spontano) sicer lahko povežemo z drugotnim pomenom narave, ko rečemo, da se nekaj zgodi 'naravno'. Vendar *ziran* v tem prvotnem pomenu ne zajema pomena na t. i. zahodu, kjer je narava tudi esencialna lastnost nečesa, notranja sila, ki usmerja človeštvo in materialni svet. Podobno *ziran* ne zajema nasprotja narava/kultura, ki je pomembno v kontekstu zahodnega razsvetljenstva (Weller 2006, 21).

Če pogledamo pomen narave v zgodovinskem in kulturnem kontekstu t. i. zahoda, pravi Weller (*ibidem*), je jasno, da preprostega ekvivalenta v kitajščini ne more biti. Kljub temu se nekateri drugi pojmi delno prekrivajo z 'naravo'. Med njimi je najpomembnejši *tian*, ki pomeni 'nebo' in je občasno preveden tudi kot 'narava'. *Tian* je najbližje pomenu narave kot inherentne sile, ki vodi svet. Etimološko je beseda označevala nebo, kot tisto konkretno, kar je nad zemljo,

vedar je hitro dobila etične, moralne, družbene in politične konotacije v povezavi z nebeško močjo. *Tian* je tako v primeru *tiandi*, 'cesarja neba', antropomorfiziran v božanstvu, v primeru *tianming* pa pomeni 'nebeški mandat', ki je, kot smo že zapisali v drugem poglavju, združil človeško telesnost cesarja in moč neba ter s tem obenem legitimiral in nadziral vzvišeno institucijo cesarja (nadzor nad samovoljnostjo cesarja so s tem vzpostavili predvsem konfucijanski učenjaki-birokrati). V prvih katoliških misijah na Kitajskem so kot *tianzhu*, 'nebeški gospod', prevajali pojem Bog (*ibidem*).

Pomen narave nosijo tudi druge kombinacije pismenk. Stara kitajska besedila tako opisujejo delitev sveta na tri sfere, tj. nebo, zemljo in človeštvo (*tian di ren*), pri čemer je izraz *tiandi*, dobesedno 'nebozemlja', uporabljen kot enota, ki zajema vse, razen človeštva. Tu bi torej lahko iskali podobnosti z modernim zahodnim razlikovanjem med naravo in kulturo oz. med naravnim in umetnim.

Za nas posebej zanimiv koncept je harmonija in sovisnost med vsemi deli narave oz. kozmosa, ki je del konfucijanske, daoistične in budistične filozofije. Med prvimi filozofi, ki so zgradili sistematični nauk o medsebojnih odnosih in povezavah v naravi, je bil Zou Yan (okrog 350–270 pr. n. št.), predstavnik t. i. naravne šole ali šole jin-jang (*yin-yang*) (Rošker 1992, 182–3). Različni stari filozofski teksti govorijo o 'enotnosti/harmoniji med nebom/naravo in človeštvom' (*tian ren he yi*) kot o idealu, kar je videti kompatibilno z nekaterimi aktualnimi (zahodnimi) naravovarstvenimi razmišljanji (Simmons 1993, 133) ter se kaže v t. i. 'ekološkem obratu' sodobnega kitajskega konfucijanskega humanizma (Tu 2001). Pri tem ne smemo pozabiti, da *tian* ohranja svojo družbeno-etično dimenzijo tudi v najbolj skrajni filozofski abstrakciji, zato se oddaljuje od označevanja naravnega okolja v 'zahodnem' smislu (Weller 2006, 21–2). Konfucijanstvo, za katerega je pojem neba osrednji, je najmanj v času dinastije Han (206 pr. n. št.–220) nauke naravne šole oz. šole jin-jang obogatilo z »etičnimi in npravstvenimi interpretacijami« ter ga skupaj z drugimi starejšimi idejami (med njimi tudi iz t. i. šole diplomatov) vključilo v sklop sinkretističnega konfucijanstva (Rošker 1992, 182–3).

Še en predlog, kako ujeti pomen narave v kitajščini, je izraz *shanshui*, dobesedno 'goravoda', ki se uporablja predvsem v slikarstvu za pokrajinske slike (Weller 2006, 22). Če slike primerjamo z zahodnimi upodobitvami narave ('divjine') kot odsotnosti človeškega in nedotaknjenosti od človeka, je razlika očitna. Zgovorna posebnost kitajskih krajin je, da ima vsaka slika narave, tj. naravne pokrajine, vključeno človeško dimenzijo, na primer ljudi, hiše itd. Poleg tega so običajno dodani še pismenke, verz iz poezije in pečat, kar predstavlja še več intervencij človeškega v 'čistost' upodobljene narave. V kitajskih podobah narave je tako človek njen neizbežen in integralni del. Slike namreč poskušajo ujeti in ustvariti tok energije, ki obenem prežema ljudi in

njihovo okolje (Kaptchuk 2000, 17). Ta vitalna ali kozmična energija, v kitajščini *qi*, je značilnost vsega sveta, ki se nenehno spreminja v lastnostih in manifestacijah skozi jin in jang ter skozi pet faz (les, ogenj, zemlja, kovina, voda). *Qi* je torej tisto, kar sestavlja in povezuje dele človeškega telesa in dele okolja, ljudi med sabo, okolje med sabo in ljudi z okoljem ter je med drugim osnova kitajske tradicionalne medicine in geomantike (tj. tudi na 'zahodu' popularen *fengshui*).

V tem smislu pomen narave zajema tudi *wanwu*, 'deset tisoč stvari', tj. ves svet, ki je nastal v interakciji jin in janga. Tu je še pojem *xing*, ki se pojavlja v Nauku o sredini (*Zhong yong*⁵⁷), enem od klasičnih tekstov konfucijanstva, in je v slovenskem prevodu Miličinskijeve (2005, 325) zapisan kot 'narava'. *Xing* se nanaša na 'notranjo naravo', notranjo lastnost nečesa (tj. človeka in tudi stvari) in je torej različen od pomena naravnega okolja. Slednji pomen je tudi v tem izvornem besedilu bližje *tian* in *tianti*, v slovenskem prevodu pa zapisan z veliko začetnico⁵⁸ (Nebo oz. Nebo in Zemlja). Kljub temu so notranja narava in nebo (Nebo) ter zemlja (Zemlja) neizpodbitno povezani ravno v harmoniji, ki preveva »človekovo naravo in tvori jedro našega moralnega bistva, ki je tudi povesod v kozmosu« (Miličinski 2005, 390). Prvi stavek besedila, »/v/olja Neba /tian/ se imenuje narava /xing/«, tako spet kaže na etično dimenzijo neba z 'voljo', ki je njena notranja lastnost in obenem notranja lastnost človeka in vseh stvari (*ibidem*, 325).

Že težave pri prevajanju in množica besed, ki so povezane s (konvencionalnim) razumevanjem narave v 'zahodnem' smislu, kažejo na očitno različne konstrukcije odnosa med človeštvom in njegovim naravnim okoljem znotraj kitajščine in ozemlja Kitajske ter še bolj očitno na razlike med kitajskimi in splošno rečeno 'zahodnimi' konstrukcijami tega odnosa. Če poskušamo povzeti, med »najpomembnejše poglede, ki še vedno vplivajo na ljudi danes«, Weller (2006, 23) uvršča »antropokozmično resonanco, budistično empatijo in podobo moči, ki seva bodisi iz margin bodisi iz centrov«. To se delno prekriva z različnimi domačimi kitajskimi filozofskimi in religioznimi diskurzi (predvsem konfucijanstvo, daoizem, budizem), a vleče drugačne meje zaradi nekaterih skupnih značilnosti in manifestacij različnih diskurzov. Zgoraj navedeni Wellerjevi delitvi v nalogi delno sledimo, saj vključuje in kontekstualizira tudi reprezentacije pojma 'harmonija', ki lahko deluje kot predpostavlanje in 'zaledna vednost' (*background knowledge* in/ali *underlying knowledge*, prim. Milliken 1999) sodobnih reprezentacij narave v okoljskih in podnebnih politikah ter teoriji in praksi zunanje politike ter okoljske diplomacije. Poleg tega se

⁵⁷ Poleg prevoda sredina, zmernost lahko *zhong* pomeni tudi 'osrednje', *yong* pa tisto, kar je skladno in vsesplošno: »Prvo se nanaša na človekovo naravo, drugo pa na njegov odnos do kozmosa /.../ človek in narava sta torej uglašena v enovitosti« (Miličinski 2005, 390).

⁵⁸ V nalogi sicer posnemamo Roškerjevo (1992), ki prevod za *tian* zapiše z malo začetnico. Nebo, zapisano z veliko začetnico, uporabljamo le v neposrednem citiranju Nauka o sredini v prevodu Miličinskijeve (2005).

med drugim izčrpno sklicujemo na sodobnega kitajskega konfucijanskega filozofa Tuja Weiminga (1987, 2001) in nemškega sinologa Unschulda (1997, 2003).

3.2.1 Telesna metafora države ali državna metafora telesa?

Tu (2001) kot najpomembnejši aspekt konfucijanske kozmologije izpostavlja »vero v medsebojno povezanost vseh načinov bivanja kot rezultata kontinuirane kreativnosti kozmičnega procesa«. Ta pogled na svet opiše kot 'antropokozmičen' in ga poveže z »ekološkim obratom« v konfucijanski filozofiji 21. stoletja (*ibidem*). Na Tuja se sklicuje in ga interpretira tudi Weller (2006, 23): »/Antropokozmična resonanca/ je v temelju humanističen pogled, ki ne nasprotuje človeški uporabi naravnega sveta in njegovih energij, vendar je njegova poslednja skrb vzpostavitev medsebojnega odnosa med človeštvom in kozmičnim redom neba, v katerem vsak od delov sočutno rezonira z vsemi drugimi.«

Resonanca (*ganying*) je eden zgodnjih konceptov kitajske kozmologije, ki je bila najbolj razširjena v dinastiji Han. Pri tem je ključna predpostavka konceptov resonance in *qija*, da ni razlike med človeštvom in 'ostalim' 'naravnim' svetom. *Ganying* lahko razumemo kot zmožnost ene stvari, da vpliva na drugo oz. da povzroči (*evoke*) spremembe v drugi stvari (Kaptchuk 2000, 44–5). Kljub temu taka 'vzročnost' ni zaradi zunanje prisile, temveč stvari vplivajo na druge stvari, ker 'povežejo' (*elicit*) to, kar je že 'dispozicija' v stvareh (*qi* torej ne *povzroča* sprememb). Pri tem *qi* lahko razumemo kot povezavo, vez, resonanco pa metodo (*ibidem*).

Kljub temu sta koncepta predvsem v zgodnjih zapisih odkrito prilagojena človeškemu namenu, in sicer predvsem družbenopolitični ureditvi in njeni koheziji. Kot smo že omenili, je za takšne harmonične koncepcije sveta ključno ustvarjanje avtoritete cesarja (njegov naziv sina neba ali *tianzi* torej združuje najvišjo moralo narave in človeško umrljivo telo) in obenem njenih omejitev. Slednje so namreč omogočale misliti politično odgovornost in s tem izvajati določen nadzor, tudi nad samim sinom neba. Od cesarja se namreč v sklopu nebeškega mandata pričakuje in zahteva, da ustvarja harmonijo znotraj svojega kraljestva s takšnim ravnanjem, ki krepi pravilne resonance. To pomeni, da deluje znotraj določenih kozmičnih kategorij stvari. Tako na primer izvaja obrede na južni strani neba v poletnih mesecih, oblečen v rdečo barvo in ob tem igra tudi primerno glasbo. Če teh odnosov ne upošteva, so posledice za človeštvo lahko uničujoče. Če na primer jesenske obrede izvaja spomladi, bodo »ljudje trpeli epidemije« (Weller 2006, 24). Vladar ima torej veliko moč spremeniti svet prek lastne energije, zato je njegova odgovornost, da vlada dobro in v skladu z družbenim aspektom neba, tj. s pravnimi obredi (*li*), saj lahko v nasprotnem primeru mandat neba tudi izgubi (Rošker 1992, 186).

Poleg tega ima, kot poudarja Tu (2001), po konfucijanskem 'holističnem humanizmu' tako odgovornost in moč tudi vsak posameznik. Človek je namreč aktivni udeleženec v kozmičnem procesu z odgovornostjo pazljivega upravljanja z okoljem. To je izraženo tudi v Nauku o sredini (*Zhong yong*): »Samo tisti, ki je na svetu najbolj pristen, zmore doumeti svojo naravo. Kdor povsem doume svojo naravo, zmore doumeti naravo drugih ljudi. Kdor lahko doume naravo ljudi, ta lahko doume naravo stvari. Kdor doume naravo stvari, ta zmore z Nebom in Zemljo spreminjati in oblikovati /stvari/. Kdor z nebom in Zemljo spreminja in oblikuje, tvori trojstvo z Nebom in Zemljo« (Miličinski 2005, 336). Pri tem že omenjeni ideal harmoničnega trojstva nebo-človek-zemlja (*tianrendi*) dosežemo s samokultivacijo oz., kot je zapis v klasičnem Velikem nauku (*Da xue*) prevedla Miličinskijeva (2005: 345), z 'vzgojo osebnosti': »Od nebesnega sina in tja do preprostega človeka velja isto: za vse je korenina vzgoja osebnosti.«

Za cesarstvo 'vsega pod nebom' torej lahko rečemo, da je bilo urejeno sekularno, tj. prosto od boga v 'zahodnem' smislu, a obenem neposredno povezano z moralnim ocenjevanjem vsakega posameznika, ki mora rezonirati 'naravo' neba. To naj bi imelo za posledico po eni strani notranjo harmonijo posameznika ter obenem harmonijo družine, družbe, cesarstva, sveta in kozmosa. Konkretno je to pomenilo, da mora vsak član skupnosti izpolnjevati svoje dolžnosti do nadrejenih (Rošker 1992, 188).

Roškerjeva (*ibidem*) pravi, da je bil s tem vzpostavljen celovit sistem nadzora nad vsemi aspekti človeškega, družbenega in političnega življenja. Nadzor je namreč bil še toliko bolj ključen za ohranjanje enotne oblasti v specifičnih družbenopolitičnih razmerah obdobja pomlad-jesen in vojskujočih se držav, ko je bilo ozemlje razdeljeno na več držav, med katerimi so potekale krvave vojne in boji za oblast. V takšnih razmerah je bila kot bistvena izpostavljena potreba po miru, koheziji in združitvi ogromnega nehomogenega ozemlja. Prva združitev v cesarstvo je bila uresničena pod dinastijo Qin (221 p. n. š.) z utemeljitvami znotraj legalistične filozofske šole. Strogo sankcionirana podrejenost zakonom je po njej bila edino merilo, cesar pa osrednja avtoriteta, ki ni dopuščala ugovora. V času dinastije Han⁵⁹ je zato ustoličenje konfucijanstva kot državne doktrine (z mnogimi ostanki legalizma) imelo funkcijo osvoboditi se samovolje vladarja, ki je bila videna predvsem kot interes nove vodilne elite – sloja učenjakov birokratov (*shi*). Ti so svojo 'izrednost' in voditeljstvo utemeljili ravno s svojim ekskluzivnim, a prek trdega dela, podrejanja in samodiscipline dosegljivim poznavanju etike neba. Slednja, kot

⁵⁹ V času dinastije Han je na takšnih temeljih filozof Dong Zhongshu razvil ortodoksno konfucijansko državno doktrino, po kateri naj bi bila narava neločljivo povezana z zgodovino in etičnimi zakonitostmi, ki jo usmerjajo, vladar, in človek nasploh, pa tako postaja z (ne)upoštevanjem konfucijanskega etičnega in socialnega kodeksa odgovoren za urejeno delovanje v družbi in dogajanje v naravi (Rošker 1992, 189).

smo že omenili, izpostavlja sovisnost in povezanost vseh stvari ter regularnost, formalizacijo vseh odnosov in iz tega izpeljuje pravila obnašanja ter državne zakone (Rošker 1992, 188).

Tako oblikovano znanje, ki je bilo še temeljiteje zaokroženo v sinkretistični povezavi z reinterpreteracijo metafizike budizma in daoizma v t. i. neokonfucijanstvo dinastije Song (960–1279), je reproduciralo moč, pomen, smisel in dolgoživ obstoj tradicionalnega kitajskega cesarstva 'vsega pod nebom', prej omenjene institucije državnih izpitov, po katerih so izbirali birokrate različnih rangov, elitni družbeni sloj in tudi celotno naravno-družbeno-politično hierarhijo (strukturo).

Povezava med mišljenji telesa, naravne pokrajine in države je tako prišla najbolj do izraza v obdobju prve združitve cesarstva in njegovega nadaljnjega ohranjanja, ki je bilo povezano z ohranjanjem simbolnih ter materialnih mej. Reprezentativna podoba strukturacije takratnega sveta je očitna v strukturaciji telesa v tradicionalni kitajski medicini. Kot pravi filozof znanosti in sinolog Unschuld (1997, 20–30), so teorije o pretoku *qija* med organskimi sklopi s sistemom kanalov v okviru korespondence petih elementov in jin-janga navsezadnje na človeško telo prenesene špekulacije vladajoče teorije države oz. cesarstva/imperija:

S prvo združitvijo kitajskega cesarstva /.../ je nastala povsem nova državna struktura. Različni deli ozemlja so zarasli in bili povezani s sistemom poti po kopnem in morju. Poenotenje uteži, mer in pisave idr. je pospešilo integracijo trgovanja idr. prej posameznih političnih enot v eno veliko celoto.

Pogled na telo je sledil temu zgledu. Posamezni organi so bili znani že dolgo, kakor tudi posamezne žile, ki so prepletale telo. Kljub temu so se šele v poznem drugem ali celo prvem stoletju pred našim štetjem ti deli zarasli in nastal je organizem, v katerem je vsak organ odvisen od drugega ter na veliko načinov vpet v oskrbo velike celote.

Poleg tega so zgovorne politične in vojaške metafore ter analogije, ki so pogoste v antičnih medicinskih besedilih. V njih je na primer govor o 'obrambnem' *qiju*, vloga zdravnika je podobna vlogi vojaškega vodje, saj mora poznati 'teritorij', na katerem bo 'potekal boj', mora biti zavzet, da 'sovražnika' spravi v past in ga odreže od 'okrepitev' ter 'preskrbe' in ga na koncu 'uniči' (Unschuld 1997, 37). Tudi prvotne akupunkturne 'igle' so pravzaprav bile miniature orožja, zašiljeni kamni, majhna bodala itd. (Unschuld 2003, 71).

V medicinskih besedilih je poudarjeno tudi 'pravilno' preventivno obnašanje za zdrave države in telesa. To lahko povežemo s skrbjo, da se že posamezen majhen politični nemir lahko razširi v grožnjo za stabilnost države, kot se je v zgodovini že dogajalo. To je zapisano že v klasičnem kitajskem medicinskem delu Notranji klasik Rumenega cesarja (*Huangdi Neijing*) (Unschuld 1997, 38–9):

|

Slediti zakonitostim jin in janga pomeni življenje; njim nasprotovati, pomeni smrt. Ko torej pravimo, da so modreci v antiki zdravili tistega, ki še ni zbolel, in ne tistega, ki je že zbolel, so posredovali tam, kjer še ni izbruhnil nemir, in ne tam, kjer je že izbruhnil nemir, mislimo na prejšnji pomen. Ko namreč bolezen že izbruhne in jo šele takrat zdravimo z zdravili ali ko nemiri že izbruhnejo in šele takrat odločno posredujemo, ni to enako pozno kot čakati na žejo in šele potem kopati vodnjak ali iti v boj in šele potem ostriti orožje?

Unschuld (1997, 38–9) k temu doda:

Antično kitajsko medicinsko mišljenje je v veliko pogledih politična analogija; predstave sistemske-funkcionalnih tradicij so v širših področjih identične s političnimi maksimami konfucijanstva. Vendar tako kot ni moč vsake krize države preprečiti z dobro politiko, tako se tudi vsaki bolezni ni moč izogniti s primernimi spremembami življenja, klimatskim pogojem primerno obleko, letnim časom prilagojeno prehrano /.../ zmerni mešanici mirovanja in gibanja ter drugimi oblikami obnašanja. Staviti na spremembo obnašanja pomeni kljub temu zdraviti, še preden izbruhne bolezen.

Očitna je torej primerjava varnostno-disciplinarno-stabilizacijskih političnih (birokratskih) praks vladarja, birokratov in vladanih z aktivno skrbjo za zdravje, saj je red enak zdravju. Še bolj očitna je neposredna primerjava birokratskega sistema države s sistemom medsebojne povezanosti telesnih organov. Za to je v državi potrebna tako hierarhija med birokratskimi organi države kot tudi med organi telesa, podoba katere se je sicer skozi zgodovino spreminjala. T. i. zunanja skladišča (pozneje so to t. i. votli organi) tako eden od avtorjev (Unschuld 2003, 68) primerja z uradom guvernerja oz. s palačo. Pri tem vsaki telesni palači pripada guverner, ki odloča o podrejenih. V palači oz. votlem organu želodcu tako vlada guverner oz. čvrsti organ vranica itd. Drug avtor po drugi strani izrecno identificira srce kot vladarja, pljuča kot kanclerja (premierja), vranico in želodec kot uradnika, jetra kot generala itd. Vsak organ je torej dobil svoj položaj glede na »birokratski aparat organizma« (Unschuld 2003, 68). S tem povezano je bilo prvotno prepričanje, da 'slabost' in posledično bolezen samega srca ne moreta napasti, temveč ranita le t. i. osrčnik. Slabost, ki je lahko 'zunanji' in/ali 'notranji' sovražnik, saj konotira tudi moralno sporno in neortodoksno ravnanje, tako prvotno naj ne bi prizadela cesarja, sina neba, saj je kritika njegovega ravnanja blasfemija (medicinska terapija pa zaenkrat nesprejemljivo moralno popravljanje obnašanja cesarja). Kot smo že omenili, se je tak pogled spreminjal skupaj s pridobivanjem moči birokratov-učenjakov, ki so obvladovali znanje tudi o moralnosti sina neba. Šele v 7. stoletju je tako visoko izobražen učenjak-birokrat Yang Shangshan v medicinskem komentarju izrazil, da srce v telesu prav tako lahko zboli in zato potrebuje terapijo, kar vsebuje posredno kritiko vzvišene pozicije cesarja (Unschuld 1997, 31–2).

Kot pravi Unschuld (*ibidem*), je takrat tak pogled, ki je izhajal iz mešanja z budističnimi in daoističnimi nauki, zaenkrat ostal izjema. Do izraza je prišel v sinkretizmu t. i. neokonfucijanstva

dinastije Song (po koncu 10. stol.), ki pa je bil »obenem potrditev starega in spodbujanje novega« (Unschuld 2003, 181). V tem času naj bi se ponovili trije koraki formacije družbeno-medicinskih pogledov in odnosa država-narava/človeško telo (*ibidem*): »Najprej se je zgodila prenova formacije družbe – idealno in realno. Sprememba ni bila tako temeljita kot na začetku cesarske dobe /.../ Razširitev pogleda na področja, ki so do sedaj pripadala daoistom in budistom, je sovpadala z novimi ekonomskimi podatki /.../ Sledil je drugi korak: nov pristop k naravi. Spodbuda, da sami gledajo, je veljala za vse – tudi za konfucijanske učenjake! Potem je sledil tretji korak: spremenjena medicina.«

Pri tem je vprašanje, kaj je bilo prej, koda oz. reprezentacija človeškega telesa ali koda oz. reprezentacija družbe/države, eno od vprašanj tipa ne tako trivialnega vprašanja, kaj je bilo prej, jajce ali kokoš (Unschuld 2003, 282). Glede slednjega pravi Torfing (1999, 135), da je stara dilema, ki daje tudi obliko koncipiranjem agenta/delovalca in strukture, moči in avtoritete ter univerzalnega in partikularnega. »Kaj je čemu zgled?« se sprašuje Unschuld (*ibidem*) in priznava zagato pri podajanju odgovora, a zaključí: »Obe sliki ustrezata ena drugi. Kot zrcalni podobi. Nova slika sveta je nova slika telesa.«

K temu ima marsikaj dodati teorija diskurza, ki najprej odgovarja, da moramo nekako vztrajati na 'obeh' ali pri tem, da je 'oboje' bilo 'prej' in oboje 'potem', ne smemo pa pasti v logiko 'bodisi bodisi' ali v samokontradikcije (Torfing *ibidem*). Kot smo že povedali v prvem poglavju, po teoriji diskurza t. i. hegemonski delovalec ni niti 'strukturni tepček' niti agent s popolnoma neodvisno voljo in namenom. Njegova dejanja so dejanja identifikacije, ki bi zapolnila v dislokaciji razkrito nedokončanost in neobjektivnost strukture in s tem nepopolnost strukturne identitete oz. njegov konstitutivni manko (*lack*). Subjekt pred svojo subjektivizacijo je mesto odločitve in bo cilj na identifikacijo z enim od nastajajočih hegemonskih projektov, ki naj bi nudili 'rešitev' 'krize' strukture. Razpoka, ki jo je odprla dislokacija, je zapolnjena s hegemonskim projektom, ki ima značilnosti mita. Družbeno in politično delovanje (*agency*) je konstruirano kot del nastajajočih strategij za družbeno restrukturiranje (Torfing 1999, 150–1). Kot dislokacije strukture telesa lahko vsekakor vidimo pojav bolezni, ki onemogoča sposobnosti telesa za to, kar naj bi bile njegove normalne funkcije. Seveda je tudi normalnost diskurzivno konstruirana in del procesov sedimentacije oz. institucionalizacije 'naravnega' reda (več o problematični normalnosti in disciplinatorni vlogi 'normalnega' imajo povedati Foucault in Butlerjeva, ki ju v nalogi navajamo sekundarno, ter Canguilhem 1987).

Unschuld (2003, 282) ugotavlja, da sta si v tem, da so bile zakonitosti družbe najprej prenesene na naravo, potem pa na osvetlitev/razlago organizma, podobni antična Kitajska in antična Grčija, ki sta po njegovem sicer praktično neprimerljivi v njuni politiki, družbi ter ekonomiji. V tem je

jasno, da so različne konceptualizacije (in konstitucije) narave (neba), človeškega telesa in družbenega reda različni načini bolj splošnega razreševanja identitete in sprejemanja 'nemogoče' politične odločitve v neodločljivem (*undecidable*) polju oz. diskurzivna artikulacija plavajočih elementov v momente diskurzov okrog vozlišč, kar jim daje pomene in pomembnost. 'Narava' oz. nebo in njen derivat (oz. mikrokozmos) človeško telo tako postaneta polji vpisovanja različnih hegemonskih koncipiranj 'pravilnega' vladanja, ki osmišlja, legitimira in uokvirja hierarhični družbeni red ter disciplinira posameznika. Procesi sedimentacije in iteracije, katerih učinek je status 'univerzalnosti' ali 'naravnosti' družbenih odnosov (na Kitajskem je to resonanca veselja in človeka ter reda, ki je neločljivo družben in 'naraven'), potekajo v zdravstvenih institucijah s predpisovanjem terapij in *primernega*, tj. v tradicionalni kitajski medicini predvsem zmernega življenjskega sloga (zmernost in rednost pri delu, telovadbi, spolnosti, prehrani, čustvovanju – jezi, zameri itd., kar vse zajema t. i. nega osebnosti), v izrecno disciplinskih praksah države (zapor in druge oblike telesne kazni, opominjanje, izguba družbenega statusa itd.) in v hierarhiji drugih, vsakodnevnih, medčloveških odnosov, ki jo v najširšem pomenu zajema poudarjanje pietete (v družini naj je žena podrejena možu, mlajši sin starejšemu, na delovnem mestu nižji uradnik višjemu, vsi skupaj pa vladarju, kar predpisuje konfucijanstvo). Te prakse so odvisne tudi od trenutnih interpretacij izzivov in strategij obvladovanja (domnevnih) nevarnosti (oz. pojava travmatičnega dogodka ali serije dogodkov, ki ne morejo biti reprezentirani, simbolizirani ali drugače 'domesticirani' s strani strukture), ki potencialno razkrijejo razcepljenost, večno odprtost oz. neodločljivost (*undecidability*) strukture (družbeno-ekonomsko-političnega reda). Očitne časovno-prostorske razlike v pravzaprav vseh družbenopolitičnih praksah, obredih, medicini, umetnosti, arhitekturi in medosebnih odnosih izhajajo prav iz različnih družbenih kodiranj in rekodiranj domnevno iste realnosti, ki naprej sodoločajo poznejše kode. Kar pravi Foucault (Kaptchuk 2000, 3) za medicinske percepcije v različnih zgodovinskih obdobjih, se lahko nanaša tudi na različne kulturne tradicije medicine in vladanja državi: »Ne le da imena bolezni in grupiranja sistemov niso bili enaki; tudi temeljne perceptivne kode, ki so bile aplicirane na človeško telo, polje objektov, na katerega se je nanašalo zdravnikovo opazovanje površine in globine oz. cel sistem orientacije njegovega pogleda, so prav tako bili različni.«

3.2.2 Daoizem

Ideje iz teorije resonance so v veliki meri zagovarjali tudi daoisti, a s pomembno razliko, ki ima očitno drugačne politične manifestacije. Daoisti so se namreč distancirali od konfucijanske osredotočenosti na politično moč in družbeni red ter se ji celo posmehovali. V tem smislu so bili bolj 'individualistični', saj je bila na prvem mestu samokultivacija s ciljem mistične združitve z

daom, politično pa so zagovarjali manjše samostojne enote (Rošker 1992, 192). Dao je sicer še en od osrednjih in kompleksnih filozofskih principov, nastalih na Kitajskem, ki ga poenostavljeno prevedemo kot večno 'pot'. *Dao* je neposredno povezan s pojmom *wuwei*, ki spet poenostavljeno pomeni, da ne delamo ničesar, kar bi bilo proti toku *daa* (*ibidem*, 193). Tako »ne delamo nič, a dosežemo vse« (Zhuangzi v Weller 2006, 25). Tudi v daoističnem razumevanju resonance so cilji čisto človeški, tako na primer v daoistični meditaciji prek 'enosti' s širšimi silami sveta dosežemo ugodje in zdravje.

3.2.3 Budizem

Budizem je v kitajski prostor prišel iz Indije po svileni cesti okrog leta 65 (Rošker 1992, 204) in izdatno vplival na tamkajšnje mišljenje o kozmosu ter se z njim v določeni meri tudi pomešal, kar je vodilo v specifično kitajske oblike budizma (npr. budizem *chan*). V nasprotju z daoistično ljubeznijo in spoštovanjem do življenja ter konfucijanskim stremljenjem k pravilnemu redu vseh stvari, budizem dojema svet kot iluzijo in življenje kot trpljenje oz. bolečo navezanost na želje ter tako neskončni cikel rojstev, staranja, boleznin in smrti. Poleg tega ponuja pot iz tega sveta, a kljub temu poskuša obenem prispevati k njegovi dobrobiti. Tako budizem ponuja tudi relativno nove diskurze in koncepte razmerja človek-okolje (Weller 2006, 31), ki so se sicer z reinterpretacijami brez težav povezali predvsem z daoističnimi idejami (Rošker *ibidem*).

Najbolj znana je budistična ideja reinkarnacije, ki povezuje vse živo, od žuželke do človeka in trave, in nas spodbuja k spoštovanju vseh bitij. Vsa bitja so torej v temeljih enaka, saj vsebujejo potencial doseči naravo bude, ki pomeni izhod iz kroga rojstev in smrti. Na razvoj humanističnega budizma v 20. stoletju je močno vplival tudi budistični ideal bodisatve, ki je močno prisoten na Kitajskem. Bodisatva je namreč bitje, ki bi lahko zapustilo svet in doseglo nirvano kot buda, vendar se iz sočutja posveti sekularnemu svetu, dokler ne bodo rešena vsa bitja. Budistične predpostavke imajo torej potencial za okoljevarstveno argumentacijo, ki pa se vsekakor razlikuje od zahodnega razumevanja biocentrizma (Weller 2006, 31). Budizem namreč vsekakor daje prednost človeku, tako v njegovi zmožnosti postati buda kot v primeru pomanjkanja hrane, ko se lahko nahrani tudi z živalmi.

Če na kratko pogledamo, kako so zgoraj opisani principi implementirani oz. aplicirani na konkretnost potreb ter organizacije vsakdanjega življenja, se hitro pokaže, da ima tako potencialno in s sodobnega vidika ekološko konstruiranje sveta tudi zelo neekološke konkretne prakse. Kot povzame Weller (*ibidem*):

Kmetje so brez dvoma upoštevali nekatere oblike teorije resonance. Prepoznali so kozmične principe prek jin in janga in petih elementov in v antropomorfnih božanstvih. Prepoznali so potrebo po pravilnih odnosih med temi principi in človeškimi dejanji v idejah, kot je nebeški mandat. Vendar so se odzivali tudi na druge sisteme pomenov, ki bi lahko vodili bolj izkoriščevalske oblike okoljskega obnašanja – potrebo, na primer, po ustvarjanju in poustvarjanju družin. V primeru gradnje nelegalnih nasipov, da bi pridobili zemljo iz jezera Dongting, so se špekulanti odzvali na ekonomske iniciative, ki so dobro znane /tudi/ nam.

Poleg tega vsi zgoraj opisani koncepti v primerni interpretaciji dopuščajo manipulacijo naravnih sil v korist človeka, kar je v primerih zahtev kmetijstva in prehranjevanja ljudi imelo veliko negativnih posledic.⁶⁰ Pri tem je bilo kmetijstvo na Kitajskem tradicionalno vezano na različne koledarje, predvsem na lunin koledar (Weller 2006, 26). Ta še danes določa skoraj vse pomembne koledarske rituale, kot je na primer kitajsko novo leto. Lunin koledar je pravzaprav dosledno izvršena teorija antropokozmične resonance, ki vključuje delitve časa na jin in jang, pet elementov itd. Brez opisovanja njegove kompleksnosti naj povemo, da na primer določa prave dneve ali celo ure za zdravljenje določene bolezni, za poroko, za potovanja, za začetek posla itd. Kljub temu ima lunin koledar omejeno korist za kmetijstvo, za katerega je najpomembnejše gibanje sonca.

Še en primer uporabe teorije resonance je geomantični sistem *fengshui* (dobesedno 'vetervoda'). Njegova razlaga sicer zahteva poznavalce in napolnjuje knjige, a podobno kot kmetijstvo v nalogi služi za poenostavljeno ilustracijo problematike ujetosti med antropokozmično resonanco in potrebami ter cilji družine 'tukaj in zdaj'. *Fengshui* si prizadeva za harmoničen pretok *qi* skozi pokrajino, grajene objekte in ljudi, ki v njem živijo (Weller 2006, 29). Na podeželju se je predvsem kot del obreda pokopa ohranil tudi po letu 1949, kljub komunističnemu preganjanju. *Fengshui* torej reproducira filozofijo uravnotežene interakcije in harmonije z najširšo naravo/nebom, a ker na določen način daje prednost uporabi kozmičnih energij za človeške koristi, lahko daje pomen zelo različnim dejanjem (tudi neposredni eksploataciji naravnega okolja v kratkoročno korist človeka).

Weller (2006, 35–40) v svojo analizo diskurzov kitajskih narav torej uvede tudi 'ne-lingvistične tekste', kot jih lahko imenujemo v okviru že izpostavljene prevzete predpostavke naloge, da je vse diskurzivno oz. da je 'vse tekst'. Poleg kmetijstva, geomantike in luninega

⁶⁰ To je jasno na primeru riževih polj, ki zahtevajo poleg okoljskih manipulacij, kot je deforestacija, tudi tehnologijo, ki omogoča nadzor nad namakanjem itd. To je nazadnje vodilo v kulturno/umetno preobrazbo zemlje in vod. V povezavi z deforestacijo zaradi lesa in gojenja novih kultur, kot so mak/opij, koruza, krompir, je prihajalo do poplav in erozije zemlje. Seveda je v teh procesih sodelovala tudi vlada, ki je investirala v okoljske spremembe z gradnjo nasipov in jarkov, spodbujala gospodarski razvoj na posebej revnih območjih itd. Pri tem je prihajalo do izčrpanja naravnih resursov, kot kaže primer gospodarskih aktivnosti okrog jezera Dongting v provinci Hunan, ki so vodila v tragične poplave v 19. in 20. stoletju (Perdue v Weller 2006, 28).

koledarja Weller na primerih kitajskih jedi in odnosa do hrane,⁶¹ arhitekture,⁶² kitajskih ter japonskih vrtov idr. opiše variacije na temo (diskurzov) antropokozmične resonance in pretoka *qija*, h katerim je prispevala tudi budistična ideja, da marginalni prostori vsebujejo lastno alternativo hierarhični moči iz centra. Ti primeri so tako predstavljeni kot mediji, ki kažejo na dva vira naravne moči, tj. tisto, ki se spušča s centra kot (se je) kitajska politična avtoriteta, in tisto, ki se dviga iz najbolj oddaljenih in marginalnih fizičnih ter mentalnih prostorov (*ibidem*, 40), kot so oddaljeni kotički države, kjer živijo manjšinske narodnosti. Religiozna moč je na primer koncentrirana tako v naseljenih centrih, kjer jih nadzira vladajoča elita, kot tudi na oddaljenih gorah in v romarskih točkah. Obe moči, tista, ki izhaja iz centra, in tista, ki izhaja iz periferije, sta 'naravni' v smislu, da izvirata iz delovanja vesolja, iz toka *qija* skozi vse stvari. Obe sili sta enako vsebovani v človeškem in fizičnem svetu. Tako nista 'narava' v modernem zahodnem pomenu, tj. nekaj drugega od človeške kulture, in nista nad njo.

Konfucijanstvo, daoizem in budizem so se na Kitajskem medsebojno oplajali in dopolnjevali, manj pa tekmovali v klasičnem smislu izrivanja. Skupno jim je, prvič — da njihovo mišljenje narave vsebuje teoretiziranje o pojmu *qi*; drugič — ker *qi* teče skozi vse, ni neke temeljne razlike med človeškim in fizičnim svetom ali med kulturo in naravo; tretjič — večina različic koncipiranja narave sprejema manipulacijo naravnih sil za človekovo korist. Te tri stvari Weller (2006, 40) imenuje »konstante« v pogledu na naravo oz. nebo, ki pa imajo še vedno veliko prostora za variacijo. V kontekstu naloge lahko rečemo, da so v zgornjih treh t. i. konstantah prepoznavni prazni označevalci in vozlišča (*qi*, *tianren*, *tianrendi* itd.), okoli katerih se ves čas reproducirajo različni diskurzi, konstitutivni za identiteto Kitajske. Kljub njihovemu strogemu analiziranju in tudi skrajnem ikonoklastičnem nasprotovanju med intelektualci in politiki v 20. stoletju, v 21. živijo naprej v različnih oblikah. Lahko rečemo, da so ti koncepti na Kitajskem dosegli visoko stopnjo sedimentacije, saj so del družbenih institucij, ki obstajajo v 'pozabi' na njihov političen

⁶¹ Še posebej zanimivi so tudi nekateri pogledi na hrano, ki je navsezadnje eden temeljev odnosa med človekom in okoljem. Tako 'najmočnejše' jedi prihajajo s periferije, tj. fizično oddaljenih in težko dostopnih prostorov ter z mejnih kategorij misli in izkušenj. Zelo zaželena jed je na primer obara z mesom luskavca, ki je videti kot čudna igra narave in presega običajno razvrščanje živalskih vrst, saj pripada tako plazilcem kot sesalcem. Zaradi njegove nenavadnosti, redkosti in oddaljenost življenjskega prostora, ki so manifestacije prav takšnih oblik *qija*, naj bi bil za človeka izredno krepčilen, kar je kritično za preživetje vrste. V nasprotju s tem so množično gojena žita, predvsem riž južno od Dolge reke in pšenica severno od Dolge reke, osnovna hrana (beseda za hrano je v kitajščini v nasprotju z jedjo, *cai*, kar *fan*, riž), povezana z družino in zemljo prednikov. Poleg tega je zrno simbol za kitajsko civilizacijo in njihov sistem namakanja, ki je bil tehnološko zelo napreden in je ločil najštevilnejše ljudstvo Han od ostalih skupin okrog njih (*ibidem*).

⁶² Moč v družinski hiši, piše Weller (*ibidem*), izhaja iz osrednje sobe z oltarjem za čaščenje prednikov, a se vije tudi skozi vrtove. Lep primer iz arhitekture, kjer je ta logika zajeta v popolnosti, je tudi slavno Prepovedano mesto, ki smo ga že omenili v drugem poglavju. Najprej namreč vstopimo skozi vrata v ogromen prazen prostor z enim oddaljenim hodnikom, ki je nekoč vodil vedno bližje cesarju, sinu neba, osi božanske in zemeljske moči ter križišču pretoka energije skozi svet. V nasprotju s tem arhitektura zadnjega dela Prepovedanega mesta opušča logiko centralne moči in dopušča številne sobe in hodnike, kjer so bivali člani gospodinjstva. To je najbolj notranji, ženski ali jin del tega arhitekturnega kompleksa (*ibidem*; Qin 2007).

izvor. V sodobnosti ta 'pozaba' služi kot samoumevna 'zaledna vednost' političnih izjav, dejanj, politik, dojemaj itd., saj se na te koncepte (predvsem na koncept harmonije), navidezno brez potrebe po njihovi podrobni definiciji, sklicuje, po drugi strani pa jih že zaradi njihove uporabe v popolnoma spremenjenem kontekstu temeljito spreminja in reinterpreterira.

Kljub temu ne smemo delati zaključkov prehitro. Kot smo že omenili, je sodobni prevod narave kot *ziran* vsekakor produkt srečanj kitajskih konceptov neba (*tian*) in odnosov nebo-človek-zemlja (*tianrendi*) z 'zahodnimi' koncepti narave, okolja in znanosti.

3.3 Imperialistične narave

Yan Fu, družbeni teoretik iz pozne dinastije Qing in prevajalec Herberta Spencerja ter Thomasa Huxleya v kitajščino, je v svojem povzemanju Darwinove narave še vedno uporabljal besedo *tian*, nebo oz. jezik neba in človeka, *tianren* (Weller 2006, 43). Ustalitev prevoda narave kot *ziran* lahko umestimo v prvi dve desetletji 20. stoletja, kot kaže primer kitajskega slovarja filozofije, ki je izšel leta 1926. Vendar je bil prevzem posreden, kot mnogo tehničnih terminov je prišel iz Japonske. Japonski slovar iz leta 1924 na primer definira naravo kot nasprotje 'civilizaciji', 'kulturi' in 'veščini' ter kot totalnost dejanske eksistence, kot nasprotja 'duhu' (*spirit*) in 'zgodovini' (*ibidem*). To je seveda daleč od klasičnega pomena *ziran* kot spontanosti (kar sicer vsebuje drugotni pomen 'naravnosti').

Ziran kot nasprotje kulturi je torej veliko bolj skladen z razsvetljenskim pojmovanjem narave, ki se je razvijalo na evropskih in ameriških tleh, kot z dotedanjimi kitajskimi koncepti. Pri tem je treba opozoriti, da imajo tudi vse dežele, vsi jeziki, vse lokalne tradicije in miti znotraj tega, kar z navidezno enotnostjo označuje 'zahod', zelo različna razumevanja narave tudi po prevladi navideznega 'znanstvenega' poenotenja in sekularizacije pojma. Omejitve naloge nam ne dopuščajo poglobljanja v raznolikost 'zahodnih' zgodovinskih konstrukcij razumevanja narave. Za zdaj naj omenimo le plastenje prej jasne antropocentrične delitve med kulturo in naravo, kjer je narava na primer v Angliji do 19. stoletja dobila bolj ugleden položaj v odnosu do človeštva: »Svet ni več bil razumljen kot narejen samo za človeka in trdovratne meje med človeštvom in drugimi oblikami življenja so bile oslABLJENE /.../ Niso več vsi verjeli, da je človeštvo edino sveto. Nekateri romantiki so imeli raje nekoč obsojen mistični pogled, da je 'vsak grm svet in vsak plevel božanski'« (Thomas v Weller 2006, 44). Na splošno lahko trdimo, da sta oba omenjena pogleda na naravo (superiornost človeka vs. enakost ali celo superiornost narave) prisotna tudi v sodobnosti in da sledi obeh lahko najdemo tudi v diskurzih narave na Kitajskem.

Prva intelektualna srečanja z 'zahodno' znanostjo, kot jih beležijo zgodovinarji, so se dogajala v kontekstu jezuitskega širjenja krščanstva ob koncu dinastije Ming, tj. konec 16. stoletja (Saje 1997, 98). V tem času so jezuiti, čeprav izučeni matematiki in astronomi, nudili v bistvu predrazsvetljenski pogled na svet, kjer je znanost bila en način dostopanja do Boga prek proizvodov Njegove kreacije.⁶³

Večji učinek na kitajsko miselnost glede narave so sicer imele ideje, ki so izhajale iz renesanse. Vatikan je uvedel gregorijanski koledar leta 1582 in več jezuitov je bilo izučenih v novi astronomiji in računanju novega koledarja. Študij klasične kitajščine in konfucijanske literature jim je omogočal, da so se postavljali ob bok domačim izobražencem, zato jim je bilo omogočeno delovati tudi v visokih političnih krogih. Po dokazu pravilnejšega izračuna sončnega mrka leta 1643 je dvor sprejel jezuitski koledar in dal jezuitom vodilno mesto v uradu za astronomijo. Tega so ohranili tudi pod naslednjo in zadnjo, mandžursko dinastijo Qing (Saje 1997, 98), ki je nastopila z letom 1644. Seveda tudi takrat jezuiti niso bili naravoslovni znanstveniki v modernem smislu. Ideje narave kot tistih objektivnih mehanizmov, ki jih lahko odkrijemo, so se v tem času šele razvijale, predvsem v protestantski severni Evropi. Narava je za jezuite predstavljala delo Boga, odkrivanje matematike, ki stoji za njim, pa del lepote tega pogleda. To se je na kitajskih tleh različno pomešalo s t. i. neokonfucijanstvom, ki se je na Kitajskem razvijalo zadnjih petsto let. Za neokonfucijanstvo je značilno, da je zapolnilo domnevno odsotnost metafizike v t. i. klasičnem konfucijanstvu, ki se je ukvarjalo predvsem z družbenim svetom in njegovimi pravili. Neokonfucijanstvo je tako poskušalo razumeti transcendentalne principe (*tianli*) za izkustvom. Konfucijansko razumevanje raziskovanja in širjenja konkretnega znanja je tako razkrivalo tudi globoke temeljne principe, ki naj bi vodili pravilno življenje. Kot pravi Elman (Weller 2006, 45), je to pomagalo, da so kitajski izobraženci sprejeli nove jezuitske poglede in jih integrirali v obstoječe poglede na svet.

Poleg tega je Kitajska do 18. stoletja začela lastno gibanje za iskanje 'dokazov' (*kaozheng*). To gibanje je analiziralo temeljne predpostavke večine dotedanjega znanja, predvsem prek temeljite filološke študije tradicionalnih besedil. To je bil 'domač', izvorno kitajski razvoj raziskav, vendar so se raziskovalci nanašali na jezuitsko znanje kot dela splošnega skepticizma (Weller, *ibidem*). Jezuiti so za njih postali del rekonstrukcije in ponovne validacije izvorno domačih oblik vednosti. Vpliv jezuitov je bil tako daljši kot njihovo bivanje na Kitajskem, a nikakor ni povzročil večje revolucije misli, kot lahko pogojno trdimo za ideje znanosti, modernizacije in narave v poznem 19. in v 20. stoletju, saj se je relativno udobno umestil znotraj izvornih konceptov (*ibidem*).

⁶³ Tako je na primer Alphonso Vagnoni leta 1633 predstavil Aristotelovo teorijo štirih elementov kot superiorno kitajski teoriji petih elementov oz. petih faz (*ibidem*).

Medtem je v Evropi krščanski pogled že dobil konkurenco v Koperniku in Galileju.⁶⁴ Opozicija med naravo in kulturo je postala ključna za argumente politične filozofije v 18. stoletju. Za avtorje, kot je Rousseau (1994), so taki argumenti pomenili začetek novega pozitivnega odnosa do narave. Po drugi strani je skoraj vseobsežen vpliv imela tudi Hobbesova različica 'naravnega stanja' kot 'osamljenega, revnega, odurnega, surovega in kratkega' (prim. Hobbes 2006). Opozicija med naravo in človeško družbo je torej v tem času dobivala moderno obliko (Weller 2006, 45). Pri tem so nekateri poudarjali stran kulture, drugi stran narave, vsi pa so dani razkol in opozicijo jemali kot samoumevno, 'naravno'. Vendar se je v približno istem obdobju kot filozofska revolucija razsvetljenstva zgodila tudi tehnološka revolucija. To je pomenilo še radikalnejšo ločitev svobodnega človeštva kot subjekta od z naravnimi zakoni in pravili določene narave kot objekta (*ibidem*). Tak pogled je videl naravo kot mehanizem, odprt za človeško raziskovanje in manipulacijo. Čez čas se je v celoti znebil religioznih razmišljanj o stvarniku tega mehanizma in odprl nove možnosti. Te so enega svojih vrhuncev doživele v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju. Razumevanje, ki naj bi ga nudila znanost, in manipuliranje, ki naj bi ga nudilo inženirstvo, sta uspešno predirala hribe s tuneli, največje reke zamejevala z jezovi in navsezadnje celo ločila ameriška kontinenta s Panamskim kanalom. Poleg tega so mnoge dotedanje ovire v komunikaciji uspešno premagali parniki in telegrafi.

Tak 'zahodni' mit o končni prevladi nad naravo je dosegel Kitajsko v obdobju dvoma o izhodiščih izgradnje lastne identitete in obenem vrhunca zaupanja v razvoj v poznem 19. stoletju, ki ju je tudi sam sooblikoval. Cesar Qianlong je bil namreč dojemljiv za tuje iznajdbe, kot so na primer evropska kolesja ure, vendar to ni bil edini 'dokaz' kitajske (tehnološke) zaostalosti tistega časa. Zelo zgovoren je bil namreč poraz Kitajske v prvi opijski vojni leta 1842, ki je bil manifestacija angleške vojaške superiornosti in zmagovitosti zahodnega imperializma, ki je temeljil na tem znanstvenem in tehnološkem razvoju. Kot smo opisali zgoraj, je Kitajska začela z modernizacijo tehnologije že v drugi polovici 19. stoletja. Obenem je to sprožilo silovite razprave med izobraženci o kitajski identiteti in vlogi tradicionalnih konceptov v njej v prihodnosti (Tu 1987; Hunt 1996).

Na prelomu stoletja je prevladala vera v znanost in napredek, ki jo je navsezadnje po letu 1912 institucionalizirala Republika Kitajska, po letu 1949 pa Ljudska republika Kitajska. 'Zaledna vednost', predpostavke mišljenja o naravi, o katerih ni treba dvomiti, so se vsekakor spremenile v

⁶⁴ Poleg tega je tudi krščansko tradicijo mogoče interpretirati na različne načine. Tako na primer človek, sicer telesno narejen iz gline, a po božji podobi, ni le del narave, temveč je narava tam za njega, da jo indiferentno izkorišča za svoje potrebe, brez skrbi za njen obstoj (White v Weller 2006, 46). Po takem razmišljanju je 'odstranitev' Boga iz narave odprla vrata za izkoriščanje naravnih bogastev in tehnološki razvoj. Kljub temu lahko takšno objektizacijo narave kot prevladujočo umestimo šele v čas razsvetljenstva.

20. stoletju, čeprav, kot smo že pokazali, manipulacije z naravo (na primer obsežna riževa polja) niso bile nove za Kitajce.

Ideja antropozometrične resonance, ki kombinira povezanost in enakost neba in človeštva z možnostjo odgovorne manipulacije za človeške potrebe, nikakor ni enaka totalni podreditvi nebožanske narave vladajočemu človeštvu, ki je prevladala v 20. stoletju. Tak vidik je prišel iz postrazsvetljenske Evrope in koloniziral vse, kar je bilo tam pred njim (Weller 2006, 48). To se je dogajalo v kontekstu burnih zgodovinskih sprememb po porazu v opijskih vojnah, imperialističnih vpadov in t. i. neenakih pogodb, vojne z Japonsko leta 1895, t. i. boksarske vstaje na prelomu stoletja, revolucije 1911 in bojov za oblast tudi po ustanovitvi Republike. Kot pravi Tu (2001), »skrajno spolitizirana in ideološka prevladujoča naracija/zgodba o nemirnem karakterju moderne Kitajske je zgodba o zatonu Osrednjega cesarstva, v glavnem zaradi zahodnega imperializma, in o boju kitajskega ljudstva v poraznih razmerah za ponovno pridobitev neodvisnosti. To je zgodba o mučni poti Kitajske proti modernizaciji«.

Tu tako pripravno ponovno povzame diskurz kitajske identitete na prelomu stoletja,⁶⁵ ki je interpeliral subjekte v 'nujnosti' duhovne, politične in družbene preнове, ki je ključna za samo praktično 'preživetje' 'nas', kitajskega 'ljudstva', 'naroda' in ki jo je moč doseči z 'modernizacijo'. 'Modernizacija' je tako postala vozlišče za pritrditev novih elementov, kot sta 'neodvisnost' in pozneje 'suverenost' nacionalnega oz. domoljubnega diskurza v razmerah dvojne grožnje: fevdalne preteklosti in zahodnega imperializma. Ta diskurz je imel izrazito nacionalistično obliko, kjer je intelektualno iskanje resnice in dostojanstva posameznika, ki ga je prej definiral konfucijanski humanizem, bilo postavljeno v ozadje, v korist mita o bodoči 'bogati in močni' Kitajski. Ta mit je navsezadnje prepričal tudi intelektualne skeptike in tradicionaliste, ki so opozarjali na paradoksalnost pristopa, značilnega za gibanje 4. maja, k reševanju nacionalne krize. Tako je diskurz totalne zavezanosti blaginji Kitajske kot naroda-države prisilil večino kitajskih intelektualcev v nove identifikacije, v 'novi' kulturni identiteti ter v zavračanje starega glavnega

⁶⁵ To je diskurz, ki je pozicioniral 'druge' v obliki zahodnega imperializma in imperialistov kot soodgovorne za 'nemir', tj. v besednjaku teorije diskurza, odkritost nedokončanosti, nepopolnosti strukture in posledično nestabilnosti identitete, ki ni mogla uspešno (ideološko) interpelirati (vsiljenih) elementov očitne tuje tehnološke učinkovitosti, vodila pa je v radikalni konec cesarstva in potrebo po ponovni konstrukciji identitete. Kot 'krivec', da je do te nestabilnosti sploh prišlo, je bila pozicionirana 'fevdalna zaostalost', kar pa je delovalo kot drugo ime za konfucijanstvo in njegovo domnevno trmasto tradicionalno politično in družbeno vseobsežnost, nespremenljivost in nefleksibilnost. Takšno definiranje situacije je navsezadnje vodilo v alternativne koncepte kitajske identitete, ki so pridobivali na moči in vodili v konkretne ljudske upore, zato šibka dinastična vlada Qing kljub svojim dokazovanjem zavezanosti reformam v smislu moderne države (predvsem v letih 1902–1910) ni presegla svoje simbolne reprezentacije zasovražene 'fevdalne' konfucijanske ureditve. To je doseglo vrhunec v t. i. gibanju 4. maja leta 1919, kjer je bil edini kriterij za ocenjevanje vrednosti konfucijanskega razmišljanja in prakse njegova kompatibilnost z modernizacijo, definirano v zahodnih vrednotah. To je vodilo v skrajni ikonoklastični napad na konfucijanstvo, kar je postal eden etičnih principov gibanja 4. maja s preprosto utilitaristično razlago: »Da bi rešili narod, je imperativ, da presežemo našo 'fevdalno preteklost' in se učimo od modernega Zahoda« (Tu 2001).

miselnega toka, ki je strukturiral kitajske politike in družbo. Nacionalizem je bil tako motivacijska sila kitajske intelektualne elite za zamenjavo konfucijanskega humanizma ter posvojitve razsvetljenskih vrednot modernega 'zahoda'. 'Modernizacija' je bila izenačena tudi z radikalnim 'pozahodnjenjem', a kot zapiše Tu (2001), bolj kot »radikalni slogan«, ki je seveda zaradi drugačnih konfiguracij kitajskega družbenopolitičnega konteksta nujno potreben reartikulacije. Modernizacija kot pozahodnjenje tako pomeni predvsem kitajsko percepcijo zahodnega vira moči in bogastva, ki je postala vodilni princip za dejanja tako intelektualcev kot novo nastajajočih vodilnih elit.

V začetku 20. stoletja je tako za prevlado tekmovalo več diskurzov in več potencialnih političnih elit, ki so bili različno uspešni. Kitajska je med letoma 1912 in 1949 zamenjala več političnih režimov. Poleg nacionalistov in komunistov so oblast na določenih delih prevzemali lokalni veljaki zelo različnih usmeritev. Vendar so bili vsi, kljub različnim pogledom na mnogo stvari, predani modernisti. Nacionalisti in komunisti, katerih občasne združene fronte in po drugi strani siloviti boji so zaznamovali večino obdobja, so se na primer močno razhajali o tem, kaj konstituira demokracijo. Glede svoje predanosti moderni znanosti in konkretni masivni rekonstrukciji naravnega okolja pa so si bili podobni. Oboji so načrtovali in gradili sisteme železnic in kanalov, kmetijske režime, ki so temeljili na kemikalijah, in industrijske obrate, ki naj bi se primerjali in izenačili z zahodnimi.

3.3.1 Premagana narava in 'ljudska modrost' tradicionalnega zdravilstva

Kljub občasnim namigom na prevrednotenje uradnega odnosa do narave (ki se je manifestiralo v gradnji mestnih parkov in politiki učenja mladine od kmečkega, na zemljo vezanega ljudstva) v obdobju 1911–1987 je med tremi potencialno vidnimi tujimi diskurzi, ki so vplivali na rekonstrukcijo mišljenja narave in ravnanja z naravo ter bili utelešeni v jeziku in politikah vladajočih kitajskih elit (scientizem moderne, narava kot vrednost po sebi, pastoralna narava; Weller 2006), prvi vzpostavil hegemonijo nad drugima in tudi nad domačimi organskimi koncepti neba. 'Gospod Znanost', ki ga je, poleg 'gospoda Demokracija', tako v skrajno ikonoklastičnih kot v zmernejših različicah idealiziralo gibanje 4. maja, je v celoti prevzel izobraževalni sistem in politike ter posledično spreminjanje naravnega okolja, ki je postalo zgolj 'resurs'. Kot smo že omenili, je iz tega izrazito raznorodnega gibanja izšla tudi kitajska Komunistična partija.

Shapirova (2001, 9–10) ugotavlja resno degradacijo okolja (krčenje vodnih rezerv, ogromno onesnaženje, izguba kmetijske zemlje itd.) kot prakso 'moderniziranih' diskurzov narave. Pri tem opisuje najbolj izrazite vladno načrtovane ekscese, kot so propadli megalomanski projekti jezov in razvpita velik skok naprej (1958–1960), kjer je človeško ravnanje z naravo vodilo v množično

pomanjkanje hrane in umiranje od lakote, ter kulturno revolucijo (1966–1976) z decentralizirano in poceni težko industrijo, ki je onesnažila zrak in vodo v celotni državi. Slikoviti propagandni slogani, ki so širili in podžigali konstelacije takšnih politik v Ljudski republiki Kitajski, so bili številni (*ibidem*; priloga A): »Človek mora premagati/osvojiti naravo!« (*ren ding sheng tian*), »Bitka z naravo je neskončno veselje!« (*yu tian dou, qile wu qiong*).

Takšne ideje so reprezentirane tudi v Citatih predsednika Mao Zedonga (*Mao zhuxi yulu*), ki so predvsem v evropskih državah postali znani kot ikonična 'majhna rdeča knjižica' (Mao 1966). To so zbrani izseki Maovih govorov in publikacij, ki so v bistvu koncentrirana oblika zapisa ideologije LR Kitajske v času okrog kulturne revolucije. Ta nabor propagandnih sloganov, ki jih je v tem obdobju moral imeti, brati in uporabljati vsak 'pravoveren' kitajski državljani, so na kitajskem imenovali tudi *hong baoshu*, kar dobesedno pomeni 'knjiga rdečega zaklada' ali 'cenjena rdeča knjiga'. Namen široke branosti, poučevanja in cirkulacije knjižice ter preprostega neskončnega ponavljanja vsebovanih naukov je bil transformacija kitajske družbe. V njej je naveden tudi del Maovega govora 5. februarja 1940 na sestanku Družbe za raziskave v naravnih znanostih mejne regije, ki je uvrščen med temelje t. i. dialektičnega materializma v 22. poglavju (Metode mišljenja in metode dela), v katerem Mao (1966) ugotavlja: »Naravna znanost je eno od človeških orožij v njegovem boju za svobodo. Z namenom doseči svobodo v družbi mora človek uporabiti družbeno znanost, da bi razumel in spremenil družbo ter izvedel družbeno revolucijo. Z namenom doseči svobodo v svetu narave mora človek uporabiti naravno znanost, da bi razumel, osvojil in spremenil naravo ter tako pridobil svobodo od narave.«

Smil (Weller 2006, 50) in Shapirova (2001) za porazno stanje okolja na kitajskem v zadnjih šestdesetih letih tako neposredno 'krivita' socializem. To seveda drži pogojno oz., kot zagovarjamo v tej nalogi, je tudi pozicija socializma kot dominantne državne doktrine in ideologije rezultat kompleksnih procesov, povezanih s specifičnostmi vsakokratne zgodovinsko-politične situacije, ki je nenazadnje operirala kot hrbtna stran ekspanzionističnih pohodov imperialnih sil v 19. in v prvi polovici 20. stoletja. Weller (2008, 50) tako opozori, da je »Maova vojna proti naravi«, kljub nekaterim praksam, do katerih znotraj drugih političnih režimov »verjetno ne bi moglo priti«, »različica veliko večje modernistične vojne proti naravi«⁶⁶.

⁶⁶ To po njegovem (*ibidem*) kaže že primerjava s Tajvanom, kamor se je zatekla nacionalistična vlada Republike Kitajske po komunistični zmagi in vzpostavitvi državne oblasti na celinski Kitajski. Tako sta politična zgodovina in zgodovina okolja na Tajvanu (v Republiki Kitajski) drugačna od tiste na celini, a vendar imata za okolje enako uničujoče praktične manifestacije. Onesnaženost tajvanskih vodnih virov je do sredine osemdesetih let 20. stoletja, ki je obenem obdobje gospodarskega razcveta, postala zelo resna. V vsaki večji reki so ribe izumrle, zrak v prestolnici Taipei je bil poln izpušnih plinov motornih vozil, količina odpadkov na osebo pa večja za 50 odstotkov glede na prejšnje desetletje, če naštejemo le zelo majhen odstotek velikih okoljskih problemov. Ideje človeške in znanstvene prevlade nad naravo, ki na Tajvanu ne bi bile možne še desetletje nazaj, so tako v petdesetih letih na primer postale povsem običajni del šolskih učbenikov, almanahov in kmečkih koledarjev, ki

Socializem kot dominantni diskurz tako 'le' osmišlja različne prakse znotraj njega, med katerimi so, kot kaže prejšnji citat, kot najbolj verodostojne in nujne reprezentirane ter pozicionirane 'znanstvene' prakse brezkompromisne podreditve narave 'razvoju' in 'osvoboditvi' LR Kitajske.⁶⁷

Filozof Debenjak (2006) tak razvoj dogodkov povzame:

Vsi modeli realnega socializma so nastali na zadnjih dvoriščih svetovnega kapitala, ne v razvitem kapitalističnem svetu. Zato so se oblikovali kot razvojne diktature s ciljem 'dohiteti in prehiteti' najrazvitejše kapitalistične dežele. Za ta cilj je bilo treba žrtvovati ugodje življenja pričujočih generacij na oltarju 'sreče vnukov' in absolutne prihodnosti; pritegniti je bilo treba vse človeške resurse in jih izčrpati, tudi skozi modele stahanovske samoeksploatacije; kot se človeška narava ni smela upirati spreminjevalski volji, tako se je morala tej volji podrediti tudi narava. Tak triumf volje so veliki ekološko katastrofalni projekti. Resnica tega modela po njegovi ideološki izpraznitvi je današnja Kitajska.

Kitajska različica socializma, ki jo bolje zajema povezava marksizem-leninizem-misel Mao Zedonga, je bila v veliki meri eklektična in populistična mešanica, saj kaže, da se je Mao dobro zavedal nujnosti reartikulacije ('novih' in 'starih', 'tujih' in 'domaćih') konceptov v konkretnih razmerah, če naj bodo politično uspešni (tj. hegemonski). Niti zahodni modernizem niti kitajski socializem tako nista homogena 'krivca' za eksploatacijo naravnega okolja, saj zunaj njune 'uporabe' v vsakokratnem družbenopolitičnem kontekstu kot taka niti ne obstajata.

Eklektična hegemonka artikulacija ekskluzivnosti znanstvene moči za definicijo 'dobrih' in 'slabih' načinov ravnanja z naravo oz. z njenim 'derivatom' – človeškim telesom – je očitna v maoističnem dopuščanju in nenazadnje spodbujanju in posledični konzervaciji (reinterpretiranih) tradicionalnih kitajskih medicinskih konceptov. Zahodna medicina se je sicer na Kitajskem uveljavljala najmanj od časa dinastije Qing, v Republiki in Ljudski republiki pa je postala uradna medicinska doktrina. Filozof znanosti Feyerabend (1999, 50–1) takšno situacijo opiše:

Zahod ogroža in izkorišča veliko deželo z veliko tradicijo. Nova generacija spozna materialno in intelektualno prednost Zahoda – ali misli, da jo je spoznala – in jo razlaga z znanostjo. Ta se uvozi in poučuje ter zatre vse

so v nekaterih poznejših različicah sicer ohranili tudi tradicionalne delitve časa, ki smo jih opisali prej. Različica iz leta 1939, ko je nacionalistična vlada še bila uradni predstavnik celotne Kitajske, je namreč v celoti odstranila 'praznoverja', ki so jih po njihovem mnenju predstavljala tradicionalna priporočila o tem, kaj je v katerem delu dneva/tedna/leta dobro in kaj ne (npr. kdaj skleniti nov posel, potovati, se omožiti itd.).

⁶⁷ Tako LR Kitajska tudi konkretno niti zdaleč ni bila sama pri sledenju za naravno okolje uničujočim politikam. Tuja pomoč in investicije so podobno spodbujale tako konkretne gradbene projekte kot koncepte in odnose do okolja za njimi. V 50. letih 20. stoletja je ključno podporo za gradnjo cest, mostov in industrijske infrastrukture nudila Sovjetska zveza. Bliže sodobnosti so bile ključni financerji in promotorji medvladne organizacije, predvsem Svetovna banka in Azijska razvojna banka. Z njihovo pomočjo sta se tako ideja kot projekt modernizacije, kot sta bila konstruirana v političnih procesih 19. stoletja na 'zahodu' (njegove moralne korenine pa so veliko starejše), širila in nadaljevala na 'vzhodu' v konkretni obliki masivnih jezov za elektrarne, sistemov avtocest itd. (*ibidem*).

tradicionalno. Znanstveni šovinizem triumfira: 'Kar je združljivo z znanostjo naj živi, kar ne, naj umre.' /.../ Zdravniki starega kova se morajo bodisi izključiti iz zdravniške dejavnosti bodisi prevzgojiti. Zeliščne medicine, akupunkturo, moksibustije in filozofije, na katerih temeljijo, ni več treba jemati resno.

Vendar je bil Mao ob prevzemu oblasti soočen s konkretnim pomanjkanjem medicinske oskrbe v ortodoksnem zahodnem znanstvenem slogu in veliko priljubljenostjo avtohtone medicine predvsem v obsežnih ruralnih območjih Kitajske. V takšnih razmerah je prišlo do reartikulacije obeh, 'zahodne' in 'tradicionalne' medicine (ki se ji v kitajščini sicer tudi v tem času reče preprosto 'kitajska medicina', *zhongyi*), ter s tem premestitve 'grožnje' pomanjkljive zdravstvene oskrbe v obvladljivo notranjost diskurza. S tem je Mao Zedong osmislił navidez paradoksalno uradno rehabilitacijo tradicionalne kitajske medicine leta 1954. Pri tem je v kampanji za njeno oživitev v slogu komunistične brezrazredne vizije obsodil 'notranje' sovražnike, »buržoazne elemente v ministrstvu za zdravstvo« (*ibidem*). Feyerabend (*ibidem*) na podlagi tega Mau pripiše naslednje ugotovitve: »Znanost vsebuje ideologijo, ki je (a) nezdružljiva s temeljno spremembo človeka in družbe in (b) ovira razvoj znanosti same /.../ Znanost živi in uspeva brez te ideologije.«

Mao je tako identificiral ideološkost (in potencialno prevratniško moč) sicer povečevane znanosti in na njej temelječe zahodne medicine ter ji vsilil protipol, s katerim je zagotovil raznolikost pojmovanj na področju medicine, tj. na področju domnevno naravnih zakonitosti telesa človeka. Tako 'pluralistično' gesto v kontekstu naloge lahko razumemo kot del hegemonskega boja in intervencijo (prekinitev), ki je omejila moč tudi tej obliki zahodnega imperializma, čeprav je to imperializem znanosti. Mao je v tem izkazal nekakšno 'postmoderno' držo, ki je služila lastni hegemonski artikulaciji. S priznanjem tradicionalne medicine je relativiziral vrednost 'buržoazne' medicine (oz. v tem primeru disartikuliral tudi znanost, tj. enega od glavnih vozlišč modernizacije LR Kitajske) in obenem z medicinskim diskurzom, ki je bil na razpolago, zapolnil potencialno usodno nezadostnost uradnega medicinskega sistema, ki je nastajal po zgledu 'zahoda' in ki bi s svojo nezadostnostjo lahko razkril razpoko v strukturi nastajajoče idealne socialistične družbe. Ta, iz centra narekovan sistem sicer tudi v kombinaciji z ikonoklastičnim razpoloženjem, ki ga je najbolj ubesedilo gibanje 4. maja, na podeželju pa je imelo svoj odsev v nezadovoljstvu zaradi splošnega pomanjkanja osnovnih življenjskih dobrin po razdejanju različnih vojn zadnjih desetletij, namreč ni mogel v celoti, naenkrat in zadovoljivo izpodriniti tradicionalnih metod zdravljenja na podeželju.

Prava mala zgodovina eskalacije maoizma in podpore reinterpretiranim zahodno znanstvenim pogledom so tudi kmečki almanahi LR Kitajske. Kot ugotavlja Weller (2006), je na primer almanah iz leta 1952 ohranil nekatera priporočila o tem, kaj delati in čemu se izogibati določen

dan, a je dodal tudi dele o zgodovini Komunistične partije, sankcije za kaznovaje protirevolucionarjev, navodila za sestavljanje pisem in drugo praktično znanje. Eden od tradicionalnih sistemov delitve, ki je vključeval metanje kovanca, je bil spremenjen v igro, na koncu katere je namesto prejšnjega verza sledila politična pesmica. V almanahih iz poznih 50. let pa so že v celoti odstranili tradicionalne delitve ter jih zamenjali z nasveti za praktične opravke novega političnega konteksta, kot so na primer tlakovanje ceste, sestankovanje itd. V času kulturne revolucije so v še bolj izčiščeni obliki almanah napolnile denunciacije domnevnega vraževerja v vseh oblikah (Weller 2006, 53).

Učbenike, lokalne zgodovine in kmečke almanaha s koledarji lahko razumemo kot manj očitne (za razliko od političnih govorov, časopisov, konkretnih agrarnih-gospodarskih-industrijskih reform in modernizacije) nosilce in sokonstruktorje novega zdravega razuma, po katerem je narava vsekakor nekaj ločenega od človeškega življenja in je 'tam za nas', da jo uporabimo, podredimo in izkoristimo. To je vsekakor v nasprotju s predmodernimi, organskimi različicami razumevanja neba, *daa*, *qija*, enosti nebo-človek-zemlja, kot so bili podobno, deloma prekrivajoče, a v političnih posledicah in različnih zgodovinskih trenutkih tudi zelo različno, artikulirani znotraj prej opisanih diskurzov konfucijanstva (oz. konfucijanskega humanizma in antropokozmične resonance), daoizma in budizma. Večina teh besedil je neposreden produkt centralne ali lokalnih vladajočih elit, zato predstavljajo obenem reprezentativna besedila uradnega diskurza narave, ki se je pretihotapil v vse mikrodiskurze vsakdanjega življenja in tako neizpodbitno razkril svojo totalnost oz. ideološkost. Njihova partikularnost oz. omejenost na praktično kmečko in šolsko življenje ima zato veliko vrednost za preučevanja v kontekstu naloge, saj reprezentira dominantni uradni diskurz oz. kot specifična študija navidezno marginalnega primera zelo veliko pove o politiki in političnem narave med letoma 1911 in 1978, ko so se na Kitajskem spet zgodili večji družbenopolitični ter predvsem ekonomski premiki.

Slednjim se bomo posvetili v naslednjem, četrtem poglavju.

4 ODPIRANJE NAVZVEN IN MEDNARODNA SKUPNOST

Trdim, da je najbolj verjetno jedro problematike /okrog katere se lahko razvijata družbena teorija in teorija mednarodnih odnosov na Kitajskem/ odnos med Kitajsko in mednarodno družbo. To je stoletna uganka, temeljni problem identitete. V 2000-letnem tributarnem sistemu Kitajska ni imela takšnih težav, saj kitajski pogled na svet ni vseboval pojmov suverenosti, nacionalizma in internacionalizma. V 140 letih, od leta 1840 do 1980, se je Kitajska ves čas soočala s problemom svojega odnosa z mednarodnim sistemom, a nikoli ni imela primerne rešitve zanj. V teh 140 letih je bila Kitajska outsider, ki je poskušal, omahoval in strmela v čudno in včasih sovražno vesolje. Dinastija Qing

je bila neuspešna pri reševanju /tega problema/, enako tudi poznejše kitajske vlade. V zgodnjih 1950., po koncu državljanske vojne, se je Kitajska začela razvijati, a hladna vojna in domači kaos sta preprečila Kitajcem rešitev tega problema. Šele reforme in odpiranje v letu 1979 so omogočili Kitajski, da se je približala rešitvi, saj od takrat vstopa v mednarodno družbo (Qin 2007).

V nalogi smo do sedaj predstavili prehod iz vzpostavljanja kitajske identitete kot civilizacijskega središča svetovnega sistema tributarnih odnosov k vzpostavljanju kitajske identitete kot moderne države med državami v mednarodnem sistemu po vestfalskem modelu. To je pogoj, da lahko v tem poglavju razmišljamo o (re)konstrukcijah medsebojnega odnosa med zamišljenima skupnostma LR Kitajske in t. i. mednarodne skupnosti ter točkah identifikacije in antagonizmov med njima. Poleg tega smo do sedaj predstavili nekatere sedimentirane konstrukcije narave (neba), nastale v procesih performativnega vzpostavljanja identitete 'vsega pod nebom' kot mediacije njegove partikularnosti in univerzalnosti, moči ter političnih praks.

V poglavju, ki je pred nami, bomo zato pogledali v družbenopolitično stanje v 70. letih 20. stoletja, ko je med revolucionarno in bolj zmerno frakcijo znotraj Komunistične partije večjo verodostojnost pridobila (in si izborila) vizija slednje. Predvsem gospodarske reforme, ki so predvidevale postopno vključevanje tržnih mehanizmov in vstop tujega kapitala, so vodile v konstantno silovito gospodarsko rast, ki so jo nekitajski opazovalci označili kar za 'čudežno'. Transnacionalna podjetja so v trgu z 1,3 milijarde prebivalcev videle priložnost za skokovito širitev in možnost zmanjšanja stroškov dela s selitvijo proizvodnje na kitajska tla.⁶⁸ Kitajska je tako v različnih (nekitajskih) razpravah postala obenem primer 'pravilnosti' ekonomskega neoliberalizma in primer 'pravilnosti' postopne aplikacije tržnih mehanizmov brez naglega umika države, kar bistveno odstopa od receptov washingtonskega konsenza (Ramo 2004; Stiglitz 2006 idr.). Poleg tega je Kitajska postala območje različnih špekulacij o njenih 'skrivnostih', njeni kontradiktornosti, nedemokratičnosti, nespoštovanju človekovih pravic, dampinških cenah dela, neobstoja okoljskih standardov in nezlomljivi primarnosti njihove monolitne, imperialistične konfucijanske 'kulture' in 'identitete'. Teze, ki segajo od znanega Hungtingtonovega trka civilizacij do (predvsem ameriške neokonzervativne) kitajske grožnje in teze, ki v sklepu preprosto 'prizna' 'skrivnostnost' prihodnjega 'obnašanja' ter 'narave' Kitajske, so poskušale odgovoriti na to, kaj 'vzpon' Kitajske pomeni za prihodnost svetovnega miru, mednarodne odnose, svetovno razporeditev moči, kulturno hegemonijo, širjenje jedrskega orožja, zaščito t. i.

⁶⁸ Kot je med drugimi poročal McKinsey Global Institute (McKinsey and Company 2009b), je LR Kitajska prehitela Nemčijo in je sedaj tretje največje svetovno gospodarstvo ter peti največji potrošniški trg s privatno potrošnjo 890 milijard ameriških dolarjev leta 2007.

intelektualne lastnine in nenazadnje različne okoljske teme. Vprašanje je zahtevno in, kot vztrajamo tudi v našem dosedanjem trudu, morda neprimerno postavljeno.

Sodobne razprave v mednarodnih odnosih se teme lotevajo predvsem z ugotavljanjem, ali bo odpiranje kitajskega trga vodilo v odpiranje političnega prostora in kakšno vlogo pri tem igrajo različne regionalne in mednarodne organizacije in režimi. Bo Kitajska brez primerne strategije 'demokratskega' sveta za njeno obvladovanje (*containment*) morda hegemonizirala mednarodno politiko in vodila v nove vojne ali nasprotno, se bodo mednarodna skupnost, Kitajska in druge države tesno prepletle (*interdependance*) v (ekonomski) globalizaciji in tako 'zvišale stroške' nasilnih konfrontacij za vse vpletene ter s tem zagotovile mir in tudi spoštovanje mednarodnih okoljskih pravil ter norm (homogenizacija mednarodne skupnosti in strategija *engagement*)? Do takšnih razmišljanj 'bodisi-bodisi' so kritični nekateri konstruktivistični pristopi in predvsem pristopi, ki jih navajamo v nalogi. Kot enega od uradnih kitajskih poskusov preseganja takšnih dualizmov bomo ob koncu poglavja pogledali Qinovo (2010) interpretacijo zunanjepolitične strategije miroljubnega razvoja, ki je med drugim odziv Kitajske na tezo o kitajski grožnji (Chu in Ren 2009) in poskus mišljenja multipolarnega sveta ter harmonične družbe.

Poleg tega bomo v to poglavje vključili institucionalizacijo 'globalne grožnje' podnebnih sprememb. Kot kontekst bosta pri tem pomembna domnevni (strukturni) prehod (ali potreba po njem) iz modernega vestfalskega *mednarodnega sistema* v različno koncipirane *globalne* in *svetovne* skupnosti/družbe ter s tem sovpadajoča globalna/svetovna politika oz. geopolitika (npr. Brglez 1996; Baylis in Smith 2007; Dalby 2007; 2010 idr.). Ta prehod naj bi bil posebej očiten/potreben za mišljenje varnosti, upravljanja in reda v svetu po zgodovinskih dogodkih, kot sta uradni konec hladne vojne in 11. september 2001. Slednji naj bi namreč poudaril 'nekonvencionalnost' oz. razpršenost sodobnih 'globalnih groženj'. Pojmi, kot so globalna vojna proti terorizmu, globalni boj proti podnebnim spremembam, globalni boj proti trgovini z mamili in trgovini z orožjem, če naštejemo le nekatere, so v sodobnosti postali predmet številnih političnih, akademskih, medijskih in drugih razprav in tudi del množične popularne kulture. Na Kitajskem je bila, kot smo že nakazali v tretjem poglavju, za strukturni prehod iz ciklične cesarske ureditve v nacionalno državo v linearnem razvoju ključna razkrita dislokacija strukture. Šele v tem kontekstu in v spremenjenih diskurzih so svoj smisel, pomen in pomembnost dobile tudi od t. i. mednarodne skupnosti in znanosti o klimatologiji spodbujene teme, kot je v prihodnost obrnjena skrb o posledicah podnebnih sprememb.

4.1 Družbene dislokacije in vključevanje LR Kitajske v mednarodne organizacije

Že smo nakazali, da se v tem delu naloge posvečamo v uvodu postavljenemu vprašanju, kako je prišlo do tega, da LR Kitajska ob vztrajanju pri marksizmu-leninizmu in misli Maa Zedonga ter njuni uradni modifikaciji v t. i. socializmu s kitajskimi značilnostmi danes sebe predstavlja kot 'odgovorno državo v razvoju', ki se močno zavzema za participacijo v 'mednarodni skupnosti' in za 'skupno', 'urgentno' ukrepanje glede 'globalnih' podnebnih sprememb. V času življenja Maa je namreč LR Kitajska mednarodno sodelovanje, vsaj na širši multilateralni ravni, zavračala.

Različne teorije mednarodnih odnosov imajo o t. i. mednarodni skupnosti, ki jo v sodobnosti najbolj reprezentativno institucionalizirajo OZN ter njen sistem agencij, skladov itd., različna mnenja. Klasični realizem na splošno okoljske teme marginalizira kot 'nizko' politiko, mednarodno sodelovanje pa v grobem vidi podrejeno doseganju državnih interesov in rezultat pojava notranje potrebe, ki zahteva mednarodni pristop oz. širjenje moči za vzpostavljanje reda v razmerah anarhije. Kot je videti, se sicer očitne spremembe dogajajo tudi na tem področju, saj se apokaliptične napovedi grožnje podnebnih sprememb prebijajo v varnostne teme in torej v 'visoko politiko' (Schwartz in Randall 2003). Na splošno je okoljska tema podnebnih sprememb najpogosteje obravnavana v sklopu liberalnega institucionalizma (neoliberalizma) in mednarodnih okoljskih režimov (npr. Yu 2007). Yu (*ibidem*, 498) se tako v terminologiji liberalnega institucionalizma kot svojega teoretičnega okvira (navaja na primer Keohaneja) sprašuje, ali gre pri transformaciji odločanja Kitajske glede politike podnebnih sprememb za domestikacijo mednarodnih tem. To je druga stran liberalnega institucionalizma, ki se, kot pravi Yu (*ibidem*), sicer večinoma ukvarja z internacionalizacijo domačih tem. Neoliberalni pristop namreč govori o tem, da režime sestavljajo norme, ki pospešujejo sodelovanje s tem, da nudijo informacije, mehanizme opazovanja in nizke transakcijske stroške. Pri tem se ohranjajo interesi vodilnih držav, ki so ustanovile režim. Tak pristop ima svoje prednosti, saj natančno opisuje sodobno kompleksnost in prepletenost odločanja v mednarodni skupnosti, raznolikost akterjev ter koristi te prepletenosti. Tako se lahko strinjamo z ugotovitvijo, da na primer Kitajska pred vstopom v STO (Svetovna trgovinska organizacija) decembra 2001 ni mogla sodelovati ali uporabljati izidov trgovinskih pogajanj in je imela velike ovire pri dostopanju na trge ZDA in EU (Evropske unije), kar ji eksplicitna pravila in regulacije režima, del katerega je, zdaj do določene mere olajšajo (Khan 2004, 16). Vendar je to le manjši del odgovora na naše vprašanje, ki raziskuje, kako je do tega, da je za Kitajsko dejanje potegovanja za vstop v režime mednarodne skupnosti, kot sta trgovinski in okoljski režim, v zadnjih 30 letih sploh postalo smiselno, pomembno, racionalno ipd.

Korak naprej gre konstruktivizem, ki vsebuje po našem mnenju upravičeno kritiko (neo)realizma, (neo)marksizma in (neo)liberalizma. Kot ugotavlja Khan (*ibidem*, 15–6), strukturni neorealizem in neomarksizem v svojih različicah poudarjata, da so mednarodni (trgovinski) režimi instrumenti državne oz. razredne moči. Pri tem velja premisa anarhične strukture mednarodnih odnosov oz. pri neomarksistični različici (teorija svetovnega sistema) industrijske države v centru z ustanovitvijo mednarodnih (trgovinskih) režimov zagotavljajo neoviran dostop do naravnih virov periferije. Pri tem (v gramscijanistični različici neomarksizma) hegemonске države izkoriščajo norme režimov, da bi se vsilile na trge vseh drugih držav in maksimizirale dobičke svojega vladajočega razreda na račun drugih pod pretvezo univerzalne koristi (*ibidem*). Vzpostavitev mednarodnih režimov, še posebej trgovinskih, kot je GATT/STO, je tako namenjena doseganju ciljev in zaščiti interesov glavnih razvitih držav, kot so ZDA, EU, Japonska, Kanada, s škodljivimi posledicami za države v razvoju.

Konstruktivizem znotraj mednarodnih odnosov kritizira v prvi vrsti predpostavke o stabilnih identitetah in interesih, ki so neodvisni od interakcij akterjev režima itd. Ena od njegovih zagovornic, Finnemorova (1992), na konvencionalno predpostavlanje, da države sledijo svojim (vnaprej danim) interesom in za te cilje tudi sodelujejo na mednarodni ravni, da bi preoblikovale mednarodne politike v svoj prid in/ali da mednarodna raven za življenje držav ni ključna, odgovarja, da se države svojih preferenc in želja lahko tudi 'naučijo' oz., da so njihovi 'interesi' dojemljivi za preoblikovanje. Konstruktivizem ne predvideva, da akterji vnaprej 'naravno' vedo, kaj hočejo, temveč sooblikujejo/konstruirajo svoje interese v kontekstu mednarodnega sistema ali skupnosti, katere del so oz. s katero se identificirajo. Pri tem je poudarek na »pomembnosti normativnih in materialnih struktur, vlogi identitete, interesov ali idejnih dejavnikov /.../« (Reus-Smit v Kahn 2004, 16), saj »identitete določenih držav oblikujejo njihove percipirane interese in s tem vzorec mednarodnih izidov /.../ normativni dejavniki /pa/, poleg državnih identitet, oblikujejo njihove interese ali njihovo obnašanje« (Ruggie v Kahn 2004, 16).

Norme se razvijajo s pomočjo političnega procesa. Pri tem sta ključni internacionalizacija in institucionalizacija norm oz. življenjski cikel norm, ki sledi različnim fazam, od prepričevanja t. i. podjetnikov norm, do ponotranjenja norm, ko te postanejo samoumevne (npr. volilna pravica žensk). Institucionalizacija ima posledice za homogenizacijo načinov organiziranja človekovih dejavnosti, ki jo zaznamuje prilagajanje in poglobljanje občutka mednarodne skupnosti. Internacionalizacija norm nakazuje, da delovalci vedno bolj sprejemajo ravnanja, ki jih veže občutek samega sebe, ki je vezan na mednarodno skupnost. Kolikor so te vrednote skupne, toliko je o mednarodni skupnosti mogoče govoriti. Finnemorova (1992) pravi, da so države socializirane v določene vzorce obnašanja s strani večje mednarodne skupnosti, kar implicira zelo drugačen

odnos med državami in mednarodnim sistemom od splošno priznanega. Konvencionalne teorije mednarodnih odnosov, še posebej neorealizem, vidijo mednarodni sistem kot oviro, ko na primer države želijo nekaj narediti, a jim to preprečijo ali jih celo resno kaznujejo, zato izberejo alternativne postopke in dejanja. Socializacija, ki jo poudarjajo konstruktivisti, pa implicira proces, v katerem državam ni onemogočeno dejanje oz. obnašanje, ki si ga pravzaprav želijo, temveč so spremenjene njihove želje in preference same. Socializacija implicira v prvi vrsti spremembo akterjevih preferenc in ne njihovo prisilo oz. omejevanje njihovih dejanj, ki izhajajo iz preferenc, ki so državam inherentne, izhajajo pa iz 'naravnih' in materialnih značilnosti (Finnemore *ibidem*).

Socializacija vključuje tudi spoznanje, da odnosi, ki jih predvidevajo norme in pogosto dobro definirana pravila mednarodnih režimov, niso egalitarni, saj predstavljajo sistem norm, pravil, navad itd. prevladujoče države/skupine držav. Konstruktivizem torej tudi v socializacijski vlogi mednarodne skupnosti lahko vidi elemente nasilnega podrejanja. Sklepamo in strinjamo se lahko, da je na primer kitajsko vključevanje v mednarodne organizacije in v mednarodno skupnost odvisno od identifikacije z (vsiljenimi) pravili dominantnega 'zahoda', institucionaliziranimi v njej.

Kljub koristnim uvidom konstruktivizma⁶⁹ v nalogi sprejemamo njegovo postmodernistično oz. poststrukturalistično kritiko, ki ugotavlja, da se, predvsem v 'mehkejših' različicah, ne odmika bistveno od racionalizma (Sterling-Folker 2006a; 2006b). Postmodernistični in/ali poststrukturalistični pristopi tako zaostrijo osredotočenost na razmerja moči, ki podpirajo različne resnice in prakse znanja (Smith in Owens 2007, 368). Te so implicitne v diskurzivnih sistemih razlik, ki proizvajajo tudi pravila mednarodnih institucij. Poleg tega se ukvarjajo z dekonstrukcijo temeljnih pojmov konvencionalnih mednarodnih odnosov, kot je suverenost (*ibidem*). Pri tem je ključna performativnost jezika in koncipiranje identitete kot performativno konstituirane. Na tej točki Campbell (1998, 279) kritizira konstruktivistično identiteto, kot jo razume na primer najbolj znan konstruktivist v mednarodnih odnosih Alexander Wendt, ko govori o eni od dveh vrst identitete, ki je za določenega delovalca 'immanentna' (npr. je demokrat): »Ni težko oceniti, da je stališče, ki določene identitete šteje za 'imamentne' in mednje prišteva zelo sporne koncepte, kakršna je 'demokracija', redukcioniistično v svoji predstavi politike.« Po drugi strani koncipiranje identitete kot performativno konstituirane v političnem delovanju razkriva kulturo kot »relacijsko prizorišče za politiko identitete in ne stvarni pojav sam na sebi« (Campbell 1998, 221; Smith in

⁶⁹ Pripombe konstruktivistov (ki jih tu obravnavamo brez njihovih sicer ključnih razlik) so koristne tudi za vprašanje, kako to, da v merah vojaške in ekonomske sile relativno močna LR Kitajska v multilaterarne režime (STO, UNFCCC in njen Kjotski protokol itd.) vstopa kot država v razvoju. K temu se bomo vrnili v petem poglavju.

Owens 2007, 368). Identiteto je zato treba pojmovati ne kot nek otipljiv predmet, ki ga lahko opazujemo, temveč kot tako, da poleg različnih praks/dejanj, ki tvorijo njeno resničnost, nima ločenega ontološkega statusa (Smith in Owens *ibidem*).

V nalogi torej predpostavljamo, da meje, identitete, notranjost in zunanost (oz. notranjost proti zunanosti), domače/nacionalno in mednarodno itd. niso pritrjeni in stabilni, temveč vedno v procesih konstrukcije in rekonstrukcije, v katerih ima pomembno vlogo tudi nenehno opredeljevanje 'drugega' in 'tujega'. Pri tem zunanja politika in (okoljska) diplomacija nista nekaj, kar sledi nastanku države ali mednarodnega sistema, temveč sta integralni njuni konstituciji. Zunanja politika ni 'most' med dvema različnima ravnema/področjema, temveč nekaj, kar obenem deli in združuje notranjost in zunanost, državo in mednarodni sistem. 'Človek', 'država' in 'mednarodni odnosi' so medsebojno konstitutivni. Noben ni 'avtor' drugega. Različne strategije drugosti vzpostavljajo identitete, ki obstajajo le na zgodovinsko specifičnih in prostorsko definiranih lokacijah. Te strategije drugosti omogočajo zunanjo politiko (Campbell 1998, 60–2).

Tako pojmovanje zunanje politike torej temeljito preusmeri konvencionalno razumevanje zunanje politike:

Zunanja politika se premika od skrbi o odnosih med državami, ki se dogajajo preko ahistoričnih, zamrznjenih in v naprej danih mej, k skrbi o osnovanju mej, ki sočasno konstituirajo 'državo' in 'mednarodni sistem' /.../ zunanja politika postane politična praksa, ki naredi za 'tuje' določene dogodke in akterje /.../ ti niso videni kot 'tuji' preprosto zaradi tega, ker so situirani v nasprotju z v naprej dano entiteto (državo). Konstrukcija 'tujega' je omogočena s praksami, ki konstituirajo tudi 'domače'. Z drugimi besedami, zunanja politika je 'določena vrsta političnega performansa, ki producira meje' (Campbell 1998, 61–2, poudarek v originalu).

K takšnemu mišljenju identitete in zunanje politike v nalogi dodajamo še koncept dislokacije, ki dodatno osvetli odnos med delovalci in strukturo ter omogoči mišljenje velikih sprememb (in tudi stalnosti), ki so jih v proces konstrukcije identitete Kitajske izrecno in posredno vključevale t. i. reforme odpiranja navzven, tržno gospodarstvo 'kitajskih barv/značilnosti' in zunanjepolitična doktrina miroljubnega razvoja/vzpona.

Naj opomnimo na poudarek Laclaua, podrobneje smo to že obravnavali v prvem poglavju, da se dejanja subjektov pojavljajo zaradi kontingentnosti tistih diskurzivnih struktur, skozi katere subjekti pridobijo svoje identitete (Howarth in Stavrakakis 2000, 13). Pri tem je pomembno, da ni zadostna zgolj redefinicija koncepta strukture kot nikoli zaprte diskurzivne strukture, temveč je tisto, kar zares spodkopava zmožnost strukture, da determinira subjekt, dislokacija. Ta se nanaša na dogodek ali serijo dogodkov, ki ne morejo biti reprezentirani, simbolizirani ali kako drugače domesticirani s strani diskurzivne strukture, zato je ta prekinjena (Torfing 1999, 301). Proces

dislokacije tako razkriva mejo, nezmožnost polnosti, neodločljivost (*undecidability*) in kontingentnost diskurzivne strukture ter jih naredi vidne. Dislokacije pretresejo že obstoječe identitete in sprožijo krizo identitete subjekta, vendar imajo tudi produktivno stran, saj sočasno grozijo identitetam in predstavljajo temelj, na katerem so konstituirane nove identitete (Laclau v Howarth in Stavrakakis 2000, 13). Dislokacije namreč ustvarijo primanjkljaj, praznino na ravni pomena, ki spodbuja nove diskurzivne strukture. Te poskušajo suturirati (zašiti) dislocirano in torej vidno neuspešno strukturo. Razkrita kontingentnost strukture pa ima seveda posledice za tiste pozicije subjekta, ki so del te strukture, in morajo zato reagirati ter ponovno vzpostaviti svojo subjektivnost. Tudi subjekt ima konstitutivni primanjkljaj, razpoko (*lack*), ki jo poskuša zapolniti z identifikacijo (Laclau v Torfing 1999, 149). V iskanju polne identitete razdeljenega subjekta prek dejanj identifikacije se tako oblikujejo in nastajajo politične subjektivitete. Te po stabilizaciji postanejo tiste pozicije subjekta, ki 'proizvajajo' posameznike z določenimi lastnostmi in prilastki. Pri tem je ključno poudariti, da po teoriji diskurza torej politični subjekt ali hegemonskega delovalca ni moč »reducirati niti na strukturnega tepčka niti na subjekt z izrazito namero in z značilnostmi *deus ex machina*« (Torfing 1999, 119).

Poleg tega smo kritični do 'pedagoške' vloge, ki jo konstruktivizem in deli t. i. angleške šole v mednarodnih odnosih pripisujejo procesom socializacije kot enosmernega procesa bolj ali manj nasilne subordinacije (mednarodna družba/skupnost uči svoje članice, kakšne preference naj imajo in tako homogenizira samo sebe). Medtem ko so za nas nekatere konceptualizacije mednarodne družbe, ki so osrednje za t. i. angleško šolo, koristne, moramo kot ključne tudi tu dodati ugotovitve postmodernizma/poststrukturalizma, ki jih na primer v svojo obravnavo diplomacije selektivno vključita sicer učenca angleške šole Jönsson in Hall (2005). Osredotočenost je usmerjena na procesualno naravo in večno nedokončanost vsake identitete, ki nima ontološke osnove brez nenehnega toka praks, dejanj, govorenj itd. o njej in v njenem imenu. Pri tem je dobrodošla in ključna tudi opomba kitajskega teoretika mednarodnih odnosov Qin Yaqiana (2010), ki s svojo 'kitajsko' kritiko koncipiranja mednarodne družbe in njenih institucij znotraj angleške šole nakaže mogoča sovpadanja s poststrukturalističnimi/postmodernimi pristopi in kritiko uporabe konvencionalnih teorij mednarodnih odnosov v kitajskem kontekstu. Qin namreč, podobno kot prevzeta izhodišča naše naloge, poudarja vzajemno procesno konstitucijo identitet in torej njihovo posamezno odvisnost od definiranja svojih mej in 'onega', 'tujega', zunaj njih. Qin opomni na raznolikost možnih izidov, ki jih je sposobna misliti t. i. kitajska komplementarna dialektika ob soočanju dveh konfliktno/antagonistično interpretiranih identitet in njihovih norm (npr. med institucijo mednarodne družbe, kot so človekove pravice, in kitajsko cenzuro medijev, ki ju je, kot 'se boji'

Buzan 2010, nemogoče homogenizirati in tako okrepiti mednarodno družbo). Po kitajski dialektiki odnos med poloma nasprotja, antagonizma, ni nujno in za vedno samo to, torej ni statično in temeljno (če temeljev ni!) nasproten, sovražen, izključujoč, borben, kar nujno vodi v dominacijo enega nad drugim oz. v enosmerno socializacijo, ki homogenizira. Po kitajski dialektiki se tudi sama narava odnosov med poloma ves čas spreminja, njuno srečanje (npr. v začetnem 'trku' 'norm' ob pogajanjih za mednarodni sporazum) je transformacijsko za obe strani in sama konfliktnost lahko prehaja h komplementarnosti. Konkretno, pravi Qin (2010,148), navsezadnje to pomeni pogajanja, dialog, upoštevanje konteksta in doseganje kompromisov, kar so ustaljene prakse ('zahodne' in 'vzhodne') politike in diplomacije. Pri tem doda, da sta pola v konfliktu, če sta narejena za taka, in da v sodobnosti Kitajska zelo dosledno nikoli izrecno ne imenuje neke države za svojo sovražnico (*ibidem*, 147).

Vendar je tudi za teorijo diskurza takšna nova politična korektnost LR Kitajske v mednarodni diplomaciji 'sumljiva' in zanimiva za analizo diskurza. Govor o sovisnosti, komplementarnosti in medsebojnem izražanju nasprotij, katerih 'spontano' ali 'naravno' (*ziran*) stanje je harmonija, je namreč ideološki ravno v tej nemogoči 'odločitvi' za harmonijo. Ta etično-politična odločitev zapre sicer obetavno opozorilo predstavnika t. i. 'kitajske' teorije mednarodnih odnosov Qina, da so 'entitete' in 'identitete' neoprijemljive brez procesov in praks ter konstrukcije raznolikih odnosov med njimi, s čimer se lahko strinja tudi teorija diskurza. Harmonija tako deluje le kot politično nasprotje in nasprotovanje problematični predpostavki o anarhiji, ki sta legitimna, a kot izhodišče za bolj kakovostno teorijo mednarodnih odnosov/svetovne politike nesprejemljiva. Govor o harmoniji tako v nalogi obravnavamo predvsem na ravni analize diskurza, kot diskurzivno strategijo, skladno s t. i. diplomatsko kulturo, ki obenem nudi tudi izhodišča uporni in hegemonski reartikulaciji mednarodne politike (podnebnih sprememb).

4.1.1 Kulturna revolucija

Kot pravi Roškerjeva (1992, 27), so spremembe v gospodarskem ustroju, ki naj bi vodile kitajsko ljudstvo v komunistično družbo, temeljile na različnih ideologijah, ki so se izoblikovale v frakcijskih bojih »med ortodoksno in pragmatično usmerjenimi predstavniki vladajoče komunistične birokracije«. Temeljna razlika med obema frakcijama naj bi bila, da so zagovorniki ortodoksne 'permanentne revolucije' precej manj upoštevali stvarne ekonomske analize. Mao Zedong je namreč zagovarjal ohranitev 'duhovne moči' in 'pravih idej', ki bodo po resničnem ponotranjenju med ljudstvom materializirane v novem ustroju družbene realnosti. Za svoj uspeh je ortodoksna frakcija morala poleg mobilizacije ljudstva z diskurzivnimi strategijami obvladovati tudi bolj zmerne politične nasprotnike znotraj stranke.

Slednji so svojo priložnost dobili po tem, ko je znana Maova kampanja 'veliki skok naprej' (*da yue jin*) pretresla celotno gospodarsko strukturo države in privedla do resnih gospodarskih problemov. Živilska industrija je v povezavi z dezorganizacijo kmetijstva in nepredvidenih naravnih katastrof doživela zlom, okrog leta 1958 so nastale resne težave pri oskrbi in množična lakota (ocene o številu mrtvih se štejejo v milijonih) v slabše razvitih območjih. Liu Shaoqi je tako v 60. letih prejšnjega stoletja pripravil alternativni gospodarski program, ki je nasprotoval Maovi permanentni revoluciji in poudarjal posameznikovo strokovnost pred njegovo 'rdečo zavestjo' (*ibidem*, 29). Program je bil gospodarsko učinkovit in Liuova frakcija je pridobivala na številčnosti, kar je Mao interpretiral kot relativno zmanjšanje lastne moči in grožnjo njegovi podobi voditelja. Liuovi zagovorniki so tako zasedli večino pomembnih političnih položajev v državi, razen vojske. To je Mao skupaj z 'nezadovoljnimi mladostniki',⁷⁰ ki so tvorili rdeče garde, mobiliziral v megalomanskem projektu velike proletarske kulturne revolucije (*wuchan jieji wenhua da geming*), ki je ponovno konstituirala njegovo identiteto voditelja ter zaznamovala desetletje kitajske zgodovine pred Maovo smrtjo leta 1976. Takšna dejanja je osmislila na novo opredeljena nevarnost za ljudstvo. Zmernost Liuove politike in rast birokratske 'elite', ki naj bi vladala v svojem lastnem interesu in ne interesu ljudstva, sta bili označeni kot »protirevolucionarni buržujski kapitalistični model« (Lucas 1980, 463). V letih od 1966 do 1969 je gibanje kulturne revolucije postalo množično in je razbilo komunistično stranko, skupaj z njo pa tudi upravne, izobraževalne in gospodarske strukture, ter privedlo do roba državljanske vojne. Vse to je seveda imelo velike posledice za industrijo, predvsem pa je kulturna revolucija dobesedno in v pomenu, ki ga predvideva teorija diskurza, dislocirala celo generacijo šolanih strokovnjakov, ekonomistov, inženirjev in drugih mestnih intelektualcev ter študentske mladine. Ti so namreč bili v zamišljenem prizadevanju Mao za razkroj tehnokratskih struktur poslani v najbolj odročne dele ruralne Kitajske, kjer naj bi sodelovali v neposrednem in temeljnem proizvodnem procesu. Mao jim je namreč očital preveliko odtujenost od 'ljudstva', domovine in vrednot diktature proletariata, zato naj bi si s fizičnim delom pridobili temeljno izobrazbo svetle socialistične prihodnosti (Rošker 192, 34). Posledice so bile katastrofalne za kakovost 'človeških resursov', saj je bilo takšno temeljito izganjanje domnevnega 'buržujškega' elementa v identiteti ljudi uničujoče za celo (vedno začasno pritrjeno) identiteto. Izobraženi državljani Kitajske, ki bi lahko bili mobilizirani za reševanje dolgoročno veliko težjih problemov in potreb 'ljudstva', kot je načrtovanje gospodarskih reform, za izgradnjo mest in industrije, poučevanje itd., so tako ostali brez svojega okolja, ki je osmišljalo in strukturiralo njihovo identiteto ter dejanja, in bili vrženi v

⁷⁰ Projekt kulturne revolucije je ponudil identiteto množici brezposelne mladine, ki se je šolala znotraj projekta velikega skoka naprej, a svojih kvalifikacij ni mogla nikjer ustrezno uporabiti (Rošker 1992, 28).

okolje, s katerim so težko našli skupne točke. Poleg tega so izobraženim meščanom zamerili tudi kmetje, saj se ti v kmečkih opravilih seveda niso preveč izkazali. Verodostojnost takšnih političnih projektov je v bilo takšnih razmerah⁷¹ težko rekonstruirati in na vodilnem mestu so se nekaj časa obdržale s silo, potem pa so voditeljske položaje in naloge načrtovanja razvoja Kitajske ponovno prevzeli privrženci gospodarskih in političnih reform. Ti Kitajske in samih sebe še toliko bolj niso mogli identificirati z razmerami, ki so bile posledica razpada sistema pod radikalno revolucijo.

Reformatorji so spet 'reševali' Kitajsko pred notranjimi sovražniki, ki so šibili njeno zunanjo odpornost, z alternativnimi strategijami. »Krepitev produktivnih sil« (Deng 1990) je bila pri tem izpostavljena kot ključ in ekonomski diskurzi, ki so prihajali z 'zahoda' v obdobju polkolonialnega statusa Kitajske in po letu 1911 ter iz boljševiške Sovjetske zveze, so bili na razpolago za reartikulacijo. Njihova prilagoditev kitajskim razmeram se je konec 70. let nagnila na stran artikulacije zahodnih diskurzov (uvajanje tržnih mehanizmov in postopno širjenje vstopa tujega kapitala), saj je bila druga skrajnost razkrita kontingentna in očitno nezadostna za ponovno zašitje mnogih razpadajočih družbenih struktur.⁷² Poleg širšega občutka krize po pustošenju kulturne revolucije so bili pri tem pomembni diskurzivni dogodki, ki so vodili v razpad sino-sovjetskega bratstva in v t. i. normalizacijo sino-ameriških odnosov.

Odnosi s Sovjetsko zvezo so radikalno nazadovali v 60. letih prejšnjega stoletja, ko sta državi ena drugo videli kot »ideološkega krivoverca« (Rourke 1990, 33). V zgodnjih 70. letih 20. stoletja sta tako ena drugo, in ne ZDA, identificirali kot glavnega sovražnika. To je bilo povezano s teritorialnim sporom, ko je Kitajska zahtevala povrnitev delov ozemlja ob kitajsko-sovjetski meji. Identifikacija Kitajske s svojim ozemljem je tu preseгла identifikacijo z nekdanjo skupno socialistično 'stvarjo' do te mere, da se je SZ okrog leta 1969 bala razvijajoče se jedrske moči Kitajske v rokah 'radikalnih revolucionarjev', Kitajska pa preventivnega sovjetskega napada (*ibidem*). Glede na novo definirano nevarnost je Kitajska lahko definirala novo potencialno

⁷¹ Obdobje kulturne revolucije je bilo obenem obdobje vrhunca kitajske diplomatske izoliranosti pred zunanjim svetom, saj so maoistični rdečegardisti prevzeli nadzor nad zunanjim ministrstvom ter razrešili večino kitajskih ambasadorjev brez imenovanja novih (Rourke 1990, 32).

⁷² Produktivnost dislokacije strukture v kulturni revoluciji z drugimi besedami opisuje tudi Žižek (Stefančič 2009): »Paradoks je v tem, da je pot nebrzdanemu kapitalizmu na Kitajskem odprl sam Mao, ko je sprožil kulturno revolucijo. Ta je pretresla vse ustaljene državne in npravne strukture in tako ustvarila teren za kapitalizem. Če naj še enkrat parafraziram Brechtovo reklo 'Kaj je rop banke v primerjavi z ustanovitvijo nove banke?' 'Kaj je nemočen bes rdečega gardista, ki razbija stare tempelje in se bori proti konfucijanizmu, v primerjavi z resnično kulturno revolucijo kapitalizma, ki mnogo bolj radikalno razkrajja vse stare vezi?' Tu imamo lep primer Heglove 'zvičajnosti uma': Mao je hotel dokončen obračun s preteklostjo — in ga je dobil, a ne kot komunizem. Naomi Klein se zato moti, ko vidi nemire na Tiananmenu kot 'šok terapijo' za kapitalizem — veliko bolj kot dogodki na Tiananmenu je bil šok, ki je ustvaril razmere za hiter prehod h kapitalizmu, sama kulturna revolucija.«

prijateljstvo – to so bili sovražniki njihovega sovražnika, ZDA. S tem je obenem preprečila vzpostavitev ekvivalence ob drugi meji – enakost ZDA in SZ v svojem nasprotovanju Kitajski.

Takšna logika se je filtrirala skozi diplomatske procese in osmislila obisk ameriškega predsednika Nixona na Kitajskem leta 1972. T. i. normalizacijo odnosov z ZDA in vzpostavitev polnih diplomatskih odnosov je leta 1979 izvedel Deng Xiaoping, ki je s podrejanjem specifično kitajske marksistične ideologije 'pragmatični'⁷³ ekonomski politiki poleg ameriške relativiziral tudi sovjetsko grožnjo.⁷⁴ Deng je ob kaosu kulturne revolucije priznal (mednarodno) šibkost Kitajske zaradi omejitev planskega gospodarstva in radikalnosti kulturne revolucije, kar mu je omogočilo artikulacijo različnih plavajočih označevalcev na pogorišču tako interpretirane krize. Kitajska, 'kitajskost', tržno gospodarstvo, socializem, revolucija, reforme, modernizacija, znanost, ljudstvo, proletarijat itd. so se tako znašli skupaj kot reartikulirani prazni označevalci in vozlišča znotraj mej istega diskurza. Pri tem je bil zelo pomemben tudi odnos do še vedno univerzalne pozicije kulta osebnosti Mao Zedonga.

Kot pravi Žižek (Torfing 1999, 248), v totalitarnih družbah ljudstvo obstaja v obliki stranke/partije, ki trdi, da razume/dosega njegove objektivne interese. Partija uteleša voljo ljudstva in pri tem ne pušča nobenega ostanka. Ljudstvo torej vedno podpira partijo, saj se vsak član ljudstva, ki bi nasprotoval vladi partije, avtomatično izključi iz ljudstva (*ibidem*). Podobno lahko rečemo za hegemonski politični projekt LR Kitajska, ki vsekakor nima uradno dovoljene institucionalizirane politične opozicije, kot je to ključno v zahodnih liberalnih demokracijah (ima le frakcije znotraj nje same, organ Nacionalni ljudski kongres, posamezne kontrolirane eksperimentalne volitve na lokalni ravni, a tudi, kot ugotavlja Amin (Arrighi 2007, 16), »družbene boje« v obliki uporov nezadovoljnih kmetov, delavcev ter prebivalstva, ki ga skrbi onesnaževanje okolja).⁷⁵

⁷³ Najbolj znana Dengova fraza, ki je označila ta ideološki preskok (iz komunizma kot rešitve za vse k gospodarskemu razvoju kot rešitvi za vse), je, da ni važno, če je mačka črna ali bela, glavno da lovi miši.

⁷⁴ V govoru na srečanju s sovjetskim predsednikom Gorbachevom je Deng (1989) poudaril, da je carska Rusija prek neenakih pogodb pridobila 1,5 milijona kvadratnih kilometrov kitajskega ozemlja, ki ga SZ ni vrnila, a da ima takšna retorična revizija zgodovine namen le, da zdaj nanjo pozabijo oz. eventualno obnovijo diplomatska pogajanja: »Preteklost je preteklost.«

⁷⁵ Pri tem naj dodamo, da se o 'totalitarnosti' sodobne Kitajske da razpravljati. Kitajska ima predvsem avtoritarno politično ureditev, saj tam najdemo monopoliziranost in 'nekonkurenčnost' političnih opcij. Drugačne totalitarizme pa lahko identificiramo tudi v demokratičnih zavestih, npr. v zagovoru liberalne demokracije kot koncu zgodovine in še bolj v zagovoru popolno svobodnega trga kot popolnega sistema distribucije materialnih dobrin, ki v sodobni globalizaciji kot da nima konkurence. Nekoč je bil ena od možnosti, danes pa je, glede na obrobne ostanke planskega gospodarstva, prevladal. Pri tem je totalitaren v svojem brezmejnem osvajanju oz. privatiziranju nekoč samoumevno javnih dobrin, vse do pitne vode, vesolja in zraka (Monbiot 2000). Poleg tega je navsezadnje kapitalizem 'osvojil' tudi avtoritarno LR Kitajsko ter dokazal, da za svoje uspevanje ne rabi navezanosti na demokracijo. Še več, kot smo že omenili v drugem poglavju, t. i. avtoritarni kapitalizem, ki ga Žižek (2009; 2010) nekoliko preveč ohlapno in nekritično enači s t. i. kapitalizmom z azijskimi vrednotami, se v sodobnosti kaže za še bolj dinamičnega in v meri rasti BDP za bolj učinkovitega.

Bolj kot razpravljati o 'totalitarnosti' Kitajske hočemo s tem ponovno poudariti, da na Kitajskem Komunistična partija hegemonizira univerzalno mesto ljudstva in se z njim izenačuje, kar je različno od artikulacije demokracije, katere pogoj možnosti je spoznanje o konstitutivni naravi vrzeli med univerzalnostjo ljudstva in partikularnostjo političnih strank v demokratičnih državah. Kljub temu to ne pomeni, da demokracija onemogoča hegemonijo, saj bi popolna neodločnost in toleranca vodili v »dezintegracijo družbenega tkiva«. Zato mora tudi v demokracijah priti do ustavitve »drsenja političnih označenih pod demokratične označevalce« (Laclau v Torfing 1999, 248). Čeprav je »kontingenta logika hegemonije« na delu že od samega začetka človeške zgodovine (Torfing 1999, 110), jo Laclau označuje kot splošno obliko politike v množičnih družbah, torej tistih, ki jih ne pogojuje le sekularnost, ampak tudi vstop ljudskih mas v politično življenje z institucijami civilne družbe in političnih strank. To naj bi namreč vključevalo zmožnost mišljenja kontingentne artikulacije kolektivnih volj v in skozi politične boje, kar je distinktivno moderen pojav (*ibidem*). To je po Gramsciju povezano z nastankom t. i. organskega intelektualca in z zgodovinskimi dogodki, ki so vodili v pojav organiziranega kapitalizma, državnega intervencionizma in liberalne demokracije. Organski intelektualci ima primarno funkcijo organiziranja mas (ljudstva) in ne le 'vadbe' večine mišljenja (Gramsci v Torfing 1999, 111). V takšnem, bolj demokratičnem odnosu med ljudskimi masami in intelektualci, ima vsak potencial, da postane takšen intelektualci.

V LR Kitajski sta torej blokirana funkcija in identiteta t. i. organskega intelektualca⁷⁶ po tem, ko so intelektualci, ki so izhajali iz gibanja 4. maja in ki so v drugačnem kontekstu ob krizi cesarstva in Republike Kitajske na prav tak način organizirali mase (kmete, delavce, vojake itd.), ustanovili LR Kitajsko in uspešno hegemonizirali prazno mesto univerzalnosti cesarskega dvora in cesarja. LR Kitajska po zgornji opredelitvi demokracije vsekakor ni demokratična, saj njen pogoj možnosti ni priznanje konstitutivne vrzeli med univerzalnostjo ljudstva in partikularnostjo edine stranke (Komunistične partije), temveč je angažirana, kot vsak hegemonski projekt (tudi v

⁷⁶ Vloge intelektualca v kitajski praksi dobro opišejo Goldman, Link in Su (1993, 125–53). Tradicionalno so bili intelektualci predani sluzenju 'vsemu pod nebom' s tem, da so nudili ideje vladarjem države, kar se je ohranilo tudi v LR Kitajski. Takšno samorazumevanje je sprožilo željo po določeni 'identiteti' tudi v tej novi državi, kjer naj bi partija naredila Kitajsko ponovno 'bogato in močno', družbo pa bolj pravično in enako. Kot učenjaki v cesarstvu so tudi novi intelektualci predvidevali temeljno harmonijo med interesi vseh skupin ter posameznikov s partijsko državo. Morebitne konflikte bi tako popravili z njihovo pomočjo in pri tem ohranili oblast partije. Za razliko od podobe intelektualca na 'zahodu' in tudi v Rusiji, ki je zahtevala moralno avtonomijo in neodvisnost od uradne oblasti, so intelektualci LR Kitajske na začetku videli sami sebe kot del 'esteblišmenta' ter predpostavljali, da moralna in politična avtoriteta konvergirata ter sta eno in isto. Ta podoba in vez s partijsko državo sta se začeli razkrajati, kot smo že omenili, v katastrofah velikega skoka naprej in kulturne revolucije. S prihodom Deng Xiaopinga se je to razpadanje najprej omililo, nato pa doseglo prvi vrhunec na Trgu nebeškega miru leta 1989, ko za politično angažirane intelektualce patriotizem ni več pomenil le ohranjanje in 'popravljanje' aktualnega režima, temveč vedno bolj njegovo temeljno spreminjanje. Pri tem so nanje vplivala tudi dogajanja v SZ in vzhodni Evropi, a še izraziteje deziluzija in ponovni razpad 'vere', tokrat v dengovske reforme kot povratek 'pravega' socializma. Podobno ugotavlja tudi Roškerjeva (1992).

demokracijah), da temu razkolu vsiljuje popolno zaprtje in predvsem ohranja performativno izenačenost ljudstva in partije. Njena pozicija je pri tem odvisna od uspešne 'domestikacije' dislokacij in artikulacije družbenih antagonizmov, kar se je v najbolj skrajni obliki izrazilo v krvavi zadušitvi študentskih protestov na Trgu nebeškega miru 4. junija 1989.⁷⁷ Kompleksno povezanost nasledstva gibanja 4. junija 1919, patriotizma, socialističnega mita, praks Komunistične partije (ki je s perspektive protestnikov pravzaprav postala elitistična in 'buržujška' ter zato potrebna kritike) in zahtev po 'demokraciji in svobodi' v predgovoru v svoji knjigi slikovito opiše očividec dogajanja Craig Calhoun (1997, ix):

'Nikoli ni bilo rešitelja, niti se ne smemo zanašati na bogove in cesarje', pravi kitajska različica 'Internacionale'. 'Da bi ustvarili srečo za človeštvo, se moramo zanašati sami nase.' Stara socialistična pesem je presenetljivo dobro označila demokratično vizijo kitajskih študentskih protestnikov leta 1989. Včasih so omahovali, iskali rešitelje in gradili spomenike enemu paradoksalnemu bogu. Ampak peli so Internacionalo, ko so se zgodaj zjutraj 4. junija zbirali pri spomeniku Ljudskim herojem na Trgu nebeškega miru.

Dogajanje, ki se je začelo sredi aprila in končalo z nasilno zadušitvijo junija,⁷⁸ sta kitajska vlada in z njo osrednji časnik Ljudski dnevnik (*Renmin ribao*) že na začetku označila za *dongluan* in v angleški različici kitajske oddaje centralne televizije za *turmoil*, kar oboje lahko prevedemo kot izgrede, prevrat ali celo vstajo (prevrat in vstaja sta sicer bolj primerna prevoda za *upheaval*, ki pa je eden možnih prevodov za *dongluan*, ki v ustaljeni besedni zvezi *shehui dongluan* označuje družbeni prevrat). *Dongluan* dobesedno pomeni 'delati kaos', kar je glede na vsakokratni politični trud vzpostavitve 'reda' (npr. ob prvi združitvi cesarstva po dolgem obdobju 'kaosa' pod dinastijo Qin in izkušnje vdora imperialnih sil ter Japonske) eden glavnih popularnih strahov. Vodje protestov, kot je Li Peng, so se zavzemali za izraz, ki je obrnil zloga – *luandong*. Izraz je bil sicer neologizem in je pomenil svobodni ples, ki je bil popularen na 'zahodu' v 60. letih, tu pa je izražal, da študentje »plešejo v spontanem redu, in ne, da delajo kaos« (Calhoun 1997, 1). Da

⁷⁷Poleg novinarjev, ki so zahtevali svobodo govora, so demonstrirali tudi mladi partijski kadri, ki so zahtevali bolj odprt politični prostor, študenti, kmetje, gospodinje, ki so bili nezadovoljni z gospodarskim položajem in so za njih krivili reforme, novi mali zasebni podjetniki itd. Demonstranti so poudarjali svojo duhovno vez z gibanji 4. maja 1919, a so imeli pomanjkanje konkretnih političnih programov. Njihov skupni imenovalec so bile zahteve po svobodi in demokraciji, ki pa so, bolj kot izdelano politično teorijo, predstavljale simboličen izraz nezadovoljstva (Rošker 1992, 25).

⁷⁸Uporabo sile je na koncu zaukazal sam Deng Xiaoping, kar mu je, kot pravi Roškerjeva (1992, 26), pri ljudstvu za vselej odvzelo 'mandat neba', »to starokitajsko etično pravico do najvišje, cesarske oblasti«. Deng je kontroverzna osebnost zaradi svoje pozitivno dojete vloge pri rušenju ultralevičarskih ostankov kulturne revolucije (zaradi obtožbe, da naj bi na skrivaj podpiral demonstracije proti tolpi štirih ob smrti priljubljenega dolgoletnega premierja Zhou Enlaja leta 1976, je bil kmalu po politični rehabilitaciji ob koncu kulturne revolucije ponovno odstavljen). Po drugi strani je po vrnitvi v vladne kroge kmalu zadušil domnevno preveč razraščajočo se t. i. demokratično gibanje in vodil več kampanj, kot sta bili kampanja proti 'duhovnemu onesnaženju' in 'kampanja proti buržoazni liberalizaciji' (*ibidem*).

poimenuje ni nevtralnno dejanje, ki preprosto odslikava 'realnost', temveč politično dejanje,⁷⁹ je ena od predpostavk pričujoče naloge, ki se jasno razkrije v zgornjem primeru. Uporaba orožja za odstranitev tistih, ki delajo kaos, ima vsekakor smisel, medtem ko bi prevzemanje študentske interpretacije protestov, ki je s preprosto zamenjavo zlogov subvertirala pomen 'prevrat' v iskanje spontanega (naravnega) reda, težko bilo preinterpretirano v grožnjo, ki bi legitimizirala uporabo sile proti svojim državljanom. Kot pravi še en očitavec dogajanja, ameriški novinar Nicholas D. Kristof (2009a), je tudi po 4. juniju še »dolgo časa potekalo 'tekmovanje' za označevanje Trga nebeškega miru: vlada je to imenovala zadušitev protirevolucionarnih izgredov, disidenti pa masaker. Na koncu sta obe strani sprejeli *liu si* ali šest-štiri za 4. junij.« Tudi v tem se pokaže, da gre za nastajanje stvari, kot so 'že bile', le retrospektivno prek diskurzivnih ali ideoloških procesov (Edkins 1999, 14).

Kakorkoli že, univerzalnost izenačenosti partije in ljudstva je na Kitajskem obsegala tudi izenačenje z močnim povezovalnim elementom kulta osebnosti Maa Zedonga, ki je, čeprav partikularen, utelešal uspešno mediacijo univerzalnosti ljudstva ter svojo in partijsko partikularnost.⁸⁰ Njegova univerzalnost je bila ohranjena, saj je med drugim intenzifikacija njegove podobe v mitologijo revolucionarnega junaka in vodje med letoma 1949 in 1976 osmišljala celotno kitajsko revolucijo kot rešitev in razvoj ljudstva ter identiteto, ki je obenem nudila pozicije subjekta tudi v osovraženi kulturni revoluciji močno prizadeti partijski eliti. Transformacija je tako ostala znotraj mej politike (*politics*), kot jo razume Edkinsova (1999), to je, če dopolnimo do sedaj povedano, tisto, kar nastopi, ko je enkrat nov red institucionaliziran in ima kot podsistem družbenega reda funkcijo zakrivanja primanjkljaja (*lack*) v družbenem redu ali depolitizacije družbenega reda kot takega (za razliko od političnega, *the political*, ki predstavlja trenutek odprtosti ali neodločljivosti, ko je nov družbeni red na točki ustanovitve, ko so njegove meje stvar pogajanj (*contested*) in ki nastavi politiko, a nosi s sabo pozabo tega ustanovitvenega

⁷⁹ Pri tem se navezujemo na predpostavko, da jezik ni nevtralen medij komunikacije, ki je osnova zapuščine Saussurejevih ugotovitev in njihove poststrukturalistično radikalizacije ter kritike. Tudi pri Žižku, na primer, najdemo pojem 'dejanje poimenovanja' ali interpelacije kot nasilnega dejanja, ki producira subjekt (ali objekt) kot tak (Edkins 1999, 15).

⁸⁰ Pri tem je koristna tudi Wang Huijeva in Arrighijeva (Arrighi 2007, 368) interpretacija nepriznavanja (repudiacije) kulturne revolucije, ne pa tudi kitajske revolucije, socialističnih vrednot in misli Maa Zedonga. To naj bi po Wang Huiju namreč imelo dva učinka. Prvič — socialistična tradicija je do določene mere delovala kot notranja ovira za državne reforme. Vsakič, ko je državno-partijski sistem naredil večji premik v politikah, je moral biti izveden v dialogu s to tradicijo. Drugič — socialistična tradicija je nudila delavcem, kmetom in drugim družbenim oblikam nekaj legitimnih načinov za izzivanje in pogajanje koruptivnosti in neegalitarnosti državnih postopkov marketizacije. Zato je znotraj zgodovinskega procesa zanikanja kulturne revolucije reaktivacija nasledstva kitajske revolucije nudila tudi odprtje, potrebno za razvoj prihodnjih politik. Arrighi (*ibidem*) k temu doda dva »dobra razloga« za takšno prakso Denga in KPK. Prvi je, da so boji in kaos kulturne revolucije dovršili in obenem ogrožali dosežke kitajske revolucije, in drugi, da je kulturna revolucija resno spodkopala birokratske temelje moči in privilegijev kadrov KPK. Dengove reforme so tako imele dvojno privlačnost: za partijske kadre kot rekonstitucija njihove moči in privilegijev na novih temeljih ter za državljanke na splošno kot način konsolidacije dosežkov kitajske revolucije, ki jih je kulturna revolucija ogrozila.

in najbolj intenzivno političnega trenutka, ki ga tako lahko opišemo kot trenutek, ki depolitizira). Izključitev podobe Maa bi tako s sabo nosila nevarnost razkritja političnega momenta nemogoče odločitve (v derridajevskem smislu, Edkins 1999, 126) ustanovitve novega reda v LR Kitajski oz. razkritja manka (*lack*) strukture in s tem razpad prav tega, kar družbeno 'drži skupaj' ter omogoča simbolnemu redu, da se konstituira. Z drugimi besedami, odstranitev Maa bi pomenila še eno dislokacijo naturaliziranega družbenopolitičnega reda, ki bi ogrozila sam red, politiko in pozicije subjektov v njem. Podoba Maa je bila tako ohranjena/vključena v Dengovo defenzivno manipulacijo ljudske privolitve in s tem ohranitve tega (praznega) mesta univerzalnosti, ki jo je utelešal Mao Zedong,⁸¹ ter restavracijo (birokratskih) pozicij moči. Prenovljena mediacija partikularnosti in univerzalnosti je vključila metodo širjenja odnosov razlike, ki je spreminjala lastnosti elementov do sedaj ne nujno sorodnih in celo med seboj sovražnih diskurzov: tržni mehanizmi, a ne kot v kapitalizmu, temveč znotraj 'socialistične poti'; odpiranje navzven, a ne v smislu kapitalistične ekspanzije, temveč znotraj zanašanja samega nase itd. To se je pod Dengom Xiaopingom izkazalo za uspešno, vsaj kolikor so mera uspešnosti⁸² ohranitev oblasti Komunistične partije, gospodarska rast in dvig desetine milijonov ljudi iz revščine, ki so sledili razvijanju in krepitvi podobne logike tudi po letu 1989 in v kontekstu t. i. globalizacije vse do danes. Zgodba je drugačna glede ohranjanja človeku ugodnega naravnega okolja, čemur se bomo posvetili v nadaljevanju in v petem poglavju.

Po končnem padcu radikalne veje Komunistične partije po smrti Maa so bili tako kot glavni krivci retrospektivno prepoznani t. i. tolpa štirih⁸³ in Hua Guofeng (ideološki nasledniki Maa). Njihov politični padec je končno stabiliziral vodilno vlogo Dengove reformistične politike odpiranja navzven (*duiwai kaifang zhengce/zhengzhi*). Deng je politiko odprtih vrat zasnoval že leta 1977 v kampanji 'praksa kot edini kriterij resnice' in 'iskanje resnice iz dejstev' (Koštomaj 2003). Krepitev moči Kitajske je bila v njej odvisna od partikularne kombinacije gospodarskega razvoja in modernizacije, ki sta zajeti v novem konceptu 'socializem s kitajskimi

⁸¹ V tem smislu lahko govorimo o transformizmu, tj. obliki hegemonije, ki je defenzivni tip politike in jo prakticira hegemonna sila v situaciji politične in gospodarske krize. Vključuje postopno in kontinuirano absorpcijo aktivnih elementov, ki jih producirajo združene sile, in tudi elementov, ki izhajajo iz antagonističnih skupin in so videti nezdržljive z lastnim projektom ali celo sovražne do njega (Torfing 1999, 111). Najpogostejša metoda transformizma je širjenje odnosov razlike. Pri tem je cilj formacija pasivnega konsenza, ki nevtralizira antagonistične politične sile (Mouffe v Torfing *ibidem*).

⁸² Z 'uspešno' mislimo podobno kot Campbell (1999, 64) pravi način za učinkovito zunanjo politiko: »/U/spešne instance zunanje politike lahko razumemo kot tiste instance, kjer dvojna izključujoča praksa deluje kontinuirano kljub prisotnosti *in the face of* upornih interpretacij o 'človeku'.«

⁸³ V govoru, ki že v naslovu skoraj oksimoronsko artikulira neizpodbitno povezavo reform in revolucije – »Mi razumemo reformo kot revolucijo«, Deng (1984) pravi: »Kmalu so ti /izravnalni reformni/ ukrepi imeli odlične rezultate na vseh področjih, a so prišli v nasprotje s 'kulturno revolucijo' in so razjezili tolpo štirih. Spet sem bil izgnan iz urada. Dve leti po padcu tolpe štirih, še vedno nismo vedeli, kaj naj naredimo, saj je takratni glavni centralni voditelj /Hua Guofeng/ ponovno poudarjal vrednote 'kulturne revolucije'.«

značilnostmi/posebnostmi/barvami' (*zhongguo tese shehui zhuyi*), ki ga lahko razumemo kot novo vozlišče, okrog katerega so pritrjeni različni elementi in lebdeči označevalci. V tem, kot odgovarja Deng v intervjuju za revijo *Time* (Deng in Grunwald 1985), ni temeljnih nasprotij/kontradikcij:

Ni temeljne kontradikcije med socializmom in tržno ekonomijo. Problem je, kako razviti proizvodjalne sile bolj učinkovito. Imeli smo plansko gospodarstvo, a naše izkušnje skozi leta so dokazale, da imeti popolnoma plansko gospodarstvo ovira razvoj proizvodjalnih sil do določene mere. Če združimo plansko gospodarstvo s tržnim gospodarstvom, bomo v boljšem položaju za osvoboditev proizvodjalnih sil in pospešitev gospodarske rasti.

Od tretje plenarne seje enajstega partijskega centralnega komiteja naprej smo ves čas poudarjali pomembnost ohranjanja štirih glavnih načel,⁸⁴ še posebej načela ohranjanja socialističnega sistema. Če naj ohranjamo socialistični sistem, je za nas ključno, da razvijamo proizvodjalne sile. Dolgo nismo uspeli na to vprašanje zadovoljivo odgovarjati. Navsezadnje mora biti superiornost socializma pokazana v večjem razvoju proizvodjalnih sil. Izkušnje, ki smo jih pridobili v letih, kažejo, da s prejšnjo gospodarsko strukturo ne moremo razviti proizvodjalnih sil. To je razlog za to, da smo črpali iz nekaterih koristnih kapitalističnih metod. Zdaj je jasno, da je pravilni pristop odpiranje zunanjemu svetu, združevanje planskega gospodarstva s tržnim gospodarstvom in vpeljevanje strukturnih reform. Ali to nasprotuje načelom socializma? Ne, saj bomo v teku reform zagotovili dve stvari. Ena je, da je javni sektor gospodarstva vedno prevladujoč. Druga je, da v razvoju gospodarstva iščemo skupno blaginjo in se vedno poskušamo izogniti polarizaciji. Politike uporabe tujih denarnih sredstev in dovoljevanja širjenja privatnega sektorja ne bodo šibili prevladujočega položaja javnega sektorja, ki je osnovna značilnost gospodarstva kot celote. Ravno nasprotno, te politike so navsezadnje namenjene za bolj odločen razvoj proizvodjalnih sil in krepitev javnega sektorja. Dokler bo javni sektor igral prevladujočo vlogo v kitajskem gospodarstvu, se lahko izognemo polarizaciji. Seveda bodo nekatere regije in nekateri ljudje živeli v blaginji prej kot drugi in lahko bodo pomagali drugim regijam in ljudem, da postopoma naredijo enako. Prepričan sem, da bodo negativni pojavi, ki jih lahko najdemo v družbi sedaj, postopoma zmanjšani in bodo na koncu izginili z rastjo gospodarstva, z dviganjem naše znanstvene, kulturne in izobrazbene ravni ter s krepitvijo demokracije in pravnega sistema.

Diskurzivna artikulacija elementov v odnose med momenti znotraj zgornjega besedila, torej, na kratko, kaže vključevanje kapitalističnih elementov kot 'naravno' nadaljevanje iz 'zgodovinskih' izkušenj planskega gospodarstva v funkciji 'kazanja' superiornost socializma, ki performativno ohranja identiteto LR Kitajske pod vodstvom Komunistične partije kot naslednikov kitajske revolucije. Navedba daljšega citata pokaže, da so že znotraj enega besedila določene fraze in besedne zveze večkrat ponovljene, kar je del performativne proizvodnje zelene reprezentirane realnosti. Šele taka 'zgodba' je nudila okvir za prenovljene politične prakse (obnova multilateralizma, vključevanje v t. i. mednarodno skupnost in trgovinske ter okoljske režime itd.), ki so sledile. Z letom 1978 je torej Kitajska svoj domači gospodarski razvoj postavila na prvo

⁸⁴ Štiri načela so vztrajanje na socialistični poti, vzdrževanje demokratične diktature ljudstva, vodstvo Komunistične partije in marksizem-leninizem ter misel Maa Zedonga.

mesto izgradnje 'naroda' in krepitve Kitajske, kar ji je omogočilo vsesplošno povezovanje z drugimi trgi, ki politično ležijo v drugih državah. Pri tem je izpostavila zavedanje, da razvoj zahteva tudi »mirno mednarodno klimo« in »ugodne« razmere v neposredni soseščini, kar naj bi, poleg »nasprotovanja hegemonizmu« in »varovanja svetovnega miru«, bilo »dolgoročen« »cilj in naloga« kitajske diplomacije (People's Daily online 2011c). To je torej dodatno osmislilo njeno angažiranje na t. i. mednarodni ravni, ki je spremenilo ton: iz eksplicitnega govora o institucijah mednarodne skupnosti kot o skupku zahodno vsiljenih imperialističnih pravil in norm se je spremenilo do te mere, da je za LR Kitajsko povezovanje z vsemi državami v 'mednarodni skupnosti' postalo nacionalni interes. Pri tem so bili poleg obvladovanja (potencialnih) dislokacij, kot sta kulturna revolucija in incident na Trgu nebeškega miru leta 1998,⁸⁵ ključne še druge diplomatske prakse in dogodki, ki jih (nekatero) obravnavamo v naslednjem podpoglavju. Poleg prevzema sedeža v Varnostnem svetu OZN od Republike Kitajske in normalizacije odnosov z ZDA sta to po letu 1998 še uradna artikulacija zunanje politike po koncu t. i. hladne vojne in v kontekstu globalizacije ter pripadajočih 'novih' izzivov varnosti v 21. stoletju. Naj opomnimo, da so namreč »meje identitete države zavarovane z reprezentacijami nevarnosti, integralnih zunanji politiki« (Campbell 1998, 3).

V skladu s spremembami eksplicitnega in implicitnega definiranja nevarnosti (gospodarska, znanstvena, izobrazbena in kulturna stagnacija, nerazvijanje socialističnih produktivnih sil, 'preveč' kapitalizma, 'preveč' planskega gospodarstva kot v času kulturne revolucije itd., poleg tradicionalnih nevarnosti imperializma, hegemonije in neokolonializma), ki se jih zlahka poveže tudi s 'sovpadajočimi', 'notranjimi' ali 'zunanji' 'krivci' (npr. 'preveč' kapitalizma in ameriški imperializem, tehnološka stagnacija in neizpolnjevanje obveznosti 'razvitih držav' o transferju tehnologije, kitajski disidenti in spodkopavanje socialistične družbene stabilnosti⁸⁶), in performativnim ohranjanjem nasledstva kitajske revolucije, je tako zunanja politika (Zunanja politika) v preambuli kitajske konstitucije iz leta 1982 povzeta na kratko (Constitution of the People's Republic of China 1982):

Kitajska je zvesta neodvisni zunanji politiki in petim načelom – medsebojno spoštovanje suverenosti in ozemeljske celovitosti, medsebojno nenapadanje, nevmešavanje v notranje zadeve drugega, enakost in obojestranska korist ter

⁸⁵ Kleinova (2009) v svoji aktivistični maniri o incidentu na Trgu nebeškega miru leta 1998 govori kot o eni od 'šok terapij', tj. o neredu, ki je omogočil nov red s 'pomočjo' kapitalizma. Pri tem se, kot smo že zapisali, strinjamo z Žižkom (Štefančič 2009), da je bila še večja 'šok terapija' 'domača' kulturna revolucija, saj je razkrila nepopolnost Maove vizije reda ter s tem dala verodostojnost hegemonskim artikulacijam, ki so vključile 'tržno ekonomijo' (Deng 1985).

⁸⁶ V obsodbi kitajskega aktivista za človekove pravice in čisto okolje Huja Jijaja le nekaj mesecev pred pekinškimi olimpijskimi igrami leta 2008 je bilo zapisano, da je poskušal »subvertirati državno politično moč in socialistični sistem« (Coonan 2008).

miroljubni soobstoj v razvijanju diplomatskih odnosov in gospodarskih ter kulturnih izmenjav z drugimi državami; Kitajska nenehno nasprotuje imperializmu, hegemoniji in kolonializmu, deluje za krepitev enotnosti z ljudmi drugih držav, podpira zatirane narode in države v razvoju v njihovem boju, da pridobijo in ohranijo nacionalno neodvisnost ter razvijejo svoje nacionalne ekonomije, in se zavzema za ohranjanje svetovnega miru ter zagovarja cilj človeškega napredka.

V procesu institucionalizacije in/ali sedimentacije svojih zunanjepolitičnih opredelitev v zadnjih dvajsetih letih in v kontekstu interpretacije zgodovinskih dogodkov, ki so sledili (konec dvopolnega sveta hladne vojne, dogodki 11. septembra 2001 v ZDA itd.), so v načelih diplomacije in zunanje politike ponovno poudarili ter v uradne dokumente vključili še: sledenje načelu neodvisnosti, nasprotovanje hegemonizmu in ohranjanje svetovnega miru, utemeljevanje odnosov sodelovanja in prijateljstva z vsemi državami (na temelju zgornjih petih načel), ohranjanje avtoritete in vloge OZN, promoviranje multipolarnosti sveta, spodbujanje demokracije v mednarodnih odnosih ter diverzitet v načinih razvoja, usmerjanje gospodarske globalizacije proti skupni blaginji vseh držav, zvestobo novemu konceptu varnosti, ki temelji na medsebojnem zaupanju, medsebojni koristi, enakosti in koordinaciji, nasprotovanje terorizmu vseh oblik, delovanje za nov mednarodni politični in gospodarski red, ki bo pravičen in racionalen, odpiranje ostalemu svetu na celovit način itd. Tako je Kitajska »dosegla velike uspehe v sledenju svoji neodvisni zunanji politiki miru. Do septembra 2004 je Kitajska ustanovila diplomatske vezi s 165 državami in konzularne vezi s kneževino Monako, pridružila se je 135 medvladnim organizacijam /.../ angažirala se je v kulturnih izmenjavah z več kot 220 državami in regijami ter vzpostavila znanstveno in tehnološko sodelovanje s 152 državami in regijami. Kitajska ima zdaj velik vpliv in uživa velik ugled v mednarodnih zadevah« (People's Daily Online 2011b). Poleg tega Kitajska »podpira reformo OZN in odločno pomaga varovati njene dolgoročne interese ter skupne interese njenih članic. /.../ Kitajska /.../ je zavezana 267 mednarodnim multilateralnim sporazumom /.../ in aktivno prispeva k mednarodnemu sodelovanju na področjih, kot so protiterorizem, omejevanje širjenja oboroževanja, ohranjanje miru, ekonomija in trgovina, razvoj, človekove pravice, izvrševanje zakonov in okolje (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005).

Uradno vse te formulacije povzema zunanjepolitična doktrina miroljubnega razvoja (iz katere je tudi zadnji dobesedni navedek), ki se je ob svojem nastanku imenovala miroljubni vzpon. Da razlika v poimenovanju ni trivialna, je nenazadnje empirično pokazal buren odziv številnih analitikov, politikov, medijev in drugih nanjo (Gertz 2000; Chu in Ren 2009 idr.).

4.2 Miroljubni vzpon, miroljubni razvoj in multipolarni svet

Na uradni spletni strani LR Kitajske, ki je 'zadolžena' za širjenje zelenih podob LR Kitajske (v neoliberalizmu je to del krepitve t. i. 'mehke moči') in na katero je najlažje priti s spletne različice uradnega in osrednjega glasila Kitajske komunistične partije Ljudski dnevnik, je zapisano (People's Daily Online 2011a):

Svet gre skozi ogromne spremembe. Multipolarizacija in gospodarska globalizacija se razvijata ter izvršujeta neprecedenčno velik vpliv na politično, gospodarsko in kulturno življenje človeštva. Na splošno se mednarodna situacija premika proti sproščenosti in krepijo se sile miru in stabilnosti. Ampak, svet je daleč od mirnega. Mentaliteta hladne vojne je še vedno tu, hegemonizem in politike moči imajo nove manifestacije, naloga nasprotovanja hegemonizmu in varovanja svetovnega miru je še vedno težavna. Kitajska meni, da so vse države, majhne in velike, močne ali šibke, bogate ali revne, enake članice mednarodne skupnosti. Države morajo svoje spore in konflikte reševati mirno prek dogovarjanj in se ne zatekati k uporabi groženj ali sile. Nobena država se ne sme vmešavati v notranje zadeve drugih držav pod nobenimi pogoji, kaj šele, da bi uporabila svojo moč za napad, zastraševanje ali zrušitev drugih držav. Kitajska nikoli ne vsiljuje svojega družbenega sistema ali ideologije drugim in ne bo nikoli dovolila drugim, da vsiljujejo svoje družbene sisteme ali ideologije njej.

Že Deng Xiaoping (1990) je ugotavljal:

Kako naj gledamo spremembe v mednarodni situaciji? Ali je star vzorec sveta prišel h koncu in se je izoblikoval nov? Obstajajo različna mnenja glede tega vprašanja doma in v tujini. Videti je, da je veliko pogledov, ki smo jih izoblikovali glede mednarodnih zadev, še vedno veljavnih. Pravzaprav se star vzorec spreminja, a se še ni končal, nov vzorec pa se mora še izoblikovati. Kar se tiče dveh velikih tem — miru in razvoja, prva še ni bila razrešena, druga pa je še bolj pereča kot prej. Situacija, v kateri sta ZDA in SZ prevladovali v vseh mednarodnih zadevah, se spreminja. Kakorkoli že, v prihodnosti, ko bo svet postal tripolaren, štiripolaren ali petpolaren, bo SZ, ne glede na to, kako šibka bo in tudi če se bodo nekatere njene republike umaknile iz nje, še vedno en pol. V t. i. multipolarnem svetu bo tudi Kitajska eden od polov. Ne smemo zmanjševati lastne pomembnosti: tako ali drugače, Kitajska bo obravnavana kot eden od polov. Naše zunanje politike ostajajo iste. /.../ Specifično moramo ohranjati vezi z vsemi drugimi državami ter povečevati naše vezi tako s SZ kot z ZDA. /.../ /M/oramo se vzdržati preprirov okrog ideoloških razlik. /.../ /N/e glede na to, kakšne spremembe se bodo zgodile v naslednjih desetih letih, moramo trdno in brez odloga delati za razvoj ekonomije.

V tem pod poglavju bomo tako začeli s pregledovanjem, kako je prišlo do tega, da je prevladujoči diskurz 'odpiranja navzven', znotraj katerega je umeščen 'miroljubni razvoj' kot »neizogiben način modernizacije Kitajske« (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005), domesticiral novo konstruirane grožnje in izzive (»energetski problem«, »energetska varnost in stabilnost«, »okolju prijazna družba« itd., *ibidem*) ter 'zavest o realnosti' t. i. globalizacije po razpadu izrazito dvopolne strukture mednarodne politike leta 1989 in tudi še

vedno aktualne svetovne finančno-gospodarske krize, ki se je začela v ZDA leta 2008. Pri tem naj za dodatno razjasnitev navedemo Campbella (1998, 33; Tunsjø 2008, 80), ki pravi, da kritični pregled 'premika' od starih k novim diskurzom nevarnosti poenostavlja kompleksnost tega kulturnega terena, če ne upošteva, da se transformacije ne dogajajo v diskretnih ali zaporednih fazah, saj je bil ves čas več kot en referent, okrog katerega se je kristalizirala nevarnost: »Kar je videti novo, je pogosto menjavanje nečesa, kar je bilo prej zatemnjeno, s tistim, kar je zbledelo ali postalo manj pomembno.« T. i. nove nevarnosti in t. i. konec hladne vojne, podobno kakor prej konec tradicionalnega kitajskega cesarstva in konec kulturne revolucije, tako rabijo refleksijo. Kot pravi Campbell (1998, 33): »/F/razo hladna vojna je skoval španski pisatelj iz 14. stoletja, da bi reprezentiral rivalstvo med kristjani in Arabci, /in lahko/ spoznamo, da je vrsta boja, ki jo denotira ta fraza, boj za identiteto: boj, ki ni kontekstualno-specifičen in tako ni ukoreninjen v obstoju določene vrste Sovjetske zveze.« Poleg tega nas vojna ZDA proti Iraku (Campbell se nanaša na zalivsko vojno, mi pa naj dodamo, da to še vedno velja za t. i. vojno proti terorju in aktualno iraško vojno) opominja, da zahodne (predvsem ameriške) interpretativne dispozicije, ki so prevladale v mednarodnem okolju po drugi svetovni vojni (analiza mednarodnega delovanja kot igra ničelne vsote, občutek ogroženosti, pripisan aktivnostim drugih, strah pred notranjimi izzivi in subverzijo, težnja po militarizaciji vseh odzivov in volja po vzpostavljanju ločnic superiornost/inferiornost med nami in njimi) niso bile specifične le za eno državo ali ideologijo (*ibidem*). Hladna vojna se je v prevladujočem specifičnem zgodovinskem pomenu torej končala, boji okrog identitet pa ostajajo.

Zgodovinski dogodki, ki jih konvencionalno označujemo za konec hladne vojne leta 1989, imajo torej za nas drugačno vrednost od tiste, ki so jo predvidevali najbolj zmagovito razpoloženi liberalci. Razpad Sovjetske zveze in padeč berlinskega zidu namreč nista vodila v fukuyamovski konec zgodovine kot prevlade liberalne demokracije v kombinaciji z globalnim ekonomskim neoliberalizmom, temveč sta 'presenetljivo' razkrila množico etničnih, nacionalističnih, religioznih in drugih partikularističnih konfliktov. Kot pravi Torfing (1999, 5), to ni bilo presenetljivo za teoretike diskurza. Teorija diskurza je namreč opustila »sekularne eshatologije marksizma in liberalizma« in je s svojo usmerjenostjo na politike identitete zato bolj opremljena za analizo vrste domnevno 'novih', 'posthladnovojnih' pojavov (*ibidem*). Prva lekcija za konvencionalne teorije mednarodnih odnosov v kontekstu hladne vojne je tako v manifestirani ranljivosti obstoječih liberalnih demokracij po tem, ko je ob kolapsu njihovega sovražnika, ki jim je nudil identiteto in legitimnost, pomen in *raison d'être* liberalne demokracije izgubil svojo ostrino. Kot zapiše Torfing (*ibidem*, 6), je liberalna demokracija postala tarča komunitarnih kritik, da je zanemarila tradicionalne republikanske vrednote, kot so skupnost, državljanstvo in

participacija (Laclau in Mouffejeva v tem smislu poudarjata ustanovitev pluralistične demokracije v politični skupnosti in obenem vztrajata, da ta skupnost naredi prostor za individualnost). Poleg tega lahko govorimo o 'neizpolnjenem potencialu liberalne demokracije' in tudi ekonomskega liberalizma, kot najbolj jasno kažejo, grobo povedano, vedno večje razlike med odločevalci v mednarodni politiki in tistimi, ki so izključeni, ter med bogatimi in revnimi (npr. Stiglitz 2006). Drugo lekcijo predstavljata naraščajoča pomembnost in številčnost različnih do zdaj vsaj iz realistične optike t. i. visoke politike obskurnih nevarnosti, kot so onesnaževanje okolja, grožnje različnih ekoloških katastrof, pomanjkanje pitne vode, naraščajoča revščina, monopolizacija privatnih medijev in izginjanje javnih medijev, nepredvidljivosti genskih manipulacij organizmov (od tistih, ki predstavljajo hrano, do kloniranja človeka) itd.⁸⁷ Med njimi se jih večina veže na vseprisotni diskurz o globalizaciji oz. o njeni intenzifikaciji, ki jo oznanjajo določene interpretacije tehnoloških revolucij (internet, množična uporaba računalnikov, množična dostopnost letalskega prevoza itd.) in uspešno ideološko širjenje kapitalističnega načina proizvodnje (navsezadnje je njegovo samoumevnost izbranega in s tem implicitno boljšega načina za krepitev 'proizvajalnih sil' znotraj 'socialistične poti' priznala tudi Dengova Kitajska). Iz t. i. razvitih držav spodbujana globalizacija, ki se v ekonomiji veže na nove prakse organizacije proizvodnje, kot sta t. i. *outsourcing* in/ali *offshoring*, pa zbuja tudi različne popularne strahove med svojimi državljani, kot je npr. strah pred izgubo dela na račun selitve proizvodnje v t. i. tretji svet, še najpogosteje na Kitajsko (Svetličič in Sicherl 2006). Globalizacija skrbi tudi okoljevarstvenike in klimatologe, saj ustvarja veliko povpraševanje po naravnih virih, intenzivira industrializacijo in urbanizacijo ter s tem ogroža biološko raznovrstnost, klimatsko ravnovesje, ravnovesje ekosistema itd. (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007).

Diskurz, ki je bil takoj prizadet, ko je konec 1980. let bilo videti, da poteka proces, ki bo spremenil sistem v Sovjetski zvezi, in se je končala hladna vojna, je diplomacija (Neumann 2002, 640): »Vsi priznani akterji so ocenili razmere, pojavili so se novi nadobudni akterji, morali so biti sklenjeni novi odnosi.« Neumann nadaljuje z opisom konstrukcije 'zgodbe' Barentsove regije,⁸⁸ ki je bila predhodna inovaciji v diplomatski praksi. Glede na tradicionalno definiranje diplomacije

⁸⁷ Po hladni vojni prišlo do ponovnega premisleka o varnostnih študijah (Weidacher-Hsiung 2006). Za Buzana (*ibidem*) je tako državcentrični, militaristični pristop k varnostnim študijam, ki je prevladoval pred hladno vojno, preozko definiran, saj ne vključuje političnih, družbenih, okoljskih in drugih širših mednarodnih aspektov. Drugi raziskovalci so šli korak naprej in poudarili, da zaradi najširših procesov globalizacije prihaja do fragmentacije (sistema) nacionalnih držav ter pojava novih tveganj in nevarnosti, ki so v veliki meri zunaj nadzora nacionalnih držav (npr. kolaps monetarnega sistema, globalno segrevanje, jedrske nesreče itd.)

⁸⁸ Norveški uradniki so ugotavljali, da sta Norveška in Rusija 'vedno' bili prijateljski na ravni medčloveških odnosov (razen zadnjih 70 let komunizma). Nauk, ki je bil s tem producirana, je ta, da naj z odhodom komunizma izgradnja regije sploh ne bi bila novo podjetje, temveč vprašanje ponovne vzpostavitve tega, kar je bilo zgodovinsko 'naravno'. S to zgodbo so lahko bile iniciirane nove prakse (*ibidem*).

kot, poenostavljeno povedano, vodenje taktčnih uradnih odnosov med vladami držav, je prinesla inovativno regionalno povezovanje, ki je vzpostavilo odnose med lokalnimi vladami. To je le ena od inovativnih diplomatskih praks, ki so možne znotraj diskurza o globalizaciji, ki je stopil v ospredje v zadnjih 20 letih z domnevnim koncem 'velikih' zgodb oz. primarno ideoloških delitev sveta. Poleg tega so svoj pomen in pomembnost dobivale t. i. ekonomska diplomacija, javna diplomacija, konferenčna diplomacija, diplomacija na vrhu, okoljska diplomacija itd., ki so prav tako zagovarjale raznoličnost akterjev in nezadostnost konvencionalne meddržavne diplomacije za te 'nove', 'globalne' izzive.

Kot pravi Weidacher-Hsiung (2006), je tudi Kitajska v zadnjih dveh desetletjih močno spremenila svoj odnos do regionalnega povezovanja, predvsem na področju varnosti, in torej prenovila svoje diplomatske prakse. Prvi znak tega je bila njena 'normalizacija' odnosov z vsemi državami ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations* – Združenje držav jugovzhodne Azije) v 1990. letih, do danes pa je Kitajska izdelala uradno regionalno zunanjo politiko, ki poudarja regionalno sodelovanje in izgradnjo institucij, skupne interese ter medsebojno zaupanje. Tudi to se močno razlikuje od kitajske politike v času hladne vojne, ko se je Kitajska trdno zavzemala za prakso vestfalskega mednarodnega sistema nacionalnih držav in nacionalne suverenosti ter se je raje pogajala na bilateralni kot na multilateralni ravni (*ibidem*).

Da je sprememba velika, se strinja tudi Chen Jian (Johnston 2006), ki pravi, da je bila Maova Kitajska od svojega rojstva revolucionarna država, ki je izzivala 'zahodne' sile na splošno in ZDA specifično. To ni pomenilo le 'spreminjanja mednarodnega ravnovesja moči', ampak tudi izpraševanje in zanikanje 'legitimnosti norm mednarodnih odnosov', ki so bile, v očeh Maa in njegovih tovarišev, zahodnega izvora in nezdržljive z revolucionarnimi cilji LR Kitajske. Zaostrovanje takšne logike je vodilo v izolacionizem, ki je dosegel vrh v prvi polovici desetletne kulturne revolucije.

V nasprotju s tem samo kratek pogled na govore vrhunskih diplomatov LR Kitajske na večjih mednarodnih konferencah in drugih diplomatskih dogodkih⁸⁹ zadnjih let pokaže, da se Kitajska prišteva k 'mednarodni skupnosti' ter ji kot njen 'konstruktiven' in 'aktiven' del tudi deli nasvete, nakazuje rešitve, predlaga dejanja itd. (gl. peto poglavje). Pri tem ves čas prehaja med univerzalnim 'mi' kot mednarodna skupnost in partikularnim 'mi' kot 'države v razvoju' ter partikularnim 'jaz', Kitajsko, in tudi partikularnim 'mi', Komunistično partijo. 'Mi' mednarodne skupnosti torej vključuje razvite (tudi 'imperialistično' ZDA) in nerazvite, zahod in vzhod, sever in jug. Drugi 'mi' poleg tega že predpostavlja razliko in napetost med 'državami v razvoju' ter

⁸⁹ Glej na primer govor Huja na vrhu G20 in govor v Generalni skupščini (Hu 2009a; 2009b; 2009c). Za obsežnejšo analizo diskurza glej peto poglavje naloge in prilogo C.

'razvitimi državami', kar ima vedno posledice za logiko v besedilu predlaganih rešitev. Logika delitev v diskurzih zunanje politike zadnjih tridesetih let je torej drugačna, saj je pred reformami 'mi' v jeziku kitajskih voditeljev imel drugačen pomen. LR Kitajska se je pod Mao Zedongom identificirala najprej s širšo komunistično revolucijo in za kratek čas kot del svojega načela 'nagibanja na eno stran' med 'vsemi miroljubnimi narodi', s katerimi je bila pripravljena sodelovati, kot prvo med enakimi, h kateri se torej 'nagiba', izpostavila SZ. Kot smo že poudarili, je ohranjanje svetovnega miru takrat za Kitajsko pomenilo predvsem upor vseh 'zatiranih narodov' proti (neo)kolonializmu in torej zatiralskim imperialistom, predvsem ZDA (gl. propagandne plakate v prilogi A; eden od njih združuje slogana 'dol z ameriškimi imperialisti, dol s sovjetskimi revizionisti' in 'proletarci sveta, združite se'). Po razkolu s SZ je Kitajska dobila novega sovražnika in vse do danes ohranjala 'solidarnost' (ter vedno bolj živahno gospodarsko sodelovanje) s t. i. tretjim svetom. Skupnostna identiteta 'mi', ki bi zahtevala skupna dejanja ZDA in LR Kitajske, torej pred sedemdesetimi leti 20. stoletja kot diskurzivna možnost praktično ni obstajala.⁹⁰

Poleg tega je bilo 'nepriznavanje' legitimnosti mednarodnih norm povezano z diplomatskim nepriznavanjem LR Kitajske s strani, grobo rečeno, zahodnega pola mednarodne skupnosti, predvsem ZDA, ki je Kitajski odrekal pravico do predstavnitva v OZN. Kitajski sedež v OZN in članstvo v Varnostnem svetu, ki je od takrat, ko je Ustanovno listino OZN leta 1945 podpisal tudi Jiang Jieshi, pripadal zdaj na otok Tajvan omejeni Republiki Kitajski, je LR Kitajska prevzela leta 1971.⁹¹

⁹⁰ Seveda je bil zgodovinski potek dogodkov bolj kompleksen. Določeno kratkotrajno 'otoplitev' odnosov med ZDA in Kitajsko je prineslo obdobje po Bandunški konferenci leta 1955, ki je začetek t. i. gibanja neuvrščenih. Na njej je sodeloval tudi takratni priljubljen kitajski premier Zhou Enlai, ki je zagovarjal 'enotnost z vsemi', v skladu z 'miroljubnim soobstojem', torej tudi pripravljenost na pogajanja z vsemi, tudi z ZDA. Takšno aktivno in do vseh spravljivo zunanjo politiko je zgodovinsko zasenčil sino-sovjetski razkol in začasna Maova povrnitev militantne zunanje politike (China Daily 2005).

⁹¹ Izidi glasovanja v Generalni skupščini OZN, ki je kot legitimnega predstavnika Kitajcev priznalo vlado LR Kitajske, so sovpadli z drugim obiskom Kissingerja v Pekingu. Kot zapiše Tunsjø (2008, 69–71), je Kissinger pred tem tako izrazil ameriško dilemo: »Izogibali se boste vsaki podpori vladi Republike Kitajske kot *edini* legitimni vladi Kitajske«, vendar »se bo treba izogibati tudi nasprotnemu vtisu, da naše iskanje sprave s komunistično Kitajsko presega našo voljo, da spoštujemo naše obveze do vlade Republike Kitajske.« Pri tem jih je skrbelo, da bo njihov obisk v času glasovanja v Generalni skupščini videti kot da spodkopavajo lastna prizadevanja. Vendar je bila za Nixona in Kissingerja na koncu sprava z LR Kitajsko videti bolj pomembna od ohranjanja podpore statusu Tajvana v OZN. Mišljenje in zagovarjanje pozicije, ki je zanikala realnost obstoja LR Kitajske s preprečevanjem njene reprezentacije v OZN, je postalo nemogoče znotraj diskurza, ki je odseval 'novo realnost', v kateri je bila LR Kitajska videna kot konstruktivni igralec v mednarodni skupnosti (*ibidem*). V odmiku od reprezentacije Kitajske kot komunistične 'rdeče grožnje' so bili tako kitajski komunisti predstavljeni kot 'častni ljudje' in 'drugačni' od komunističnega bloka, prispevek LR Kitajske k mednarodnim zadevam pa je 'ključen za ohranitev svetovnega miru'. ZDA je eventualno izjavila, da »*priznava*, da so vsi Kitajci, na katerikoli strani tajvanske oz., kot bi rekel Neumann (2002), 'zgodbe', so omogočile približevanje med LR Kitajsko in ZDA na strani ZDA.

S tem je LR Kitajska postala del 'združevanja narodov' v ohranjanju svetovnega miru in drugih ambicioznih 'nemogočih nalog', ki ga teoretiki mednarodnih odnosov navajajo kot ključnega za nastanek in razvoj t. i. mednarodne skupnosti.⁹² Zanjso konstitutivni so vseskozi diplomatski procesi. Z Jönssonom in Hallom (2005, 25, 119–121) se strinjamo, ko zapišeta, da je za »reprodukcijo mednarodne družbe« ključna institucija diplomacije, ki jo vzpostavljajo predvsem procesi komuniciranja, pogajanja in reprezentiranja. Pri tem naj bi diplomacija »morala biti videna kot institucija, razumljena širše kot relativno stabilen nabor družbenih praks, ki jo sestavljajo lahko prepoznavne vloge, skupaj s predpostavljenimi /underlying/ normami in serijo pravil ali konvencij, ki definirajo primerno obnašanje za nosilce teh vlog in upravljajo /govern/ odnose med njimi. Te norme in pravila predpisujejo vloge obnašanja, omejujejo aktivnost ter oblikujejo pričakovanja«. Diplomacija so torej družbene prakse, ki strukturirajo odnose med političnimi skupnostmi (*polities*) in reproducirajo mednarodno družbo ter, naj dodamo, njene elemente. Pri tem »kot 'reprodukcijo mednarodne družbe' razumemo procese, s katerimi populacija političnih skupnosti (*polities*) ohranja same sebe kot politične in družbene entitete /.../ Glede na našo opredelitev mednarodne družbe moramo identificirati mehanizme, ki dovoljujejo političnim skupnostim (*polities*), da se kontinuirano strinjajo ena z drugo glede 'institucionalne superstrukture'«. Diplomatsko priznanje in socializacija sta dva takšna mehanizma, ki ju poudarjata Jönsson in Hall (2005, 119–120). Priznanje lahko v kontekstu naloge opredelimo kot eno od vozlišč diskurza o diplomaciji, mednarodnih odnosov in mednarodnega prava, saj je to »koncept z zelo dolgim statusom v diskurzih o diplomaciji, mednarodnih odnosih in mednarodnem pravu« (*ibidem*). Priznanje ima sicer dvojni pomen. Prvi pomeni, da sprejemamo drugo politično skupnost (*polity*) bolj ali manj kot sebi enako in tako z njo tudi ravnamo. Drugi, ki je pravzaprav predhoden prvemu, pa pomeni vprašanja, "kaj je ta drugi" (*ibidem*, poudarek v originalu). Priznanje je enako pomembno tako za medosebne kot za mednarodne odnose, s tem da je v mednarodnih odnosih priznanje predpogoj za medsebojno (uradno) izmenjavo.

Načela diplomatskega priznanja so se spreminjala v zgodovini in so bila ključna za procese reprodukcije zgodovinsko različnih mednarodnih družb⁹³ (in njihovih elementov, političnih

⁹² Na kitajski strani je, kot smo že poudarili, sino-ameriško diplomatsko približevanje osmislił sino-sovjetski spor, v nadaljevanju pa 'pragmatični' dengovski diskurz o pomembnosti krepitve gospodarstva, ki se je utrdil šele v 80. letih 20. stoletja, a je nastajal kot del 'zmerne' frakcije komunistične partije že prej. Krepitev 'proizvajalnih sil' s 'kapitalističnimi' elementi je znotraj tega diskurza zahtevala tudi 'ugodno' bližnjo soseščino in širše mednarodno okolje. Kot smo že poudarili, je ta diskurz nastal kot reakcija na strukturno dislokacijo poražene kulturne revolucije, ki je zahtevala revizijo vizije družbenega reda. To je omililo tudi kitajski pogled na mednarodno sodelovanje, ki je zdaj prešlo iz podrejanja nelegitimni dominaciji zahodnih mednarodnih norm k iskanju priložnosti in obojestranskih koristi.

⁹³ Naj opomnimo na razlikovanje med pojmom mednarodna družba in mednarodni sistem po Jönssonu in Hallu (2005, 33) in opredelitev pojma *Gemeinschaft*, katerega prevod je skupnost, Jönsson in Hall (*ibidem*) pa ga navajata kot vrsto mednarodne družbe, ki delno opisuje sodobno mednarodno družbo. Zanjso naj bi bil značilen

skupnosti (*polities*). Diplomatsko priznanje je tako v zgodovini bilo različno ekskluzivno – pri svojem opredeljevanju entitete, objekta priznanja in vključevanja je izrecno ali neizrecno opredelilo tudi objekte zunaj te skupnosti/družbe/sistema. Njegov razpon je bil tako od ‘praktično vseh, ki imajo nekaj avtoritete in materialnih ali moralnih resursov’, do ‘suverenih držav, ki se držijo načel zahodne civilizacije’. Priznanje je odvisno od predpostavljenih dualizmov priznanje/nepriznanje, zunaj/znotraj, ki konstruirajo dominacijo enega pola nad drugim v hierarhiji dobro/slabo, civilizirano/necivilizirano, normalno/nenormalno. Ločnice sicer v različno ekskluzivnih mednarodnih družbah niso povsem pritrjene⁹⁴ (spomnimo se le na inkluzivnost svetovnega sistema 'vsega pod nebom', ki je zavzemal ‘ves človeški svet’ in znotraj njega odkrito ločeval med barbarstvom nomadskih narodov in civilizacijo centralne države, in na sodobno inkluzivno najširšo globalno mednarodno skupnost/družbo, ki po opustitvi delitve Zahod/Vzhod v hladni vojni še naprej navidezno nevtravno ločuje t. i. prvi in tretji svet, razvite države in države v razvoju, sever in jug itd.).

Uradno diplomatsko priznanje in predstavništvo LR Kitajske v OZN je torej vsililo/omogočilo Kitajski, da je zdaj subjekt in ne le objekt diskurzov, ki jih producira mednarodna organizacija z ambicijo univerzalnega članstva, pretežno po kriteriju nacionalnih držav. To obenem utrjuje procesualno vzpostavljajoči identiteti OZN (oz. celega sistema ZN) in LR Kitajske, saj ju pozicionira kot akterki t. i. mednarodne skupnosti, v imenu katere zdaj verodostojno govorita in delujeta. Reprodukcijska sodobne identitete in pojav sodobnega diskurza mednarodne skupnosti sta namreč v veliki meri vezana na prakse, dejanja, deklaracije, pogodbe, raziskave, mnenja, izjave itd., ki jih producirajo razvejen birokratski sistem ZN, njene agencije, programi, skladi, komisije,

notranji krog z vezmi (grobno povedano je to območje OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development* – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)), ki ima vezi *Gesellschaft* z zunanjimi krogi držav (grobno povedano je to t. i. tretji svet). *Gemeinschaft*, skupnost, je pri tem družba, ki je zgrajena na povezavah skupnih sentimentov in izkušenj, *Gesellschaft*, v dobrednem prevodu družba, pa je zgrajena na pogodbenih in konstruiranih povezavah. Takšno delitev lahko kritiziramo kot reduktivno (za nas so na primer vse vrste vezi, tudi tiste, ki domnevno temeljijo na skupni izkušnji, konstruirane, saj so odvisne od določene zgodovinske artikulacije te izkušnje in ne od neke esencialne, ontološko obstoječe vrednosti), a je koristna za to, da pokažemo na večdimenzionalnost pojma mednarodne skupnosti/družbe, ki torej predvideva tudi skupno izkušnjo in sentimente, ki dodatno utrdijo 'zgolj' pogodbene vezi. Definiranje norm in pravil delovanja mednarodne skupnosti/družbe/sistema, tako tistih v mednarodnih pogodbah, organizacijah, institucijah, kot tistih neizrecnih in 'občih' (npr. obče mednarodno pravo) sicer v nalogi vidimo kot procese sedimentacije in pritrjevanje diskurzov okrog vozlišč (npr. diplomacija, vlade, države, pravo itd.), ki (začasno) stabilizirajo pomene elementov diskurza na določen način.

⁹⁴ To je povezano s tem, da so različne mednarodne družbe bolj ali manj heterogene, stopnjo heterogenosti pa lahko povežemo s stopnjo socializacije (Jönsson in Hall 2005, 33). Vlogo socializacije kot različno od realističnega pojmovanja, a ključno za homogenizacijo mednarodne družbe/skupnosti, navajajo zagovorniki konstruktivizma in angleške šole v mednarodnih odnosih. Eden od mehanizmov socializacije (ne edini), ki prispeva k homogenizaciji mednarodne družbe, je tudi diplomacija. Pri tem tudi socializacija ni edini proces, ki vodi v homogenizacijo (to se še na primer procesi gospodarske kompeticije in vojskovanja). Kljub temu je, glede na diplomatske mehanizme socializacije in priznavanja, institucija diplomacije prispevala k reprodukciji različnih, naj dodamo – vedno kontingentnih in zgodovinskih – mednarodnih družb (*ibidem*).

povezane organizacije itd.⁹⁵ Pridobitev sedeža v Varnostnem svetu OZN je tako medsebojno diplomatsko priznanje LR Kitajske in OZN, ki je konstitutivno za Kitajsko, OZN in za mednarodno skupnost. Slednjo razumemo v prvi vrsti kot določeno zamišljeno politično identiteto, ki se je pojavila skozi prakse in procese sedimentacije ter institucionalizacije določenih kontingentnih zgodovinskih artikulacij (npr. tistih, ki jih mednarodna teorija označuje za (neo)liberalne) diskurzov diferenciacije globalnega političnega prostora in odnosov med političnimi entitetami (*polities*), ki so privilegirali potrebo po sodelovanju (kot nasprotje in obvladovanje anarhije ter avtarkije) med 'suverenimi' in 'neodvisnimi' 'državami' in so specifično segali od funkcionalizma (ki vključuje na primer tudi združevanje znanstvenih avtoritet glede 'praktičnih' in skupnih zadev – upravljanje morja, naravnega okolja itd.) do medsebojne (gospodarske) odvisnosti, ki naj pomaga ohranjati svetovni mir (v zgodovinskem kontekstu izkušnje dveh svetovnih vojn), ter razprav o legitimnosti in legalnosti t. i. humanitarnih in drugih intervencij v sklopu t. i. 'kolektivne varnosti' in najbolj vsesplošne 'globalizacije'. Pri tem je na primer po Ashleyu (Griffiths 1999, 209) že samo povezovanje anarhije z odsotnostjo reda in avtoritete možno le na osnovi vnaprejšnjega povezovanja teritorialne suverenosti z redom/skupnostjo.

Mednarodna skupnost v mednarodnih odnosih deluje kot prazni označevalec, ki je skupen mnogim diskurzom in v vseh se nekako predpostavlja, da vemo, za kaj gre in kako zelo pomembno je. Mednarodna skupnost je torej eden od možnih zamišljanj in prakticiranj upravljanja globalne politike in človeku znanega prostora (vključno z vesoljem itd.), ki je nenehno občutljiva in dojemljiva za alternativna mišljenja, prakse in koncepte, ki jo obenem zamejujejo, izzivajo, ohranjajo in prispevajo k njeni mnogopomenskosti.

Pri tem se odmikamo od analize mednarodne družbe 'od zgoraj navzdol', ki ga poudarjata Jönsson in Hall (2005, 15, 24). To smo že poudarili zgoraj, ko smo izpostavili, da diplomatske prakse poleg mednarodne družbe reproducirajo in konstituirajo tudi vanjo vključene in iz nje izključene identitete. Čeprav se z Jönssonom in Hallom (*ibidem*) strinjamo, da je mednarodna družba več kot le vsota njenih delov (holizem), je za nas dajanje prednosti 'spodnji' ali 'zgornji'

⁹⁵ Tudi takratni generalni sekretar OZN Kofi Annan (1999) si je na 52. konferenci DPI/NGO zaradi njene zelo nedosledne uporabe, razširjenosti in kritike zastavil vprašanje, kaj sintagma mednarodna skupnost sploh pomeni. Pri tem je Annan mnenja, da k njenemu obstoju v veliki meri prispevajo razmah nevladnih organizacij, ZN, globalizacija in neizbežna medsebojna prepletenost sveta: »Moramo, z eno besedo, dati konkreten pomen frazi, ki je postala zelo moderna, tj. 'mednarodna skupnost'. Kaj nas veže v mednarodno skupnost? V najširšem smislu obstaja skupna vizija boljšega sveta za vse ljudi, kot jo predvideva na primer Ustanovna listina Združenih narodov. Obstaja naš občutek skupne ranljivosti ob soočanju s podnebnimi spremembami in orožji za množično uničevanje. Obstaja okvir mednarodnega prava. /.../ Nekateri pravijo, da je mednarodna skupnost le fikcija, drugi, da je to preveč elastičen koncept, da bi imel kakršenkoli resničen pomen. Tretji pravijo, da je le uporaben nosilec, ki ga nosimo za sabo le v najnujnih primerih ali ko je potreben grešni kozel za nedejavnost. /.../ Menim, da se skeptiki motijo. Mednarodna skupnost obstaja. Ima svoj naslov.«

strani problematično. Pri tem se namreč strinjamo s Campbellom (1998, 60–2), da je ločnica med mednarodno ravni in ravni držav (ali drugih vrst političnih skupnosti (*polities*)) kontingenten proizvod določenega prevladujočega diskurza in da so torej te 'ravni' sočasne in sokonstitutivne, nobena ni »avtor druge«.

'Mi', mednarodna skupnost, ki jo izgovarja najvišji kitajski diplomat, kot sta v sodobnosti predsednik Hu Jintao in premier Wen Jiabao, torej po eni strani uporablja/reproducira najširše univerzalne 'skupnostne' asociacije za reprodukcijo lastne partikularne diference znotraj in v odvisnosti od reprodukcije (na 'zahodu' iniciirane) mednarodne skupnosti. Tako postanejo grožnje in nevarnosti za 'mednarodno skupnost' tudi grožnje in nevarnosti za 'jaz', LR Kitajsko (in obratno, kot pravijo kitajski politiki, je na primer zmanjševanje revščine Kitajcev prispevek k svetovni blaginji), a vendar vedno na drugačen način kot za ostale elemente mednarodne skupnosti. To najbolj jasno povzame kitajsko zavzemanje in stalno ponavljanje principa 'skupnih, a diferenciranih odgovornosti', ki je del upravljanja z 'globalno' nevarnostjo podnebnih sprememb, institucionaliziranega v UNFCCC in širše v okoljski diplomaciji. K temu se bomo vrnili na koncu tega in v petem poglavju.

Kitajski odziv na mednarodne 'norme in pravila' je stvar številnih študij in medijskih besedil. Kot zapiše Johnston (2006), je Kitajska do zdaj odločno podprla nekatere obstoječe mednarodne norme ter tako igrala pomembno vlogo v njihovem izvrševanju ter ohranjanju (npr. norme suverenosti in antikolonializma). V drugih primerih je Kitajska sprejela norme, ki jih je prej odločno zavračala (npr. svobodna trgovina). V nekaterih primerih pa je Kitajska izzivala ali vsaj ugovarjala nastajajočim normam (npr. t. i. humanitarni intervenciji, demokratizaciji).⁹⁶

Kljub tej raznolikosti opredeljevanja kitajske diplomacije do izpostavljenih interpretacij mednarodnih norm so zaključki o tem, kakšna bo 'narava' razvoja LR Kitajske v velesilo in ali bo 'izzivala' do sedaj neizzvan ter samoumevno dominanten položaj ZDA (Chomsky 2010), pogosto enostranski in senzacionalistični, kot je npr. naslov sicer izčrpne knjige »Ko bo Kitajska vladala svetu« (Jacques 2009). Naslov druge knjige, »Kitajska grožnja« (Gertz 2000), pa po Al-Rodhanu (2007, 41–2) označuje celo teorijo, saj se vrsta politikov, strateških načrtovalcev, akademikov in drugih zaposlenih v ZDA ukvarja z raziskovanjem strategij 'omejevanja' (*containing*) Kitajske, ki sovпада z zavračanjem koncepta njenega 'miroljubnega vzpona'. Pri tem svoje stališče argumentirajo na različne načine. Kagan (v Al-Rodhan 2007, 42) na primer (redukcioniistično)

⁹⁶ Koristna je ugotovitev Samuela Kima (Johnston 2006), da je participacija Kitajske v ZN spremenila obe entiteti: »ZN so pridobili legitimnost in močnejši glas, vsaj na začetku, v korist redistributivnim normam. Ampak Kitajska je /takrat/ začela tudi počasen proces spreminjanja iz 'transformerja sistema' v 'reformerja sistema' na svoji poti, da bo postala 'ohranjevalec sistema'.«

vleče zgodovinske analogije v realistični optiki: »Zgodovina sil v vzponu /.../ in poskus njihovega 'upravljanja' s strani obstoječih sil nudi malo razlogov za samozavest ali tolažbo. Redko so se sile v vzponu vzpele brez zanetenja večje vojne, ki je preoblikovala mednarodni sistem, da bi reflektirala nove realnosti moči.« Še korak naprej gre Gertz (2000), ki izrecno vidi v LR Kitajski najresnejšo grožnjo nacionalni varnosti in celo sami nacionalni eksistenci ZDA v sedanosti in prihodnosti.

(Neo)realizem mednarodnih odnosov in ameriški neokonzervativizem (Clegg 2009) sicer nista edina, ki glede na svoje postavke sklepata, da je 'vzpenjajoča se' LR Kitajska grožnja za obstoječi sistem (neoliberalizem po drugi strani skrbi predvsem ideologija in politični sistem LR Kitajske). Znan predstavnik angleške šole Buzan (2010, 6, 14, 18) na primer v svoji analizi pride do zaključka, da se je LR Kitajska do zdaj res 'skrivnostno' miroljubno in obenem uspešno »vzpenjala« ter se vključevala v mednarodno družbo, a da bo to zanjo v naslednjih tridesetih letih »naravno« vedno težje, saj Kitajska v spreminjajoči se mednarodni družbi ostaja »vestfalska nedemokracija« in spada med »reformistične revizioniste«. Takšni zaključki so za Qina (2010, 132) smiselni le v okviru partikularnega »taksonomskega mišljenja« in posledične Buzanove konstrukcije »številnih dualističnih struktur kategorij«, kot so (ibidem, 137): »Zahod proti Nezahodu, Kitajska proti zahodno vodeni mednarodni družbi, komunistično plansko gospodarstvo proti liberalni tržni ekonomiji, globalne mednarodne institucije proti regionalni mednarodni družbi /.../ Kitajska in ostala mednarodna družba ter institucije Kitajske in mednarodne družbe«. To se po njegovem nanaša na dve temeljni potezi. Prva je o identitetah in druga je o normativnih vrednotah, utelešenih v institucijah. Te so med seboj povezane in obe potezi ustrezata okvirju 'ego-drugi', ki so kategorično različni in zato temeljno nasprotni. Še več, glede na konfliktno dialektiko ni noben par mogoče pobotati (Qin 2010, 134):

Taksonomsko mišljenje samo ustvarja dilemo angleške šole. Oblikovano s takšnim miselnim procesom so zagovorniki angleške šole konstruirali mednarodno družbo kot entiteto, kategorijo, ki ima svoj distinktivno evropski izvor /.../ /Moderna mednarodna družba se je pojavila najprej v Evropi, se razvijala iz srednjeveškega evropskega sistema do sistema italijanskih mestnih držav, do vestfalskega sistema in morda potem proti svetovni družbi. Ko je evropska mednarodna družba postala definirana kot subjektivna entiteta, so kitajska, indijska in islamska družba postale alter ali druge in ko je evropska mednarodna družba vzeta kot model za mednarodno družbo, so druge družbe vzete kot nedomoderne. Ko je evropska mednarodna družba videna kot samoorganizirajoče telo, je osredotočenost naravnana na notranjo dinamiko tega, kaj je dejansko evropska mednarodna družba in kaj so njene edinstvene, čeprav ne univerzalne poteze. Mišljenje, ki se osredotoča na kategorije, je torej od začetka dominiralo diskurzivni konstrukciji mednarodne družbe s strani zagovornikov angleške šole. Da je bila konstruirana kot edinstvena kategorija z značilnostmi in lastnostmi, ki jo definirajo in razlikujejo kot neodvisno in distinktivno bitje/bivanje/bivajoče (being), torej sledi. Medtem ko svet postaja prost vedno več ovir – geografskih, ekonomskih, tehnoloških in idejnih – so

pregovorniki angleške šole zdaj soočeni z vprašanjem ekspanzije te ego kategorije, ki mora obvezno srečati druge kategorije (tj. srečata se dve kategoriji). Ta realnost je zelo pomembna za najbolj ključne značilnosti in lastnosti mednarodne družbe /v grobem zajemajo že naveden opis vezi Gemeinschaft in Gesellschaft/.

Skupna identiteta je namreč za Buzana (2010) ključna značilnost mednarodne družbe, z njo so povezane tudi institucije mednarodne družbe. Vse to vodi Buzana do zaključka, ki v primeru vključevanja LR Kitajske v mednarodno družbo odkriva (potencialno) konfliktnost in revizionizem LR Kitajske zaradi soočenja nekompatibilnih norm in vrednot ene in druge entitete z esencialno nekompatibilnimi identitetami.

Kitajska zunanjepolitična strategija miroljubnega vzpona, ki jo je kitajski premier Wen Jiabao leta 2003 predstavil na zasedanju ASEAN in na obisku v ZDA, glede na takšne predpostavke tudi znotraj ideje mednarodne družbe ostaja neke vrste oksimoron. Pri tem se Buzan (2010) ne odmakne niti od znane teze o trku civilizacij niti od realistične optike (npr. hegemonška stabilnost, ravnotežje moči), po kateri je vzpon nove velesile v svetu povezan s porušenjem dotodanje stabilnosti z nepredvidljivimi posledicami za svetovni mir. Sintagma miroljubni vzpon je zaradi takšnih konotacij požela serijo domačih ter mednarodnih kritik in predsednik Hu Jintao je uvedel uradno uporabo bolj politično korektnega koncepta 'miroljubnega razvoja', ki bolj nedvoumno označi kitajsko politiko izogibanja mednarodnim konfliktom (Chu in Ren 2009). Pri tem je v uradnem dokumentu »Pot miroljubnega razvoja Kitajske« (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005) povzeto:

Že leta 1974, po tem, ko je Kitajska obnovila svoje članstvo v OZN, je Deng Xiaoping naznanil svetu, da Kitajska nikoli ne bo iskala hegemonije. Odkar so bile uvedene politike reform in odpiranja navzven, je Kitajska, skladno s spremembami v mednarodni situaciji, ohranjala pomembno strateško presojo, da sta mir in razvoj temi sedanjosti, ter ob mnogih priložnostih razglasila, da Kitajska ni iskala hegemonije v preteklost, ne išče je zdaj niti je ne bo iskala v prihodnosti, ko bo postala močnejša. Razvoj Kitajske ne bo nikoli predstavljal grožnje nikomur; namesto tega lahko prinese več razvojnih priložnosti in večje trge za ostali svet. Dejstva dokazujejo, da gospodarski razvoj Kitajske postaja pomembna spodbuda za gospodarsko rast v regiji Azija-Pacifik in celo za svet kot celoto. Ohranjanje svetovnega miru in promocija skupnega razvoja sta postali del kitajske nacionalne odločnosti. /.../ Kitajske trdno dela za izgradnjo družbe, ki varčuje z viri in je prijazna do okolja. /.../ Prek dialogov in sodelovanja glede energije sodeluje z drugimi državami, da bi zagotovila energetska varnosti in stabilnost. Kitajska jemlje varčevanje z energijo kot eno njenih osrednjih državnih politik.

Do določene mere na sporne ugotovitve Buzana (2010) odgovarja razumevanje diskurza kot sistema pomenskih/pomembnih praks, ki torej ne predpostavlja le odnosa nasprotja, temveč večno nedokončanost diskurzov, ki tudi le začasno fiksirajo pomene in pomembnost svojih momentov

ter odnose med njimi. Formacija dualizmov je za proizvodnjo pomena ključna, pri čemer je vedno en pol 'boljši' (npr. dobro/zlo, znotraj/zunaj itd., npr. Derrida v Edkins 1999, 12). Zgornje besedilo tako implicira dualizme, ki sovpadajo z dualizmom dobro/zlo: LR Kitajska/hegemonija, razvoj/nerazvitost, mir/vojna itd. Drugi dualizem je še LR Kitajska/ostali svet, ki sovpada z dualizmom znotraj/zunaj. Pri tem si LR Kitajska pripisuje dejanja in lastnosti, kot so miroljubnost, ohranjanje miru, razvoj sveta in regije itd. Pri tem uporablja jezik in predpostavlja določeno skupno znanje o (zahodno konstruiranih) mednarodnih odnosih in morebitnih nevarnostih (vojna, pomanjkanje virov, degradacija okolja, nerazvitost itd.).

Vendar, kot trdi Qin (2010, 138), naj bi bila formacija in reprodukcija dualizmov v kitajskih besedilih drugačna, saj je 'prava' kitajska dialektika komplementarna. To pomeni, da med poloma dualizma poleg nasprotja, antagonizma in medsebojnega izključevanja v smislu bodisi-bodisi, kitajska besedila predvidevajo, da je *obenem* njun odnos tudi dopolnjevanje ter izražanje enega iz drugega in da je torej njun odnos veliko kompleksnejši in njuna sovisnost intenzivnejša kot si jo lahko zamisli antagonistična (oz. po Qinu »konfliktna«) dialektika. Komplementarna dialektika tako tudi predvideva, da je osnovno stanje harmonija polarnosti, enost, ki ga ponazarja znan diagram *taiji*, slika razmerja jin-jang, po kateri pola vedno vsebujeta zametek svojega protipola (*ibidem*). Pri tem meja med poloma ni ostra, temveč pola v nenehnem procesu spreminjanja v svoji skrajnosti prehajata eden v drugega. Konflikt in vojna sta po tej logiki samo nezmožnost delov celote, da pravilno ter s tem 'preventivno' delujejo in stalno sklepajo diplomatske kompromise, zaradi česar do ostrega konflikta sploh ne pride. Tudi pravila in norme niso odsev neke esencialne danosti mednarodne skupnosti/sistema/družbe, temveč so vedno v procesu boja, pogajanja in nastajanja ter so del konstitucije mednarodne skupnosti/sistema/družbe.⁹⁷ Domnevno izključujoča tržno gospodarstvo in socializem v takem svetu lahko soobstajata in se dopolnjujeta, kakor tudi 'miroljubnost' in 'vzpon'.

Do določene mere lahko ob trditvah Qina (2010, 132–41) potegnemo vzporednice s teorijo diskurza in z ugotovitvami učencev angleške šole Jönssona in Halla (2005, 15–23), ki simpatizirata tudi s poststrukturalistično kritiko mednarodnih odnosov in jo do določene mere upoštevata. Kot zapišeta, to, kar imenujemo politične skupnosti (*polities*) in mednarodna družba, niso ontološko obstoječi, oprijemljivi objekti, temveč so vedno v procesu nastajanja. Za razliko

⁹⁷ Takšno razumevanje nam obenem odpre nov pogled na moč, permisivnost in disciplinarno vlogo dominantnih diskurzov, kot so razsvetljenski racionalizem, suverena država, ravnovesje moči, če nekoliko arbitrarno naštejemo le nekatere, ki jih na kratko omenjamo v nalogi in ki so postali domena različnih dekonstrukcij v rekonceptualizacijah mednarodnih odnosov (npr. Doty 1996 itd.). Moč ima namreč po Foucaultu dvojno vlogo, saj poleg podrejanja osmišlja in *omogoča* upore. To nam obenem spremeni pogled na razumevanje socializacije kot enosmernega 'pedagoškega' procesa za namene 'homogenizacije' družbe, do katerega je kritičen tudi Qin (2010).

od prvotne angleške šole in drugih racionalističnih teorij mednarodnih odnosov so tako te entitete, kategorije ipd., ki naj bi bile v nasprotju, neoprijemljive brez procesov, besedil in praks, ki o njih govorijo, jih 'pišejo', jih razporejajo, zamejujejo, proizvajajo, uokvirjajo itd. kot del procesa identifikacije oz. vzpostavljanja identitete. Kategoriziranje stvari, držav, pojmov itd. pa je tudi po teoriji diskurza del diskurzivnih strategij delanja pomena in smisla, pri čemer so dualizmi začasni in kontingentni.⁹⁸

Glede na povedano lahko zapišemo, da se je s sprejemom LR Kitajske v OZN in z vključevanjem v druge regionalne in mednarodne organizacije razširilo polje diskurzov, ki nudijo točke za identifikacijo Kitajske z njimi in njihovo apropiacijo znotraj diskurza 'odpiranja navzven' in tudi točke, ki jih LR Kitajska ne more 'domesticirati' in vzpostavlja nove antagonizme ter meje svoje identitete s sklicevanjem na svojo 'suverenost', 'neodvisnost', 'nerazvitost', 'integriteto' itd. S tem dejanjem seveda nista mogli ostati nespremenjeni ne 'mednarodna skupnost' ne LR Kitajska, ki sta vedno v procesu nastajanja. LR Kitajska se je tako po eni strani 'vdala' (zahodni) logiki prevladujočega diskurza, ki je konstituiral pravila, norme in ne nazadnje besednjak mednarodne skupnosti (vključno z 'grožnjami'), a ima kot taka tudi določeno možnost njegove in svoje reartikulacije. Pri tem poteka boj za identiteto Kitajske, ki se na zaključke prevladujoče diskurzivne logike mora vedno znova odzivati in jih tudi izzivati. Ena takšnih odzivov je ravno formulacija doktrine miroljubnega razvoja, ki je, kot pravita Chu in Ren (2009), odgovor na vedno glasnejše konstrukcije 'kitajske grožnje', ki glede na konstruirane premise ter sklepe realističnih in neokonzervativnih diskurzov niso mogle verjeti 'miroljubnemu vzponu', ter obenem poskus njihovega preglasanja in preseganja. Kitajska tako v dokumentu »Pot miroljubnega razvoja Kitajske« (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005) 'lahko' kot del 'mednarodne skupnosti' na 'svet' prenese tudi svoj predlog in željo po 'harmoniji': »Človeštvo ima le en dom – Zemljo. Izgradnja harmoničnega sveta trajnega miru in skupne blaginje je skupna želja ljudi povsod po svetu in vzvišen cilj Kitajske, ko hodi po poti

⁹⁸ Analitiki diskurza se tako na primer nikoli ne bi vprašali, ali je sploh možno, da bodo kitajski komunistični voditelji kadarkoli *resnično* idejno podpirali tržno gospodarstvo ali mora biti njihova podpora nujno nič več kot preračunljiva oz. instrumentalna, kot to naredi Buzan (2010). Po analizi diskurzivnih praks namreč to, kar politiki mislijo/verjamejo/naklepajo itd. nima nobene zveze s funkcioniranjem in učinkovitostjo diskurza. Pravzaprav je Buzanova nezmožnost zamišljanja dolgoročnega skupnega delovanja tržne ekonomije in avtoritarne vlade komunistične partije ideološka, saj predpostavlja samoumevnost (neoliberalno vsiljene) hegemonске navezave širjenja trga, demokracije in univerzalnih človekovih pravic ter še več, *iskrenost* njenih zagovornikov (proti kitajskemu 'pretvarjanju', da verjame v združljivost trga in komunizma). Naj bo dovolj zapis, da sodoben kitajski govor o harmoniji jemljemo najmanj toliko 'resno' kot govor cele serije ameriških voditeljev, da je cilj in moralna dolžnost njihovih vojaških intervencij zunaj mej ZDA širjenje demokracije in človekovih pravic. To, ali diplomati res verjamejo, kar govorijo, je drugotnega pomena, saj na sposobnost diskurza, da nudi pogoje možnosti za določena dejanja, ne vpliva.

miroljubnega razvoja. Kitajska meni, da mora biti harmoničen svet demokratičen, harmoničen, pravičen in toleranten.«

Možnost miroljubnega vzpona in/ali razvoja postane bolj verodostojna, če upoštevamo zgornje Qinove (2010) pripombe in obenem ne pozabimo na okvir teorije diskurza, ki obenem nudi kritiko takšnega diskurza in njegove logike diference. To nam vsaj nekoliko pomaga opozoriti na zagato analiziranja kitajskih diskurzov, ki so za nas dosegljivi vedno le s pozicije nekitajskega kulturno-političnega konteksta, v katerem smo rojeni, in na zagate prevajanja logike kitajščine v slovenščino. Vendar moramo biti pri tem tudi previdni, saj preprosta odločitev za idealistično 'harmonijo' kot 'naravno' prastanje holističnega sveta spominja na kritizirana utopično-idealistična izhodišča liberalizma. V praksi t. i. tradicionalne Kitajske je na primer tako predpostavljanje idealne harmonične družbe preteklosti (postavljeno v 'zlato dobo' dinastije Zhou) služilo za ohranjanje reda in nadzora v organsko pojmovanem cesarstvu, kjer naj bi vsi s kontinuirano 'nego osebnosti', pravilnim delovanjem ter celo pravilnim poimenovanjem povrnili to mitično družbeno stanje (Rošker 1992 in tretje poglavje). Preprosta zamenjava predpostavke o anarhiji s harmonijo (pri čemer anarhija še vedno grozi ob neupoštavanju družbenomoralnih norm) tako 'pozablja' na svoj politični izvor, je ideološka in nam torej ne prinese napredka na ravni teorije mednarodnih odnosov. Kljub temu je pomembna, da pokaže na pomanjkljivosti preprostega kategoriziranja sodobne LR Kitajske. Qin (2010) zapiše, da lahko na primer v skupino reformističnih revizionistov spada skoraj vsaka država, še najbolj očitno na primer ZDA v času unilateralnih odločitev neokonzervativne administracije predsednika Georja W. Busha. V kontekstu naloge pa lahko podobno trdimo tudi glede ugibanja o tem, ali LR Kitajska 'gradi' nov imperij⁹⁹ oz. 'želi' biti svetovni ali vsaj regionalni hegemon.

Da je vrsta imperija značilnost mednarodnih odnosov tudi v sodobnosti, poleg bolj razvpitih avtorjev »Imperija«, Antonia Negrija in Michaela Hardta ter drugih, trdi tudi Dalby (2007; 2010). Pri tem Dalby (*ibidem*) govori o geopolitiki, ki po njegovem po eni strani v svoji klasični različici zajema ugotovitve realpolitike (neizbežnost rivalstva med velikimi silami, nujnost državnih voditeljev, da načrtujejo strategije za zmagovito igranje 'velike igre' moči na globalni ravni itd.), po drugi strani pa v sodobnih različicah raziskuje, kako je svet reprezentiran, znan (*known*) in 'kartografiran' ter kako se o njem piše. Gre seveda za moč velikega obsega, za to, kdo vlada, za

⁹⁹ Tu se izkaže še ena pomanjkljivost ideje mednarodne družbe, ki prvotno izhaja iz evropskega zgodovinsko-prostorskega in evropocentričnega pojmovanja razvoja vodoravnih odnosov med političnimi akterji, ki pa zanemarjajo navpično ali hierarhično zamišljene odnose, kakršne so vzpostavili v kolonialnih in imperialnih sistemih zunaj Evrope (Jackson in Owens 2007, 56–7). Pogled v zgodovino pokaže, da je bil imperij prevladujoča oblika odnosov v velikem merilu in velikem delu zgodovine tudi v zahodni Evropi. Tu so pa seveda še veliki imperiji in suzerenski sistemi držav zunaj Evrope in na Bližnjem vzhodu ter največji in najdlje trajajoči med vsemi, tj. ravno kitajski imperij (*ibidem*).

politične zadeve na planetarni ravni, za to, kako je svet organiziran politično, razdeljen na države, bloke, zveze, ozemlja, jurisdikcije in administrativne regije (*ibidem*). Pri tem so geopolitične teme vezane na identitete in nevarnosti ter grožnje tem identitetam, ki se v sodobnem svetu (pop)kulture razmnožujejo v zgodbah, kjer so moralni nauki o kreposti neposredno povezani s številnimi grožnjami družbenemu redu.

V kontekstu razumevanja geopolitike Dalby (2007, 108) ugotavlja, da so mnoge velike vojne, ki so predmet varnosti, bili boji med imperiji. Kljub temu so bili ti boji zabeleženi kot 'mednarodni odnosi', kar je povezano z 'ujetostjo' v logiko OZN in v predpostavke ameriškega mišljenja, da so ZDA 'le' nacionalna država in ne imperij. O tem gre dvomiti vsaj glede na geografske formulacije 'globalne vojne proti terorju' administracije Georgea W. Busha in novejše formulacije o 'dolgi vojni, da bi iz sveta izločili tiranijo' (*ibidem*). Kot pravi Dalby (2010), to spominja na vojaški globalni panoptikon in diplomatsko ureditev, po kateri so ZDA ostale vodilni igralec naslednjih desetletij, kar ustreza frazi Lipschutza o arhitekturi za '*imperium*'. Navsezadnje tudi pojem multipolarnega sveta, ki predvideva nove konfiguracije moči, ki se odmikajo od rivalstva med velikimi silami, ter hegemonu, ki narekuje pogoje globalnega reda, ne govori o bolj decentraliziranem svetu (*ibidem*). Multipolarnost, kot smo že povedali, v svojih besedilih in dokumentih preferira tudi Kitajska (Deng 1990; Clegg 2009; Hu 2009b).

Ali bo Kitajska 'novi' imperij ali morda 'le' eden od močnih 'polov' v multipolarnem svetu, ki bo prevladal po 'propadu' imperija ZDA, je vprašanje brez preprostega odgovora, saj je odvisno od (re)interpretacij pojmov imperij, hegemonija, moč, multipolarnost, prevlada itd. Vsekakor lahko trdimo, da v mednarodni/svetovni politiki države, ki so vedno v procesu konstitucije, konstruirajo tako vodoravne kot navpične odnose. Tudi Kitajska ima svoje zaveznike in nasprotnike, ki so prav tako kontingentni, 'narejeni' za takšne, kar sostrukturira njihova dejanja. Ti odnosi se ves čas spreminjajo in so odvisni ravno od artikulacij groženj, nevarnosti itd. okrog različnih vozlišč. Kitajska kot 'grožnja' se torej lahko izkaže za 'samoizpolnjujočo prerokbo', kot opozarja eden najbolj znanih liberalnih teoretikov Joseph Nye, ki je znan po svojem premišljevanju o 'mehki moči' (Al-Rodham 2007, 43). Po drugi strani lahko ostaja pri dobesednosti 'miroljubnega razvoja' in težnji po harmonični ekološki (mednarodni/svetovni) družbi (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005) tudi ali ravno v primeru, da se bo počutila izzvana, če ji bo uspelo grožnjo verodostojno domesticirati znotraj obstoječih, zanjo konstitutivnih diskurzov, oz. zapolniti/zašiti razpoko v razkriti strukturi

svojega reda.¹⁰⁰ V vsakem primeru bo torej LR Kitajska (še naprej) težila k hegemoniji, kot jo razumemo v nalogi.

Dalbyjevo razmišljanje o dominantnih diskurzih (realne) geopolitike je še eno od možnih kontekstualizacij mišljenja globalnih podnebnih sprememb, ki je po njegovem nezadostno prav zaradi vpetosti v prevladujoče diskurze globalizacije, 'novih' groženj 'človeštvu' in 'varnostnih' ali vojaških asociacij,¹⁰¹ ki jih v sodobnosti sproža tudi nekoč 'nizka' okoljska politična tema podnebnih sprememb. Zanj je soočnje stare logike geopolitike z novimi pogoji, ki jih najbolj zajame termin 'antropocen', nujno, če naj resno jemljemo vzroke podnebnih sprememb kot antropogene. S tem nas Dalby ob enem pripelje do križišča, na katerega si v nalogi prizadevamo priti in od tu raziskovati. Do zdaj smo v tem poglavju govorili predvsem o sodobnih praksah diplomacije, (groznjah) identitetam LR Kitajske in mednarodne skupnosti ter procesih svetovne politike/geopolitike,¹⁰² v nadaljevanju pa to križamo še z določili 'okoljski', 'podnebni', 'ekološki' itd.

4.2.1 Sedimentacija/institucionalizacija grožnje podnebnih sprememb

Sadite drevesa povsod in naredite našo državo zeleno za dobrobit prihodnjih generacij (Deng Xiaoping 1982).

Pogodbenice /UNFCCC/ morajo varovati podnebni sistem za koristi sedanjih in bodočih generacij človeštva na podlagi pravičnosti ter v skladu s svojimi skupnimi, a diferenciranimi odgovornostmi ter pripadajočimi zmožnostmi. V skladu s tem bi morale razvite države prevzeti vodstvo v bolju proti podnebnim spremembam in njihovim neugodnim posledicam (United Nations Framework Convention on Climate Change 1992).

V nalogi smo večkrat govorili o sedimentaciji in sedimentiranosti določenih družbenih odnosov, o kateri teorija diskurza misli, da je (Torfing 1999, 305): »/P/roces, v katerem so kontingentne

¹⁰⁰ Navsezadnje to dobro uspeva kapitalizmu, ki antagonizem med ekologijo in svojim neomejenim osvajanjem novih trgov izničuje s 'kolonizacijo' ekologije, kot je Conollyja povzel Carter (2009). O tem ima prav tako veliko povedati Žižek (2009, 2010).

¹⁰¹ Kot smo omenili, je eden od odzivov na podnebne spremembe znotraj mednarodnih odnosov varnostno-vojaški, saj naj bi bile podnebne spremembe problem nacionalne in mednarodne varnosti (Schwartz in Randall 2003; Kajfež Bogataj v Zgonik 2009). Vendar je tak odziv za Dalbyja (*ibidem*) zgolj stvar odpravljanja »simptomov« in ne antropogenih vzrokov.

¹⁰² Kot primernejši od izraza mednarodna politika je v sodobnosti predlagan izraz svetovna in globalna politika, ki naj bi bolje označil sodobno intezfikacijo medsebojne transnacionalne povezanosti, drobitve akterjev mednarodne politike (mednarodne, regionalne, medvladne in nevladne organizacije, multinacionalna podjetja, posameznik itd.) in možno realitizacijo suverenosti držav. Glede na to se pojavljajo tudi različni nazivi za politično organizacijo in obvladovanje tega, celotnega 'odkritega' človeškega sveta – mednarodni sistem, mednarodna skupnost, mednarodna družba, svetovni sistem, svetovna družba, svetovna skupnost, globalna družba, globalni sistem, globalna skupnost itd. (npr. Brglez 1996). Konvencionalno je (realistični) diskurz mednarodnih odnosov govoril o mednarodnem sistemu (vključno s ključnim zagovornikom konstruktivizma Alexandrom Wendtom), danes pa je razširjen in v Sloveniji uveljavljen (Benko 1997a; 1997b; 2000) izraz mednarodna skupnost, ki predvideva določeno 'čustveno' in vrednotno ali 'kulturno' povezanost.

diskurzivne oblike institucionalizirane v družbene institucije, ki obstajajo v nevednosti o svojem političnem 'izvoru'.« Družbeni odnosi so sedimentirani v institucionalnem naboru pravil, norm, vrednot in regularnosti, ki jih jemljemo za samoumevne in s tem prenehajo biti politični. To večinoma poteka kot del političnih strategij, ki težijo k normalizaciji in naturalizaciji družbenih odnosov (Torfing 1999, 70).

Iz realnosti političnega v realnost politike kot 'normalnega' družbenega podsistema prehaja tudi grožnja podnebnih sprememb, kar kaže že sam 'obstoj' UNFCCC in njenega Kjotskega protokola, IPCC, multilateralnih konferenc, kot sta COP15 in COP16, 'zelenih' strank itd. (več o časovnem poteku diplomacije podnebnih sprememb in njenih najpomembnejših (ne)uspehah v sklopu OZN gl. prilogo B). Še več, podnebne spremembe so del učnih načrtov v šolah, 'zelenega' – '*eco-chic*' potrošništva, 'zelene' tehnologije, literature, popkulture; praktično vseh področij vsakodnevnega življenja (Arvanitakis in Bordell 2010; Monbiot 2011).

Pri tem procesu pomaga, kot ugotavlja Dalby (2010), umeščenost podnebnih sprememb v diskurz globalizacije, ki nosi s sabo različne formulacije o nevarnostih in grožnjah (identitetam), tudi bolj splošen strah pred samimi spremembami. Ta intenzivira že tako apokaliptične napovedi o spremembah v svetovnem klimatskem sistemu kot posledicah globalnega segrevanja ozračja.¹⁰³

Da se podobno dogaja tudi na Kitajskem, oz. da je na Kitajskem sploh možno smiselno govoriti o podnebnih spremembah, je, kot smo se do sedaj trudili prikazati v nalogi, moralo priti do reartikulacije diskurzov groženj in nevarnosti okrog vozlišč ljudstva, suverenosti, nacionalne države, znanosti, socializma s kitajskimi značilnostmi, odpiranja navzven, multipolarnosti, razvoja ter modernizacije. Seveda obravnavanje idej in konstrukcij okoljskih (in podnebnih) sprememb ne bi bilo možno, če ne bi bili na nek način zaskrbljeni zaradi njih. Ta zaskrbljenost/skrb je osredotočena na drugo konstrukcijo, ki je običajna za človeške družbe, odkar je čas postal linearen, tj. konstrukcijo skrbi za prihodnost nad neposredno kartkoročnostjo (Simmons 1993, 16).

Na Kitajskem je tudi ta vidik povezan z dislokacijo svetovne strukture 'vsega pod nebom' s privilegiranim položajem cesarskega dvora, na katerega se je Kitajska odzvala z novo formalno doktrino marksizma-leninizma-misli Maa Zedonga, ki je vključevala ideologijo linearnega družbenega napredka. Čas je bil namreč tradicionalno konvencionalno razumljen in beležen ciklično (gl. tretje poglavje), v naravnih ciklikih menjave dneva in noči, letnih časov itd. ter v neskončnem menjavanju dinastij. Kot pravi Roškerjeva (1992, 69–77), je zato na Kitajskem

¹⁰³ Sintagma podnebne spremembe pomeni tako 'več' kot globalno segrevanje, saj zajema predvidene in nepredvidljive družbene ter okoljske posledice, kot so različne ekološke katastrofe, vojne, klimatski begunci, družbeni kaos itd. (Kajfež Bogataj v Zgonik 2009; Dalby 2010).

veljalo, da se zgodovina ne samo lahko ponovi, temveč se mora ponavljati v skladu z vnaprej določenim vzorcem. Kot merilo sedanjosti je, kot smo že zapisali, tako služil ideal nepokvarjene 'zlate dobe' daljne preteklosti in ne prihodnost, ki je bila predmet različnih napovedi.

Skrb za prihodnost človeka v odvisnosti od preživetja, končnosti 'narave', nečloveškega okolja je na Kitajskem torej dobila smisel po imperialističnem vdoru zahodnih diskurzov in reartikulaciji družbenopolitičnega reda, ki je sledila. Marksizem-leninizem-misel Maa Zedonga je tako hegemoniziral tudi prazno mesto propadlega koncepta cikličnega časa, ki je bil povezan s 'fevdalno' preteklostjo: »S tem, ko je v funkciji formalno nove državne doktrine konfucijanizem nadomestil marksizem oz. njegova specifično kitajska verzija, se je LR Kitajska morala soočiti s potrebo po novi interpretaciji preteklosti. /.../ Ciklični razvoj vzponov in propadov posameznih dinastij je bilo potrebno stlačiti v okvire sužnjelastniške, fevdalne in kapitalistične družbe /.../ Tako je iz 'zlate preteklosti' nastala 'zlata (komunistična) prihodnost'« (Rošker 1992, 76).

Simmons (1993, 16) kot dve veji te skrbi v sodobnosti navaja okoljsko degradacijo in pomanjkanje resursov, močno specifično časovno komponento (omejevanje in blaženje posledic za prihodnje generacije in 'vprašanje medgeneracijske pravičnosti') pa imata ravno globalno segrevanje ozračja in podnebne spremembe. Kitajsko priznavanje podnebnih sprememb za 'globalni izziv' in potencialno 'grožnjo', kjer je ranljiva tudi sama, se sklicuje na znanost IPCC in politični okvir UNFCCC in ima tudi konkretne institucionalne oz. birokratske izraze ter vrsto politik in ukrepov. Kot trdi Yu (2007, 508), so podnebne spremembe postale tema, ki zajema kitajsko ekonomijo, zunanje odnose in okoljske ter energetske vire. Če na kratko povzamemo, Yu (*ibidem*) govori o štirih stopnjah kitajskega »udeleževanja v konstrukciji mednarodnega režima glede podnebnega segrevanja«. Prvo je obdobje pred letom 1992, ko je Kitajska podpisala UNFCCC, drugo pa obdobje med letoma 1992 in 1997, ko je Kitajska sprejela Kjotski protokol k UNFCCC, a pri tem uspela v svojem ostrem nasprotovanju pritisku razvitih držav, da naj se države v razvoju 'prostovoljno zavežejo' in se trudijo za redukcije toplogrednih plinov. V tretjem obdobju (1997–2005) je šlo za širjenje sprejetega pakta, ustanovitev sistema trgovanja s toplogrednimi izpusti ter ustanovitev sistema za dosledno izvrševanje Kjotskega protokola. Ključni poudarek četrte, aktualne post-Kjoto faze je na tem, kako posamezna država načrtuje izpolnitev svoje obveze zmanjšanja emisij. V zvezi s tem kitajska vlada svoje potencialne zaveze pogouje z izpolnjevanjem zavez razvitih držav, da zmanjšajo izpuste po Kjotskem protokolu. Po drugi strani pogajanja o kvotah po izteku Kjotskega protokola leta 2012 Kitajska vidi kot nadaljevanje Kjota, torej v novi pogodbi ali protokolu izražene eksplicitne zaveze razvitih in načelno strinjanje držav v razvoju. Vendar se pritisk, da se k omejitvam pravno zavežejo tudi največje razvijajoče se države (Kitajska, Brazilija, Indija itd.), katerih delež pri globalnih izpustih

je vedno večji in ena od osrednjih tem na vsakokratnih podnebnih vrhjih, kot sta COP15 in COP16, večja. Tema podnebnih sprememb v zadnjih nekaj letih zaposluje tudi mnoge druge oblike mednarodne (multilateralne) diplomacije, kot je vrh G8 julija 2005, kjer je bila dejavna tudi LR Kitajska (2007, 508). Pri tem so, kot bomo pokazali v zadnjem delu naloge, razprave pogosto zelo ostre in srdite, saj je na primer bila Kitajska izpostavljena kot največji ali celo edini krivec za 'propad' pogajanj COP15 (Lynas 2009).

Število ukrepov, politik in projektov LR Kitajske je v zadnjih letih postalo zelo obsežno. Osrednji dokument je tudi leta 2007 sprejet »Nacionalni program LR Kitajske o podnebnih spremembah« (National Development and Reform Commission 2007), ki povzema: »Da bi upoštevala podnebne spremembe in spodbujala trajnostni razvoj, je Kitajska izvršila različne politike in ukrepe, kot je gospodarsko restrukturiranje, izboljšanje energetske učinkovitosti, razvoj in uporaba hidroenergije ter drugih obnovljivih energij, ekološka restavracija in zaščita ter načrtovanje družine, ki je znatno prispevalo k omejevanju podnebnih sprememb.«

Pri tem Kitajsko vodijo želje, da (*ibidem*): »V polnosti izvaja znanstven pristop k razvoju; razširja konstrukcijo socialistične harmonične družbe; spodbuja temeljni nacionalni politiki konzervacije virov in varstva okolja; nadzoruje emisije toplogrednih plinov in krepi kapaciteto trajnostnega razvoja; zavaruje gospodarski razvoj; shranjuje energijo, da optimizira energetske strukturo in krepi ekološko konzervacijo ter konstrukcijo; se zanaša na napredek znanosti in tehnologije; krepi kapaciteto za nagovarjanje podnebnih sprememb.«

Da je razlika glede na Maov slogan 'človek mora premagati naravo' velika, je očitno. Že kratek vpogled v besedišče Nacionalnega programa LR Kitajske o podnebnih spremembah in drugih uradnih dokumentov, kot je najbolj aktualen »12. petletni plan za gospodarski in družbeni razvoj za leta 2011–2015« (Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan dishiwuge wu nian guihua gangyao 2011), pokaže sovpadanje s formulacijami in besednimi zvezami v mednarodni okoljski diplomaciji (UNFCCC, Københavnski sporazum, Sporazumi iz Cancuna itd.). Izrazi kot so trajnostni razvoj, varstvo okolja, konzervacija energije, konzervacija virov, izpusti toplogrednih plinov, razvoj, tehnologija, znanost itd., ki so del omenjenega Nacionalnega programa, in sam obstoj tega programa tako obenem potrjujejo identifikacijo LR Kitajske s tem, kar je veljalo nekoč (in po realističnem diskurzu mednarodnih odnosov) za 'nizko politiko' in obrobna 'mednarodna' vprašanja, ki so jih 'domači' politiki pogosto raje prepuščali mednarodnim nevladnim organizacijam s specifično okoljsko problematiko. Premier Wen (Gov.cn 2011) je tako v govoru ob otvoritvi letnega srečanja Nacionalnega ljudskega kongresa oznanil, da bo 12. petletni plan vključil 16-odstotno zmanjšanje v potrošnji energije na enoto BDP do leta 2015 in 17-odstotno zmanjšanje izpustov CO₂, kar je v skladu z 'obljubo', ki jo je Kitajska dala že pred

COP15 (40- do 45-odstotno zmanjšanje ogljične intenzitete do leta 2020, glede na raven iz leta 2005). Vse to je del »učinkovitega spoprijemanja z velikim učinkom mednarodne finančne krize, ohranjanja momentuma stabilne in hitre rasti, kar je dober temelj za dolgoročni trajnosti razvoj« (*Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi* 2010).

Poleg tega je LR Kitajska po letu 1980 razvila serijo sloganov in načel, ki jih v uradnih besedilih, govorih, izjavah za medije itd. neprestano ponavljajo. To so besedne zveze, kot sta v zgornjem citatu navedeni (socialistična) harmonična družba in znanstven pristop k razvoju, pogosto pa se pojavlja tudi (svetovna) ekološka civilizacija. O tem kako in ali LR Kitajska običajni antropocentriem mednarodne okoljske diplomacije prevrača, bomo konkretnije govorili v poglavju, ki sledi.

Namen tega podpoglavja tako ni, da opišemo/orišemo/naštejemo politike, ukrepe in institucije uradne Kitajske, kot je to običajno, temveč ugotovimo vseprisotnost in samoumevnost teme podnebnih sprememb kot dela družbenopolitičnega življenja, tj. njeno sedimentiranost, na kar kažeta že sam obstoj in logika raznolikih in številčnih politik in drugih besedil. Običajno bi tema o diplomaciji podnebnih sprememb Kitajske vključila tudi obširne opise degradacije okolja, vode, zraka, biodiverzitete ipd. Vendar smo si v nalogi z izbiro pristopa zastavili drugačne cilje. Seveda predstavlja sodobno, za človeka skrajno nezdravo stanje naravnih dejavnikov na Kitajskem razlog za skrb, a, kot po zgledu Stavrakakisa (2000, 111) zagovarjamo v nalogi, je za krizo, bolj kot vsakršna 'objektivna' kriza, potrebna konstrukcija občutka krize kot družbenega problema na ravni diskurza (poplave kot 'naravni pojav' ali kot posledica nepravilne zaježitve reke na primer implicirajo različne krize). Samoumevna, kot smo že povedali, navsezadnje ni niti skrb zaradi prihodnosti.

V najbolj aktualnih izjavah Komunistična partija LR Kitajske (Li v Johnson 2011) 'priznava', da je stanje okolja kot posledica skokovitega gospodarskega razvoja zadnjih 30 let vedno bolj »resno« in da se zato mora odmakniti od strategije »razvoj za vsako ceno« (pri tem sicer ne pozabi omeniti, da je del toplogrednih emisij 'uvoženih' s selitvijo globalne industrije na Kitajsko za dobro 'zahodnega' potrošnika) ter »okrepiti občutek krize« (*Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi* 2010). Kot avtoritarna vlada, ki nadzira tudi medije, ima za to mnogo instrumentov. Medtem postaja občutek okoljske krize med kitajskim ljudstvom vedno bolj tudi razlog za različne, sicer prepovedane upore. Smiselnost Komunistične partije na mestu univerzalnega vladarja je tako odvisna od diskurzivnih praks in strategij, ki premeščajo tako 'globalno finančno krizo' kot 'okoljsko krizo' 'znotraj' (novih) diskurzov, ki jih sama nadzira in proizvaja, s čimer se pokaže konstrukcija krize

ključna za vzpostavitev, ohranjanje in omejevanje identitete Komunistične partije in identitete LR Kitajske. Kako konkretno se Komunistična partija postavlja na mesto 'rešitelja' krize, smo v pričujočem podpoglavju že nakazali. Čas je, da predstavimo konkretnjšo analizo diskurza in s tem za peto poglavje.

5 HARMONIČNI (SVETOVNA) EKOLOŠKA DRUŽBA IN CIVILIZACIJA: ANALIZA DISKURZA SODOBNE OKOLJSKE DIPLOMACIJE LR KITAJSKJE

V sodobnosti so razvite države že izpolnile svojo industrializacijo ter rešile 'tradicionalne' okoljske probleme, zato je globalni problem podnebnih sprememb postal njihov glavni fokus in nizkoogljična ekonomija je v skladu s tem postala njihov glavni razvojni vzorec.

V nasprotju s tem, Kitajska niti ni zaključila industrializacije niti rešila 'tradicionalnih' okoljskih problemov, kot so izpusti žveplovega dioksida, trdi odpadki, vodni viri in urbano okolje. Zato moramo iskati sinergistične učinke pri varčevanju z energijo in zmanjševanju izpustov (People's Daily Online 2010).

Razvoj ekološke civilizacije je ključna strategija in naloga, ki jo je izpostavila Komunistična partija Kitajske kot implementacijo znanstvenega pogleda na razvoj ter obravnavo resnega problema prevelikih stroškov za resurse in okolje med hitrim ekonomskim razvojem. Je pomembna komponenta splošne ureditve za veliko stvar socializma s kitajskimi značilnostmi. /.../ Razvoj je tesno povezan z okoljem. Okoljska tema je po naravi tema ekonomske strukture, produkcijskih vzorcev in razvojne poti. Govoriti o varovanju okolja brez gospodarskega razvoja je kot 'plezanje na drevo, da bi ujeli ribo'. Govoriti o gospodarskem razvoju, brez upoštevanja varovanja okolja, je kot 'izsušitev ribnika, da bi ujeli vse ribe' (Minister za okolje Zhou 2011).

København je bil katastrofa. O tem je mnenje enotno. Ampak nevarnost je, da se bo resnica o tem, kaj se je pravzaprav zgodilo, izgubila v spreobračanju in neizbežnih medsebojnih obtoževanjih. Resnica je naslednja: Kitajska je uničila pogovore, namerno ponižala Baracka Obama in vztrajala pri groznem 'dogovoru', tako da bi zahodni voditelji odstopili ter s tem nosili krivdo. Kako to vem? Tako, da sem bil v sobi in videl, da se je zgodilo (Lynas 2009).

Prva lekcija /COP15/ je, da so podnebne spremembe stvar ne le znanosti, temveč tudi geopolitike. Pričakovanja v Københavnu, da bodo znanstvene raziskave premagale geopolitiko, so bila zavajajoča /.../ Druga lekcija iz Københavna je, da če hočemo pravno zavezujoč mednarodni sporazum, mora biti dogovor med Združenimi državami in Kitajsko /.../ V Københavnu je Kitajska pametno odklonila pritisk s skrivanjem za majhnimi, revnimi državami in sklepala pogajalske zveze, znane kot blok BASIC, s tremi drugimi državami v razvoju /.../ Vendar blok BASIC temelji na političnem oportunitizmu, kar verjetno ne bo trajalo /.../ Agenda podnebnih sprememb je postala tako politično motivirana, da so pomembni akterji nanjo prilepili konkurenčne interese vseh vrst, ekonomske in druge (Chellaney 2010).

Države sveta morajo prepoznati grožnjo, postaviti vesla v isto smer in narediti, kar koli je potrebno za uspeh. Utrujene ortodoksности in brezkončne ponovitve razprav sever/jug nas ne bodo privedle nikamor. Rabimo malo manj pridiganja o tem, kdo je kriv, in malo več tiste stripovske senzibilnosti združevanja pred obličjem skupne pogube, ki grozi Zemlji. Kajti to je, kar imamo. Ni sicer meteor ali invazija iz vesolja, ampak škoda za naš planet, naše skupnosti, naše otroke in njihove otroke bo ravno tako velika. Ni več časa za izgubljanje, zato dajmo skleniti, da bomo sodelovali pod vodstvom znanosti, delali matematične izračune, ocenjevali umetnost možnega in vedno uporabljali naš zdrav razum za skupno dobro (ameriški klimatski pogajalec Stern v Payne 2009).

Princip 'skupnih a diferenciranih odgovornosti' predstavlja jedro in trdno podlago mednarodnega sodelovanja na področju podnebnih sprememb in ne sme nikoli biti kompromitiran /.../ Rad bi zaključil s poudarkom, da je kitajska vlada sprejela cilj za blaženje toplogrednih plinov iz občutka odgovornosti kitajskemu narodu in celotnemu človeštvu. To je prostovoljna akcija Kitajske, sprejeta v luči njenih nacionalnih okoliščin. Na cilj nismo navezali nobenih pogojev niti ga nismo povezali s ciljem katere koli druge države (premier Wen 2009a na COP15).

Znanstvene in tehnološke inovacije moramo gledati kot pomemben steber in vložiti veliko truda v razvoj novih strateško pomembnih industrij. Znanost in tehnologija sta močna motorja gospodarske rasti /.../ Mi bomo naredili iz Kitajske državo inovacij /.../ Pospešili bomo razvoj nizkoogljične ekonomije in zelene ekonomije ter s tem pridobili prednostni položaj v mednarodni industrijski konkurenci /.../ Prihodnost in usoda vseh držav sta bolj medsebojno povezani kot kadar koli prej v zgodovini /.../ Za promocijo svetovne harmonije in blaginje predlagam usklajen trud na naslednjih področjih: spoprijeti se s podnebnimi spremembami /.../ nasprotovati trgovinskemu in investicijskemu protekcionizmu (premier Wen (2009b) na Svetovnem ekonomskem forumu).

Tekma za prevlado v 'vojni' za zeleno tehnologijo se je potihoma začela; naš tekmeč /t. i. zahod/ je sprožil novo 'ogljeno-ekonomsko revolucijo' in mi smo zaostali na 'vhodnih vratih' (kolumnist China Youth Daily v McElwee 2009b).

Verjamem, da bodo zgodovinarji v prihodnosti zaključili, da je najbolj pomembna stvar, ki se je zgodila v zadnjih osemnajstih mesecih to, da je rdeča Kitajska postala zelena Kitajska. /.../ Naslednji električni avto, sončne celice, baterije in programska oprema za energetska učinkovitost boste kupili od Kitajske. /.../ Je Sputnik našega časa. Ignoriramo jo na lastno škodo (Friedman 2009).

Bogate države so vodile svojo »zaroto, da bi razdelile svet v razvoju« na decembrskem podnebnem vrhu OZN v Københavnu /.../ in EU je delovala, da bi »ugajala ZDA«, pravi interni dokument kitajske vlade, ki ga je pridobil Guardian /.../ »Zarota razvitih držav, da bi razdelili tabor držav v razvoju /je bila/ uspešna,« so rekli in citirali zahtevo majhnih otoških držav, da bi skupina držav BASIC – Brazilija, Južna Afrika, Indija, Kitajska – sprejela obvezne redukcije emisij (Watts, Carrington in Goldenberg 2010).

Del zastoja /v diplomaciji podnebnih sprememb/, mislim, je zaradi dejstva, da države v razvoju niso navdušene nad dosedanjim trudom industrializiranih držav glede zmanjšanja emisij ali glede finančne pomoči svetu v razvoju. Sočasno se pa od držav v razvoju zahteva, naj sprejmejo vedno večje obveznosti, čeprav niso prepričane, da bodo

dobile potrebno infrastrukturo /.../ Kar se mi zdi zanimivo, je, da je videti, da so države kot sta Kitajska in Koreja veliko jasneje kot vse druge države spoznale, da je to ekonomsko krizo treba uporabiti za spremembo paradigme ekonomske rasti. Menim, da Kitajska spoznava kot nobena druga država, da enostavno ne moreš nadaljevati z doseganjem sedem-, osem-, devetodstotne ekonomske rasti na leto s sedanjim ekonomskim modelom (De Boer v Kolbert 2010).

Kot vsak obiskovalec na Kitajskem, sem bil navdušen nad obsegom razvoja /.../ A Kitajska ne more nadaljevati po svoji sedanji poti, ker planet ne bo prenesel tega napora /.../ Ko se Združene države in druge napredne države končno premikajo, da bi se soočile s podnebnimi spremembami, bodo obenem tudi moralno pooblašene, da se soočijo s tistimi nacijami, ki nočejo reagirati. Prej, kot misli večina ljudi, bodo države, ki zavračajo omejevanje svojih toplogrednih izpustov, izpostavljene sankcijam, verjetno v obliki davkov na svoj izvoz. Pri tem se bodo bridko pritoževale, da je to protekcionizem, ampak kaj potem. Globalizacija nima nobene koristi, če zemeljska obla sama postane nemogoča za življenje. Čas je, da rešimo planet. In če ji je všeč ali ne, bo Kitajska morala prispevati svoj del (Krugman 2009).

To je prvič, da smo videli ZDA skupaj s Kitajsko in vsemi drugimi glavnimi proizvajalci toplogrednih plinov, da so zasidrali svoje nacionalne cilje onesnaženja v uradnem sporazumu OZN /v t. i. Sporazumih iz Cancuna/ – pomembnost tega se ne sme podcenjevati (Jackson v The Climate Institute 2010).

»Da bi Američan sopredsednikoval IPCC, to pomembno krepi interese ZDA glede podnebnih sprememb, ki so ključna zunanje-politična tema«, je zapisano v depeši ameriškega zunanjega ministrstva /Department of State/ (Traufetter 2010a).

Problemi s transparentnostjo se širijo na akademike, kot je zapisano v še eni depeši /ameriških diplomatov v Guangdongu, ki jih je objavil spletni WikiLeaks, op. a./ 19. septembra 2006, ki opisuje: »Akademiki in znanstveniki raziskovalci v Guangdongu, ki so vedno bolj zaskrbljeni zaradi vedno bolj resne onesnaženosti zraka v regiji, so pod pritiskom, da ublažijo svoje komentarje ali pa se soočijo z zmanjšanjem sredstev za raziskave ... Znanstveniki spoznavaajo, da je pomanjkanje transparentnosti glede podatkov o obstoječi onesnaženosti zraka velik problem tako za raziskave kot za sprejemanje politik« (Watts 2011).

Kitajska ni odstopila od svojih zavez, ampak jih je le utrdila, in dejstvo je, da je te energetske in ogljične cilje vključila v svoj 12. petletni plan, kar pomeni, da bo te obljube sprejela kot del domačega obvezujočega zakona, kar je v nekaterih primerih močnejše od nekaterih mednarodnih pogodb, ki so obravnavane bolj kot mehko pravo (Hsu v Jones 2011).

Namen nizanja zgornjih citatov je, da z njimi (tj. z dobesedno navedenimi besedami in besedilnimi mehanizmi) soočimo reprezentativna besedila reprezentativnih 'akterjev' sodobne svetovne in kitajske (podnebne) politike ter že s tem navedemo nekatere dileme in reprezentacije znotraj diskurza (diplomacije) podnebnih sprememb. Predvsem pa tako zadnje poglavje naloge in

analizo diskurza začenjamo podobno, kot smo nalogo začeli v uvodu, torej s poudarkom na pomembnosti interpretacije. Dogodka, ki sta deležna številnih interpretacij, sta osrednja uradna dogodka diplomacije podnebnih sprememb zadnjih let – podnebni konferenci pod okriljem OZN decembra 2009 v danski prestolnici København (COP15) in novembra ter decembra 2010 v mehiškem Cancunu (COP16). Slednjima v pričujočem poglavju namenimo posebno pozornost kot primeroma 'implementacije' okoljske diplomacije LR Kitajske.

Peto poglavje je namenjeno empiričnemu delu naloge, ki smo ga do sedaj (diskurzivno) uokvirjali, napovedovali in opisovali. Gre za vprašanje, kako ob soočanju z dvoumnostjo in negotovostjo meje, identitete, notranjost in/proti zunanosti itd. postanejo relativno pritrjene in stabilne. Na to vprašanje smo delno že odgovarjali skozi celo nalogo, ko smo nagovarjali reartikulacijo kitajske gospodarsko-politične usmeritve v razmerah družbene dislokacije z nizanem plavajočih označevalcev v verige ekvivalence in razlike okrog 'novih' vozlišč.

Analiza diskurza se nanaša na prakso analiziranja empiričnih materialov in informacij kot diskurzivnih oblik.¹⁰⁴ To pomeni, da v nalogi širok razpon lingvističnih in nelingvističnih podatkov – govore, poročila, manifeste, zgodovinske dogodke, intervjuje, politike, ideje in celo organizacije ter institucije obravnavamo kot besedila,¹⁰⁵ tekste ali 'pisanje' (Howarth in Stavrakakis 2000, 5). Pričujoče poglavje po zgledu Dotyjeve (1993) daje poudarek (lingvistični) konstrukciji realnosti in produktivni naravi jezika, ki ni odvisen od motivacij, percepcij, namer in razumevanj družbenih akterjev, niti z njimi nujno ne sovpada.

Lingvistični viri, ki smo jih vključili v t. i. analizo diskurzivnih praks (Doty 1993, 302) v tem poglavju, zajemajo kitajske uradne vladne dokumente in številna medijska poročila, ki so poročala o izjavah, gestah, odločitvah itd. kitajskih voditeljev oz. diplomatov. Vsi so dostopni na svetovnem spletu v angleščini,¹⁰⁶ reference najbolj izpostavljenih konceptualizacij narave, podnebnih sprememb, diplomacije in zunanje politike pa so predvsem iz originalnih primarnih dokumentov v kitajščini. Medijska in uradna besedila so najbolj gosta, aktualna in zato tudi za nas dostopna ob večjih diplomatskih in okoljskih dogodkih, npr. ob konferencah COP15 in COP16, ob sprejetju novega petletnega plana itd. Uradni dokumenti so iz časa od sredine 90. let prejšnjega

¹⁰⁴ Takšen pogled spremeni/artikulira tudi vse ostale metode. Zgodovinska in primarjalna analiza se približata genealoškimi, arheološkimi in dekonstruktivističnim prijemom (Milliken 1999).

¹⁰⁵ Pri tem se, kot že omenjeno, nanašata na Derridajevo trditev, da 'ni nič zunaj teksta' (*ibidem*). Empirični podatki so torej obravnavani kot serije označevalnih praks, ki konstituirajo diskurz in njegovo realnost, ter s tem nudijo pogoje, ki omogočijo subjektom, da izkusijo svet objektov, svetov in praks.

¹⁰⁶ Na spletnih straneh vlade je na razpolago vedno več uradnih prevodov vladnih dokumentov iz kitajščine, ki pa imajo vedno dodano opombo, da v primeru diskrepance med kitajsko in angleško verzijo prevlada kitajska. Poleg tega je vedno več tudi mednarodnih različic spletnih časnikov. Med njimi izstopa *People's Daily*, angleška različica Ljudskega dnevnika (*Renmin Ribao*), najbolj razširjenega glasila pod nadzorom Komunistične partije, ki je zato dober vir prevladujočih diskurzivnih konstrukcij.

stoletja do danes, ko se je izboljšala tudi dostopnost dokumentov in povečala aktualnost teme diplomacije podnebnih sprememb, čeprav so osrednji viri uradni dokumenti klimatskih politik ter diplomacije v kitajščini in angleščini.

Sama analiza besedil v teoriji diskurza obsega analizo pomenov v besedilih (semantika), vlogo retorike pri doseganju določenih učinkov in konstrukcijo ter vlogo subjektivnosti (pragmatika) (Howarth in Torfing 2005, 337). Osrednji cilj analize diskurza je lociranje in analiziranje mehanizmov, s katerimi je pomen proizveden, pritrjen, izzvan in subvertiran znotraj posameznih besedil. K temu, kot smo že zapisali, spadajo logike in mehanizmi, ki so ključni za teorijo diskurza Laclaua in Mouffejeve, kot so logika ekvivalence, logika razlike in produkcija t. i. plavajočih (*floating*) ter praznih označevalcev. Kot pomembne analitične kategorije po zgledu Dotyjeve (1993; 1996), Millikenove (1999) in Tunsjøa (2008) uporabljamo še koncepte predikacije, predpostavljaja (presupozicije) in pozicioniranja subjekta.¹⁰⁷

Če ponovimo, pričujoče poglavje naloge si po zgledu Dotyjeve (1993), Stavrakakisa (2000), Brauna in Wainwrighta (2001), Tunsjøa (2008) in drugih prizadeva dodati še en del odgovora na naslednja vprašanja glede sodobnih diskurzivnih konstrukcioniranj narave/okolja, podnebnih sprememb, okoljske diplomacije, zunanje politike in zamišljene politične skupnosti (*polity*), ki se oz. svojo identiteto procesno vzpostavlja pod imenom LR Kitajska: Katera razumevanja narave, okolja in podnebnih sprememb so omogočila, da je bilo določeno (diskurzivno) koncipiranje narave in podnebnih sprememb *videti* racionalno, naravno, normalno, dobro, zdravorazumsko, verodostojno, znanstveno (in seveda ne, ali takšno koncipiranje *je* racionalno, naravno itd.)? Kako je bil režim narave in podnebnih sprememb vnaprej določen od pozicioniranja narave in

107 Nekoliko natančneje smo te kategorije že opredelili v prvem poglavju. Na tem mestu naj kljub temu ponovno zapišemo njihove ključne značilnosti. Predikacija ali »analiza predikatov« (Milliken 1999, 231) torej vključuje povezovanje določenih kvalitete z določenimi subjekti z ekstrakcijo opisnih značilnosti, pridevnikov, prilastkov in sposobnosti, pripisanih različnim subjektom, iz različnih dokumentov (Doty 1993, 306, 310; Tunsjø 2008, 14). Predikacija je povezana s sistemom označevanja in je primerna za študij jezikovnih praks v besedilih, kot so diplomatski dokumenti, teoretični članki, transkripcije intervjujev itd., ki so pogosto glavni viri raziskav za analitike diskurza v mednarodnih odnosih (Milliken 1999, 231). Pri tem Laclau in Mouffejeva (Tunsjø 2008, 14) osvetlita teoretično afiniteto med konceptom vozlišč, ki ga uporabljata sama, in predikacijo: »/V/ozlišča /so/ privilegirane diskurzivne točke, ki fiksirajo pomen in utemeljijo pozicije, ki omogočajo predikacijo.« Predpostavljaja (presupozicija) se ukvarja s tekstualnimi mehanizmi, ki ustvarjajo samoumevno 'zaledno vednost' in tako konstruirajo posamezno vrsto sveta, v katerem so določene stvari prepoznane kot resnične. V tem smislu se bomo ukvarjali predvsem s sposobnostjo diskurza, da naturalizira, kar poteka prek presupozicije. V nalogi nas v tem smislu zanima na primer »naravnost« težnje k harmoniji, ki jo je posvojila sodobna zunanja politika Kitajske, v povezavi s hegemonikom zgodovinsko-kulturnim diskurzom, ki je osmišljal konfucijanske reprezentacije razmerja med družbo in naravo. Kot pravi Dotyjeva (1993, 306; Tunsjø 2008, 15), so med najpomembnejšimi vrstami odnosov, ki pozicionirajo subjekte, odnosi opozicije, identičnosti, podobnosti in komplementarnosti. Retorične strategije v diskurzu tako postavljajo subjekte in objekte enega nasproti drugemu. Kar definira posamezno vrsto subjekta je v veliki meri razmerje, s katerim je ta subjekt pozicioniran relativno do drugih vrst subjektov. Pozicioniranje subjekta tako prispeva zadnji del procesa proizvodnje pomena. Podobno razumemo tudi pojem interpelacije, ki sicer vključuje še pojem ideologije: »Ideologija interpelira konkretne posameznike s tem, da jih naslavlja na način, ki jih konstruira kot posamezne diskurzivne subjektivitete, na primer kot ženske, potrošnike, delavce, tujce itd.« (Torfing 1999, 303).

podnebnih sprememb ter subjektov zamišljene mednarodne skupnosti na določen način in ne na kak drug način? Kakšni so pogoji možnosti nastanka/pojava oz. vključenosti elementov t. i. zelene ideologije in ideologije trajnostnega razvoja v uradni vladni diskurz LR Kitajske? Odgovarjanje na ta vprašanja je namreč del odgovarjanja na osnovno raziskovalno vprašanje, navedeno v uvodu naloge.

Ta vprašanja spadajo v vprašanja 'kako' ali 'kako je mogoče' (*how, how possible*), namesto bolj pogostih 'zakaj'. Pristop diskurzivnih praks namreč ne predpostavlja, da so določeni subjekti 'že na mestu' in se ne obrača k individualnim ali kolektivnim subjektom kot lokacijam pomena (Doty 1993, 302). Po njem se namreč označevalci nanašajo na druge označevalce (pojem intertekstualnosti), to, da je pomen pogosto videti kot fiksni in odločen in ne kot neskončna igra označevalcev, pa kaže na delovanje moči. Moč je torej inherentna v lingvističnih praksah, s katerimi so agenti konstruirani ter postanejo artikulirani znotraj določenih diskurzov (*ibidem*; prim. pojem performativnosti v Campbell 1998; Debrix 2004). Jezik torej ne 'razkriva' (tako bi bil vsaj potencialno nevtralen), temveč 'dela' stvari in je inherentno močan (Doty 1993, 305).

Znotraj diskurzivnega prostora, ki vsiljuje pomene svetu in tako ustvarja realnost, torej delujejo tudi politiki in zakonodajalci. Izbrani pristop se loteva tega, kako je ta realnost proizvedena in vzdrževana ter kako omogoča različne prakse. Pri tem se osredotočamo na diskurze, ki konstruirajo določene identitete subjektov, pozicionirajo te subjekte enega nasproti drugemu (oz. enega poleg drugega v sistemu razlik) in tako konstruirajo določeno realnost. Analiza diskurzov nam lahko razkrije potrebne, a ne tudi zadostne pogoje različnih praks (*ibidem*). Pri tem, kot smo že poudarili, ni treba, da smo omejeni na konvencionalne politične predstavnike (diplomate, ministre, predsednike, premierje itd.), temveč se 'delanje' svetovne/zunanje/okoljske politike razteza daleč čez uradne vladne institucije. Sprejem izjav kot takih, da imajo pomen, je namreč odvisen od tega, kako dobro se prilegajo splošnemu sistemu reprezentacij v dani družbi. Za Dotyjevo (1993, 309; 1996, 3) je posebej pomembno vprašanje hierarhična narava mednarodnih odnosov, ki je vsebovano že v pojmi tretji svet in države v razvoju ter predvsem v samoumevnem zatrtjevanju klasičnega realizma, da so t. i. velesile znotraj mednarodne skupnosti upravičene do posebnih privilegijev.

Osrednji del naše analize je pregled tega, kar je, kot pravi Charlie McElwee (2008), mednarodni okoljsko-energetski pravnik, specializiran za LR Kitajsko, in avtor knjige »Okoljsko pravo na Kitajskem« ter istoimenskega bloga (*China environmental law*), verjetno najpomembnejši vladni dokument glede teme podnebnih sprememb v LR Kitajski, t. i. bela knjiga z naslovom »Politike in dejanja Kitajske glede podnebnih sprememb« (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2008a in 2008b). Le-ta namreč skupaj z

»Nacionalnim programom Kitajske za podnebne spremembe« (National Development and Reform Commission 2007a in 2007b) sestavlja »polno sliko javnih izrekaj Kitajske glede podnebnih sprememb«. K temu bomo kot osrednji vir dodali še najbolj aktualen »Dvanajsti petletni načrt LR Kitajske za nacionalni gospodarski in družbeni razvoj« (*Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao* 2011). Naša osredotočenost torej na tej točki ostaja na uradnih izjavah, a predvsem zaradi omejitev naloge ter osredotočenosti na možnost intenzivnega obujanja predmodernih (konfucijanskih, daoističnih, budističnih) reprezentacij narave tudi v uradnih in tako najširše nacionalno implementiranih politikah ter umeščenosti kitajske politike podnebnih sprememb v razprave o geopolitiki.

Besede, ki jih po pregledu veliko širšega nabora besedil (medijskih in uradnih) lahko identificiramo kot vozlišča, ki torej začasno pritrjujejo pomene in odnose med momenti diskurza, so: LR Kitajska (*Zhonghua renmin gongheguo*), razvite države (*fada guojia*), države v razvoju (*fazhanzhong guojia*), podnebne spremembe (*qihou bianhua*), okolje (*huanjing*), narava (*ziran, daziran*), viri/resursi (*ziyuan*), mednarodna skupnost (*guoji shehui*), harmonična družba (*hexie shehui*) oz. harmonični svet (*hexie shijie*) ter v zadnjem času tudi ekološka civilizacija (*shengtai wenming*), ki je sicer v omenjenih osrednjih dokumentih glede podnebnih sprememb ne najdemo niti v kitajski niti v angleški različici. Obravnava ekološke civilizacije kot »osrednje« za LR Kitajsko je vključena v zadnji, 12. petletni načrt družbeno-ekonomskega razvoja (*Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao* 2011), kjer se termin harmonija/harmonično (*hexie*) pojavlja skupaj s terminom stabilnost/stabilizacija/stabilen (*wending*), torej kot 'harmonična stabilizacija' (*hexie wending*).

Bolj dovršen seznam predikatov in praks, ki jih dokumenti tem vozliščem pripisujejo, ter konstrukcija odnosov in vzročnosti med njimi sta izpisana v prilogi C. Izluščen prevladujoč diskurz ali 'zgodba'¹⁰⁸ teh dokumentov v poenostavljeni obliki po prvem branju je, da bo Kitajska še naprej osredotočena na prilagajanje podnebnim spremembam, kar je skladno z njenim kontinuiranim poudarjanjem 'zanašanja nase' (poleg mednarodnega sodelovanja) in tem, da so globalne podnebne spremembe rezultat zgodovinske industrializacije razvitih držav ter tako pravzaprav zaradi njene 'pravice' po enakem 'razvoju' (*fazhan*), odpravi 'revščine in zaostalosti' ter

¹⁰⁸ Kot ugotavlja Dotyjeva (1993, 308) v svoji identifikaciji prevladujočega (dominantnega) diskurza, ki je osmislil ameriško zunanjepolitično prakso zadužitve upora na Filipinih v 50. letih prejšnjega stoletja, lahko verodostojno trdimo, da obstaja prevladujoč diskurz, če so razlike v vrsti besedil konstruirane po enaki logiki: »Posamezna besedila ne obstajajo v vakuumu. So prepletena z drugimi besedili in oblikujejo kompleksno mrežo intertekstualnosti. Različna besedila znotraj enake arene (tj. prizorišča) in besedila iz različnih aren lahko delijo enako logiko, glede na katero je proizveden pomen in so konstruirani subjekti. Če so subjekti, objekti in odnosi enake vrste najdeni v različnih besedilih, to kaže, da je na delu določena logika. O besedilih, ki ilustrirajo logiko enake vrste, lahko mislimo kot o konstituciji nadzornega ali dominantnega diskurza.«

'zunanje' sile globalizacije (*quanqiuhua*) brez pionirstva razvitih držav v veliki meri zunaj njene moči. Pri tem Kitajska eksplicitno ne navede, da je že prehitela ZDA in postala največji proizvajalec toplogrednih plinov na svetu. Kot vedno znova poudarjamo, Kitajska sebe uvršča v 'državo v razvoju' in kot taka mora še naprej slediti svojim »razvojnimi ciljem« in si medtem »prizadevati za racionalno rast povpraševanja po energiji« (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2008a). Pri tem je močno odvisna od najbolj dostopnega premoga, kar ji pravzaprav 'onemogoča' konkretni nadzor nad izpusti. Kljub temu Kitajska »aktivno sodeluje v svetovnem trudu glede podnebnih sprememb, iskreno upošteva UNFCCC in Kjotski protokol ter igra konstruktivno vlogo v mednarodnem sodelovanju« in ima politike, načrte ter ukrepe, ki jih vestno našteva (*ibidem*). Vozlišči, ki pritrđita odnose med državami v razvoju, razvitimi državami, LR Kitajsko, izpusti, podnebnimi spremembami, mednarodno skupnostjo itd., sta za Kitajsko pri tem tudi princip skupnih, a diferenciranih odgovornosti, ki je zapisan v UNFCCC (in torej po merilih mednarodne skupnosti maksimalno legitimen), ter t. i. zelena tehnologija oz. njen 'transfer' v države v razvoju. Do vsega tega ima (za razliko od razvitih držav) pravico brez kvantitativnih pravno zavezujočih omejitev izpustov (kot za države v razvoju sicer predvidevata tudi UNFCCC in Kjotski protokol):

*Razvite države morajo biti odgovorne za svoje skupne izpuste in trenutne visoke izpuste per capita ter prevzeti vodilno vlogo pri zmanjšanju emisij, poleg tega pa nuditi finančno podporo in transfer tehnologij državam v razvoju. Države v razvoju morajo, medtem ko razvijajo svoje ekonomije in se bojujejo z revščino, aktivno sprejemati ukrepe za prilagajanje, zmanjševati svoje izpuste na najnižjo stopnjo ter izpolniti svoje dolžnosti v nagovarjanju podnebnih sprememb /.../ Kitajska je energetsko prisiljena sodelovati v transferju tehnologije po UNFCCC, trdo delati za izgradnjo ugodnega domačega okolja za mednarodni transfer tehnologije, zato je predlagala seznam s tehnološkimi zahtevami. Kitajska meni, da se transfer tehnologije po UNFCCC ne sme zanašati zgolj na trg. Ključ je, da se vlade razvitih držav trudijo zmanjšati in odstraniti ovire za transfer tehnologije ter sprejeti poskusne in spodbudne politike ter ukrepe in tako igrati učinkovito vlogo v promociji transferja tehnologije. Ključne tehnologije glede podnebnih sprememb, ki so v preučevanju, je potrebno izkoristiti za skupni trud mednarodne skupnosti in ne izgubljati časa za tehnološki preboj; takšne tehnologije naj delijo vse države sveta (*ibidem*).*

Kot del prevladujoče zgodbe torej Kitajska »misli« ali »prepoznava« (*renwei*), da je tudi za razvoj držav v razvoju in najmanj razvitih držav, kljub njihovi »prioriteti« (*youxian*) po družbenem in gospodarskem razvoju ter odpravi revščine (*pinkun*) in zaostalosti, »nepogrešljivo« potrebna strategija nizkih izpustov toplogrednih plinov za »trajnosti razvoj« (*ke chixu fazhan*) (Wen 2009c). Energetski, okoljski in klimatski cilji so tako tudi del zadnjega, dvanajstega petletnega načrta za gospodarski in družbeni razvoj v letih 2011–2015 (*Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao* 2011) oz. del predhodnega

»Predloga dvanajstega petletnega načrta za nacionalni gospodarski in družbeni razvoj centralnega komiteja Komunistične partije Kitajske« (*Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi* 2010), ki predvideva nižjo, sedemodstotno gospodarsko rast in »prestrukturiranje gospodarskega modela« z vključitvijo zmanjšanja energetske intenzivnosti za 16 ter ogljične intenzivnosti za 17 odstotkov znotraj »znanstvenega razvoja« (*kexue fazhan*), »izgradnje družbe, ki konzervira vire in je prijazna do okolja« (*jianshe ziyuan jieyue xing, huanjing youhao xing shehui*), in tudi splošne krilatice »zelenega razvoja« (*lüsi fazhan*) ter nekitajskega »trajnostnega razvoja« (*ke chixu fazhan*). To pomeni začetek izvrševanja kitajske 'obljube' na COP15, da bo do leta 2020 zmanjšala svojo ogljično intenziteto za 40–45 odstotkov glede na raven iz leta 2005. Kot je plan komentirala Angel Hsu, strokovnjakinja okoljskih študij s pekinške univerze Tsinghua, je to »najbolj zelen plan do sedaj, saj so energetske in okoljske teme – še posebej podnebne spremembe – v ospredju in v središču« (Jones 2011).

'Celostna' rešitev, ki jo predlaga Komunistična partija prek sloganov, izjav za medije, uradnih poročil, zakonov in drugih dokumentov, je izgradnja 'harmonične (socialistične) družbe', 'harmoničnega sveta' pa tudi 'ekološke civilizacije'. Harmonična družba je sicer del t. i. znanstvenega pristopa k razvoju in je bila leta 2007 vpisana tudi v kitajsko ustavo. To je posodobljena različica Dengovega socializma kitajskih značilnosti, ki jo promovira zadnja vladna administracija pod vodstvom predsednika Huja Jintaa in premierja Wena Jiabaa (Hu 2007): »To je znanstvena teorija, ki je obenem skladna z marksizmom-leninizmom, mislijo Maa Zedonga, teorijo Denga Xiaopinga in pomembnimi mislimi treh predstavnikov ter v koraku s časom. Je pomembno vodilno načelo za gospodarski in družbeni razvoj Kitajske ter ena glavnih strateških misli, ki jo moramo upoštevati in uporabljati v razvoju socializma kitajskih barv.«

Tudi v predlogu 12. petletnega plana za nacionalni ekonomski in družben razvoj, ki ga je centralni komite Komunistične partije sprejel oktobra 2010, je pod naslovom šestega poglavja »Pospešiti izgradnjo družbe, ki konzervira vire in je prijazna do okolja, ter dvigniti raven ekološke civilizacije« zapisano (*Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi* 2010): »Soočeni z naraščajočo močno omejenostjo resursov in okolja moramo okrepiti občutek krize /weiji/ in ustanoviti zelen, nizkoogljični koncept razvoja, da bi se osredotočili na konzervacijo energije, izboljšali mehanizme nadzora in omejevanja, pospešili konstrukcijo proizvodnih metod ter potrošniških vzorcev, ki konzervirajo vire in so prijazni do okolja, ter okrepiti trajnostni razvoj.«

Ideja 'ekološke civilizacije' je bila sicer prvič uradno uvedena v poročilo predsednika Huja na 17. kongresu Komunistične partije oktobra 2007, a le v kitajski različici dokumenta, kjer je

zapisano (Hu 2007): »Konstrukcija ekološke civilizacije pomeni varčevanje z energetskimi viri, vključitev zaščite ekološkega okolja v strukturo industrije, rasti in potrošniških vzorcev, izgradnja obširne 'krožne ekonomije' in večanje deleža obnovljive energije, učinkovit nadzor nad glavnimi onesnaževalci, očitno izboljšanje kakovosti okolja ter močno utrjevanje koncepta ekološke civilizacije v celotni družbi.«

5.1 Besedilni mehanizmi in proizvajanje identitet ter svetov

Če zgornjo (poenostavljeno) 'zgodbo' oz. diskurz, ki jo reprezentirata bela knjiga in nacionalni program, njuno logiko pa vedno znova ponavljajo tudi številni drugi uradni govori, dokumenti, poročila, izjave in članki vladno upravljanih medijev, preberemo drugič, vidimo, da poudarjena logika, ki jo sicer priznavajo tudi UNFCCC in mnogi analitiki politike podnebnih sprememb, da ima Kitajska pravico do 'razvoja', zahteva tudi (implicitno ali eksplicitno) hierarhično in moralno razporejanje momentov diskurza. Pri tem besedilni mehanizmi predikacije, predpostavljajanja in pozicioniranja subjektov delujejo sočasno in skupaj ter proizvajajo določen svet s tem, da nudijo pozicije različnim vrstam subjektov ter jim pripisujejo določene atribute.

5.1.1 Proizvodnja LR Kitajske, držav v razvoju, mednarodne skupnosti in razvitih držav

Nekateri predikati in prakse, ki smo jih dobili tako, da smo iz dokumentov izluščili opisne značilnosti, pridevnike, prislove ter zmožnosti, ki so bili pripisani različnim subjektom in so zbrani v prilogi C, so za Kitajsko: da je odgovorna, konstruktivna, aktivna, iskrena, kooperativna, miroljubna, nehegemonška, angažirana, v razvoju, revna, z nizkim *per capita* dohodki in izpusti toplogrednih plinov, okoljsko ogrožena, ogrožena od podnebnih sprememb, odvisna od premoga, zavezana trajnostnemu razvoju, ima probleme in specifične razmere, je sprejela in ima strategije, politike ter ukrepe, je naredila pozitivne prispevke za blaženje in prilagajanje podnebnim spremembam, je očrtala cilje ter ključna področja delovanja, vodi jo znanstven pristop k razvoju, gradi harmonično družbo in družbo, ki konzervativno uporablja resurse ter je prijazna do okolja, krepi javno zavedanje o trajnostnem razvoju, ima ogromno populacijo, prispeva k zmanjšanju svetovne revščine itd. Je del držav v razvoju in s tem tudi del držav, ki imajo še vedno relativno nizke *per capita* izpuste ter držav, ki imajo prioritete, ki presegajo vse druge, tj. gospodarski in družbeni razvoj ter odprava revščine, njihova kapaciteta za boj proti podnebnim spremembam pa je odvisna od iskrenega izpolnjevanja iz UNFCCC izhajajočih obveznosti razvitih držav itd. (priloga C).

Razvite države (eksplicitno tudi države OECD) so po drugi strani in/ali v nasprotju s tem: vir največjega deleža zgodovinskih in trenutnih izpustov toplogrednih plinov, del zunanje sveta, h kateremu se Kitajska odpira, imajo iz UNFCCC izhajajoče obveznosti v zvezi s finančnimi viri in transferjem tehnologije, imajo visoko raven porabe energije *per capita* glede na svetovno in še posebej glede na kitajsko povprečje, morajo biti vodilne/prve pri redukciji izpustov, za doseganje njihove ravni razvoja je neizogiben dvig lastne porabe energije in emisij CO₂, imajo veliko boljše tehnologijo za izkoriščanje energije, zanje podnebne spremembe predstavljajo manj resen izziv kot za Kitajsko, imajo moralno odgovornost in zakonsko obvezo, da so prve pri zmanjševanju izpustov, od njih je delno odvisna kapaciteta držav v razvoju za boj proti podnebnim spremembam itd. (priloga C).

Mednarodna skupnost pa se, sicer najizraziteje v najbolj svečanih govorih (npr. ob otvoritvi G20, podnebnega vrha ipd.), prepleta in izenačuje z označevalcema svet in človeštvo. Vsi ti označevalci so obenem govoreči 'mi', torej 'mi', tj. predpostavljeno osveščena, informirana Kitajska, ki vé in lahko govori kot del in v imenu 'nas', ki nas nagovarja, tj. neposredno občinstvo in najbolj univerzalno človeštvo in/ali svet ter kolektivno zamišljeno politično mednarodno skupnost, za katere se predpostavlja, da 'mi vsi' vemo, kaj in kakšni so. Kot Sutherlandova (1997, 198) citira Fairclougha, uporaba dvoumnega zaimka 'mi' deluje kot retorična elizija (izpust) in je lahko manipulativna. S tem si namreč prilašča solidarnost, ko, na primer, posamezna stranka prepričuje svoje občinstvo, da je 'eden od njih'. Ali, če obnovimo povedano v jeziku teorije diskurza, je analiza diskurza sorodna prav identifikaciji momentov diskurza, ki so uporabljeni in manipulirani skozi besedila. Pri tem je vsak vtis enotnosti, kohezivnosti, ki ga predvideva prvo branje, sumljiv (*ibidem*). Povedano drugače, je znak 'ideološkega dela' ali poskusa pripisati pozicijo subjekta bralcu/poslušalcu znotraj zamišljenega/iluzornega zdravega razuma, saj je občinstvo povabljen, da sprejme to 'prepričevalno različico realnosti' za svojo (Hastings v Sutherland 1997, 198).

Pri tem je tudi navidez dokaj nekritično zamenjevanje označevalcev svet/mednarodna skupnost/človeštvo vredno drugega pogleda. Za teorijo diskurza je zanimiva zamenjava¹⁰⁹ morebiti konkurenčnih, a na nek način sorodnih izrazov oz. ocen, saj to služi na primer temu, da se prikaže neko dejanje enako verodostojno/verjetno, a se ga obenem postavi v drugačno (moralno) luč (Carter 2009). Pri tem gre za več kot le substitucijo dveh besed. Razumljivo ostane namreč, da na primer mednarodna skupnost in človeštvo nista ista stvar, a je razlika v tem, da

¹⁰⁹ Takšna operacija je del redeskripcij, ki so politično pogosto prisotne, na primer v uporabi (konkurenčnih) konceptov. Za morebitne konceptualne spremembe je torej koristna študija redeskripcij, ki v retoričnih in lingvističnih terminih vključuje rekonceptualizacije (revizije pomena), spreminjanje imen, ponovno tehtanje oz. premikanje pomembnosti in ponovno ocenjevanje (spreminjanje normativnih implikacij) (*ibidem*).

nekdo misli, da je na primer nekaj problem mednarodne skupnosti, drugi pa, da je problem človeštva. Iz različno postavljenega problema lahko namreč vodijo različni zaključki in različna dejanja. Mednarodna skupnost in človeštvo imata lahko pripisane različne stopnje delovanja (*agency*) – človeštvo lahko tako po eni strani pomeni nemoč, saj se celo človeštvo težko dogovori o skupnem delovanju oz. je reševanje njegovih problemov zunaj njegove moči. Po drugi strani smo vsi posamezniki ljudje, del človeštva in s tem zmožni in celo odgovorni delovati v korist celote. Za mednarodno skupnost kot zamišljenega političnega akterja in predstavnika 'ljudstva' pa se predpostavlja, da izdeluje politike in deluje za reševanje svojih problemov. Kljub temu ima izraz človeštvo večjo (moralno) težo, saj presega vsa morebitna alternativna poimenovanja oz. konkurenčne koncepte domnevno reprezentativne politične množice vseh ljudi (tj. poklicnih predstavnikov držav, podjetij, nevladnih organizacij itd., ki so po različnih teorijah v različnih kombinacijah vsi akterji mednarodne/svetovne/globalne skupnosti/družbe/sistema itd.), jih postavi v verigo ekvivalence nasproti razsežnosti izziva, tj. grožnje podnebnega pogroma, in si tako retorično lasti (naj)večjo prepričevalno moč. Povedano drugače, identifikacija zunanje grožnje (podnebnih sprememb) deluje kot potencialna dislokacija struktur 'znanega sveta', ki tako sprosti vse dosedanječasne pritrditve momentov diskurzov v plavajoče označevalce. Te potem ponovno artikulira in pritrudi 'znotraj' homogene identitete človeštva, katere konstitutivna zunanost so implicitno 'nekooperativne' države, tj. tisti 'neodgovorni' deli mednarodne skupnosti/človeštva, ki svojo 'razvitost' ne uporabljajo za boj proti 'globalnim' podnebnim spremembam in torej delajo 'proti' človeštvu. Podobno prepričevalno moč ima tudi prazni označevalec svet, ki pa vključuje tudi nečloveške elemente, je manj antropocentričen in tako manj sebičen ter morda (še) bolj verodostojen v kontekstu govora o ekopolitiki. To seveda izvira iz znane univerzalnosti praznih označevalcev človeštvo in svet, kar partikularni Kitajski oz. njenemu predstavniku, članu Komunistične partije, poleg sklicevanja na 'priznane' in 'znanstvene' avtoritete, kot je IPCC, ob uporabi zaimka 'mi' omogoča, da torej govori in deluje v imenu ter z mesta te univerzalnosti. Zamenjava besed torej ponovno ovrednoti določen koncept, mu določi pomembnost in deluje na njegovo 'sprejemljivost' (Griggs in Howarth v Carter 2009), kar v tem primeru pomeni, da s sklicevanjem na univerzalnost svoje trditve naturalizira.

Za govorečo Kitajsko svet/človeštvo/mednarodna skupnost tako ima trend proti miru, razvoju in sodelovanju, ki je najmočnejši v zgodovini, se premika naprej proti multipolarnosti in ekonomski globalizaciji, multilateralizmu in demokraciji v mednarodnih odnosih, ki imajo podporo ljudstva, ima skupne težnje po odpiranju navzven in sodelovanju za vzajemno korist in napredek, ki ni igra ničelne vsote, ima povečano sovisnost, je pod vplivom finančne krize, ima revščino, nezaposlenost in razvojna neravnovesja ter globalno temo podnebnih sprememb, pesti

ga/jo nevarnost netradicionalnih groženj varnosti, kot so terorizem, orožje za množično uničevanje, mednarodni organizirani kriminal in prenosljive bolezni, ima izziv svetovnemu miru in razvoju v obliki nestabilnosti ter tveganosti v mednarodnem okolju, ima nerazrešene 'vroče točke' itd. Pri tem se 'mi', člani mednarodne skupnosti, moramo zavezati miru, razvoju, sodelovanju, skupnemu napredku in strpnosti, imeti moramo skupen cilj izgradnje harmoničnega sveta s trajnim/večnim mirom, skupnim blagostanjem in prispevati moramo k plemenitemu cilju miru ter razvoja človeštva. 'Mi' moramo tudi videti varnost v širši perspektivi ter varovati mir in stabilnost, saj je varnost vseh držav med seboj tesno prepletena in vključuje politično, vojaško, ekonomsko, kulturno in druga področja. Svet ima skupne izzive, ki zahtevajo skupno delovanje, nobena od držav ne more biti varna v odsotnosti svetovnega in regionalnega miru ter stabilnosti, potrebni so vzajemno zaupanje, vzajemne koristi, enakost, koordinacija, spodbujanje varnosti človeštva, spoštovanje principov Ustanovne listine OZN, iskanje mirne rešitve za regionalne 'vroče točke' in podpiranje OZN v njihovi pomembni vlogi na področju mednarodne varnosti. 'Mi' moramo zavzeti bolj holističen pristop k razvoju in promovirati skupno blagostanje, razvoj vseh držav je medsebojno bolj povezan s poglobljanjem globalizacije (*quanqiuhua*), ni skupnega blagostanja brez enakopravne participacije držav v razvoju, sprejeti moramo ukrepe proti mednarodni finančni krizi, nasprotovati protekcionizmu itd. (priloga C).

Čeprav predikati in prakse za posamezne subjekte niso vedno identični od dokumenta do dokumenta (čeprav pogosto so!), obstaja med njimi določena koherentnost, kar smo že izpostavili tudi v 'zgodbi' prvega branja besedilnih virov, ki jo torej razumemo kot dominantni in nadzorni diskurz. Kitajska je v tem dominantnem diskurzu prevladujoče dobra in moralna, saj *razumljivo* 'rešuje' svoje veliko prebivalstvo pred revščino, pri tem prispeva k zmanjšanju svetovne revščine in to na način, ki se je za razvite države pokazal kot učinkovit, torej mu ni moč preprosto oporekati. Kljub temu se zaveda 'novih' nevarnosti in 'v skladu s svojimi zmožnostmi' aktivno deluje in sodeluje v 'splošnem trendu' mednarodne skupnosti proti miru in stabilnosti. Tudi mednarodna skupnost kot celota je nekaj potencialno pozitivnega, če bi le uravnotežili razvoj njenih članic. Za to pa so v veliki meri 'odgovorne' najbolj razvite države, ki morajo biti iskrene in so tudi moralno obvezane pomagati. Iz tega implicitno (in eksplicitno, saj Wen (2009a) ne pozabi poudariti nedoseganja zastavljenih ciljev razvitih držav po Kjotskem protokolu, ki so ga ZDA celo zavrnile) sledi, da do sedaj niso naredile dovolj, da bi stranske učinke svojega razvoja ublažile in koristi enakomerno prerazdelile za razvoj najmanj razvitih držav in 'človeštva' kot celote. Navsezadnje je Kitajska na neki točki govorila tudi o okoljskem davku na proizvode, ki jih poceni proizvaja Kitajska za izvoz in dobrobit 'tujih', 'zahodnih' potrošnikov, ki kupujejo ceneje (npr. Krugman 2009).

V kontekstu naloge govorimo tudi o hegemonem diskurzu, artikulacija katerega je odvisna od domestikacije oz. integracije (potencialne) dislokacije, v tem primeru globalne grožnje podnebnih sprememb, reakcija na katero je konstrukcija družbenega antagonizma oz. konstitutivne zunanosti. Konstitutivne meje diskurza so namreč konstruirane v odnosu do ogrožajoče zunanosti. Ta »radikalna oblika različnosti« (Torfing 1999, 299) ogroža in prekinja diskurzivni sistem razlik ter je obenem potreben predpogoj za konstrukcijo identitete v notranosti. Sicer zelo različne 'razvite države' (ZDA, Nemčija, Švica, Španija itd.) so v kitajskem diskurzu obvladovanja podnebnih sprememb med seboj enake (ekvivalenca) v svoji radikalni drugačnosti, tj. v svoji 'nemoralnosti' izpuščanja toplogrednih plinov glede na 'države v razvoju', ki so podobno, med seboj zelo različne države (LR Kitajska, Libija, Kostarika itd.), a ekvivalentne v svoji moralni upravičenosti do rasti in razvoja. Nemoralnost razvitih držav torej ne samo, da blokira polno identiteto držav v razvoju in Kitajske, temveč tudi 'dobre' mednarodne skupnosti/sveta/človeštva v celoti. Takšna artikulacija plavajočih označevalcev je možna šele po diskurzivnem porušenju sistema razlik med momenti diskurza mednarodne skupnosti (tj. državami, narodi, razvitimi, najmanj razvitimi itd.) v verigo ekvivalence ob 'soočanju' s podnebnimi spremembami. Seveda se logiki ekvivalence in razlike prepletata in delujeta skupaj. Ena relevantnih artikulacij pomembnih razlik in nasprotij diskurza mednarodne skupnosti torej poteka v oddaljenosti njegovih momentov od vozlišča razvoj, kar daje pomen delitvi na razvite države in države v razvoju. Skupna identiteta držav v razvoju tako ruši razlike med posameznimi državnimi, nacionalnimi, rasnimi idr. identitetami. Podobno velja za skupno identiteto razvitih držav. S perspektive LR Kitajske (oz. njenega pozicioniranja subjektov v pregledanih besedilih) namreč lahko zapišemo, da ni ničesar takega, kot so (homogene) razvite države (in tudi t. i. prvi svet ali nekoč bolj aktualen Zahod), brez njihove enakosti v svoji razliki do LR Kitajske. Tudi države v razvoju nikakor niso homogena skupina brez njihove enakosti v razliki do, na primer, ZDA.

Ranljivost skupne identitete držav v razvoju, pozicionirane kot agenta okoljske diplomacije, se je navsezadnje pokazala tudi v subverzivni zahtevi skupine t. i. najmanj razvitih in od podnebnih sprememb najbolj ogroženih držav na COP15, naj države v razvoju iz skupine BASIC kljub vsemu sprejmejo zavezujoče kvantitativne omejitve izpustov. V neuradnem 'internem' dokumentu LR Kitajske, ki naj bi 'pricurjal' do novinarjev časnika *Guardian* in iz katerega je eden od citatov na začetku poglavja (Watts, Carrington in Goldenberg 2010), je ob tem bilo zapisano, da je razvitim državam uspela 'zarota' in so razbile enotnost držav v razvoju. Razvite države, ki so obenem del človeštva, mednarodne skupnosti in nasprotje držav v razvoju, so torej v kitajskem diskurzu diplomacije podnebnih sprememb obenem 'notranji' in 'zunanji' sovražnik. Ampak pri

tem so, kot pravi Torfing (1999, 194), sovražniki (naroda) lahko konstruirani tudi kot legitimni tekmeči. To se empirično kaže na primer v govoru o 'voditeljstvu' na področju boja proti podnebnim spremembam med ZDA in Kitajsko, ki smo ga izpostavili v uvodu naloge. ZDA in LR Kitajska sta postavljeni za gospodarski konkurentki v tekmi za proizvodnjo t. i. zelene energije in tehnologije, čeprav tudi tu vojaške metafore niso daleč ('naslednja hladna vojna' itd.). Uradni diskurz kitajskih uradnikov se sicer od 'voditeljstva' na tem področju distancira, saj 'skromno' ohranja identiteto države v razvoju. Kitajsko obsojanje neodgovornosti in nemoralnosti razvitih držav, ki je posredno obsojanje njihovega razvoja, v kontekstu naloge razumemo tudi kot obsojanje sovražnikovega 'prekomernega užitka', s čimer po Žižku (Torfing 1999, 194) pozunanjimo (eksternaliziramo) naš lastni prekomeren užitek, ki nas onemogoča, da bi bili 'mi' sami v vsej polnosti. Pri tem z obtoževanjem 'drugega', da nas je prikrajšal za užitek, prikrivamo dejstvo, da nikoli nismo imeli tistega, za kar nas je drugi domnevno prikrajšal. Da bi človeštvo bilo bolj uspešno v boju proti podnebnim spremembam, če bi bile razvite države bolj moralne in odgovorne, prikriva dejstvo, da LR Kitajska kot prva med državami po izpustu toplogrednih plinov za svoj razvoj še vedno pospešeno gradi termoelektrarne in nima mednarodno zavezujočih kvantitativnih omejitev izpustov ter torej jemlje apokaliptične napovedi znanosti o podnebnih spremembah najmanj enako (ne)resno kot na primer ZDA in druge razvite države, ki so sicer ratificirale Kjotski protokol.

Ob drugem branju se tako pokaže, da je znotraj tako konstruiranih diskurzov bolj logično, normalno, racionalno in moralno od tega, da bi 'bili sprememba, ki jo hočejo videti v svetu',¹¹⁰ da LR Kitajska in tudi vse države v razvoju nadaljujejo s svojim lovljenjem stopnje razvoja, ki je vsebovan v sintagmi razvite države, tudi če zato, da potem vsi 'razviti' skupaj potonemo v pogromu posledic podnebnih sprememb. Pri tem je seveda problem vprašanje finančnih, tehnoloških in kadrovske omejenih sredstev za tako 'spremembo', kar pa v sedanjosti veliko bolj velja za skupino najrevnejših držav kot za LR Kitajsko. Kljub temu se na mesto neizogibne 'akterke' takšnega diskurza in sveta postavlja Komunistična partija LR Kitajske, ki se kot zastopnik 'ljudstva' v besedilih enači z LR Kitajsko.

5.1.2 Proizvodnja univerzalne Komunistične partije LR Kitajske

Ob vztrajanju v zgoraj opisani logiki prvega branja je tudi Komunistična partija videti toliko bolj moralna in 'dobra', saj nasprotuje mednarodno zavezujočim omejitvam izpustov za države v razvoju, a obenem zaveže 'svoje' države 'prostovoljno' določi v nacionalni zakonodaji. Vendar,

¹¹⁰ Parafraza znanega izreka Mahatme Gandhija, ki je pogost tudi v popkulturi.

Komunistična partija v procesih neprestane reprodukcije svoje identitete kot legitimnega, nujnega, potrebnega, kakovostnega, ljudskega, poštenega in pravzaprav edinega možnega voditelja LR Kitajske in občasno držav v razvoju, 'mora' nadzorovati oz. domesticirati tudi domnevne pomanjkljivosti v 'zahodnih' receptih 'razvoja', ki so se v sodobnosti razkrile v več 'krizah'.

Iz smeri ZDA globalizirana finančno-gospodarska kriza, ki se je začela leta 2008, je tako razkrila razpoko v elegantno ekonomsko-teoretičnem zamišljenem pretočnem svetu proste trgovine, ki ob predpostavki nevmešavanja države in polne informiranosti, deluje popolno in ustvarja razmerja pozitivne vsote (*win-win*). Takšna 'zunanost' oz. razmere utrjujejo zavzemanje Komunistične partije za ekonomsko 'stabilnost' in čestita si lahko, da jo je ob visoki rasti BDP ohranila 'kljub' mednarodni finančni krizi (*Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi* 2010): »Učinkovito se spoprijemamo z velikim vplivom mednarodne finančne krize in ohranjamo dober moment stabilnega in hitrega gospodarskega razvoja.« Citat je iz »Predloga dvanajstega petletnega načrta za nacionalni gospodarski in družbeni razvoj centralnega komiteja Komunistične partije Kitajske« (*ibidem*), ki je torej skrajšana oblika 12. načrta (*Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao* 2011). Že v njem je sintagma mednarodna finančna kriza (*guoji jinrong weiji*) zapisana 5-krat. Komunistična partija torej v tem dokumentu poveže svojo pozicijo in identiteto z doseženim napredkom družbe na mnogih področjih, tudi in predvsem na okoljsko-klimatskem, naštevanje pa pritrđi z vozliščem socializem s kitajskimi značilnostmi. Vse naštetu se tako znajde znotraj diskurza (vključno z 'ljudstvom' oz. njihovimi življenji), ki ga obvladuje 'napredujoča' in torej 'napredna' Komunistična partija (*ibidem*): »Po petletnem trudu je hiter razvoj družbenih produktivnih sil in splošne nacionalne moči LR Kitajske pomembno izboljšal življenja ljudi, mednarodni položaj in vpliv države, socialistično ekonomsko konstrukcijo, politično konstrukcijo, kulturno, družbeno in ekološko civilizacijo ter konstrukcijo Komunistične partije, ki je pomembno napredovala in obrnila nov list za namen socializma s kitajskimi značilnostmi.«

Da gre pri od Komunistične partije poimenovani in definirani 'ekološki civilizaciji' za veliko 'več' kot le tehnično reševanje mehanskih problemov znanstveno koncipiranega 'okolja' in/ali pomanjkanja 'virov' iz 'narave', ki poganjajo razvoj, pokaže razlaga koncepta, ki vključi »etične vrednote«, ki naj bi jih vsebovali tako »marksistični humanizem«, kot tudi »nebo iz tradicionalne kulture« in »trajnosti razvoj iz zahoda« (Združenje za ohranitev divjih vrst Kitajske 2007). Šlo naj bi namreč za predrugačenje tradicionalne 'zahodne' filozofije, po kateri je le človek subjekt, narava pa objekt njegovega življenja, torej za ekološko civilizacijo kot obliko enotne, združene

človeške in naravne družbe (*ibidem*). Ta filozofija pa je tudi gonilo industrijske revolucije in razvoja po zgledu razvitih držav in je torej v sodobnosti potrebna prilagoditve za razvoj družbe z vzdržno potrošnjo naravnih virov (*ibidem*). Če prevedemo v besedišče teorije diskurza, gre torej za dislokacijo cele 'filozofije', ki jo je za svoj razvoj uporabljal in izvažal razsvetljenski 'razviti' 'zahod' in s tem strukture 'zahoda', ki je soočen s kolapsom svetovnega finančnega sistema in končnostjo naravnih virov, ki poganjajo globalizirano gospodarstvo. Ker je (LR) Kitajska del te filozofije, predvsem tisto njeno logiko, ki omogoča neomejeno izkoriščanje naravnega okolja za rast človeškega gospodarstva, sprejela kot strukturacijo svoje modernizacije in razvoja, 'mora' 'pozabiti', prikriti in zašiti razkriti primanjkljaj (v lastni identiteti) tudi sama LR Kitajska oz. tiste pozicije subjekta, ki se s to strukturo identificirajo (Komunistična partija Kitajske, predsednik Kitajske, Kitajec, Kitajka itd.).

Eden od diskurzivnih prijemov, kako Komunistična partija to dela, je ravno vključevanje ekologije, trajnostnega razvoja, boja proti podnebnim spremembam in harmonije v vedno več verig ekvivalence z različnih družbenih in ekonomskih področij. Ekvivalenca Komunistična partija-LR Kitajska-ljudstvo-socializem s kitajskimi značilnostmi iz časa Denga Xiaopinga je tako dizartikulirana, plavajoči elementi pa so ponovno povezani v momente diskurza skupaj z momenti 'novih' in 'tradicionalnih' diskurzov, ki so bili na razpolago (blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje podnebnim spremembam, varovanje okolja, krepitev ekološke zavesti, varčevanje z viri, zelena tehnologija, trajnostna energija in razvoj, harmonija, harmonija človeka in neba itd.). To je dalo tudi neologizme in 'inovativne' izpeljanke, kot sta ravno 'harmonična družba' in 'ekološka civilizacija', ki delujeta tudi kot vozlišča izpeljanih diskurzov.

Slednje je zahtevalo tudi novo določene pozicije subjekta. V originalni beli knjigi o podnebnih spremembah v kitajščini (2007), je na primer politični biro centralnega komiteja Komunistične partije (*zhonggong zhongyang zhengzhi ju*) dobesedno postavljen na mesto sosnovalca in izvršitelja 'boja' proti »globalnim« (*quanqiu*) podnebnim spremembam, pri čemer uporablja »znanje o podnebnih spremembah« in širi »globalno okoljsko zavedanje« (*quanqiu huanjing yishi*): »Politični biro centralnega komiteja Komunistične partije je specifično glede podnebnih sprememb in krepitev kapacitete /za boj proti njim/ podprl organizacijo kolektivnega učenja, ki močno poudarja izboljšanje participacije cele družbe pri zavedanju in zmožnosti glede podnebnih sprememb ter s tem gradi nacionalno za /temo/ podnebnih sprememb ugodno okolje.«

'Krise' struktur in 'grožnje' strukturam, kot sta 'vse pod nebom' in LR Kitajska (veliki skok naprej, kulturna revolucija, incident na Trgu nebeškega miru, ekološko-podnebna kriza, recesija itd.) torej po eni strani prisilijo, po drugi pa omogočijo reartikulacijo identitete LR Kitajske in Komunistične partije. V razmerah razkrite nepopolnosti in kontingentnosti strukture se namreč

subjekti prisiljeni v dejanja, ki pa so dejanja identifikacije, da bi zapolnili obenem razkrit primanjkljaj v lastni identiteti.

Komunistična partija mora tako ponovno razložiti in definirati, kaj razvoj in tudi pogosto uporabljena sintagma 'premik načina ekonomske proizvodnje' v povezavi s spremenjeno, 'ozelenelo' osnovno filozofijo pomeni, ter to razširjati in ponavljati v neskončnih besedilih, gestah, institucijah itd., ki jih proizvaja kot del procesov vzpostavljanja vedno 'nove' samoumevnosti in zdravega razuma, znotraj katerega je pozicionirana kot nenadomestljiva.

5.1.3 Subverzije razvoja, rast in nebo

V nalogi nas posebej zanimata z rekonstrukcijo identitete Komunistične partije in LR Kitajske povezani reartikulacija koncipiranja narave/okolja in inovativna reartikulacija razmerja razvoj/narava oz. različice tega razmerja, ki vključuje podnebne spremembe (razvoj/podnebne spremembe). Kot smo izpostavili v uvodu, sta namreč razvoj in gospodarska rast pogosto postavljena eden nasproti drugemu kot izključujoča (pogoste so npr. trditve, da bo zaradi aktualne globalne finančne krize 'trpelo' okolje in financiranje boja proti podnebnim spremembam), kar je posebno dobro označeval Maov slogan 'človek mora premagati naravo', ki je vezal svoj razvoj tudi na znanost (gl. tretje poglavje). Po drugi strani je posvojena strokovna 'zelená' govorica v sodobni ekonomiji (npr. zelena ekonomija, trajnostna izraba energije, zelena tehnologija ipd.) še en način obvladovanja antagonizmov in s tem način globalne kapitalistične ekspanzije (Carter 2009).

Med označevalci narave, uporabljenimi v analiziranih besedilih, prevladujejo (naravni) viri/resursi (*ziyuan*), okolje (*huanjing*) in ekosistem (*shengtai xitong*) ter manj narava (*ziran*), nebo (*tian*) pa se sploh ne pojavlja. V originalni beli knjigi v kitajskem jeziku (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2008b) je na primer beseda *ziyuan* uporabljena 49-krat, *huanjing* 30-krat, *shengtai xitong* pa 21-krat. Beseda *ziran* pa je bila uporabljena 17-krat. Konstrukcije odnosov Kitajska/narava pri tem po eni strani sledijo oz. prevzemajo »znanstven« (besedi znanost in/ali znanstven, *kexue(de)*, se v originalni beli knjigi pojavita 21-krat) in tehnicistični jezik diskurza podnebnih sprememb, ki ga proizvajajo institucije IPCC, UNFCCC, Kjotski protokol in njihovi zagovorniki ter smo ga predstavili v prejšnjem poglavju. Pri tem se tudi eksplicitno nanašajo na avtoriteto ugledne in priznane institucije »mednarodne skupnosti« oz. 'njenege' IPCC, s katerim Kitajska »deli poglede«, »ima podobne principe«, »se strinja z njihovimi ugotovitvami« in jih »citira«, »izpolnjuje predpisane obveznosti« itd. (*ibidem*). Narava, okolje, ekosistem, podnebje so tako torej ogroženi od (»verjetno« oz. »vedno bolj znanstveno dokazano«) antropogenih podnebnih sprememb, potrebni

zaščite, ohranjanja, racionalne uporabe, varčevanja itd. Podnebne spremembe so namreč: velika globalna tema, skupna skrb mednarodne skupnosti, izziv za cel svet, stvar razvoja, imajo negativne učinke, zahtevajo rešitve, proti njim poteka boj, za spoprijem z njimi so potrebni formulacija, implementacija, objava in nadgrajevanje nacionalnega programa, potrebni sta blaženje in prilagajanje, za njihovo blaženje je dobro načrtovanje družin, verjetno so povzročene s povečanjem koncentracij toplogrednih plinov zaradi človeških aktivnosti, imajo opažene/opazne dokaze, so v trendu, ki se intenzivira, so potrebne znanstvenih raziskav, o njih je potrebno poučevati in uriti ljudi ter krepiti javno zavedanje itd.

Po drugi strani sta za Kitajsko in Komunistično partijo poleg tega pomembna tudi »harmonični razvoj med človekom in naravo«, ki je sicer v originalni beli knjigi v kitajščini uporabljen le enkrat, kot tudi oznaka harmonična družba (*hexie shehui*). Pri tem so označevalce znanstven, trajnostni, harmonija človeka in narave ter razvoj pod vlado/vodstvom Komunistične partije uspeli medsebojno preplesti v eni povedi (*ibidem*): »V zadnjih letih je vlada neprestano vodila javnost v krepitvi njene zavesti o podnebnih spremembah in spodbujala koncept harmoničnega razvoja med človekom in naravo prek publikacije in implementacije tako naprednih idej, kot so znanstven pristop k razvoju, ustanovitev harmonične družbe in vztrajanje na trajnostni poti.«

Kljub temu se harmonična družba pojavlja kot vozlišče mnogih drugih zunanjepolitičnih in diplomatskih besedil, kar torej kaže na intertekstualnost oz. medsebojno nanašanje med besedili diskurza, na kar je na tej točki zaradi zgolj omembe harmonije v osrednjem kitajskem dokumentu glede podnebnih sprememb potrebno opozoriti. Zanimivo je, da je »izgradnja harmonične družbe« zajeta kot del t. i. znanstvenega pristopa k razvoju¹¹¹ (*kexue fazhan guan*), ki med drugim vključuje tudi trajnostni razvoj. Pri tem vsi ti elementi med seboj niso v nasprotju ali izključujoči, temveč (Hu 2007):

Da bi temeljito uporabljali znanstven pristop k razvoju, moramo energično delati za izgradnjo harmonične socialistične družbe. Družbena harmonija je bistven atribut socializma kitajskih značilnosti. Znanstven razvoj in družbena harmonija sta med seboj integralna in eden ni možen brez drugega. Izgradnje harmonične socialistične družbe je zgodovinska misija kot del doseganja socializma kitajskih značilnosti, zgodovinski proces in družbeni rezultat pravilnega obravnavanja različnih družbenih problemov na temelju razvoja.

Splošna logika besedil in posameznih dokumentov iz obdobja administracije predsednika Huja in premierja Wena (npr. poročilo Hu Jintaa na 17. kongresu partije 2007, Hu Jintao's Report at 17th

¹¹¹ Harmonična družba je predvsem način reševanja socialnih izzivov, kot so naraščajoči prepad med najrevnejšimi in najbogatejšimi, povečevanja zaposlenosti tudi v notranjosti države, izboljševanja javnih služb in zaščite okolja. Okolje je torej del 'družbenega'.

Party Congress 2007) je, kot smo že poudarili, podobna. Ugotovimo lahko tudi dosledno ponavljanje¹¹² besed, fraz in besednih zvez ter konstrukcijo pomenov s pritrjevanjem odnosov med plavajočimi označevalci/elementi (ki pa v 'poddiskurzih' delujejo kot vozlišča), kot so razvoj, socializem, okolje, narava, resursi, harmonija, znanost in celo politika enega otroka. Pri tem so odnosi med njimi harmonični in komplementarni, kot naj bi bila harmonična družba, ki se bo za svoj razvoj držala komplementarne in harmonične kombinacije socializma, trga, znanosti, trajnostnega izkoriščanja naravnih virov ter vladavine Komunistične partije Kitajske. Tudi to je možno le z diskurzivnim porušenjem razlik med njimi in njihovo reartikulacijo v verigi ekvivalence. Le-to je doseženo ravno z naštevanjem tega, kaj vse zajemata na novo proizvedena prazna označevalca (oz. celi sintagmi) harmonična socialistična družba in znanstven pristop k razvoju, ki za nazaj sicer začasno pritrđita in poenotita identitete elementov v momentih diskurza. Funkcioniranje teh besednih zvez kot praznih označevalcev in vozlišč pa potrjuje prav njihova konstantna iteracija v mreži intertekstualnosti. Zelo različne zahteve in boji (zahteva po čistem zraku, novem avtomobilu, delovnih mestih za univerzitetno izobražene, preselitvijo kemičnih tovarn iz soseke, mednarodnem vplivu itd.) tako postanejo nadzorovane od dominantnega diskurza, ki teži k hegemoniji. Teorija diskurza v tem smislu govori tudi o kondenzaciji pomena, »ki vključuje fuzijo raznolikih označevalcev in pomenov v eno enotnost. /.../ V Lacanovski teoriji psihoanalize kondenzacija tako postane enaka metafori /.../« (Torfing 1999, 98). K temu naj dodamo, da to ne pomeni enotnosti in zaključenosti diskurza. Kot po zgledu Foucaulta pravita Laclau in Mouffejeva (Torfing 1999, 99), je koherenca diskurza dana le v obliki regularnosti in disperzije, diskurzi nastajajo kot bolj ali manj regulirani sistemi disperzije. Določeno regularnost, kot smo že povedali, dajejo učinki odnosov razlike in ekvivalence, vozlišča itd.

Če povzamemo, partikularna Komunistična partija s pritrđitvijo v diskurzu t. i. mednarodne skupnosti (UNFCC, poročila IPCC) znanih pojmov, kot so trajnostni razvoj, ohranjanje narave, boj s podnebnimi spremembami itd., in pojmov, ki so del socializma kitajskih značilnosti ter odpiranja navzven (razvoj, znanost, socializem, mednarodno sodelovanje itd.), okrog

¹¹² Poročilo s 17. partijskega kongresa, ki ga navaja Hu (2007b), svojo utopijo specificira in naturalizira tudi prek iteracij in naštevanj, saj gornjemu citatu sledi: »/.../ Prek razvoja bomo povečali materialno bogastvo družbe in nenehno izboljševali življenja ljudi in prek razvoja bomo zagotavljali družbeno enakost in pravičnost ter nenehno spodbujali družbeno harmonijo. Doseči družbeno enakost in pravičnost je dosledna pozicija kitajske Komunistične partije in ena glavnih nalog razvijanja socializma kitajskih barv. V skladu s splošnimi zahtevami demokracije in vladavine prava, enakosti in pravičnosti, iskrenosti in bratstva, odločnosti in vitalnosti, stabilnosti in reda, harmonije med človekom in naravo in načela, da vsi ljudje gradijo in si med seboj delijo harmonično socialistično družbo, ne bomo varčevali s trdom za reševanje najbolj specifičnih problemov največjih in najbolj nujnih skrbi ljudstva ter strmeli za tem, da ustvarimo okoliščine, v katerih bodo vsi ljudje dali vse od sebe, našli svoje prave položaje v družbi ter živeli skupaj v harmoniji, da bi s tem nudili ugodno družbeno okolje za razvoj. Za temeljito izvrševanje znanstvenega pristopa k razvoju moramo še naprej poglobljati reforme in odpiranje navzven. /.../ Vedno bomo kot osrednjo nalogo jemali izboljševanje življenj ljudi z uravnovešanjem reform, razvoja in stabilnosti ter zagotavljal, da ima naša reforma vedno podporo ljudstva.«

(univerzalne) harmonije 'prevrne' in nadzira njihove konvencionalne pomene ter obenem veže svojo vlogo voditelja LR Kitajske na to univerzalnost. Harmonija tako obenem postane del tega, za kar se zavzema univerzalno kitajsko 'ljudstvo', in del rekonstitucije Komunistične partije, ki po tem, ko je, kot smo poudarili med drugim v drugem poglavju, že v času Maa hegemonizirala mesto 'ljudstva', to hegemonijo brani in ohranja.

5.1.4 Dominantni diskurzi, 'Brokenhagen',¹¹³ 'Flophenhagen',¹¹⁴ 'Nopenhagen'¹¹⁵ in 'vrnitev upanja' v Cancunu

V samoumevnosti in vseobsežnosti od Komunistične partije proizvedenega hegemonskega diskurza torej Kitajska 'želi 'le' legitimen razvoj z odpravo revščine na svojih tleh, razvite države pa za razliko od tega oz. v nasprotju s tem z visokimi *per capita* izpusti vzdržujejo svoj relativni luksuz. Logično velja, da je Kitajska glede tega nekako boljša, bolj moralna, ima prav in 'zgolj' dela, v kar je prisiljena, in to v pogojih, ki so jih zgodovinsko ustvarile razvite države. Tako je navsezadnje zapisano tudi v univerzalno verodostojni UNFCCC. Takšno uokvirjanje dejanj kitajskega vodstva jim daje pomen in smisel ter legitimnost in jim *omogoča* na primer, da vztrajajo na abstraktnih opisih svojih 'ukrepov' proti podnebnim spremembam, predvsem glede omejevanja izpustov, kot je tisti, da bo Kitajska svoje izpuste omejila na »pomembno mejo« (*by notable margin*). To je v pripravah na COP15 in med drugim izrecno na otvoritvi podnebnega vrha OZN izjavil predsednik Hu (2009c). Kitajska je sicer novembra, pred začetkom COP15, specificirala, kaj to zaenkrat pomeni. Premier Wen Jiabao je kmalu po najavi ameriškega predsednika Obame, da se bo osebno udeležil COP15, najavil, da bo tudi on osebno odnesel ponudbo Kitajske na konferenco. Pri tem je kitajski premier tudi ob koncu COP15 poudaril, da gre za v celoti »prostovoljno dejanje, ki ga je sprejela kitajska vlada glede na lastne nacionalne pogoje ter je velik prispevek h globalnemu trudu za reševanje podnebnih sprememb« (Wen 2009a). Kitajska je tako v København šla s kvantitativno ponudbo, da bo zmanjšala svojo ogljično intenziteto, tj. količino izpustov CO₂ na enoto BDP, za 40 do 45 odstotkov v primerjavi z ravno iz leta 2005. Poleg tega je Kitajska v svojem izdelanem stališču pred in med COP15 navedla še druge svoje 'razumljive' zahteve, kot je zahteva po transferju tehnologije.

Pri tem naj bi, glede na njeno umeščenost v okvir zgornjega prevladujočega diskurza o pričakovani in 'normalni' nezmožnosti držav v razvoju, da v svojem reševanju revščine in

¹¹³ V prevodu: zlomljen København oz. COP15. Tako je COP15 ob zaključku poimenovala skupina Prijatelji Zemlje (Friends of the Earth 2009).

¹¹⁴ V prevodu: propadli København oz. COP15. Tako je COP15 poimenovala skupina *Greenpeace* (2009).

¹¹⁵ V prevodu: nikakršni København oz. COP15. Tako je COP15 med drugimi poimenoval McDermott v blogu *Treehugger* (2009).

'tradicionalnih' ekoloških problemov skrbijo še za drago zmanjševanje izpustov, njena gesta bila velikodušna in je pokazala pripravljenost Kitajske, da 'gre čez sebe' in za »iskreno« sodelovanje ter »resen spopad« z globalnimi podnebnimi spremembami, ne glede na to, da je ameriška ponudba o zmanjšanju izpustov že bila označena za popolnoma nezadostno (Wen *ibidem*).

V skladu s tem so kitajski nacionalni mediji, poleg tistih v ZDA, eni redkih poročali o 'uspešnih' pogajanjih na COP15 in 'dobrem' Københavnskem sporazumu, ki je uspešno ohranil princip skupnih, a diferenciranih odgovornosti, ki ga določata UNFCCC ter Kjotski protokol, ter do določene mere uredil obvezujoča zmanjšanja izpustov razvitih držav in 'prostovoljne' ukrepe držav v razvoju. V ameriški različici hvale istemu sporazumu so po drugi strani ugotavljali ravno nasprotno – premik od dvopolne delitve na razvite in v razvoju.

Vendar je WRI (*World Resources Institute* – Inštitut svetovnih virov) že leta 2007 ocenil, da so projekcije rasti kitajskega BDP do leta 2020 okrog 400 odstotkov (Herzog 2007). Tako bi tudi v primeru dosega spodnje stopnje napovedane omejitve ogljične intenzitete, tj. za 40 odstotkov, izpusti toplogrednih plinov v absolutnem smislu še vedno narasli za kar 250 odstotkov. Takšna rast bi Kitajsko postavila na daleč najvišje mesto na lestvici držav z največ izpusti, kar bi pomenilo ogromen izziv za njihovo zmanjšanje.¹¹⁶

Zaradi takšnih izračunov je bila seveda (veličastna) kitajska kvantitativna napoved zmanjšanja intenzitete izpustov, ki so jo objavili pred COP15 in potrdili v najbolj aktualnem 12. petletnem planu za nacionalni ekonomski in družbeni razvoj (2011), sprejeta z zelo omejenim navdušenjem pri klimatologih in sorodnih znanstvenikih. Kljub temu na primer analitik energetske in okoljske politik, ki posebej spremlja Kitajsko, Julian L. Wong (2009) meni, da obstajajo razlogi za optimizem. Kot smo že ugotovili, je namreč Kitajsko do takrat predvsem opisno in z dolgimi seznanji naštevala, kaj vse se 'trudi' početi za zmanjšanje segrevanja ozračja ('agresivni' cilji za obnovljivo energijo, 'vidno/'očitno' zmanjšanje izpustov, 'serije' politik in ukrepov, 'optimizacija' energetske mešanice, 'pospeševanje' konzervacije virov, 'spodbujanje' izgradnje okolju prijazne družbe itd.). Z določitvijo eksplicitnih omejitev in enotne mere tega 'truda', tj. cilj ogljične intenzitete, je po Wongu (*ibidem*) Kitajska naredila korake k transparentnosti in merljivosti 'boja' proti podnebnim spremembam, ki z izjemo pogozdovanja zajema vse njene iniciative.

¹¹⁶ Tudi številne druge ocene kažejo, da predlagana in končno konkretna 'očitna' meja zmanjšanja izpustov nikakor ni zadostna, če naj se človeštvo/svet/mednarodna skupnost izogne morebitnim najhujšim katastrofalnim posledicam zvišanja povprečne temperature za več kot 2 stopinji Celzija. Poleg zgornje ocene WRI je študija McKinseya z zgovornim naslovom Kitajska zelena revolucija (China's green revolution 2009) ocenila, da če bo Kitajska obenem še naprej rasla po letni stopnji 7,8 odstotka, delovala v smislu svojih 'agresivnih' zmanjšanj energetske intenzitete, polno uporabljala obnovljive vire energije, kot predvideva njen srednje- in dolgoročni načrt obnovljive energije in na splošno dosegala 4,8-odstotno letno stopnjo rasti ogljične učinkovitosti (kar je že više od naznanjenega cilja, če ga pretvorimo v letno stopnjo ogljične učinkovitosti), bo še vedno več kot podvojila svoje izpuste toplogrednih plinov do leta 2030.

Napovedi premierja Wena (2009) glede kitajskega 'zavzemanja za izboljšanje' transparentnosti oz. merljivosti, poročanja in preverljivosti ukrepov posameznih držav mednarodni skupnosti, ki je eno glavnih spornih vprašanj okoljske diplomacije, so vsaj delno zajete v Københavnskem sporazumu (2009), v kompromisu, ki je torej glede na izjave Obame in Wena zadovoljiv za obe strani oz. za ZDA in skupino BASIC. Københavnski sporazum (*ibidem*) navaja, da bodo države v razvoju za aktivnosti, ki bodo podprte z mednarodno finančno in/ali tehnološko pomočjo, polno odgovorne procesom transparentnega merjenja, poročanja in verifikacije, medtem ko bodo za aktivnosti, ki niso podprte s tujim denarjem in znanjem, odgovorne domačim procesom merjenja, poročanja in verifikacije. O slednjih bodo sicer prav tako poročali na vsaki dve leti prek »nacionalnih komunikacij« in bodo tudi te predmet »mednarodnega svetovanja in analize« (*ibidem*). Pri tem bo vse to potekalo na način, ki »spoštuje nacionalno suverenost« (*ibidem*). Nedoločenost in nejasnost jezika torej v kompromisu ostaja in toliko bolj pušča možnost zelo različnim interpretacijam ter iz tega izhajajočim smiselnim dejanjem.

Da lahko kljub vsesplošnem govoru o popolnem propadu COP15 govorimo tudi o določenem napredku, sicer v dneh po koncu COP15 praktično ni bilo mogoče zaslediti v mnenjih okoljevarstvenikov, klimatologov, predstavnikov UN ipd. Še več, v britanskem časniku *Guardian*, uglednem in glede teme podnebnih sprememb izrazito izčrpnem dnevniku, je bila LR Kitajska označena kot eden glavnih krivcev ali celo glavni krivec 'propada' COP15. To je trdil očividec dogajanja, ki je svoje mnenje 'neizpodbitno' podprl s tem, da je »bil v sobi«, ko je LR Kitajska »uničila« pogajanja (Lynas 2009). Po drugi strani je pozneje v *Guardianu* razkrita interna depeša kitajskih očividcev, tj. kitajske pogajalske skupine, govorila o »zaroti« razvitih držav, da razbijejo enotnost in s tem moč držav razvoju, ko so poskušali ločiti obveznosti držav BASIC od obveznosti najmanj razvitih držav (Watts, Carrington in Goldenberg 2010). 'Zarota' je sicer več držav ugotavljalo že na začetku pogajanj, ko je v javnost prišel tudi t. i. danski tekst, tj. zasnova sporazuma, ki so jo pripravile le določene razvite države. V najbolj skrajni različici je sudanski diplomat Lumumba Di-aiping, predsednik skupine G77, ki predstavlja 130 najrevnejših držav, pravno nezavezujoč Københavnski sporazum primerjal s holokavstom, kar je sprožilo burne komentarje (McGee 2009). Klimatologinja Lučka Kajfež Bogataj (Times.si 2009) pa glede pogajanj preprosto ugotavlja, da v okoliščinah, ko države niso pripravile niti nacionalne zakonodaje niti strategije za zmanjševanje porabe fosilnih goriv, ni mogoče podpisati globalnega sporazuma. Poleg tega je pred COP15 izbruhnila t. i. afera Climategate, v kateri se je po javni objavi osebne korespondence med uglednimi klimatologi pokazala določena stopnja manipulacije s podatki o napredovanju podnebnih sprememb in njihove objave v poročilu IPCC, kar je okrnilo

z Nobelovo nagrado ovenčano verodostojnost IPCC in po lastnem prepričanju utrdilo pozicije t. i. klimatskih skeptikov.¹¹⁷

Dogodek COP15, ki je primer implementacije diplomacije podnebnih sprememb, je torej kljub številnim 'očividcem' dogajanja in 'strokovnjakom' s področja diplomacije in podnebnih sprememb predmet številnih interpretacij in različnih špekulacij o morebitnem skrivnem dogovarjanju med manjšimi skupinami držav itd. Pri tem je razlikovanje med 'objektivnim' in morebitnim 'pristranskim' poročanjem o konferenci v celoti nevzdržno, saj ne obstajata točka in jezik zunaj diskurza, ki bi to omogočala. Tudi morebitno 'prikrito', 'skrivno' dogovarjanje v mednarodni diplomaciji, ki se ga je z javnim objavljanjem tajnih diplomatskih depeš predvsem leta 2010 zelo odmevno odločil 'razkrivati' spletni *WikiLeaks* Juliana Assangea, v našo nalogo ne prinese dodatnih novosti. Seveda to ne pomeni, da javni dostop do depeš na *WikiLeaksu* in korespondence med klimatologi ni širše družbeno pomemben, če ne drugega, je odprl nove razprave na številnih področjih. Za našo nalogo pa je to predvsem vir dodatnih, za analizo diskurza dobrodošlih besedil. Kljub temu je na primer v 'razkritju', da so ZDA svojo zavezo na COP15 o 17-odstotnem zmanjšanju izpustov 'namerno' vezale na leto 2005 in ne na leto 1990, kot to dela in pričakuje EU, in s tem 'zavajale' EU, le malo novega (Traufetter 2010b). Že v 'vidnem' političnem diskurzu podnebnih sprememb v ZDA ima namreč to smisel in je obravnavano kot 'znak' 'nove', reševanju podnebnih sprememb naklonjene usmeritve ZDA pod vodstvom Obame. Podobno velja za 'razkritje' *WikiLeaksa*, da sta LR Kitajska in ZDA na COP15 združili moči proti EU. Državi naj bi se namreč začeli dogovarjati o 'sodelovanju' na področju podnebnih sprememb ob uradnem obisku pogajalca Harlana Watsona iz časa prejšnjega ameriškega predsednika Georga W. Busha na Kitajskem leta 2007 (*ibidem*). Pri tem sta bila tudi uradno sklenjena sporazum o sodelovanju in partnerstvo na področju energetike in podnebnih sprememb. Podobni dogovori od obiska državne sekretarke Hillary Clinton v Pekingu veljajo tudi med aktualno ameriško in kitajsko administracijo. Takšno dogovarjanje med ZDA in LR Kitajsko naj bi vodilo tudi v propad pogajanj COP15, saj je Obama na posebnem sestanku v zadnjem trenutku potrdil dogovor držav BASIC, ki so iz sporazuma črtale vse pravno zavezujoče obveznosti držav pogodbenic. Dogovarjanje med državama je torej tudi uradno, to, da se dogovarjata tudi brez prisotnosti javnosti in tako, da čim bolj ščitita svoje 'interese', pa ne more biti presenečenje. To, da so trenutni interesi v veliki meri definirani kot krepitev in ohranjanje gospodarske rasti, ki jo pretežno poganjajo fosilna goriva, pa ni nobena 'skrivnost'. Za nas relevantno vprašanje ostaja, kot

¹¹⁷ Glede tega klimatologinja Lučka Kajfež Bogataj (Jaklin 2010) meni, da »so z napadom na IPCC, če temu lahko tako rečemo, hoteli uničiti konferenco v Københavnu, kjer je bil zelo velik interes svetovnega gospodarstva in svetovne politike, da se nič ne spremeni. Zelo koristi pa tudi vsem, ki nasprotujejo sprejetju podnebnega zakona v ZDA.«

smo že poudarili in odgovarjali skozi pričujoče podpoglavje, kako je do tako različnih izjav ter interpretacij, ki omogočajo različna dejanja, prišlo.

Večjo splošno enotnost in olajšanje naj bi prinesla COP16, ki je potekala konec leta 2010 v Cancunu. Znanstveniki, diplomati in mediji so v veliki meri izražali optimizem glede sprejetih t. i. Sporazumov iz Cancuna (The Cancun Agreements 2010), ki so jih podpisale vse države razen Bolivije in s tem obnovile diplomatske procese pod okriljem OZN. 'Upanje' naj bi prinesela prav pomiritev med LR Kitajsko in ZDA (Jackson v The Climate Institute 2010). Njun spor se je med drugim spet vrtel okoli verifikacije 'prostovoljnih' ukrepov, ki jo je LR Kitajska hotela obdržati na nacionalni ravni. Glede LR Kitajske je v članku nekitajskega avtorja (Jones 2011), ki je v službi pri kitajskem mediju, Christiana Figueres iz sekretariata OZN ugotavljala, da Kitajska resnično vodi svet s svojimi ambicioznimi politikami: »Prišli so v Cancun in prinesli s sabo svoje zaveze /.../ in s tem pokazali mnogim državam, razvitim in tistim v razvoju, da je največji svetovni proizvajalec izpustov zavezan reševanju ali vsaj prispeva k reševanju podnebnih sprememb«.

Vendar lahko ugotovimo, da je optimizem možen zgolj ob primerjavi s COP15 in je, kot vedno, relativen. Pogrom COP15 je namreč po mnenju mnogih bil tako velik, da COP16 predstavlja velik napredek. In to kljub temu, da spet ni prišlo do pravno zavezujočega dogovora glede omejevanja izpustov oz. dogovora, ki bi bil boljši naslednik Kjotskega protokola, saj bi zavezal tudi največja onesnaževalca LR Kitajsko in ZDA, kar je nujno, če klimatologijo kot znanstveno vedo jemljemo resno. Med radikalnejšimi 'ekoborci' so kritike po COP16 ostale glasne (tudi bolivijski predsednik Evo Morales je govoril o sporazumu kot o različici genocida, 'ekocidu'). LR Kitajska, ki je uspela ohraniti svojo pozicijo države v razvoju s 'prostovoljnimi' ukrepi (tudi v besedilu Sporazumov iz Cancuna se uporablja izraz »nacionalno primerni ukrepi«, *nationally appropriate actions*, The Cancun Agreements 2010), in ZDA, ki so širile svoje načelno in glede na predhodne republikanske pozicije napredno pozicijo, da je treba vsekakor 'ukrepati', pa so seveda spet govorile o uspehu (Xinhua.net 2010).

Kot zagovarjamo v nalogi, je to v primeru LR Kitajske bilo možno smiselno trditi zgolj znotraj zgoraj predstavljenega hegemonkega diskurza, ki tudi po etičnosti in moralnosti ločuje razvite države in države v razvoju, razvoj pa, kljub njihovi umeščenosti znotraj harmonične družbe in ekološke civilizacije s 'spremenjenim načinom proizvodnje', še vedno nereflektirano in samoumevno vidi kot funkcijo gospodarske rasti in moči ter mednarodnega ugleda. Le tako je namreč smiselno, da zahteva po čistem/zdravem okolju/zraku ni na prvem mestu, temveč daleč za s kurjenjem premoga spodbujeno rastjo oz. 'razvojem'. Pri tem je merilo za mednarodni ugled veliko bolj kot ugled EU, ki izrecno podpira pravne zaveze o omejevanju izpustov toplogrednih plinov in relativno še ohranja t. i. socialno državo, globalizirano gospodarstvo in vojaška premoč

ZDA. Prave alternative, ki bi frazo 'ekonomski in socialni razvoj', ki jo uporabljajo tudi besedila UNFCCC, vključno s Sporazumi iz Cancuna, obrnila tako, da ne bi potrebovala nadaljevanja 'umazane' faze industrializacije, ki se je po zgledu razvoja 'razvitih' začela v 20. stoletju, tako Kitajska ne pokaže. Videti je, da 'kitajske značilnosti', ki jih v politikah Komunistična partija dodaja skoraj vsemu, pomenijo predvsem razmah kapitalizma, ki ga ne omejujejo druge 'iznajdbe' zahoda, kot so civilna družba, svoboda govora, sindikati itd. Komunistična partija je v tem, kot smo po zgledu Žižka že omenjali v drugem poglavju naloge, bolj ameriška od Američanov, ki te ovire sicer s kreativnim trudom preskakujejo in obenem njihovo odsotnost na Kitajskem obsojajo. Del ZDA torej zavida presežni užitek kitajske partije oz. ekonomske elite, ki izvira iz njihove neovirane rasti, medtem ko kitajska partija in elita zavidata presežni užitek 'razvite' ZDA in ameriškega načina ekonomske globalizacije ter ZDA obenem obsojata imperializma, neokolonializma itd. Pri tem svoja podjetja, ki nekatera podobno kot ameriška že zaslužijo več kot so proračuni nekaterih manjših držav, pospešeno globalizirajo, kar je najbolj očitno v veliki pristnosti Kitajske v Afriki.

V Sporazumih iz Cancuna so specificirani predvidena ustanovitve t. i. zelenega sklada, ki bo za pomoč najbolj ogroženim državam po letu 2020 letno namenil 100 milijard dolarjev, napredni sistemi za ohranjanje gozdov in nadaljnja določila glede prenosa t. i. čiste ali zelene tehnologije in preprečevanje globalnega segrevanja čez zgornjo mejo dveh stopinj Celzija (Doyle 2010). Vse to pa zajema in napoveduje že Københavnski sporazum.

5.2 Razprava: Globalne podnebne spremembe in LR Kitajska

O tem, zakaj in ali je LR Kitajska na poti, da postane t. i. svetovna velesila, ki bo po koncu hladne vojne izpodrinila ali konkurirala edini preostali velesili — ZDA, je bilo v zadnjih letih napisanega ogromno. Poleg vsakodnevne produkcije brezkončnega števila bolj ali manj poglobljenih člankov v medijih, ki segajo od senzacionalističnih tabloidov do najresnejših in najuglednejših tednikov ter strokovnih revij z različnih področij, v vsaki knjigarni in knjižnici dobimo na desetine knjig in stotine člankov, ki si nalagajo nalogo razčistiti sodobne in zgodovinske 'skrivnosti' Kitajske.

Po pregledu širše množice besedil za potrebe naloge, ki poleg uradnih vladnih virov vključujejo še različna poročila medvladnih in nevladnih organizacij, strokovne ter časopisne članke itd., lahko ugotovimo izrazito dvojnost. Kitajska naj bi po eni strani bila pripravljena zavreči svoj sloves 'švicfabrike' sveta, ki brez delavskih in okoljskih standardov žene svetovno 'tekmo k dnu' zmanjševanja stroškov proizvodnje v skrajnost, in že prehaja na proizvodnjo z večjo dodano vrednostjo oz. postaja 'dežela inovacij', ki bo med vodilnimi tudi v proizvodnji ter uporabi

napredne zelene tehnologije, boja proti podnebnim spremembam ter trajnostnega razvoja. Po drugi strani je Kitajska (vlada) predstavljena kot politični oportunist, ki 'neiskreno' uporablja kapitalizem ter 'zeleno retoriko' za ohranjanje vladajoče pozicije Komunistične partije in je pri tem pripravljena obljubiti kar koli, a 'delati drugače'. V obeh skrajnostih se pogosto omenja znan citat Denga Xiaopinga iz začetka uvajanja reform 'odpiranja navzven' o tem, da ni važno, če je mačka bela ali črna, glavno da lovi miši (npr. Naisbitt in Naisbitt 2010). Zanimivo je, da je tudi kitajski državljani z univerzitetno izobrazbo, ki je hotel ostati anonimen, v najinem neformalnem pogovoru kot misel, ki je najbolj definirala sodobno, postdengovsko obdobje na Kitajskem, navedel ravno ta citat.

Skrajni pragmatizem, ki naj bi bil očiščen ideologije ('barve'), je tako po eni strani viden kot pozitiven, po drugi pa kot negativen. V navezavi na visoko stopnjo korupcije med kitajskimi birokrati in že kar znano domnevno kulturno determinanto, zajeto v pojmu *guanxi* (primerljiv izraz iz našega in nekdanjega širšega jugoslovanskega okolja bi bil 'veze in poznanstva'), tako predvsem nekitajski viri vidijo Kitajsko kot nevarnost, kot novega svetovnega avtokrata, če se bo Kitajska 'vzpela' na prvo mesto med gospodarstvi sveta (Pungartnik 2003).

Kot smo že poudarili v četrtem poglavju, so sorodne ugotovitve običajne tudi v disciplini mednarodnih odnosov. Qin (2010, 134) tako kritizira »taksonomsko mišljenje« v mednarodnih odnosih in ugotovitve Buzana (2010), da LR Kitajska ostaja »vestfalska nedemokracija«, ki spada med »reformistične revizioniste«. Med seboj izključujoče kategorije, po katerih je določen pojav bodisi eno bodisi njegovo nasprotje, naj bi bile značilnost »konfliktne dialektike«, medtem ko naj bi bila 'samoumevna' dialektika na Kitajskem komplementarna (Qin, 138). Ta predvideva, da je osnovno stanje harmonija polarnosti, enost, ki ga ponazarja znan diagram *taiji*, slika razmerja jin-jang, po kateri poli vedno vsebujejo zametek svojega protipola. Pri tem meja med poloma ni ostra, temveč pola v nenehnem procesu spreminjanja v svoji skrajnosti prehajata eden v drugega.

Qin tako govori o možnosti mednarodnih odnosov s kitajskimi značilnostmi, ki vsekakor še nimajo svojega mesta v običajnih delitvah discipline. Kljub temu bi Qinov pogled lahko s pomembnimi zadržki, ki smo jih že navedli v četrtem poglavju, prišteli k t. i. alternativnim pristopom, konstitutivnim in netemeljnim teorijam, če se zgledujemo po učbeniku Baylisa in Smitha (2007). Podobno velja tudi za v nalogi izbran pristop, ki poskuša slediti nekaterim izhodiščem, kot trdita Laclau in Mouffejeva (Torfing 1999, 3), 'poststrukturalistične' in 'postmarksistične' teorije diskurza. Slednja med izhodišča, vredna upoštevanja, prišteva tudi določene aspekte družbenega konstruktivizma, kritične teorije, postkolonialnih študij, feminizma itd. Skupno vsem tem je, da so, kot tudi Qin (2010), kritični do zmožnosti pozitivizma in racionalizma, da 'objektivno' opišeta ter razložita resnico sveta (mednarodnih odnosov).

V terminologiji teorije diskurza so tako (imperialni) 'zahod', 'okcident', prvi svet in v kontekstu podnebnih sprememb najpogosteje uporabljen izraz razvite države za identiteto LR Kitajske konstitutivna zunanost, za poenotenje 'sebe' potrebni 'drugi' družbenega antagonizma, ki konstituirajo meje med temi svetovi in utrjujejo identitete. Meje namreč ločujejo 'zunaj' in znotraj', 'domače' od 'tujega'. Kot pravijo Žižek, Laclau in Mouffejeva (Torfing 1999, 129), je družbeni antagonizem diskurzivni odziv na dislokacijo družbenega reda, ki obenem omogoča in onemogoča (konstituira in subvertira) tisto, kar je 'notri', v našem primeru identiteto LR Kitajske. Podobno potencialna dislokacija strukture v aktualni razporeditvi vrednot, kjer se je razvoju, ki nujno sledi (ali je celo enak) ekonomski rasti pridružila še t. i. harmonična ekološka (svetovna) družba/civilizacija na najvišjih mestih, postaja ekološka/podnebna kriza. Komunistična partija njeno 'možnost' in 'realnost' priznava in obenem ponuja rešitve s ciljem mitične harmonije in ekološke civilizacije. Identiteta LR Kitajske in Komunistične partije je odvisna, konstituirana in obenem omejena s potencialno dislokacijo strukture – ekološko krizo razsežnosti, ki bi bila zunaj njenega nadzora. Družbeni antagonizem je vir dislokacij in ima torej obenem stabilizacijsko vlogo, saj je pomemben v konstrukciji mitičnih prostorov in družbenih imaginarijev. Mitični prostori in družbeni imaginariji po Laclauu (Torfing 1999, 129) nudijo homogen prostor reprezentacije, delujejo kot površina za vpisovanje družbenih zahtev in aspiracij, saj so vse sile negativnosti premeščene v zunanost, ki je obenem vzpostavljalna in subverzivna za enotnost znotraj. Slednja logika deluje, dokler miti in imaginariji niso pod preizkušnjo zunanjih dogodkov. Pri tem imajo »določeno elastičnost«, a ko je ta presežena, vodi v njihov zaton (*ibidem*). Njihov dokončni zlom pride, ko so prostorske oblike reprezentacije in diskurzivna struktura, ki jo podpirajo, soočene s serijo dogodkov, ki jih ni moč domesticirati ali udomačiti (*ibidem*). Očitno postane, da kitajska Komunistična partija v državi, ki jo pestijo smrtonosne okoljske katastrofe (poplave, zdrsni zemlje, potresi itd.), ob razpoložljivosti iz t. i. mednarodne skupnosti prihajajočega diskurza podnebnih sprememb, katerega osnovnih predpostavk ni cenzurirala, ter družbeno-kulturno-zgodovinskih diskurzov harmonije človeka ter neba in harmonične civilizacije, ni mogla staviti na 'klimatski skepticizem' in pustiti potencialne nevarnosti v neobvladljivi zunanosti svoje identitete. Z vključitvijo ukrepov proti podnebnim spremembam je tako znatno povečala elastičnost mita socializma kitajskih značilnosti, ki ga je razširila v harmonično družbo in v ekološko civilizacijo ter tako prenovila identiteto LR Kitajske ter svojo identiteto voditelja.

Logika konstrukcije zamišljenih skupnosti in prostorov, ki je npr. opisana v najbolj znanem Saidovem delu *Orientalizem* (1996), torej deluje tudi v obratni smeri. Tudi Orient ima 'svoj' 'Okcident' oz. v našem trenutnem kontekstu ima LR Kitajska 'svoje' druge, tj. 'prvi' svet in razvite države, do katerih se v procesih identifikacije opredeljuje, o njih govori, piše, se od njih razlikuje,

jih razporeja, jim nasprotuje, se z njimi strinja itd. (za obširno analizo t. i. okcidentalizma primerjaj tudi analizo kitajske avtorice Xiaomei Chen 2002). Lahko rečemo tudi, da je LR Kitajska 'vržena' v svet, ki ga je ustvaril dominantni diskurz mednarodnih odnosov oz. prakse svetovne diplomacije/politike in v katerem je dolgo časa nastopala predvsem kot objekt ter se je (toliko bolj z odločitvijo po aktivnem 'odpiranju' v 'svet' v funkciji modernizacije od osemdesetih let naprej) v procesih konstitucije identitete morala nanj odzivati.

V delitvi 'sveta' oz. mednarodne skupnosti na države v razvoju in razvite države kitajski diskurz po eni strani reproducira tolikokrat kritizirano hierarhično svetovno ureditev oz. potrjuje 'obstoj' nečesa, kar (poleg medijev, politikov, diplomatov itd.) hegemonski diskurz mednarodnih odnosov pravzaprav imenuje nerazvite države (države v razvoju in najmanj razvite države so politično korektni izrazi, ki implicirajo nerazvitost in zaostalost, uporabljal pa se je še izraz »podrazvitost«, Harry Truman v Escobar 1995, 3) in/ali tretji svet, ki ima seveda svoj prvi svet (za kritike takšnih razporejanj primerjaj tudi analizo ideologije razvoja Escobarja 1995 in Dotyjevo 1993, 1996). To kaže, da je takšna hierarhija 'mednarodnega sistema', ali v kitajskih besedilih pogosteje uporabljene sintagme, ki predpostavlja večjo kohezijo, tj. 'mednarodne skupnosti', postala 'zaledna vednost', popolnoma globalizirana predpostavka, o kateri se ni treba več spraševati, temveč je razumljiva 'vsem' (vsekakor uradnim agentom t. i. mednarodnega sistema, a tudi širšemu kitajskemu in nekitajskemu občinstvu najsplošnejših medijev). Povedano drugače, Kitajska, ki sama sebe pozicionira kot državo v razvoju nasproti razvitim državam, izvaja neke vrste samoorientalizacijo, podobno kot Inoue (1999, 35) trdi za izpostavljanje azijske kulturne edinstvenosti proti zahtevam zahodnih človekovih pravic po univerzalnosti. Zanj je kitajsko poudarjanje t. i. azijskih ali konfucijanskih vrednot (v uradnih politikah 'kitajskih značilnosti') kot reakcije na te zahteve del t. i. azijskega orientalizma, ki krepi in racionalizira orientalistično pristranskost, da je azijska kultura nezdržljiva s človekovimi pravicami in demokracijo (Inoue 1999, 35).

V kontekstu naloge označevalce, kot so tretji svet in države v razvoju ter razvite države, zaradi te splošne domnevne razumljivosti, a hkrati preplavljenosti s pomeni v različnih kontekstih obravnavamo kot prazne označevalce (in vozlišča). Pri tem konstruirana in pritrjena hierarhija med njimi vsekakor gre v škodo tretjemu svetu. Prvi, razviti svet je implicitno 'boljši' vsaj v svoji 'razvitosti', saj navsezadnje nastopa stopnja 'razvoja' držav OECD v zgornjem diskurzu kot cilj Kitajske, verjetno najbolj znane države v razvoju. Kitajska tudi tako razloži svojo 'enakost' z razvitimi državami in z 'nami', tj. z vsem človeštvom in vso mednarodno skupnostjo, ki si 'normalno' in 'naravno' želi razvoj.

Seveda je takšno razporejanje (v besedilih) učinek mehanizmov moči, ki pa je, naj poudarimo še enkrat, produktivna. Poleg tega, da torej s konstrukcijo razlik/razmerij med njimi okrog vozlišča razvoj (ponovno) proizvaja t. i. tretji svet, države v razvoju, prvi svet in razvite države, omogoča tudi subverzijo pomena in upor temu diskurzu. Kitajska, ki je, kot smo zapisali v prejšnjih poglavjih, svojo identiteto vzpostavljala v zavračajočem odnosu do 'zunanjega' in 'notranjega' 'imperializma' (izgon 'tuje' mandžurske cesarske vlade, izgon imperialističnih 'tujih' zavojevalcev, nasprotovanje imperialističnim 'tujim' državam mednarodnega sistema in pregon 'notranjih' sovražnikov, tj. 'domačih' buržujev, ki so lahko tudi vohuni imperialističnega 'zahoda' itd.), tako zdaj po eni strani to 'imperialistično' hierarhijo eksplicitno reproducira v svojih diplomatskih besedilih in jo uporablja kot lastni argument, ki mu je težko oporekati, ker 'vsi' domnevno vemo tudi, kaj pomeni razvoj (razvoj naj bi bil 'univerzalna' vrednota in prav tako funkcionira kot prazni označevalec, ki ga preplavljajo pomeni). OZN ima navsezadnje zanj številne kazalce, čeprav najbolj razširjeno v sorodnih kontekstih in diskurzih (neoliberalne) globalizacije ostaja navajanje mere letne stopnje rasti BDP. Ta je v LR Kitajski visok, in to je dobro (za razvoj). To, da je številka v izračunu t. i. zelenega BDP¹¹⁸ povsem drugačna, mera dohodkovne neenakosti, t. i. ginijev koeficient, pa naraščajoča, pa sta izziva, domesticirana znotraj harmonične družbe in ekološke civilizacije. Poleg tega LR Kitajska takšne delitve (s samozavestjo države z visokim BDP) uporablja kot reference, da zdaj na svetovnih forumih predlaga in konstituira 'svoje' hierarhije sveta po logiki, »za razliko od« npr. 'slabih' dvopolnega sveta hladne vojne, zahodnega (neo)kolonializma in imperializma nastaja »multipolarni svet«, kar je prav tako neoriginalna, a pogosto ponavljana trditev kitajskih diplomatov (prim. Clegg 2009; Mouffe 2009).

Bolj 'avtohtona' je torej kitajska zahteva po 'harmonični družbi', ki jo Kitajska gradi doma, v globalnih političnih forumih pa predlaga za cel svet (dokument »Pot miroljubnega razvoja LR Kitajske« besedno zvezo 'harmonični svet' na primer zapiše 10-krat; Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005). S tem torej obenem spreminja/prevrača pomene momentov diskurza oz. diskurz reartikulira. Kot smo že poudarili, pri tem težo njenim reartikulacijam in tudi tako racionaliziranim dejanjem daje teža (morebitne) dislokacije struktur znanega sveta ob uresničenju pogubnih posledic segrevanja ozračja, njeno nasprotovanje

¹¹⁸ LR Kitajska je leta 2006 celo izdala svoje prvo poročilo o zelenem BDP (*lüse GDP*) za leto 2004, v katerem je ugotavljala, da vključitev cene degradacije okolja zbije dobre 3 odstotke iz običajnega BDP. Svetovna banka in druge organizacije pa so že pred tem ocenjevale, da je to 8–12 odstotkov, kar naredi kitajsko ekonomsko rast za nično (Economy 2007). V naslednjih letih so take meritve opustili, a ostajajo pomemben del retorike Komunistične partije oz. predvsem njenih delov, odgovornih za okolje in podnebne spremembe.

'neodgovornosti' in celo nemoralnosti razvitih držav oz. samoavtorizacija partikularne moči s sklicevanjem na univerzalna 'razvoj' in 'človeštvo'/ 'svet'.

Kitajsko prevajanje in prevzemanje besed ter besednih zvez prevladujočega (evropocentričnega) diskurza mednarodnih odnosov (tj. razvoj mednarodne skupnosti iz evropsko specifičnega vestfalskega mednarodnega sistema držav), ki se intenzivira predvsem v času njenega za nazaj poimenovanega 'miroljubnega vzpona' zadnjih dvajsetih let in ki za Kitajsko ni več toliko 'imperialistični', a še vedno 'zahodni', 'drugi', 'tuj' in 'zunanji', ne pomeni, da je bila Kitajska v času Maa izključena iz globalnih procesov oz. širjenja globalnega kapitalizma. Kitajska je na primer kot del 'rdeče nevarnosti' v zahodnem polu dvopolnega sveta bila potrebna in prisotna ravno v tej negativnosti, kot zamišljeni »orientalni drugi', zapečaten za bambusovo zaveso« (Dai Jinhua v Chen 2002, IX).¹¹⁹ Tudi Chenova pri tem poudarja, da same narave teh prepletenosti ni mogoče verodostojno poenostavljati kot dominacije 'zahoda' nad 'vzhodom', kot po njenem ponekod delajo nekatere 'orientalistične' študije zahodnega (neo)kolonializma/imperializma. Kot je nenazadnje pokazal incident na Trgu nebeškega miru leta 1989, imajo razsvetljske in iz zahoda izvirajoče navezave modernosti in demokracije v 'dengovskem' ali 'postdengovskem' družbenopolitičnem kontekstu še vedno subverzivno moč.¹²⁰ Hegemoni diskurz 'zahoda' ima v kitajskem kontekstu torej potencialno tudi moč emancipacije/osvobajanja, saj nudi alternativo avtoritarnemu sistemu in hegemoniji Komunistične partije (Chenova v tem smislu loči uradni in protiuradni¹²¹ okcidentalizem; 2002, 5–8). Podobno kritiko 'domačih', tj. kitajskih, postmodernih in postkolonialističnih študij navaja tudi Xu (2001, 140). Po njegovem so kitajski 'postmodernisti', ki demokracijo »zasmehujejo« kot model politične modernosti, ki jo 'zahod' želi vsiliti ostalemu svetu, in obenem ne komentirajo očitno avtoritarne kombinacije represivnega nacionalizma, enopartijske vlade in totalitarizma, krivi kolaboracije s partijskim režimom (*ibidem*). Pri tem je zanimivo, da jim Xu očita podobno, kot v nalogi ugotavljamo za 'zahodno' konstruirano nerazdružljivost navezave demokracije, modernosti in kapitalizma, ki je ideološka. Xu namreč svari, da teh treh pojmov ne gre na silo združevati, kot naj bi to delali do demokracije kritični kitajski intelektualci. Pri tem navaja tudi Mouffejevo, ki

¹¹⁹ Naj dodamo, da je za kratek čas Maova 'rdeča Kitajska' predstavljala tudi pozitivno ideološko alternativo ali vsaj simbol upora v času okoli pariških študentskih demonstracij leta 1968.

¹²⁰ Xu (2001) govori o ločitvi uradnega in humanističnega diskurza modernizacije v osemdesetih letih. Za slednjega, ki so ga razvijali (disidentski) intelektualci, je modernizacija vključevala družbeno rast in napredek v smislu osvoboditve ljudi ter krepitev njihovih zmožnosti in ne zgolj rast materialne sfere.

¹²¹ Chenova (*ibidem*) s tem misli okcidentalizem, katerega uvajajo predvsem intelektualci s sicer raznolikimi in tudi kontradiktornimi interesi, a so vsi nasprotniki Komunistične partije ter njenih institucij: »Tak okcidentalizem je, glede na kulturne in sociološke značilnosti sodobne kitajske družbe, lahko razumljen kot močan protiuraden diskurz, ki uporablja zahodnega 'drugega' kot metaforo za politično osvoboditev proti ideološkemu zatiranju znotraj totalitarne družbe. V tem se tudi moj pristop distancira od Saidovega /.../«

ločuje med 'politično modernostjo' (demokracijo) in 'družbeno modernostjo' (liberalizmom, ki izvaja procese modernizacije kot dela naraščajoče dominacije odnosov kapitalistične proizvodnje): »Neupoštevanje takih razlik pomeni zadajanje samovsiljene tišine glede demokracije in s tem odvzemanje svetu zelo potrebne teorije politične etike intelektualnega upora« (Xu 2001, 140).

V tem smislu lahko razumemo tudi Juliana Assangea, ko pravi, da ima njegovo podjetje razkrivanja tajne diplomacije prek spletnega *WikiLeaksa* veliko več možnosti za sprožitev reform v najbolj zaprtih državah, kot je LR Kitajska, kjer je zaradi prepovedi svobode govora očitno, da kitajska vlada verjame v njegovo moč sprožitve družbenih sprememb (Adetunji 2010). Formaciji civilne družbe in idealnega intelektualca kot tistega, ki vodi ter artikulira družbeni boj za spremembe diskurza in realnosti, imata torej na Kitajskem še ostrino, ki je izginila v Evropi in ZDA po eni strani ravno z institucionalizacijo svobode govora, neodvisnih medijev itd. (prim. Rošker 1992). V tej luči je treba gledati tudi sodobne množične okoljske proteste kitajskega prebivalstva:

|
/Nasprotovanje onesnaževanju je naraščajoče gibanje na Kitajskem. Leta 2005 je bilo na Kitajskem več kot petdeset tisoč z okoljem povezanih uporov in protestov. To je 140 na dan. Julija je tisoče ljudi zavzelo ulice v Sichuanu, da bi protestirali proti pivovarni, ki je onesnažila pitno in namakalno vodo. Jezni državljani so obkolili tovarno in zaustavili proizvodnjo, dokler ni 500 oboroženih policistov prišlo in spremenilo protest v nasilen in krvav spopad. Mesec pozneje so v obalnem mestu Xiamen prebivalci demonstrirali proti izgradnji kemične tovarne, ki jo je dovolila tudi centralna vlada in ki bi proizvajala paraksilen, močno toksično petrokemikalijo, ki je povezana s hibami pri novorojenčkih. Aktivisti so poslali milijon kratkih sporočil po mobilnih telefonih /.../ da bi spodbudili ljudi, naj pridejo na ulice. Dvajset tisoč jih je mirno korakalo skozi mesto v upor oblastem. Opazovalci so to imenovali prvo pravo masovno mobilizacijo po protestih na Trgu nebeškega miru (Kwong 2007).

Kljub temu bi si za Kitajsko 'želeli' 'več' kot ponavljanje uvoženih nepopolnih vzorcev tudi na tem področju in ne zgolj na področju razvoja kot funkcije gospodarske rasti. Laclau in predvsem Mouffejeva (Torfing 1999; 2000; 2009) vsaj v teoriji predlagata poglobljene alternativne demokracije, ki niso nič takega kot fukujamovska liberalna demokracija svobodnega trga, a tudi ne radikalno različne. Kljub poimenovanju radikalna agonistična demokracija Mouffejeva¹²² želi reforme obstoječih demokratičnih oblik v smislu 'agonističnega pluralizma', ki se zaveda večje nezmožnosti doseganja »polno vključujočega racionalnega konsenza« in »neizbrisljivosti

¹²² S tem predlogom, ki ga v nalogi nekoliko ironično zgolj nakazujemo, se Mouffejeva obenem loči od mnogih, ki po svoji temeljiti dekonstruktivistični kritiki demokracije, družbe idr. ostanejo brez predlogov za reforme ali učinkovite subverzije realnosti ter to pripišejo svoji drži intelektualca in 'pravilnemu' razumevanju teorije, ki jo uporabljajo.

antagonizma« ter pomaga misliti kreacijo »demokratskih oblik identifikacije, ki bodo prispevale k mobilizaciji strasti v smeri demokratskih načrtov« (2000). To bi bil obenem predlog za vladajočo Komunistično partijo, če hoče biti tista, ki bo preprečila in s tem obvladovala civilno vrenje, če bi to naraslo do družbenega prevrata, revolucije, ki bi zahtevala vključitev oblike politične demokracije (z na primer tudi samostojno 'zeleno' stranko), za Komunistično partijo pa bi pomenila usodno dislokacijo diskurzivne strukture. Komunistična partija naj torej 'preventivno' izvede revolucijo 'od zgoraj' s tem, da v svoj diskurz vključi tudi 'agonistični pluralizem' in s tem posredno dovoli za zdaj disidentskim opozicijam, da z njo strastno in enakovredno tekmujejo za ugled, verodostojnost, moč. Naj opomnimo, ker torej dislokacija diskurzivne strukture razkrije neodločljivost (*undecidability*) strukture (Torfing 1999, 150), je politični subjekt prisiljen v odločitve oz. v identifikacijo z določenimi političnimi projekti in diskurzi, ki jih ti artikulirajo, in ki v lacanovskem smislu obljublajo zapolnitev razpoke v simbolnem redu (Howarth in Stavrakakis 2000, 13). Vendar je, kot kaže, ta izziv večji celo od trenutnega izziva podnebnih sprememb in daleč presega prožnost trenutno dominantnega družbenega imaginarija.

5.2.1 Problem ločevanja 'dobrih' in 'slabih' konstrukcij odnosa narava-človek?

V tisočletni zgodovini Kitajske konflikt med človeštvom in naravo ni bil nikoli tako resen kot danes /.../ Siromašenje, propadanje in izčrpavanje naravnih virov ter slabšanje ekološkega okolja so postali ozka grla in resne ovire za nacionalni ekonomski in socialni razvoj (Zhou v Jacobs 2011).

Kaj vse to pomeni za mednarodno in kitajsko okoljsko diplomacijo podnebnih sprememb? Kaj lahko pojmi, kot so kontingentnost, netemeljnost, politično, hegemonija, diskurz itd., prispevajo v razpravi o konkretnih človeških ukrepih za brzdavanje znanstveno predvidenih antropogenih podnebnih sprememb?

Po našem mnenju med drugim to, da nudijo okvir za ponovno formulacijo vprašanj, razmislek o samoumevnosti, naravnosti, hierarhiji, moralnosti in morebitni sovisnosti, fluidnosti ter prepustnosti mej posameznih polov v dualizmih, kot so človek in družba/narava, umetno/naravno, harmonija/anarhija, gospodarska rast/ekologija, razvite države/države v razvoju, razvitost/nerazvitost itd. S tem obenem nudijo filozofsko kritiko, ki vključuje osvobajajoč potencial ter odpira polje razprave in dejanj okrog tega, kakšno naravo iščemo ter si zanjo prizadevamo, in hkrati potencialno dolgoročno osmislijo drugačno prakso ter vedno začasno vzpostavitev prenovljene naravnosti, etike in zdravega razuma z drugačnimi prioritetami. Pri tem je pomembno, da s tem ne mislimo, da je mišljenje družbe kot integralnega dela narave, ki je bližje kitajski edinosti in harmoniji človek-zemlja-nebo, že zadosten pogoj za spremembo dejanj v

zvezi z obrambo pred podnebnimi spremembami in splošno degradacijo okolja. Kot kaže primer iz Kitajske, kjer ekološka civilizacija in harmonična družba popravljata konkretizacijo maovega modernističnega slogana 'človek mora premagati naravo' in rezonirata s časovno veliko trpežnejšo kulturno samoumevnostjo enosti družbe in 'neba', 'naravi' tudi tako ni prizaneseno. Tako je zgornja izjava ministra za zaščito okolja Zhoua Shengxiana, ki jo je podprl tudi premier Wen (Jacobs 2011), možna tudi po tem, ko se v praksi podnebne diplomacije na COP16 govor o harmoniji in znanstvenem razvoju ni izrazil v obliki pravno zavezujoče zaveze LR Kitajske o zmanjšanju svojih skupnih izpustov, ki je neizbežno potrebna, če naj se po klimatološki znanosti izognemo najhujšemu.

V nalogi je torej v skladu s teorijo diskurza, kot smo že omenili, tudi vsako omenjanje harmonije in nanašanje na univerzalnost sumljivo in del diskurzivnih praks. Je pa konstrukcija hegemonskega diskurza, znotraj katerega bo nujnost ukrepanja proti podnebnim spremembam samoumevna, potreben pogoj za spremembo dejanj. S tega vidika je za našo nalogo posredno zanimiv pogled na podnebne spremembe, ki povzema mnoge izpostavljene dileme in ki je v času pisanja pričujoče naloge postal zelo popularen, saj se je znašel na primer tudi na naslovnih med sabo različnih ameriškega časnika *The New York Times*, angleškega tednika *The Economist* ter nemškega tednika *Spiegel* (Schwagerl in Bojanowski 2011). Izpeljan je iz dela Nobelovega nagradjenca za kemijo Paula Crutzena, ki govori o nastopu nove geološke dobe, ki jo imenuje antropocen (Dalby 2007; 2010). Poimenovanje antropocen briše meje med človeško in naravno zgodovino, kar je povezano z antropogenimi podnebnimi spremembami (Chakrabarty 2009, 206):

Znanstveniki, ki pišejo o sodobni krizi podnebnih sprememb, govorijo nekaj čisto drugačnega od tega, kar so okoljski zgodovinarji govorili do zdaj. V svojem nepazljivem uničenju umetnega, a časovno trpežnega razlikovanja med naravnimi in človeškimi zgodovini, klimatski znanstveniki predlagajo, da je človeško bitje postalo nekaj veliko večjega od preprostega biološkega agenta, kar je bilo od nekdaj. Ljudje zdaj vihtijo geološko silo. Kot je zapisala Oreskesova: »Zanikati, da je globalno segrevanje realno, je natančno enako kot zanikati, da so ljudje postali geološki agenti, ki spreminjajo najbolj temeljne fizikalne procese Zemlje.«

Pri tem se tudi Chakrabarty (2009, 210) sprašuje, ali ni antropocen kritika zahodne razsvetljenske filozofije, ki je vedno iskala osvoboditev človeka od nepopolnih, nepravičnih, zatiralskih ljudi ali človeških sistemov s pomočjo razuma: »Ali je antropocen kritika naracij o svobodi?« Videti je namreč, da je človek postajal geološka sila, geološki agent, sočasno kot je razsvetljensko iskal svobodo. Zdaj je svoboda spet ogrožena na najbolj primarni ravni, omejuje jo omejena, končna narava. Pozivi k enotnosti človeštva v boju proti pogromu posledic globalnega segrevanja, ki presegajo vse delitve in spore med narodi, državami, družbenimi sistemi, rasami, spoli, razredi,

identitetami, življenjskimi slogi itd. so, kot smo že ugotovili v nalogi, vseprisotni in najbolj izraženi ravno v besedilih OZN. Vendar je to možno le, ker je svoboda danes povezana tudi s svobodnim podjetništvom, svobodno trgovino in svobodnim trošenjem, vsaj kar se tiče ameriškega recepta za osvoboditev posameznika in narodov. Univerzalnost problema klimatske krize oz. njeno uničujočo moč tako v »socializmu« kot v »kapitalizmu« ugotavlja tudi Chakrabarty (2009, 218), ki mu pritrjuje tudi Žižek (2011, 333–4), a doda ključno kritiko, da je ta zdravorazumski občutek, da bomo ne glede na razred ali politično orientacijo morali vsi reševati krizo podnebnih sprememb, močno zavajajoč:

Usoda celote (življenja na Zemlji) sloni na tem, kaj se dogaja v enem od njenih formalnih delov (družbeno-ekonomski način proizvodnje ene od vrst na Zemlji). Zato moramo sprejeti paradoks, da je v odnosu med univerzalnim antagonizmom (ogroženi parametri pogojev življenja na Zemlji) in partikularnim antagonizmom (zastoj kapitalizma) ključni boj partikularen: univerzalni problem (preživetja človeške vrste) lahko rešimo zgolj, če najprej rešimo partikularni zastoj kapitalističnega načina proizvodnje /.../ ključ iz ekološke krize ni v ekologiji kot taki.

Žižek s tem identificira to, kar je po njegovem skupni imenovalc vseobsežnosti in kompleksnosti problema. Kapitalistični sistemi nosijo v sebi seme lastnega in človeškega uničenja, saj so odvisni od neskončne gospodarske rasti, ta pa je nevzdržna v končnem ekološkem sistemu. Kljub temu si je, kot pravi, v slogu Fredrica Jamesona (Žižek 2011, 334–5), lažje zamišljati totalno katastrofo, ki konča celotno življenje na Zemlji, kot si zamišljati resnično spremembo v kapitalističnih odnosih. Le tako je možno, da je ob pozivu 'rešite planet pred globalnim segrevanjem' (npr. na COP15) možno še malo počakati, medtem ko je poziv 'rešite banke' po ekonomsko-finančni krizi leta 2008 zvenel kot brezpogojni imperativ, ki zahteva in je tudi dobil takojšnje ukrepanje. Sklep je jasen, zapiše Žižek (*ibidem*), nezavezujoč in medel Københavnski sporazum nosi s sabo grenak nauk: »Državne politične elite služijo kapitalu, ne morejo ali ne želijo nadzirati in regulirati kapitala, tudi ko gre za samo preživetje človeške vrste.«

S tem v mislih ne moremo mimo sodobnih predlogov o ekosistemskih storitvah, komodifikaciji ali monetarizaciji narave oz. stvari, ki so trenutno zastoj, a podpirajo življenje (Monbiot 2011). Že Castree in Braun (1998, 4) govorita o 'operacionalizaciji' narave s kapitalističnim širjenjem in s 'tehnoznanostjo'. Klimatologinja Kajfež Bogatajeva (Zgonik 2009) razloži:

Treba je spremeniti ekonomsko paradigmo, uvesti t. i. ekološko ekonomiko, v okviru katere se skušajo storitve narave finančno ovrednotiti. Namen je tržni ekonomiji pokazati, kakšna je prava cena nekega izdelka oz. storitve. Če se vozim z avtomobilom, plačam za bencin, plačam za uporabo cest ipd. Zraka, ki ga onesnažim, pa ne plačam. To pa je zastoj. Dokler je planet to prenesel, nas to ni zanimalo, zdaj, ko Zemlja onesnaževanja ne prenaša več tako dobro, pa za posledice plačujejo vsi, tudi tisti, ki hodijo peš. Stvari je treba ovrednotiti, in to tako, da ekosistemske storitve

vključimo v realne cene, podobno kot je pristop internalizacije eksternih stroškov. Vrednost gozda danes merimo na podlagi količine lesa, a njegova vrednost je mnogo večja in pomembnejša. Gozd preprečuje erozijo tal, čisti zrak, nudi 'estetske storitve'.

Vendar je določanje cen naravi še en aspekt tega, kar Carter (2009) obravnava kot način 'kolonizacije' izziva tradicionalni kapitalistični strukturi, ki ga predstavljajo podnebne spremembe. Pri tem navaja Connollyja, ki pravi, da je uspeh kapitalizma kot političnega sistema kolonizacija, reartikulacija, nadzor in akomodacija izzivov in antagonizmov (*ibidem*). Carter se nanaša na teorijo diskurza, kjer govorimo tudi o domestikaciji antagonizmov. Njegova kritika gre uporabi strokovnega, računovodskega jezika kot jezika kapitalizma pri določanju rešitev za podnebne spremembe, kot je to tudi v primeru uveljavljenega in sprejetega trgovanja z emisijami.

En aspekt tega oz. korak naprej je tudi možna privatizacija skupnega narave (*commons*), ki je po Stiglitzu (2006, 163) poleg vladnega upravljanja z naravnimi viri in omejevanja njihove izrabe eden od možnih načinov upravljanja s skupnim. Stiglitz ugotavlja, da je za globalne naravne vire tak način nesprejemljiv, saj, kot je pokazala dosedanja praksa, vodi v skrajno pristransko in nepravično (re)distribucijo skupnega.

Še en aspekt tega je t. i. ekošik, 'zelena' moda, ki obsega oblačila iz trajnostno pridobljenih naravnih materialov, trajnostno pridelano hrano, hibridne avtomobile, 'eko' gradnike hiš, cel 'življenjski slog', ki se ga da kupiti tudi prek prostovoljnih donacij različnim humanitarnim organizacijam predvsem v razvitih državah in po cenah, ki si jih velika večina prebivalstva ne more privoščiti. Pri tem je pogost tudi slogan 'nazaj k naravi', ki uporablja mit prvobitne povezanosti človeka in narave, ki naj bi jo družba s časom 'izgubila'. Tudi ta nudi, kot smo v nalogi že ugotavljali za človekovo konstrukcijo 'divjine', prostor za vpisovanje različnih zahtev sodobnega človeka v razvitih državah, ki ga muči ravno z javnim in popularnim razglašanjem groženj različnih ekološko-klimatskih katastrof spremenjena (za)vest.¹²³

Glede na to lahko spet ugotovimo, da so bolj ali manj nasilno hegemonsko spajanje raznorodnih pogledov, preseganje nasprotij v imenu univerzalne harmonije in rešitve človeštva prvovrstne diskurzivne strategije (logika razlike), ki z domestikacijo dislokacij krepijo lastno partikularno identiteto in si širijo fleksibilnost ter podaljšujejo preživetje. Podobno torej kot polariziranje oz. ustvarjanje nasprotujočih si polov (logika ekvivalence). Medtem ko pojmi, kot je antropocen, ki bo morda opravil z antitezo med človekom in naravo tudi zunaj LR Kitajske, harmonična družba in ekološka civilizacija pa tudi 'novi konfucijanski humanizem' kitajskih

¹²³ Kot Arvanitakis in Bordell (2010, 59) navajata Koteyka *et al.*, je slovar podnebnih sprememb preoblikoval način razmišljanja o našem življenjskem slogu v moralne razprave, o čemer govorijo novodobne sintagme, kot so 'naša ogljična dieta', 'naša ogljična krivda' in 'naš ogljični odtis'.

intelektualcev, ki ima po sodobnem konfucijanskem učenjaku Tuju (2001) ob krepitvi globalnega vpliva LR Kitajske kaj naučiti cel svet, prispevajo h krepitvi človeške zavesti o tem, da človek kreira naravo, vendar se izkažejo, podobno kot pred njimi ideje trajnostnega razvoja, kot nezadostni. Čeprav, kot smo že omenili, do določene mere morda drži, da sta »kognitivni premik v globalni civilizaciji, ki se vedno bolj zaveda svoje pomembnosti kot sile, ki oblikuje« (Schwagerl in Bojanowski 2011), in občutek odgovornosti, ki izhaja iz posledično prenovljene etike, predhodnika primernih dejanj, pa ostaja veliko bolj od tega, kaj vse si ljudje mislijo ali domišljajo, da počnejo, pomembno to, kar dejansko počnejo. In ravno tu leži tragedija sodobne diplomacije podnebnih sprememb. Glede na prevladujoče diskurze je danes videti dovolj, da posamezniki kupujemo t. i. 'ekoizdelke' in izdelke t. i. pravične trgovine ipd., za LR Kitajsko pa, da v skladu s svojo pozicijo države v razvoju še naprej večino energije za domnevno univerzalen, a pravzaprav partikularen razvoj pridobi s kurjenjem premoga. Tudi tu prepuščamo Žižku (2009, 98), da zaokroži našo misel in s tem poudari ne le pomembnost upoštevanja 'nenaravnosti' vsakršnih različnih samoumevnih dualizmov, temveč tudi pomembnost konstrukcije ter vzdrževanja antagonizma, ki obenem konstituira in subvertira tisto na drugi strani meje:

Korporacije, kot sta Whole Foods in Starbucks še naprej uživajo ugled med liberalci, čeprav obe sodelujeta v protisindikalnih aktivnostih; trik je v tem, da obe prodajata svoje izdelke s progresivnim 'spinom'. Tako kupimo kavo, ki je narejena iz zrn, kupljenih po ceni nad tržno vrednostjo, vozimo hibridne avtomobile, kupujemo pri podjetjih, ki zagotavljajo dobre socialne ugodnosti za svoje zaposlene in stranke (v skladu z lastnimi korporativnimi standardi) itd. Na kratko, brez antagonizma med Izključenim in Vključenim se bomo morda znašli v svetu, v katerem je Bill Gates največji humanitarni delavec, ki se bori proti revščini in boleznim, Rupert Murdoch pa največji okoljevarstvenik, ki mobilizira stotine milijonov prek svojega medijskega imperija.

Čeprav torej v nalogi po zgledu Laclua in Mouffejeve poudarjamo primarnost političnega, ki ni nujno vezano na obstoj določenega družbenega razreda, pa lahko tako zgornje poglede kljub temu pomirimo, če po zgledu Edkinsove razmišljamo o možnostih repolitizacije podnebnih sprememb.

To je tudi del odgovora na vprašanje kritikov t. i. (radikalnih) konstruktivističnih pristopov k podnebnim spremembam in naravi, ki smo ga izpostavili v tretjem poglavju pričujoče naloge. To je vprašanje o tem, ali ti pristopi izmikajo trdni temelj, s katerega lahko zagovorniki varstva okolja in boja proti podnebnim spremembam govorijo o svojem 'prav', o resnici, ki je superiorna in lahko nadomesti tisto, ki trenutno vlada (Demeritt 2006). Kot zapišeta tudi Castree in Braun (1998, 3), je misel, da je narava nekaj narejenega, obenem »materialno in semiotično«, konstrukcija, artifakt itd., za mnoge zavzete ekologe ter druge raziskovalce znotraj naravoslovnih in družbenih ved nezaslišana, saj lahko krepi dvome o verodostojnosti klimatologije, 'resničnosti'

podnebnih sprememb ter celo zanika 'obstoj' narave.¹²⁴ Demeritt (*ibidem*) v sodobni kontroverznosti okrog spolitiziranosti, resničnosti in realnosti podnebnih sprememb ter 'prave mere' boja proti njim ugotavlja, da skoraj vsi udeleženci v razpravi o podnebnih spremembah še vedno idealizirajo pojem čiste znanstvene sfere objektivnih dejstev kot različne od politične sfere, kjer tekmujejo vrednote, navkljub mnogim otipljivim prekoračitvam te meje v praksi. Tako je na primer ameriški republikanski senator Inhofe (Demeritt 2006, 455) pred leti lahko prepričljivo govoril o klimatologiji ter podnebnih spremembah kot o 'klimatski prevari', ki ne temelji na 'trdni znanosti' (*sound science*), za katero se moramo zavzemati.

V nasprotju s tem v nalogi opozarjamo na politično narave, na njeno neizbežno 'nenaravnost' in večno konstruiranost ter konstruiranje, tudi v znanstvenem diskurzu in v diskurzu okoljske diplomacije. Vendar to za nas obenem ne pomeni popolnega normativnega in metodološkega relativizma. Narava ni *tabula rasa*, obstajajo fizične in moralne meje za to, kako naj človeške intervencije v naravi potekajo, saj gre pri 'delanju' narave vedno za 'več' kot za naravo (Braun in Castree 1998, 3). Naravo je vedno težje zamejiti v svoj lasten ontološki prostor, zato postane rekonstruiranje narav osrednja točka preseka politično-ekonomskih odnosov, družbenih identitet, kulturnih redov ter političnih aspiracij vseh vrst (*ibidem*). Dileme so komplicirane, saj vsebujejo različne načine in ravni, kako vse so podnebne spremembe ter narava družbeno konstruirani in kako to vključiti v konkretne politične procese, zato bi jih lahko obravnavalo več magistrskih nalog. Za zdaj naj povemo, da del odgovora sovпада s tem, da poststrukturalizem s svojim zavedanjem tudi lastne diskurzivnosti problem relativnosti obrne v 'neproblem' (Torfing 1999, 276–7). Različne konstrukcije podnebnih sprememb so v njegovem okviru vedno zgolj 'kandidatke za resničnost in neresničnost' ter tudi realnost in nereálnost, vprašanje 'dobrih' in slabih' konstrukcij narave/podnebnih sprememb pa morda le nič več in nič manj kot 'delovno vprašanje' (Demeritt 2006), saj je vsak poskus utemeljitve etike na zunajdiskurzivni instanci obsojen na propad oz. je vedno le hegemonski poskus, kako »delno pritrditi diskurzivni kontekst etične sodbe« (Torfing *ibidem*). Del odgovora nam lahko prinese tudi radikalna agonistična pluralna demokracija, ki sta jo Laclau in Mouffejeva začela oblikovati ravno v času množenja raznolikih družbenih gibanj v 70. in 80. letih, med njimi tudi ekoloških oz. 'zelenih'. Pri tem je pomembno, da njena 'radikalnost' ne pomeni poskusa ustanovitve popolnoma demokratične družbe, v kateri bodo ljudje 'popolnoma svobodni, saj so popolnoma enaki, in popolnoma enaki,

¹²⁴ Očitki okrog predpostavke o konstrukciji narave v veliki meri sovpadajo z očitki zdrsa v 'sramotni idealizem' (Geras v Torfing 1999, 45) oz. v ontološki '(super)idealizem' (Brglez 2008, 110, 173; Brglez sicer govori o inherentni *nevarnosti* zdrsa poststrukturalizma v čisti/radikalni ontološki idealizem in strukturalizem) in radikalni epistemološki ter normativni relativizem, kar mnogi kritiki očitajo postmoderni in poststrukturalistični teoriji diskurza Laclaua in Mouffejeve.

saj so popolnoma svobodni' (Torfing 1999, 258). Nasprotno, to je projekt, ki je večno nepopoln, konflikten in morda še najbližji obljubi, tj. obljubi demokracije, ki bo prišla, »v derridejevskem pomenu besede« (*ibidem*). S tem lahko tudi na vprašanje iz naslova pričujočega podpoglavja odgovorimo nikalno in poudarimo repolitizacijo podnebnih sprememb, ki jo je možno misliti znotraj takšne vrste demokracije (znotraj sodobnih na 'zahodu' prevladujočih različic liberalne demokracije in 'ljudske' demokracije LR Kitajske pa ne). Z repolitizacijo po zgledu Edkinsove (1999, 141) mislimo ravno na »sprejetje nezmožnosti ontološke polnosti«, ki pa ne pomeni paralize ob sprejemanju odločitev bodisi teoretikov mednarodnih odnosov, borcev proti podnebnim spremembam, državljanov, diplomatov, voditeljev, žensk, moških itd.

Kot s sklicevanjem na Žižka med drugim zapiše Edkinsova (1999, 141), naša dejanja ne morejo biti ukoreninjena v ontologiji, morajo se zgoditi brez utemeljitve, brez temeljev v znanju oz. vednosti, brez garancije ali legitimnosti. In ta 'razpoka' povzroča etiko,¹²⁵ ki nam omogoča, da se še naprej zavzemamo za stvari, ki jih določamo za 'dobre', 'pravične' itd. Podobno Torfing proti obtožbam, da teorija diskurza zaradi svoje netemeljnosti (ali celo 'protitemeljnosti', kot bi se glasil morda bolj dosleden prevod za *antifoundationalism*) za sabo pušča 'normativi vakuum' in omogoča zdrs v 'relativistično temo brez dna' (Geras v Torfing 1999, 274), navaja Laclaua in Mouffejevo, ki postmodernost razumeta kot izzivanje temeljnega statusa modernih metanaracij in ne kot zmanjševanje njihovih političnih ter etičnih vrednosti. Postmodernost torej ne implicira zavrnitev emancipatornega projekta modernosti, temveč nas spodbuja, naj sprejmemo netemeljni pristop k etiki, ki zanika obstoj etike zunaj diskurza in nad njim. Podpora vrednotam, kot so toleranca, svoboda, enakost, pravičnost, odprava revščine in trpljenja itd., se torej lahko nadaljuje, a izogniti se moramo utemeljevanju naših etičnih vrednot na zunajdiskurzivni esenci, ki bi našo skupno presojo o dobrem in slabem pripeljala do prehitrih zaključkov.

Povedano v slogu Foucaulta, 'vse je nevarno', a 'etično-politična odločitev, ki jo moramo sprejeti vsak dan', je, da določimo, katera je glavna nevarnost (Edkins 1999, 142). Vendar pri tem naloga (kritičnih) teoretikov mednarodnih odnosov¹²⁶ ni, da »nas obvarujejo (kakršna koli

¹²⁵ Po Žižku (Torfing 1999, 285) smo odgovorni že zaradi samega stanja, da smo subjekti v lacanovskem smislu. Subjekt postane etično in politično odgovoren v teku sprejemanja odločitev, ki jih zahteva dislokacija strukture. Subjekt je prisiljen, da izumi nove rešitve in deluje v situaciji, ki je brez trdnih temeljev, na katerih bi lahko gradil. Kljub temu tudi njegovo izbiranje ni absolutno, saj dislokacija strukture predira tudi subjekt, ki tako trpi za izgubo identitete. Tako je odgovoren za odločitve, ki bodo vzpostavile vsaj minimalni družbeni red in identiteto v skladu z moralnimi in etičnimi načeli, ki so še vedno nedotaknjeni in sprejeti kot veljavni. Zato je njegova izbira hkrati osvobajajoča in zasužnjujoča. Pri tem mora konstruirati lastne predpostavke in temelje, kar je spet kontingentno in tudi »nečisto« dejanje (*ibidem*, 286). Tudi diskurz 'politične korektnosti', ki verjame, da je možno konstruirati nediskriminacijski in zato emancipacijski jezik, ima lahko zato totalitarne učinke.

¹²⁶ Teoretiki naj vztrajajo na »vritvi k političnemu«, kar pomeni, da se »morajo odmakniti od sfere resnice proti sferi želje. Ali, še bolje, morajo se premakniti proti ponovnemu razmisleku o želji po resnici ali gotovosti, ki sploh pričara glavni označevalec« (Edkins 1999, 140). S tem ohranjajo distanco in 'nenavezanost' na obstoječe

skupnost naj ta 'nas' že pomeni) pred nevarnostjo, temveč ravno nasprotno: da izzivajo hegemonijo odnosov moči ali simbolnega reda, v imenu katere je varnost proizvedena, da tako postane vidna njena začasna narava« (*ibidem*). To vključuje tudi »odgovorni aktivizem«, usmerjen prav k temu, da »ne pozabimo«, tj. da opominjamo na proizvedeno, umetno in kontingentno naravo vseh »glavnih označevalcev«, kar smo v nalogi bolj in manj temeljito poskušali pokazati za prazne označevalce (vozlišča) ljudstvo, mednarodna skupnost, LR Kitajska, 'zahod', 'vzhod', razvite države, države v razvoju, narava, podnebne spremembe, diplomacija itd.

Pred zaključkom naj ponovno omenimo še ključno časovno dilemo, ki jo pred nas postavlja grožnja prihodnje podnebne katastrofe. Kot pravi Pierre Dupuy (Žižek 2010, 122), lahko to grožnjo vzamemo resno in se odločimo za takojšnje ukrepe, ki bodo videti absurdni, če te katastrofe ne bo, ali ne storimo ničesar in v primeru katastrofe vse izgubimo: »Najslabša je prav izbira srednje poti, omejenega ukrepanja – v tem primeru bomo zagotovo neuspešni (ker je problem v tem, da ko gre za ekološko katastrofo, ni srednje poti: lahko se bodisi zgodi bodisi se ne zgodi).«

Za zdaj je videti, da se LR Kitajska v svoji okoljski diplomaciji podnebnih sprememb drži prav te srednje poti.

ZAKLJUČEK

V pričujočem magistrskem delu smo se vprašali, ali in kako je okoljska diplomacija LR Kitajske spreminjajoč se diskurzivni konstrukt, vezan na identiteto LR Kitajske in reprezentacije narave, podnebnih sprememb ter svetovnega reda, kot jih v določenem zgodovinskem trenutku artikulirajo voditelji LR Kitajske. Pri trem smo trdili da:

1. V sodobnosti postaja med drugimi diskurzi nevarnosti, ki krožijo v diskurzivni ekonomiji države, okoljska diplomacija LR Kitajske vedno bolj pomembna za reprodukcijo konstitucije identitete LR Kitajske.

2. V sodobnosti se okoljska diplomacija LR Kitajske vzpostavlja predvsem kot obramba kitajske identifikacije z državami v razvoju.

režime resnice, kar je pomembno, ker so določeni intelektualci (po Foucaultu t. i. univerzalni intelektualci) del govorjenja v imenu univerzalnega in torej del avtoritete. Po drugi strani so t. i. specifični intelektualci »strokovnjaki za tehnoznanstveno resnico« in tako v položaju, da se borijo na ravni režima splošne resnice, ki podpira družbeni red (*ibidem*).

3. V diskurzivni ekonomiji LR Kitajske so poleg prevladujočih antropocentričnih reprezentacij narave, tj. narave izenačene z okoljem in naravnim virom, prisotne tudi alternativne konstrukcije narave.

Prvi del odgovora na vprašanje, ki se začne z *ali*, je pritrdilen in nam ga je dal že sam izbor pristopa k temi, s katerim smo za potrebe naloge artikulirali predvsem ontološke, epistemološke in metodološke predpostavke t. i. teorije diskurza, delno pa smo črpali tudi iz t. i. kritičnega konstruktivizma, feminizma, postkolonialnih študij in z zadržkom iz določenih različic marksizma.

K odločitvi za izbor 'poststrukturalistične' in 'postmarksistične' teorije diskurza, kot jo označita glavna avtorja Ernesto Laclau in Chantal Mouffe, nas je vodil občutek o nezadostnosti analiz, ki jih znotraj mednarodnih odnosov ponujajo analize kitajske diplomacije ter podnebne politike, ki vztrajajo na predpostavkah (neo)realizma, (neo)liberalizma in tudi strukturnega marksizma. Mnoge od njih, ki so si kot cilj zastavile razkriti 'skrivnosti' kitajskega 'vzpona' in 'gospodarskega čudeža', namreč ugotavljajo nemogočo in potencialno nevarno paradoksalnost v kitajski artikulaciji socializma, tržnih mehanizmov, avtokratske enopartijske komunistične vlade, harmonije, varstva okolja ter boja proti podnebnim spremembam, ki jih ponazarjajo fraze in politike socializem s kitajskimi značilnostmi, miroljubni vzpon/razvoj ter harmonična (svetovna) družba in ekološka civilizacija. Pri tem tisti, ki zagovarjajo 'samoumevno' navezavo svobodne trgovine in demokracije, 'pozablajo', da tudi ta navezava ni nekaj 'naravnega', temveč je bila narejena ter izbrana. Povedano z jezikom izbranega pristopa, 'pozaba' lastnega 'ustanovitvenega momenta', ki predstavlja trenutek odprtosti ali nedoločljivost (*undecidability*), ko je nov družbeni red bil na točki ustanovitve in njegove meje stvar pogajanj, je hegemonika in ideološka *par excellence*.

Vgrajena kritičnost in brskanje za družbenopolitično konstrukcijo samoumevnosti, kot so znotraj mednarodnih odnosov suverenost držav, meddržavni odnosi, zunanja politika itd., pa ni edina prednost teorije diskurza v primerjavi z drugimi pristopi. Za teorijo diskurza je namreč analiza diplomacije več kot smiselna, saj se ne obremenjuje z njeno 'tajnostjo' in 'prazno retoriko', temveč pričakuje, da lahko veliko zremo s same 'površine', iz vidnih besedil/podob/institucij itd., ki so tako učinek kot del konstitucije dominantnega diskurza. Več o tem smo skupaj z njenimi osnovnimi predpostavkami, koncepti in logikam, kot so diskurz, diskurzivno, antagonizem, hegemonija, dislokacija itd., zapisali v prvem poglavju. Temu smo dodali še predstavitev metodološkega okvira in poskus umestitve teorije diskurza v razpravo o teorijah mednarodnih odnosov ter rekonceptualizacijo mišljenja diplomacije in s tem strukturirali pot za nadaljnje iskanje odgovorov.

Glede na to smo v drugem in tretjem poglavju iskali abstraktnejše oblike (okoljske) diplomacije, »ki so identiteto konstituirale skozi čas in prostor ter nudile diskurzivno ekonomijo oz. konvencionalno matrico interpretacij«, v kateri operira (okoljska) diplomacija po njenem »konvencionalnem razumevanju«, vezanem na državo. Za to smo pogledali v zgodovino, v čas pred in po letu 1911, ki označuje konec tradicionalnega svetovnega tributarne sistema, katerega center je bila takratna Kitajska, Osrednja dežela. Ta je takrat sebe označevala preprosto kot 'vse pod nebom', vrhunec in ideal civilizacije, ki je obenem integralen temu, kar danes razumemo kot naravo. Pri tem smo ugotovili, da kitajsko spoprijemanje s 'tujim' in 'zunanjim', ki je bilo označeno in izenačeno z 'barbarskim', ni bilo enoznačno, ampak je nihalo od kozmopolitske odprtosti do čudenja in zavračanja ter kolaboracije. To se je izrazilo tudi v 'dislokaciji strukture neizmerne velikosti in obsega', v trenutku nasilne prevlade evropskih imperialnih sil po zmagi v opijskih vojnah, nasilnem odpiranju pristanišč za mednarodno trgovanje in neavtoriziranem odpiranju diplomatskih predstavništev, kar je za Kitajsko pomenilo sramoten stoletni polkolonialni status. Pravo razkosavanje Kitajske 'pri živem telesu' s strani zahodnih imperialnih sil v prisotnosti uradne vlade Qing, ki 'ima mandat neba', a v svojem dosedanem zamišljanju sveta ni bila zadosti prožna, da bi lahko domesticirala takšne vrste tehnološko superiorno invazijo 'barbarov', je razkrilo razpoko temeljne strukture, ki je prevladujoče dajala pomene in smisel praktično vsem dimenzijam družbenopolitičnega in individualnega življenja. Kitajsko cesarstvo s svojo organsko-holistično filozofijo ter trdno institucionalno strukturo (različno od strukture moderne nacionalne države, a z razvitim in vplivnim birokratskim aparatom ter diplomacijo) do takrat ni vsebovalo niti pomena besed, kot je sodobni kitajski prevod besede narava, *ziran* (*ziran* je takrat pomenil predvsem spontano, brez napora), kaj šele moderno definirane pojme suverenosti, nacionalne države, mednarodnosti, demokracije, socializma, komunizma, liberalizma itd. Zdaj so naenkrat razprave o najrazličnejših 'izmih', ki bi zapolnili izpraznjeno mesto univerzalne simbolne moči, ki jo je do sedaj zasedal cesar, 'sin neba', potencialno osmislili nove identifikacije in nove institucije ter pokazali pot iz nastale krize (navidezno zašile razpoko strukture), postale ključne. Kot najbolj uspešna se je izkazala produkcija praznega označevalca 'narod' in 'ljudstvo' in začasna pritrditev rekonstituirane identitete okrog vozlišč hegemonskih modernističnega diskurza (država, razum, razvoj, modernizacija, mednarodni odnosi) ter marksizma-leninizma-misli Maa Zedonga (revolucija, proletariat, komunizem, imperializem). Pri tem so bili ključni antagonizmi, opredelitev svoje konstitutivne in obenem ogrožajoče zunanosti. To so bili predvsem 'fevdalna' dinastična vlada Qing in cesarstvo, 'zahodni' imperialisti ter japonski okupatorji.

Ustanovitev LR Kitajske leta 1949 je torej obenem prinesla 'zmago' scientizma moderne, ki je vzpostavil hegemonijo tudi nad domačimi organskimi koncepti neba, ter harmonije človeka in

neba. To je obenem pomenilo reartikulacijo samega koncepta časa, ki je do sedaj na Kitajskem tekkel ciklično, ponavljanje zgodovine je bilo pričakovano in potrebno, družbenopolitični ideal pa je predstavljala daljna preteklost, 'nepokvarjena' 'zlata' doba dinastije Zhou (in ne 'razvita' utopična prihodnost). Linearni razvoj pod okriljem 'gospoda Znanost', ki ga je, poleg 'gospoda Demokracija', tako v skrajno ikonoklastičnih kot v zmernejših različicah idealiziralo že t. i. gibanje 4. maja, je v celoti prevzel izobraževalni sistem in politike ter posledično spreminjanje naravnega okolja, ki je postalo zgolj 'resurs', narava pa nekaj, kar mora 'človek premagati'. Poleg tega je omogočil tudi sodobno zaskrbljenost za klimatsko apokalipso, ki je vezana na prihodnost.

Glede na uporabljene diskurzivne prijeme, kot so ekvivalenca, razlika, predikacija, pozicioniranje subjekta in predpostavlanje, ki so bili potrebni za konstitucijo in rekonstitucijo v zatonu kitajskega cesarstva razkrito nepopolnih identitet in v tem okviru smiselne narave (neba), je jasno, da je tudi narava učinek moči. To je tudi izhodišče poststrukturalističnega pristopa k naravi, ki smo ga opisovali v tretjem poglavju. Glede na njihovo antropogenost, lahko to toliko bolj trdimo za podnebne spremembe, ki so v sodobnosti domena tudi čisto konkretnih političnih bojov. Politike njihovega reševanja in zapisana načela, kot je načelo skupnih, a diferenciranih odgovornosti v UNFCCC, pa so del (obenem rezultat in izhodišče) tako epistemologije kot ontologije podnebnih sprememb. V nalogi smo z izbranim pristopom tako opozorili na to, kar Edkinsova (1999) imenuje tehnologizacija/depolitizacija narave in podnebnih sprememb, kar v grobem zajema sodobno znanstveno utemeljeno komodifikacijo in monetarizacijo narave ter podnebnih sprememb in njihovo vključitev v sfero vsakodnevne in/ali mednarodne politike oz. diplomacije (politika kot poklic in družbeni podsistem). T. i. radikalni konstruktivistični pristopi tako opozarjajo, da še vedno prevladujoče sklicevanje na 'objektivne' 'znanstvene' (širša naravoslovna znanost in klimatologija) raziskave in terminologijo v tej sferi izključuje ugotovitve o družbenopolitični konstrukciji podnebnih sprememb, brez katerih pa ne more biti ustreznega mišljenja niti ukrepov glede podnebnih sprememb. Pogled na podnebne spremembe kot 'okoljski' problem, zvedljiv na znanstveno analizo in brez upoštevanja 'politične ekonomije' podnebnih sprememb, je nezadosten (Demeritt 2002, 2006). Po drugi strani, kot ugotavlja med drugim Carter (2009), je posvojena strokovna 'zelena' govorica v sodobni ekonomiji (npr. zelena ekonomija, trajnostna izraba energije, zelena tehnologija ipd.) še en način obvladovanja antagonizmov (končnost narave vs. neskončnost gospodarske rasti) in s tem način globalne kapitalistične ekspanzije. To sta obenem osrednji ugotovitvi četrtega in petega poglavja naloge.

Na križišču političnega narave in politike torej leži prav okoljska diplomacija/Okoljska Diplomacija (pisana po zgledu Campbella, 1998, tako z malo kot z veliko začetnico), ki torej s svojimi praksami še enkrat depolitizira že tako 'naravno' razumljeno naravo in tudi

konvencionalno gledano bolj antropocentrični pojem okolja. Tema okoljske diplomacije je tako aktualna, še posebej na presečišču identitete LR Kitajske in t. i. mednarodne skupnosti, ter za nas pomemben vir reprezentacij sodobne politike in političnosti narave, ki tu nastopa kot 'podnebne spremembe', 'ogrevanje ozračja' ter s tem tudi eksplicitno vključuje tudi človeško komponento (antropogeni izvor podnebnih sprememb) in tako vedno znova riše meje človek/narava, narava/družba itd.

Kot smo ugotavljali v četrtem poglavju, se je s sprejemom LR Kitajske v OZN in z vključevanjem v druge regionalne in mednarodne organizacije razširilo tudi polje diskurzov, ki so nudili točke za identifikacijo Kitajske z njimi in njihovo apropiacijo znotraj dengovskega diskurza 'odpiranja navzven' in tudi točke, ki jih LR Kitajska ni mogla domesticirati in je vzpostavila nove antagonizme in meje svoje identitete s sklicevanjem na 'suverenost', 'neodvisnost' in 'integriteto'. S tem seveda nista mogli ostati nespremenjeni ne mednarodna skupnost ne LR Kitajska, ki sta vedno v procesu nastajanja. LR Kitajska se je tako po eni strani 'vdala' (zahodni) logiki prevladujočega diskurza, ki je konstituiral pravila, norme in ne nazadnje besednjak mednarodne skupnosti (vključno z 'grožnjami'), a ima kot taka tudi določeno možnost njegove in svoje reartikulacije. Pri tem poteka boj za identiteto Kitajske, ki se mora na zaključke prevladujoče diskurzivne logike vedno znova odzivati in jih tudi izzivati. Ena takšnih odzivov je ravno formulacija doktrine miroljubnega vzpona/razvoja, ki je odgovor na vedno glasnejše strahove o 'kitajski grožnji' (Chu in Ren 2009). Glede na konstruirane ideološke premise ter sklepe realističnih in neokonzervativnih diskurzov je namreč 'miroljubni vzpon' svojevrsten oksimoron, za Kitajsko pa je to poskus preglašanja in preseganja takšnih ter (re)konstrukcija lastnih samoumevnosti. Poleg tega partikularna Kitajska kot del univerzalne 'mednarodne skupnosti' 'lahko' na 'svet' prenese svoje predloge in željo po 'harmoniji'. Kot je zapisano v dokumentu »Pot miroljubnega razvoja Kitajske« (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2005): »Človeštvo ima le en dom – Zemljo. Izgradnja harmoničnega sveta trajnega miru in skupne blaginje je skupna želja ljudi povsod po svetu in vzvišen cilj Kitajske, ko hodi po poti miroljubnega razvoja. Kitajska meni, da mora biti harmoničen svet demokratičen, pravičen in toleranten.«

LR Kitajska je tako kot pogodbenica UNFCCC prevzela tudi logiko in terminologijo klimatologije, ki jo, kot smo ugotovili po pregledu uradnih dokumentov v petem poglavju, reproducira tudi kot del lastnih diskurzov in identitete. V dveh najbolj aktualnih dokumentih podnebnih sprememb tako kot vozlišča prevladujejo izrazi okolje, ekosistem, podnebne spremembe, narava in le obrobno harmonija oz. harmonija človeka in narave. Po analizi diskurza smo tako ugotovili, da je prevladujoča reprezentacija podnebnih sprememb v uradnem diskurzu

antropocentrična, čeprav v njeni diskurzivni ekonomiji krožijo tudi alternativne podobe narave, ki rezonirajo s predmodernimi koncepti neba in enotnosti človeka in neba ter antropocentrizem vsaj nekoliko omajajo. Poleg tega, če dodamo pripombe Qina (2010), naj bi bila sama 'realnost' na Kitajskem (še) vedno samoumevno ali vsaj potencialno harmonična, njeni poli pa obenem v nasprotujočem, komplementarnem in vzajemno izraščajočem dinamičnem ravnovesju. S tem lahko začasno potrdimo tretjo tezo, glede na to, da je harmonija vozlišče ne le besedil o podnebnih spremembah, temveč tudi mnogih zunanje- ter notranjepolitičnih besedil, ki rešujejo najširše (svetovne) družbene probleme, kot je izrazito neenakomerna razvitost med vzhodom in zahodom Kitajske ter globalnima severom in jugom, pa lahko začasno pritrdimo tudi prvi tezi. S tem je povezana tudi začasna veljavnost druge teze, saj smo v analizi diskurza pokazali na vztrajanje LR Kitajske na poziciji države v razvoju, kar ji omogoča, da so njeni zakonsko neobvezujoči, 'prostovoljni' ukrepi in politike glede podnebnih sprememb videti tudi izrazito moralni, dobri, identiteti LR Kitajske in Komunistične partije pa s tem zavarovani.

Eden od diskurzivnih prijemov, kako Komunistična partija to dela, je torej ravno vključevanje ekologije, trajnostnega razvoja, boja proti podnebnim spremembam in harmonije v vedno več verig ekvivalence z različnih družbenih in ekonomskih področij. Ekvivalenca Komunistična partija-LR Kitajska-ljudstvo-socializem s kitajskimi značilnostmi iz časa Denga Xiaopinga je tako diskurzivno artikulirana in razširjena, plavajoči elementi pa so ponovno povezani v momente diskurza. Skupaj z momenti 'novih' in 'tradicionalnih' diskurzov, ki so na razpolago (blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje podnebnim spremembam, varovanje okolja, krepitev ekološke zavesti, varčevanje z viri, zelena tehnologija, trajnostna energija in razvoj, harmonija, harmonija človeka in neba itd.). To je dalo tudi neologizme in 'inovativne' izpeljanke, kot sta ravno 'harmonična družba' in 'ekološka civilizacija', ki delujeta tudi kot vozlišči izpeljanih diskurzov. Slednje zahteva tudi novo določene pozicije subjekta. V originalni beli knjigi o podnebnih spremembah v kitajščini (2007) je na primer politični biro centralnega komiteja Komunistične partije dobesedno postavljen na mesto sosnovalca in izvršitelja 'boja proti globalnim podnebnim spremembam', pri čemer uporablja 'znanje o podnebnih spremembah' in širi 'globalno okoljsko zavedanje'. Tako je torej okoljska diplomacija LR Kitajske spreminjajoč se diskurzivni konstrukt, vezan na identiteto LR Kitajske in reprezentacije narave, podnebnih sprememb ter svetovnega reda, kot jih v določenem zgodovinskem trenutku artikulirajo voditelji LR Kitajske.

S tem smo spet pri politiki in političnem podnebnih sprememb. Upamo namreč, da je osrednje raziskovalno vprašanje naloge lahko del repolitiziracije, prekinitve dominantnega diskurza, izziv temu, kar je prek diskurzivnih praks konstituirano kot normalen, naraven in sprejet način 'opravljanja stvari'. Opominjanje na prikrito inherentno antagonistično naravo vseh poskusov

družbe (oz. vedno nemogoče poskuse konstituiranja smiselne družbene realnosti s prikritjem travmatičnega 'realnega' po Žižku) je namreč po Edkinsovi (1999) tudi del naloge teorije in teoretikov mednarodnih odnosov. Tudi zamenjava predpostavke o anarhiji s harmonijo (pri čemer anarhija še vedno grozi ob neupoštevanju družbeno-moralnih norm), o kateri v sklopu t. i. mednarodne teorije s kitajskimi značilnostmi razmišlja Qin (2010), torej ne prinese napredka na ravni teorije mednarodnih odnosov, a je pomembna, da pokaže na pomanjkljivosti in ideološkost preprostega kategoriziranja sodobne LR Kitajske, na primer kot potencialno nevarnega 'reformističnega revizionista'. Po drugi strani kazanje na kontingentnost in zgodovinskost narave ter podnebnih sprememb in njihovo odvisnost od družbenopolitičnega konteksta, ki pa je tudi vedno 'že tam' in ga ni moč odstraniti, da bi dobili neko 'čisto' bistvo (narave, podnebnih sprememb), osmišlja vprašanje, ki si ga zastavlja Dalby (2007; 2010). Pravi namreč, da je za razliko od konvencionalnega vprašanja, kako bodo podnebne spremembe vplivale na geopolitiko prihodnosti (klimatske vojne, klimatski begunci, grožnje družbenemu redu itd.), na mestu vprašanje, kako bo sedanja geopolitika učinkovala na prihodnje podnebje planeta in ga oblikovala. Ob tem in v razmerah globaliziranega partikularnega gospodarskega razvoja morda postane nepomembno vprašanje nacionalnih izpustov toplogrednih plinov, saj navsezadnje na primer del izpustov na Kitajskem zahteva proizvodnja blaga, ki je namenjeno zadostitvi povpraševanja v razvitih državah. Po drugi strani morda ponovno postane bolj pomembno vprašanje, kako želimo živeti in kaj za nas pravzaprav pomenita razvoj in napredek.

LITERATURA

- Adetunji, Jo. 2010. Julian Assange says WikiLeaks wants to expose China and Russia as much as US. *Guardian.co.uk*, 2. december. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/dec/02/julian-assange-wikileaks-china-russia?INTCMP=ILCNETTXT3487> (29. avgust 2011).
- Almond, Ian. 2007. *The New Orientalists*. London in New York: I. B. Tauris and Co. Ltd.
- Al-Rodhan, Khalid R. 2007. A critique of the China threat theory: A systematic analysis. *Asian Perspective* 31(3): 41–66.
- Amin, Samir. 2006. *Beyond US Hegemony?* New York: Zed Books.
- Annan, Kofi. 1999. *Secretary-General examines Meaning of 'International Community' in Address to DPI/NGO Conference*. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990915.sgsm7133.doc.html> (28. avgust 2010).
- Arrighi, Giovanni. 2007. *Adam Smith in Beijing*. London in New York: Verso.
- Arvanitakis, James in Spyke Bordell. 2010. The miner and the activist: an Australian parable for our carbon constrained world. *Journal of Political Ecology* 17: 59–67.
- Asia Society in Pew Center on Global Climate Change. 2009. *Common challenge, collaborative response. A roadmap for US-China cooperation on energy and climate change*. Dostopno prek: <http://www.pewclimate.org/docUploads/US-China-Roadmap-Feb09.pdf> (29. oktober 2009).
- Barnett, Michael. 2007. Družbeni konstruktivizem. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 323–48. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Barroso, Jose Manuel. 2009. *The EU-China Summit focused on global challenges, in particular on climate change*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/index_en.htm (30. november 2009).
- Benko, Vlado. 1987. *Mednarodni odnosi*. Maribor: Obzorja.
- 1997a. *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 1997b. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Bernstein, Richard J. 1976/1995. *The Restructuring of Social and Political Theory*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Bom, Marianne. 2009. US under pressure in Barcelona. COP15 Copenhagen News, 3. november. <http://en.cop15.dk/news/view+news?newsid=2493> (4. november 2009).
- Braun, Bruce in Noel Castree. 1998. The construction of nature and the nature of construction: analytical and political tools for building survivable futures. V *Remaking Reality*, ur. Bruce Braun in Noel Castree, 3–42. New York: Routledge.

--- in Joel Wainwright. 2001. Nature, Poststructuralism, and Politics. V *Social Nature: Theory, Practice, and Politics*, ur. Noel Castree in Bruce Braun, 41–63. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Brglez, Milan. 1996. O razvoju teoretičnega razmišljanja o mednarodnih odnosih. *Teorija in praksa* 33(1): 18–36.

--- 2008. *Filozofija družbenih ved v znanosti o mednarodnih odnosih: od kritike političnega realizma h kritičnemu ontološkemu realizmu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Buzan, Barry. 2010. China in International Society: Is 'Peaceful Rise' Possible? *The Chinese Journal of International Politics* 3: 5–36.

Calhoun, Craig. 1997. *Students and the Struggle for Democracy in China*. Berkeley in Los Angeles: University of California Press.

Campbell, David. 1998. *Writing Security*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Canguilhem, Georges. 1987. *Normalno in patološko*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Carter, David. 2009. Constructing Expertise: Capitalist Colonisation, Accounting and Emissions Trading Scheme. Department of Accounting and Commercial Law, Victoria University of Wellington, New Zealand.

Cencen, Marjan. 2011. *Mednarodni položaj Kitajske po koncu hladne vojne*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Chakrabarty, Dipesh. 2009. The Climate of History: Four Theses. *Critical Inquiry* 35: 197–222.

Chellaney, Brahma. 2010. Three Lessons from Copenhagen. *The Japan Times*, 24. februar. Dostopno prek: <http://chellaney.net/2010/02/23/learning-from-a-failed-summit/> (20. junij 2011).

Chen, Xiaomei. 2002. *Occidentalism: A Theory of Counter-discourse in post-Mao China*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.

China Council for International Cooperation on Environment and Development. 2008. *Environment and Development for a Harmonious Society*. Dostopno prek: http://www.cciced.net/encciced/media/publication/PubProcessofAGM/2008agm/IssuesPapers08/200909/t20090928_161865.htm (8. oktober 2009).

China Daily. 2005. The Bandung Conference of 1955, 20. april. Dostopno prek: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-04/20/content_435929.htm (20. marec 2011).

China Meteorological Administration. 2009. President Hu elaborates on China's stance on climate change, 9. julij. Dostopno prek: http://www.cma.gov.cn/english/News/t20080710_242143.phtml (4. november 2009).

China.org.cn. 2011. Student facing death for stabbing accident victim, 14. januar. Dostopno prek: http://www.china.org.cn/china/2011-01/14/content_21737432.htm (12. junij 2011).

Chomsky, Noam. 2010. Izzivalka. *Mladina.si*, 17. september. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/tehdnik/201036/izzivalka> (20. marec 2011).

Chow, Peter C.J. 2003. China's sustainable development in global perspective. *Journal of Asian and African Studies* 38 (4–5): 392–415.

Chu, Shulong in Xiao Ren. 2009. China's peaceful development doctrine. Views from China. Seattle: The National Bureau of Asian Research. Dostopno prek: http://www.nbr.org/downloads/pdfs/psa/ChinaDevelop_PR.pdf (8. december 2009).

Clegg, Jenny. 2009. *China's Global Strategy. Towards a Multipolar World*. London: Pluto Press.

Collier, Robert in Josephine Mutugu. 2009. *Who owns the Clean Tech Revolution?* Dostopno prek: <http://gspp.berkeley.edu/IPR/whoowns.pdf> (8. december 2009).

Constitution of the People's Republic of China. 1982. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/constitution/constitution.html> (11. julij 2010).

Coonan, Clifford. 2008. Hu Jia: China's enemy within. *The Independent*, 4. april. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/hu-jia-chinas-enemy-within-804589.html> (18. junij 2011).

Critchley, Simon. 2004. Is there a normative deficit in the theory of hegemony? V *Laclau: A Critical Reader*, ur. Simon Critchley in Oliver Marchart, 113–23. New York: Routledge.

--- in Oliver Marchart. 2004. Introduction. V *Laclau: A Critical Reader*, ur. Simon Critchley in Oliver Marchart, 1–14. New York: Routledge.

Dalby, Simon. 2007. Anthropocene Geopolitics: Globalisation, Empire, Environment and Critique. *Geography Compass* 1(1): 103–18.

--- 2010. Geopolitical trends in the near future: welcome to the anthropocene! Draft paper for presentation to a workshop on 'The World in 2030: Geopolitics and Global Climate Change' June 24–25, 2010. Santa Barbara, California, organised as part of the UNU 2030 Project and the UCSB Global Climate Change Project.

Debenjak, Božidar. 2006. *Socialistična razvojna diktatura v luči politične ekologije*. Dostopno prek: <http://dpu.mirovni-institut.si/9letnik/debenjak.php> (31. avgust 2011).

Demeritt, David. 1998. Science, social constructivism and nature. V *Remaking Reality: Nature at the Millenium*, ur. Bruce Braun in Noel Castree, 173–93. New York: Routledge.

--- 2002. What is the 'social construction of nature'? A typology and sympathetic critique. *Progress in Human Geography* 26(6): 767–90.

--- 2006. Science studies, climate change and the prospects for constructivist critique. *Economy and Society* 35(3): 453–79.

Deng, Xiaoping. 1982. *Message for a conference held by the People's Liberation Army to review the experience in afforestation and to honour outstanding units and individuals for their work*. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1070.html> (19. marec 2011).

--- 1984. *We regard reform as a revolution*. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1270.html> (13. julij 2010).

--- in Henry Grunwald. 1985. *There is no fundamental contradiction between socialism and a market economy*. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1480.html> (18. junij 2011).

--- 1989. *Let us put the past behind us and open up a new era*. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1970.html> (18. junij 2011).

--- 1990. *The international situation and economic problems*. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/d1130.html> (20. marec 2011).

Der Derian, James. 1987. *On Diplomacy*. Oxford in Cambridge: Blackwell.

Doty, Roxanne Lynn. 1993. Foreign policy as Social Construction: A Post-Positivist Analysis of U.S. Counterinsurgency Policy in the Philippines. *International Studies Quarterly* 37(3): 297–320.

--- 1996. *Imperial Encounters*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Doyle, Alister. 2010. New climate battle looms in South Africa in 2011. *Reuters*, 12. december. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2010/12/12/us-climate-africa-idUSTRE6BB1K120101212> (29. avgust 2011).

Economy, Elizabeth. 2007. Accounting for the environment in China. *Pbs.org*. Dostopno prek: <http://www.pbs.org/kqed/chinainside/nature/greengdp.html> (30. avgust 2011).

Edkins, Jenny. 1999. *Poststructuralism in International Relations: bringing the political back in*. Colorado: Lynne Rienner Publishers Inc.

Escobar, Arturo. 1995. *Encountering Development*. Princeton: Princeton University Press.

--- 1998. Whose Knowledge, Whose Nature? Biodiversity, Conservation, and the Political Ecology of Social Movements. *Journal of Political Ecology* 5: 53–82.

Feyerabend, Paul. 1999. *Proti metodi*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Finnemore, Martha. 1992. Science, the state, and international society. Thesis Summary, Stanford University, Stanford.

Frank, Andre Gunder. 1998. *ReOrient*. Berkeley, Los Angeles in London: University of California Press.

Friedman, Thomas L. 2009. The new Sputnik. *The New York Times*, 27. september. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2009/09/27/opinion/27friedman.html?_r=1 (18. oktober 2009).

--- 2011. Justice goes global. *The New York Times*, 14. junij. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2011/06/15/opinion/15friedman.html?ref=china> (17. junij 2011).

Friends of the Earth. 2009. Brokenhagen - climate summit ends in failure, 19. december. Dostopno prek: http://www.foe.co.uk/resource/press_releases/copenhagen_19122009.html (20. december 2009).

Gertz, Bill. 2000. *The China Threat*. Washington: Regnery Publishing Inc.

Glasse, Georg. 2007. Vorschlaege zur Operationalisierung der Diskurstheorie von Laclau und Mouffe in einer Triangulation von lexikometrischen und interpretativen Methoden. *Forum: Qualitative Sozialforschung* 8: 2.

Glynos, Jason in David Howarth. 2007. *Logics of Critical Explanation in Social and Political Theory*. London: Routledge.

Goldman, Merle, Perry Link in Wei Su. 1993. China's Intellectuals in the Deng Era: Loss of Identity with the State. V *China's Quest for National Identity*, ur. Lowell Dittmer in Samuel S. Kim, 125–53. New York: Cornell University Press.

Gov.cn. 2011. China announces 16 pct cut in energy consumption per unit of GDP by 2015, 5. marec. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/2011-03/05/content_1816947.htm (20. junij 2011).

Greenberg, James B. in Thomas K. Park. 1994. Political Ecology. *Journal of Political Ecology* 1: 1–12.

Greenpeace. 2009. The Flopenhagen Accord: A Failure and a Greenwash, 19. december. Dostopno prek: http://www.greenpeace.org/canada/en/recent/climate_chaos_copenhagen/comment_on_copenhagen/ (20. december 2009).

Griffiths, Martin. 1999. *Fifty Key Thinkers in International Relations*. London: Routledge.

Guomin jinji he shehui fazhan dishier wunian guihua gangyao. 2011. Dostopno prek: http://www.gov.cn/2011lh/content_1825838.htm (25. april 2011).

Hacking, Ian. 1999. *The Social construction of what?* Harvard: Harvard University Press.

Haraway, Donna. 1991. *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century*. Dostopno prek: <http://www.stanford.edu/dept/HPS/Haraway/CyborgManifesto.html> (16. junij 2011).

Herzog, Tim. 2007. China's carbon intensity target. *World Resources Institute*, 27. april. Dostopno prek: <http://www.wri.org/stories/2007/04/chinas-carbon-intensity-target> (30. avgust 2011).

Hobbes, Thomas. 2006. *Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press.

Howarth, David in Yannis Stavrakakis. 2000. Introducing discourse theory and political analysis. V *Discourse theory and political analysis*, ur. David Howarth, Aletta Norval in Yannis Stavrakakis, 1–23. Manchester: Manchester University Press.

--- in Jacob Torfing. 2005. Applying Discourse Theory: The Method of Articulation. V *Discourse Theory and European Politics*, ur. David Howarth in Jacob Torfing, 316–47. London: Palgrave.

Hu, Jintao. 2007a. Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive for New Victories in Building a Moderately Prosperous Society in all. *China.org.cn*, 25. oktober. Dostopno prek: <http://www.china.org.cn/english/congress/229611.htm> (30. oktober 2009).

--- 2007b. Hu Jintao zai Zhongguo Gongchangdang di shi qi ci quanguo daibiao dahui shang de baogao [Poročilo Huja Jintaa na 17. nacionalnem kongresu Komunistične partije Kitajske]. *Xinhuanet.com*, 24. oktober. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/newscenter/2007-10/24/content_6938568.htm (30. oktober 2009).

--- 2009a. *Remarks by President Hu Jintao at the Third G20 Financial Summit*. Dostopno prek: <http://www.china-un.org/eng/zt/hu2009summit/t608103.htm> (30. oktober 2009).

--- 2009b. *Statement by President Hu Jintao at the General Debate of the 64th Session of the UN General Assembly*. Dostopno prek: <http://www.china-un.org/eng/zt/hu2009summit/t606150.htm> (30. oktober 2009).

--- 2009c. *President Hu Jintao's Speech at the Opening Plenary Session of the United Nations Summit on Climate Change. Join Hands to Address Climate Change*. Dostopno prek: <http://www.china-un.org/eng/zt/hu2009summit/t606111.htm> (30. oktober 2009).

Field Code Changed

Hunt, Michael H. 1996. *The Genesis of Chinese Communist Foreign policy*. New York: Columbia University Press.

Information Office of the State Council of the People's Republic of China. 2005. *China's peaceful development road*. Dostopno prek: <http://www.china.org.cn/english/features/book/152768.htm> (15. oktober 2009).

--- 2008a. *China's Policies and Actions for Addressing Climate Change*. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/2008-10/29/content_1134544.htm (9. oktober 2009).

Field Code Changed

--- 2008b. *Zhongguo yingdui qihou bianhua de zhengce yu xingdong* [Politike in aktivnosti Kitajske glede podnebnih sprememb]. Dostopno prek: http://www.china.com.cn/policy/qhbh/2008-10/28/content_16677464.htm in <http://www.ctchealth.org.cn/file/2009070116.pdf> (12. junij 2010).

Inoue, Tatsuo. 1999. Liberal Democracy and Asian Orientalism. V *The East Asian Challenge for Human Rights*, ur. Joanne R. Bauer in Daniel A. Bell, 27–59. New York: Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change. 2007. *Climate Change 2007. Synthesis Report*. Dostopno prek: http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr.pdf (5. november 2009).

- Jackson, Robert H. in Patricia Owens. 2007. Razvoj mednarodne družbe. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 53–76. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jacobs, Andrew. 2011. China issues warning on climate and growth. *The New York Times*, 28. februar. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2011/03/01/world/asia/01beijing.html?_r=1&ref=environment (18. junij 2011).
- Jeklin, Bernarda. 2010. Tretja svetovna vojna? *Jana*, 2. marec. Dostopno prek: <http://www.jana.si/aktualno/ljudje/Tretja-svetovna-vojna.html> (3. september 2010).
- Johnson, Ian. 2011. China faces 'very grave' environmental situation, officials say. *The New York Times*, 3. junij. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2011/06/04/world/asia/04china.html?_r=1&ref=greenhousegasemissions (20. junij 2011).
- Johnston, Alastair Iain. 2006. Trends and Theory and Method in the Study of Chinese Foreign Policy. Dostopno prek: http://www.irchina.org/en/pdf/Johnston_CFP.pdf (20. marec 2011).
- in Robert S. Ross. 1999a. Conclusion. V *Engaging China*, ur. Alastair Iain Johnston in Robert S. Ross, 273–95. London, New York: Routledge.
- Joint Statement of the 12th EU-China Summit*. 2009. Dostopno prek: http://www.delchn.ec.europa.eu/?item=news_view&nid=665 (30. november 2009).
- Jones, Andrew. 2011. China's 12th five year plan: Taking the lead on climate and energy? *Radio86.com*, 22. marec. Dostopno prek: <http://en.radio86.com/economy-environment/chinas-12th-five-year-plan-taking-lead-climate-and-energy> (25. april 2011).
- Jönsson, Christer in Martin Hall. 2005. *Essence of Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Jullien, Francois. 2011. Of Nature in Greek and Chinese Thought. *International Lectures on Nature and Human Ecology*. Dostopno prek: <http://www.abocaforecology.com/en/jullien.asp> (31. avgust 2011).
- Kajfež Bogataj, Lučka. 2008. Sporočila medvladnega odbora za podnebne spremembe IPCC. *Ujma* 22: 152–9.
- Kaptchuk, Ted J. 2000. *The web that has no weaver: understanding Chinese medicine*. Chicago [etc.]: Contemporary Books.
- Kennedy, Robert F. Jr. 2009. The new arms race. *The Huffington Post online*, 19. november. Dostopno prek: http://www.huffingtonpost.com/robert-f-kennedy-jr/the-new-arms-race_b_364211.html (8. december 2009).
- Khan, Mohammad Tanzimuddin. 2004. *China, WTO and developing countries – A constructivist analysis*. Dostopno prek: <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume9/March-May2004/2TanzimKhan.pdf> (7. december 2009).
- Kim, Byung-Kook in Anthony Jones, ur. 2007. *Power and Security in Northeast Asia*. Boulder in London: Lynne Rienner Publishers.

Klein, Naomi. 2009. *Doktrina šoka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kolbert, Elizabeth. 2010. UN climate chief departs an optimist despite setbacks. *Guardian.co.uk*, 22. junij. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2010/jun/22/un-climate-chief-optimist> (24. junij 2010).

Koštomaj, Polona. 2003. Vloga in delovanje Kitajske v mednarodni skupnosti v luči kitajskega zgodovinskega spomina. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Krugman, Paul. 2009. Empire of carbon. *The New York Times*, 14. maj. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2009/05/15/opinion/15krugman.html?_r=3&ref=opinion (20. junij 2010).

Kwong, Peter. 2007. China steps forward on Global Pollution. *Agence Global*, 29. oktober. Dostopno prek: <http://www.agenceglobal.com/article.asp?id=1395> (18. avgust 2011).

Kunzemann, Thilo. 2009. *Climate Change Timeline*. Dostopno prek: http://knowledge.allianz.com/en/globalissues/climate_change/climate_politics/climate_change_policy_timeline.html (20. januar 2010).

Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. 1998. Dostopno prek: <http://www.ccchina.gov.cn/WebSite/CCChina/UpFile/File454.pdf> (16. junij 2010).

Laclau, Ernesto. 2004. Glimpsing the future. V *Laclau: A Critical Reader*, ur. Simon Critchley in Oliver Marchart, 279–328. New York: Routledge.

--- 2005. *On populist reason*. London in New York: Verso.

--- in Chantal Mouffe. 1987. *Hegemonija in socialistična strategija*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Lee, Chin-Chuan. 2001. Beyond orientalist discourses: Media and democracy in Asia. *The Public* 8 (2): 7–20.

Lucas, AnElissa. 1980. Changing Medical Models in China: Organizational Options or Obstacles? *The China Quarterly* 83: 461–89.

Lü, Xuedu. 2007. Qihou bianhua guoji boyi [Mednarodna igra podnebnih sprememb], 29. junij. Dostopno prek: <http://www.ccchina.gov.cn/cn/NewsInfo.asp?NewsId=8325> (29. avgust 2011).

Lyman, Standford M. 2000. The 'Yellow Peril' Mystique: Origins and Vicissitudes of a Racist Discourse. *International Journal of Politics, Culture and Society* 13 (4): 683–747.

Lynas, Mark. 2009. How do I know China wrecked the Copenhagen deal? I was in the room. *Guardian.co.uk*, 22. december. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2009/dec/22/copenhagen-climate-change-mark-lynas> (22. december 2009).

Mao, Zedong. 1938. The question of independence and initiative within the unite. *Mzdthought.com*, 5. november. Dostopno prek: <http://www.mzdthought.com/html/mxzz/english/2007/0625/8889.html> (11. julij 2010).

--- 1945. The foolish old man, who removed the mountains. *Mzdthought.com*, 11. junij. Dostopno prek: <http://www.mzdthought.com/html/mxzz/english/2007/0625/8944.html> (7. julij 2010).

--- 1966. *Quotations from Chairman Mao Tse-Tung*. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/1959695/Mao-Zedong-the-little-red-book> (18. marec 2011).

Markandya, Anil, Renat Perelet, Pamela Mason in Tim Taylor. 2001. *Dictionary of Environmental Economics*. London: Earthscan Publications Ltd.

McDermott, Matthew. 2009. COP15's final hours: Hopenhagen or Nopenhagen. *TreeHugger*, 18. december. Dostopno prek: <http://www.treehugger.com/files/2009/12/cop15-final-hours-hopenhagen-or-nopenhagen-slideshow.php> (20. december 2009).

McElwee, Charlie. 2008. China's White Paper on Climate Change. *Chinaenvironmentallaw.com*, 29. oktober. Dostopno prek: <http://www.chinaenvironmentallaw.com/2008/10/29/chinas-white-paper-on-climate-change/> (10. oktober 2009).

--- 2009a. Shan fei shan, shui fei shui [Gore naj so gore, vode naj so vode]. *Chinaenvironmentallaw.com*, 16. november. Dostopno prek: <http://www.chinaenvironmentallaw.com/2009/11/16/%E5%B1%B1%E9%9D%9E%E5%B1%B1%E6%B0%B4%E9%9D%9E%E6%B0%B4/#more-2324> (3. oktober 2011).

--- 2009b. Greentech wars. *Chinaenvironmentallaw.com*, 4. december. Dostopno prek: <http://www.chinaenvironmentallaw.com/2009/12/04/greentech-wars/> (12. december 2009).

McGee, Simon. 2009. Anger at delegate's Holocaust jibe against climate deal – as his country shares £62bn bonanza. *MailOnline*, 20. december. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1237228/Anger-delegates-Holocaust-jibe-climate-deal--country-shares-62bn-bonanza.html> (30. avgust 2011).

McKinsey and Company. 2009a. *China's green revolution*. Dostopno prek: http://www.mckinsey.com/locations/greaterchina/mckonchina/reports/china_green_revolution_report.pdf (9. oktober 2009).

--- 2009b. *If you've got it, spend it: unleashing the Chinese consumer*. Dostopno prek: http://www.mckinsey.com/mgi/reports/pdfs/unleashing_chinese_consumer/MGI_Unleashing_Chinese_Consumer_executive_summary.pdf (9. oktober 2009).

Miličinski, Maja. 2005. *Konfucij. Mencij. Nauk o sredini. Veliki nauk*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Milliken, Jennifer. 1999. The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations* 5: 225–54.

Ministry of Climate and Energy of Denmark. 2009. *COP15 – the crucial conference*. Dosegljivo prek: <http://en.cop15.dk/climate+facts/process/cop15+%E2%80%93+the+crucial+conference> (5. december 2009).

Ministry of Environmental Protection the People's Republic of China. 2008. *The national 11th five year plan for environmental protection 2006–2010*. Dostopno prek: http://english.mep.gov.cn/Plans_Reports/11th_five_year_plan/200803/t20080305_119001.htm (8. oktober 2009).

Mitter, Rana. 2008. *Modern China*. New York: Sterling Publishing Co.

Mlinarič, Martina. 2004. *Religije in mednarodno varstvo okolja s posebnim ozirom na vlogo krščanstva*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Monbiot, George. 2000. Totalitarian Capitalism. *Monbiot.com*, 29. junij. Dostopno prek: <http://www.monbiot.com/2000/06/29/totalitarian-capitalism/> (18. junij 2011).

--- 2011. The true value of nature is not a number with a pound sign in front. *Guardian.co.uk*, 6. junij. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jun/06/monetisation-natural-world-definitive-neoliberal-triumph> (16. junij 2011).

Mouffe, Chantal 2000. *Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism*. Dunaj: Institute for Advanced Studies.

--- 2009. Democracy in a Multipolar World. *Millennium – Journal of International Studies* 37: 549–61.

Naisbitt, John in Doris Naisbitt. 2010. *China's Megatrends*. New York: Harper Collins Publishers.

National Development and Reform Commission. 2007a. *China's National Climate Change Programme 2007*. Dostopno prek: <http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/P020070604561191006823.pdf> (9. oktober 2009).

--- 2007b. *Zhongguo yingdui qihou bianhua guojia fangan* [Nacionalni program Kitajske za podnebne spremembe]. Dostopno prek: <http://www.ccchina.gov.cn/WebSite/CCChina/UpFile/File189.pdf> (9. oktober 2009).

--- 2009. *China's Policies and Actions for Addressing Climate Change—The Progress Report 2009*. Dostopno prek: <http://www.ccchina.gov.cn/en/NewsInfo.asp?NewsId=20685> (28. november 2009).

Neumann, Iver B. 2002. Returning practice to the linguistic turn: The case of Diplomacy. *Millennium - Journal of International Studies*. 31: 627–51.

Norris, Andrew. 2003. Ernesto Laclau and the Logic of the Political. Presentation at the 2003 Annual Meeting of the American Political Science Association. Philadelphia, Pennsylvania: The University of Pennsylvania. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/6/3/7/0/pages63700/p63700-1.php (22. september 2010).

North Atlantic Treaty Organization. 2009. The Kosovo Air Campaign, 5. januar. Dostopno prek: http://www.nato.int/issues/kosovo_air/index.html (28. september 2010).

Obama, Barack. 2009. *Remarks of President Barack Obama*. Dostopno prek: <http://prague.usembassy.gov/obama.html> (30. november 2009).

Pasternack, Alex. 2009. China wants to take "a leadership role" on climate: An interview with WWF's Yang Fuqiang, Part 2. *Treehugger*, 9. november. Dostopno prek: <http://www.treehugger.com/files/2009/11/on-climate-change-china-wants-leadership-role-interview-yang-fuqiang-wwf.php> (30. november 2009).

Payne, Rodger A. 2010. Comic book sensibility. *E-IR*, 12. marec. Dostopno prek: <http://www.e-ir.info/?p=3457> (19. junij 2011).

Pearson, Margaret M. 1999. The major multilateral economic institutions engage China. V *Engaging China*, ur. Alastair Iain Johnston in Robert S. Ross, 207–34. London, New York: Routledge.

People's Daily Online. 2000. China successful on »Environmental diplomacy«, 7. junij. Dostopno prek: http://english.people.com.cn/english/200006/07/eng20000607_42452.html (6. oktober 2009).

--- 2009. China's rise most read story of the decade, 9. december. Dostopno prek: <http://english.people.com.cn/90001/90776/90883/6836749.html> (9. december 2009).

--- 2010. China should take its own path for low-carbon economic development, 10. maj. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90780/91344/6979443.html> (28. avgust 2010).

--- 2011a. About China. Dostopno prek: <http://english.people.com.cn/92824/92845/92870/6441506.html> (20. marec 2011).

--- 2011b. China's Diplomacy. Dostopno prek: <http://english.people.com.cn/92824/92845/92870/6441512.html> (11. junij 2011).

--- 2011c. Oppose hegemonism and maintain world peace. Dostopno prek: <http://english.people.com.cn/92824/92845/92870/6441506.html> (18. junij 2011).

Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN. 2009. *China's Position on the Copenhagen Climate Change Conference*. Dostopno prek: <http://www.china-un.org/eng/chinaandun/economicdevelopment/climatechange/t568959.htm> (30. oktober 2009).

Puhl, Jan, Shulz, Sandra in Wieland Wagner. 2011. Kitajske sanje. *Mladina.si*, 28. januar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/201104/kitajske_sanje (8. februar 2011).

Pungartnik, Primož. 2003. Kitajsko pogajalsko vedenje. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Qin, Yaqing. 2007. *Why is there no Chinese International Relations Theory?* Dostopno prek: <http://www.irchina.org/en/pdf/qyq07a.pdf> (2. julij 2010).

--- 2010. International Society as a Process: Institutions, Identities, and China's Peaceful Rise. *The Chinese Journal of International Politics* 3: 129–53.

Ramo, Joshua Cooper. 2004. *The Beijing Consensus*. Dostopno prek: http://joshuaramo.com/_files/pdf/The-Beijing-Consensus.pdf (4. november 2009).

Rourke, John T. 1990. *Making Foreign Policy*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.

Rousseau, Jean-Jacques. 1994. *Discourse on the origin of inequality*. Oxford in New York: Oxford University Press.

Said, Edward. 1996. *Orientalizem. Zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Schwagerl, Christian in Axel Bojanowski. 2011. Do humans deserve their own geological era? *SpiegelOnline*, 7. avgust. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,773233,00.html> (31. avgust 2011).

Schwartz, Peter in Doug Randall. 2003. *An Abrupt Climate Change Scenario and Its Implications for United States National Security*. Dostopno prek: <http://www.greenpeace.org/raw/content/international/press/reports/an-abrupt-climate-change-scena.pdf> (4. november 2009).

Schweller, Randall L. 1999. Managing the rise of great powers: history and theory. V *Engaging China*, ur. Alastair Iain Johnston in Robert S. Ross, 1–31. London, New York: Routledge.

Sen, Amartya K. 2001. *Development as Freedom*. New York: Alfred A. Knopf.

Shambaugh, David. 1991. *Beautiful Imperialist*. New Jersey: Princeton University Press.

Shapiro, Judith. 2001. *Mao's War Against Nature*. New York: Cambridge university Press.

Simmons, Ian G. 1993. *Interpreting Nature*. London: Routledge.

Smith, Steve in Patricia Owens. 2007. Alternativni pristopi v mednarodni teoriji. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 349–78. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

State Economic and Trade Commission. 2004. *Special tenth five year plan for the development of the environmental protection industry*. Dostopno prek: http://english.mep.gov.cn/Plans_Reports/special_10th_plan/200709/t20070910_108976.htm (8. oktober 2009).

Stavrakakis, Yannis. 2000. On the emergence of Green ideology: the dislocation factor in Green politics. V *Discourse theory and political analysis*, ur. David Howarth, Aletta J. Norval in Yannis Stavrakakis, 100–18. Manchester: Manchester University Press.

--- 2007. *The Lacanian left: psychoanalysis, theory, politics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Sterling-Folker, Jennifer. 2006a. Constructivism. V *Making Sense of International Relations Theory*, ur. Jennifer Sterling-Folker, 115–22. London: Lynne Rienner Publishers.

--- 2006b. Postmodernism and Critical Theory. V *Making Sense of International Relations Theory*, ur. Jennifer Sterling-Folker, 157–67. London: Lynne Rienner Publishers.

Stiglitz, Joseph E. 2006. *Making Globalization Work*. New York in London: W.W.Norton and Company.

Sutherland, Claire. 2005. Nation-building through discourse theory. *Nations and Nationalism* 11(2): 185–202.

Svetličič, Marijan in Pavle Sicherl. 2006. Kitajci prihajajo; grožnja ali priložnost? Programska skupina mednarodni odnosi P5-0117, Center za mednarodne odnose, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Štefančič, Marcel. 2009. Dr. Slavoj Žižek, filozof. *Mladina*, 29. maj. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200921/dr_slavoj_zizek_filozof (29. januar 2010).

The Cancun Agreements. 2010. Dostopno prek: <http://cancun.unfccc.int/> (31. avgust 2011).

The Climate Institute. 2010. Cancun achieves greater cooperation; domestic action needed to drive ambition, 12. december. Dostopno prek: <http://www.climateinstitute.org.au/media-contacts/media-releases/770-cancun-achieves-greater-cooperation-domestic-action-needed-to-drive-ambition> (29. avgust 2011).

The Economist. 2008a. China's dash for freedom, 31. julij. Dostopno prek: http://www.economist.com/opinion/displaystory.cfm?story_id=11848192 (11. avgust 2008).

--- 2008b. The Beijing Olympics, 15. avgust. Dostopno prek: http://www.economist.com/daily/diary/displayStory.cfm?source=hptextfeature&story_id=11912951 (12. avgust 2008).

--- 2009. Economist Debates. China and the US, 24. november. Dostopno prek: http://www.economist.com/debate/overview/158&sa_campaign=debateseries/debate36/ads/house/160 (30. november 2009).

The Gallery of China. 2011. Chinese paintings landscape gallery: Ye Yuin. Dostopno prek: <http://www.the-gallery-of-china.com/chinese-landscape-painting.html> (3. oktober 2011).

Time. 1949. Foreign news: Leaning to One Side, 19. september. Dostopno prek: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,800683,00.html> (20. marec 2011).

Times.si. 2009. Politiki doma niso pripravili terena za dober sporazum, 8. december. Dostopno prek: <http://www.times.si/slovenija/politiki-doma-niso-pripravili-terena-za-dober-sporazum--58b14a97ce-9f161311e8.html> (3. oktober 2011).

Torfing, Jacob. 1999. *New Theories of Discourse*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Traufetter, Gerald. 2010a. US attempts to influence the world climate body. *SpiegelOnline*, 12. julij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,733273,00.html> (22. junij 2011).

--- 2010b. The US and China Joined Forces Against Europe. *SpiegelOnline*, 12. avgust. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,733630,00.html> (31. avgust 2011).

Tu, Weiming. 1987. Iconoclasm, Holistic Vision and Patient Watchfulness. A Personal Reflection on the Modern Chinese Intellectual Quest. *Daedalus* 116(2): 75–94.

--- 2001. *The Ecological Turn in New Confucian Humanism: Implications for China and the World*. Dostopno prek: <http://www.amacad.org/publications/fall2001/weiming.aspx#fromNote37> (25. avgust 2011).

Tunsjø, Øystein. 2008. *US Taiwan Policy*. London in New York: Routledge.

United Nations Framework Convention on Climate Change. 1992. Dostopno prek: <http://www.ccchina.gov.cn/WebSite/CCChina/UpFile/File456.pdf> (16. junij 2010).

University of Westminster. 2011. China Posters Online. Dostopno prek: http://home.wmin.ac.uk/china_posters/pol.htm (3. oktober 2011).

US-China Joint Statement. 2009. Dostopno prek: http://www.cfr.org/publication/20798/uschina_joint_statement_november_2009.html?breadcrumb=%2Fregion%2F271%2Fchina (27. november 2009).

Unschuld, Paul U. 1997. *Chinesische Medizin*. Muenchen: C. H. Beck.

--- 2003. *Was ist Medizin? Westliche und Oestliche Wege der Heilkunst*. Muenchen: C. H. Beck.

Vezovnik, Andreja. 2009. *Diskurz*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Wagner, Wieland. 2011. Chinese leadership fears its own people. *SpiegelOnline*, 18. marec. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,751467,00.html> (18. marec 2011).

Warren, Mark. 1989. Review. On Diplomacy: A Geneology of Western Estrangement by James Der Derian. *The Journal of Politics* 51(1): 208–11.

Watts, Johnatan. 2009. China's top climatologist stays cool over 2C rise. *Guardian.co.uk*, 17. september. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2009/sep/17/climate-rise-fears-china?INTCMP=ILCNETTXT3487> (12. februar 2010).

--- Vidal, John, McKie, Robin in Toby Helm. 2009. China blamed as anger mounts over climate deal. *Guardian.co.uk*, 20. december. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2009/dec/20/china-blamed-copenhagen-climate-failure> (10. januar 2010).

--- Carrington, Damian in Suzanne Goldenberg. 2010. China's fears of 'rich nation's' climate conspiracy at Copenhagen revealed. *Guardian.co.uk*, 11. februar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2010/feb/11/chinese-thinktank-copenhagen-document> (12. februar 2010).

--- 2011. WikiLeaks reveals China's failure to measure dangerous pollution. *Guardian.co.uk*, 26. avgust. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2011/aug/26/wikileaks-china-dangerous-pollution?INTCMP=SRCH> (30. avgust 2011).

Weidacher-Hsiung, Christopher. 2006. China and regional security cooperation in East Asia. Lund University of Political science. Dostopno prek: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1327517&fileId=1327518> (11. junij 2011).

Weller, Robert.P. 2006. *Discovering Nature*. New York: Cambridge University Press.

Wen, Jiabao. 2009a. *Build Consensus and Strengthen Cooperation to Advance the Historical Process of Combating Climate Change. Address by H.E. Wen Jiabao at the Copenhagen Climate Change Summit*. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/24278538/Wen-Jiabao-speech-to-COP15-Copenhagen-December-18> (26. maj 2010).

--- 2009b. Full text of Chinese Premier Wen Jiabao's speech at 2009 Summer Davos in Dalian. *Window of China*, 11. september. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english/2009-09/11/content_12032065_2.htm (26. maj 2010).

--- 2009c. Zhiyao you 1% de keneng zhonguo jiu hui fuchu 100% de nuli [Dokler bo le 1-odstotna možnost, bo Kitajska vložila 100-odstotni trud]. *Renmin ribao*, 18. december. Dostopno prek: <http://env.people.com.cn/GB/10606241.html> (19. december 2009).

--- 2011. *Report on the work of the Government. Delivered at the Fourth Session of the Eleventh China National People's Congress, March 5, 2011*. Dostopno prek: <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2011/03/05/china-npc-2011-reports-full-text/> (18. junij 2011).

Wong, Julian L. 2009. How did China fare in Copenhagen? A critical analysis by someone not in the room. *The Green Leap Forward*, 27. december. Dostopno prek: <http://greenleapforward.com/2009/12/23/how-did-china-fare-in-copenhagen-a-critical-analysis-by-someone-not-in-the-room/> (30. avgust 2011).

Xinhua.net. 2006. Huanbao zong ju tongji ju lianhe fabu lüse guomin jingji hesuan yanjiu chengguo [Statistični biro Administracije za varstvo okolja je objavil rezultate zelenih nacionalnih ekonomskih izračunov], 7. september. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/environment/2006-09/07/content_5062140.htm (15. avgust 2011).

--- 2010. Cancun conference a success: head Chinese delegation, 13. december. Dostopno prek: <http://www.ccchina.gov.cn/en/NewsInfo.asp?NewsId=26594> (12. junij 2011).

Xu, Ben. 2001. Postmodern-Postcolonial Criticism and Pro-Democracy Enlightenment. *Modern China* 27(1): 117–47.

Yu, Hongyuan. 2007. International institutions and Transformation of China's Decision-making on Climate Change Policy. *Chinese Journal of International politics* 1: 497–523.

Združenje za ohranitev divjih vrst Kitajske. 2007. Shenme shi shengtai wenming? [Kaj je ekološka civilizacija], 10. november. Dostopno prek: <http://www.cwca.org.cn/Article/ShowArticle.asp?ArticleID=7606> (23. junij 2011).

Zehfuss, Maja. 2006. Constructivism and Identity: a dangerous liaison. V *Constructivism and International Relations*, ur. Stefano Guzzini in Anna Leander, 93–117. New York: Routledge.

Zgonik, Staš. 2009. Dr. Lučka Kajfež Bogataj, klimatologinja. *Mladina.si*, 9. januar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200901/dr_lucka_kajfez_bogataj_klimatologinja (19. junij 2011).

Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi [Predlog dvanajstega petletnega načrta za nacionalni gospodarski in družbeni razvoj centralnega komiteja Komunistične partije Kitajske]. 2010. Dostopno prek: <http://www.ndrc.gov.cn/125gh.pdf> (20. junij 2011).

Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao [Dvanajsti petletni načrt LR Kitajske za nacionalni gospodarski in družbeni razvoj]. 2011. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/politics/2011-03/16/c_121193916.htm (20. junij 2011).

Zhou, Shengxian. 2011. Uplifting ecological civilisation. *Gov.cn*, 1. april. Dostopno prek: http://english.mep.gov.cn/Ministers/Speeches/201104/t20110412_209078.htm (20. junij 2011).

Zhu, Rongji. 2002a. *China Statement by H.E. Mr. Zhu Rongji at the World Summit on Sustainable Development*. Dostopno prek: <http://www.un.org/events/wssd/statements/chinaE.htm> (10. december 2009).

--- 2002b. *Steadfastly Take the Road of Sustainable Development*. Dostopno prek: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/3747/t19191.htm> (10. december 2009).

Žižek, Slavoj. 1989. *The sublime object of ideology*. London in New York: Verso.

--- 2008. Nasilje, kultura in globalni kapitalizem. *Združenje-manager.si*. Dostopno prek: <http://www.zdruzenje-manager.si/storage/3340/SLAVOJ%20ZIZEK.pdf> (15. junij 2011).

--- 2009. *First as Tragedy then as Farce*. London in New York: Verso.

--- 2010. *Začeti od začetka*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 2011. *Living in the End Times*. London in New York: Verso.

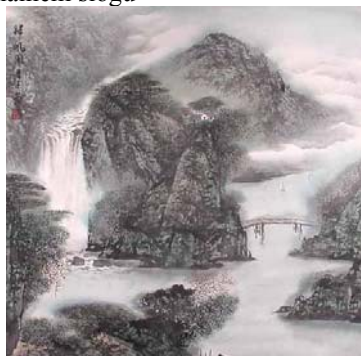
PRILOGE

Priloga A: Podobe kitajske narave in zunanje politike

1. Kontrasti med krajinami

Kontrast med krajino v tradicionalnem slogu (slika A.1), kjer so človeški elementi njen integralni del, propagandnim materialom Maove Kitajske v 50. in 60. letih 20. stoletja (sliki A.2 in A.3), ko je moral 'človek premagati naravo', in marketingom zelene ideologije v sodobnosti, ko to, da so reke spremenjene v industrijske odplake in silhueta sveta zaznamovana s človeškimi stvaritvami, ni več enoznačno zaželeno ('pustite rekam, da so reke, in goram, da so gore', gl. sliko A.4).

Slika A. 1: Krajina v tradicionalnem slogu

Vir: Ye Yuin (The Gallery of China 2011)

Slika A. 2: Človek mora premagati naravo

Vir: University of Westminster (2011)

Slika A. 3: Premaknimo gore, da ustvarimo zemljo

Vir: University of Westminster (2011)

Slika A. 4: Naj so gore gore in reke reke

Title: Industrial Pollution
Headline Translation: Let the hills be hills and the rivers be rivers.

Vir: McElwee (2009a)

Zgovorna manipulacija stare (tradicionalne) podobe krajine z elementi modernizacije (tovornjaki, žerjavi itd.): Pri podrobnejšem pogledu so gore pravzaprav nebotičniki, v krajini torej ni ostalo nič več voda in nič več gor, harmonija med človekom in nebom (naravo) je popolnoma iztirila. Kot je zapisal McElwee (*ibidem*), ki je objavil podobo, sicer del akcije Kitajskega sklada za zaščito okolja, je osvetljen plakat na mestu za običajne reklame med ljudmi zbudil ogromno zanimanje. Plakat s to podobo, ki je torej od daleč videti kot tradicionalna krajina, od blizu pa kot ogromna onesnažena metropola, je bil obešen na primer na eni od postaj podzemne železnice v Shanghaiju leta 2009.

2. Podobe (zunanje) politike LR Kitajske v času Maa Zedonga

Kdo je ljudstvo in kdo so 'notranji' in 'zunanji' sovražniki, proti katerim mora to ljudstvo 'vstati'?

Slika A. 5: Dol z ameriški imperialisti, dol s sovjetski revizionisti!

Vir: University of Westminster (2011)

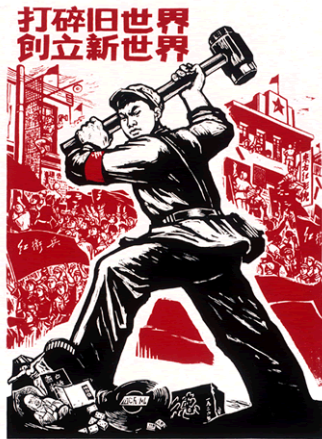
»Plakat prikazuje položaj Kitajske kot voditelja zatiranih ljudstev po celem svetu. Slika simbolizira mednarodno enotnost proti zatiralcem, saj trije delavci predstavljajo kontinente Azije, Afrike in Amerik, z Azijo v centralni poziciji. Slogan nad velikim globusom se glasi 'Proletarci sveta, združite se'. Ljudje so oboroženi in pripravljeni na boj.« (*ibidem*)

Slika A. 6: Odločno podpiramo protiimperialistični boj ljudstev Azije, Afrike in Latinske Amerike

Vir: University of Westminster (2011)

Slika A. 7: Uničimo stari svet, ustanovimo novi svet

Vir: University of Westminster (2011)

»Ta propagandni plakat je klasičen primer umetnosti rdeče garde iz zgodnje kulturne revolucije in ponazarja protikolonialistično, protiimperialistično ikonoklastično retoriko, ki je vztrajala tudi v 1960-ih. Bodite pozorni, da delavec uničuje tako krščanski križ kot tudi budistični kipec in klasična kitajska besedila.« (*ibidem*)

Slika A. 8: Izrek predsednika Maa Zedonga: »Ljudstvo se zanaša na nas za organizacijo; reakcionarne elemente Kitajske mora ljudstvo poraziti pod našim vodstvom«

Vir: University of Westminster (2011)

Na sliki predstavniki kitajskega ljudstva (pilot, kmet, vojak, delavec) pod pestmi stiskajo drobne kapitaliste/imperialiste.

Priloga B: Diplomacija podnebnih sprememb – časovna premica

1988

WMO (*World Meteorological Organization* – Svetovna meteorološka organizacija) in UNEP (*United Nations Environment Programme* – Program Združenih narodov za okolje) skupaj ustanovita UNIPCC. IPCC ne izvaja lastnih raziskav, temveč objavlja poročila o podnebnih spremembah, ki povzemajo mednarodni konsenz o problemu.

1990

Prvo poročilo IPCC ugotavlja, da se je planet ogrel za 0,5 stopinje v zadnjem desetletju. IPCC svari, da bodo le odločni ukrepi za omejevanje izpustov toplogrednih plinov preprečili resno globalno segrevanje. To nudi znanstveno osnovo za pogajanja o podnebni konvenciji v sklopu ZN. Pogajanja se začnejo po zasedanju generalne skupščine v decembru.

1992

Na vrhu v Riu de Janeiru (*Earth Summit*) 154 držav podpiše UNFCCC in se strinja, da bodo preprečile 'nevarno' segrevanje od toplogrednih plinov. Konvencija zastavi cilje za zmanjševanje emisij industrializiranih držav na raven iz leta 1990 do leta 2000 – en od mnogih neizpoljenih ciljev.

1995

V svojem drugem poročilu IPCC prvič objavi, da je globalno segrevanje lahko antropogeno. Napoveduje bodoči dvig temperature med eno in 3,5 stopinjami. Na prvem pravem podnebnem vrhu ZN je v Berlinu je odločeno, da bo skicirana okvirna mednarodna pogodba, bodoči Kjotski protokol.

1996

Znanstveniki svarijo, da večina industrializiranih držav ne bo mogla stabilizirati emisij na ravni iz leta 1990 do leta 2000. ZDA prvič pristanejo na pravno zavezujoče ciljne emisije.

1997

Na podnebnem vrhu OZN v japonskem mestu Kjoto, se odločijo za pravno zavezujoče omejevanje izpustov za industrializirane države s povprečjem 5,4 odstotke, ki naj bodo izpolnjeni do leta 2010. To je znano kot Kjotski protokol, ki ga podpišejo tudi predstavniki ZDA, a ga ameriški senat zavrne ter zahteva najprej 'smiselno participacijo' držav v razvoju (predvsem LR Kitajske) pri zmanjšanju emisij. Kjotski protokol podpiše tudi LR Kitajska, a zanjo kot državo v razvoju protokol ne predvideva obvezujočih zmanjšanj izpustov.

1998

Najbolj vroče leto v najbolj vročem desetletju najbolj vročega stoletja tega tisočletja.

2001

Tretje Poročilo IPCC predstavi scenarij v najslabšem možnem primeru, kjer bi se povprečne globalne temperature zvišale za šest stopinj v stotih letih. Podnebni vrh je sklican v Bonnu in večina držav sklene, da bo nadaljevala s procesom ratifikacije.

2003

Evropa izkusi najbolj vroče poletje v zadnjih 500 letih, to je prvi dogodek ekstremnega vremena, ki ga pripisejo človeško povzročnim podnebnim spremembam. Uradniki naknadno ocenijo, da je 30 tisoč ljudi umrlo kot posledice ekstremnih vročinskih valov.

2004

Rusija ratificira kjotski protokol v pogajanjih za podporo Evropske unije pri ruskem vključevanju v Svetovno trgovinsko organizacijo.

2005

Z več kot 55 odstotki izpustov CO₂ v industrializiranih državah, ki jih pokriva kjotski protokol, se začne prva faza zmanjšanja emisij.

2007

Četrto poročilo IPCC napoveduje dvig morske gladine od najmanj 18 do 59 cm do leta 2100 in poroča, da količine toplogrednih plinov v atmosferi niso bile tako visoke čez 650 tisoč let. Pogajanja o nasledniku Kjotskega protokola, ki bi stopil v veljavo z letom 2013, se uradno začnejo na podnebnem vrhu na Baliju. Al Gore in IPCC prejmejo Nobelovo nagrado za svoj boj proti globalnemu segrevanju.

2008

Države se sestanejo na podnebnem vrhu OZN v poljskem mestu Poznan, da bi nadaljevale s sestavo naslednika kjotskega protokola. Amerika izvoli novega predsednika Baracka Obama, ki dviguje tudi upanje, da bo končal ameriško politiko nasprotovanja obveznim zmanjševanjem izpustov CO₂.

2009

Japonska pošlje v vesolje satelit za opazovanje toplogrednih plinov po svetu. Znanstveniki popravijo svoje napovedi. Do leta 2100 bi se gladina morja lahko dvignila več kot en meter. Velika pričakovanja zbujata podnebna konferenca OZN konec leta v Københavnu na Danskem. Velika pričakovanja se izkažejo za prevelika, izid konference je pravno nezavezujoč in le nekaj strani dolg, t. i. Københagenski sporazum, ki je označen kot častna rešitev v zadnjem trenutku brez prave teže.

2010

Po 'sramoti' v Københavnu in za klimatsko znanost obremenjujoči aferi, t. i. climategateu, vlada zatišje glede konkretnih ukrepov in medsebojno obtoževanje o tem, kdo je kriv za propad pogajanj. V Mehiškem zalivu ob ameriški obali se zgodi največji izliv nafte v zgodovini, kar Obama označi za ekološki 11. september in napove začetek resnega zmanjševanja odvisnosti ZDA od nafte. Pričakovanja glede izida COP16 v mehiškem Cancunu so nizka.

2011

Zaupanje v proces multilateralnih pogajanj pod okriljem OZN je po vrhu v Cancunu obnovljeno s sprejetjem t. i. Sporazumov iz Cancuna (*The Cancun Agreements*), ki pa ne specificirajo pravno zavezujočih omejitev emisij za posamezne države. Obenem novo poročilo IAE (*International Energy Agency* – Mednarodna agencija za energijo) ugotavlja, da so se v letu 2010 izpusti toplogrednih plinov rekordno zvečali, s čimer se je zmanjšala možnost pravočasne zamejitve globalnega segrevanja na varno raven. Naslednja konferenca (COP17) je decembra v južnoafriškem Durbanu.

Prirjeno po: Kunzemann (2009)

Priloga C: Predikati

Priloga C je namenjena ilustraciji predikatov, ki smo jih izluščili iz osrednjih dokumentov in govorov kitajskih voditeljev ter so zbrani okrog osrednjih vozlišč (podnebne spremembe, LR Kitajska, kitajska vlada pod vodstvom Komunistične partije Kitajske, naravni viri, okolje, UNFCCC, IPCC, mednarodna skupnost, razvite države, države v razvoju, harmonija). Predikacija ali »analiza predikatov« (Milliken 1999, 231) namreč vključuje povezovanje določenih kvalitativnih z določenimi subjekti z ekstrakcijo opisnih značilnosti, pridevnikov, prilastkov in sposobnosti, pripisanih različnim subjektom, iz različnih dokumentov (Doty 1993, 306, 310; Tunsjø 2008, 14). Naj poudarimo, da je priloga manj primerna za dosledno branje, saj je njen namen, da ob izpisu in zaporednem nizanju predikatov nakažemo prevladujočo logiko in s tem dominantni diskurz, zato je pomembna za ugotovitve petega poglavja naloge. Če so namreč subjekti, objekti in odnosi enake vrste najdeni v različnih besedilih, to kaže, da je na delu določena logika: »O besedilih, ki ilustrirajo logiko enake vrste, lahko mislimo kot o konstituciji nadzornega ali dominantnega diskurza« (Doty 1993, 308). Na koncu priloge je poleg tega prikazana pogostost nekaterih sintagm, ki so povezane s harmonijo med človekom in naravo oz. nebom (npr. harmonična družba), ter pogostost in število ponovitev osrednjih označevalcev, ki prav tako prispevajo k konstrukciji dominantnega diskurza (okolje, okoljski, narava, naravno, socializem, socialistično, tržno itd.) v dveh osrednjih dokumentih kitajske politike podnebnih sprememb v angleškem prevodu in v kitajskem originalu. To sta nacionalni program (China's National Climate Change Programme 2007a; Zhongguo yingdui qihou bianhua guojia fangan [Nacionalni program Kitajske za podnebne spremembe] 2007b) in bela knjiga (China's Policies and Actions for Addressing Climate Change 2008a; Zhongguo yingdui qihou bianhua de zhengce yu xingdong [Politike in aktivnosti Kitajske glede podnebnih sprememb] 2008b).

Podnebne spremembe:

Velika globalna tema, skupna skrb mednarodne skupnosti, vključujejo okolje in razvoj, navsezadnje so stvar razvoja, imajo negativne učinke, proti njim poteka boj, za spoprijem z njimi je potrebna formulacija, implementacija, objava in nadgrajevanje nacionalnega programa, potrebni sta njihovo blaženje in prilagajanje, za njihovo blaženje je dobro načrtovanje družin, verjetno so povzročene s povečanjem koncentracij toplogrednih plinov zaradi človeških aktivnosti, imajo opažene/opazovane/opazne dokaze, so v trendu, ki se intenzivira, potrebne znanstvenih raziskav, o njih je potrebno poučevati in uriti ljudi ter krepiti javno zavedanje, izziv in imajo vpliv, ocena njihovega vpliva ima veliko dvoumnosti, so že imele nekaj učinkov na Kitajsko, potrebne reševanja, predstavljajo izziv, ki postaja resnejši med pospešeno urbanizacijo in industrializacijo, predstavljajo vrsto nacionalnih okoliščin, imajo vpliv na kmetijstvo in živinorejo [2X], vplivajo na drastično zvišanje produkcijskih stroškov in potrebe po investicijah, ogrožajo biološko raznolikost, vplivajo na vodne vire, ranijo suhe struge kontinentalnih rek, lahko povečajo pogostost in intenzivnost vročinskih valov in zato smrti in resnih bolezni, stimulirajo pojav in širjenje bolezni, obseg kardiovaskularnih bolezni, malarije itd, ogrožajo človeška življenja, lahko ranijo naravne in človeške turistične vire, poglobljajo povečevanje porabe elektrike, pritiskajo na preskrbo z elektriko, so izziv za kitajsko energetska strukturo s prevlado premoga, njihovo blaženje zahteva vpletenost veliko aspektov družbenih in ekonomskih sektorjev, v njihovem blaženju in prilagajanju ima vodilno vlogo napredna tehnologija, tehnološki napredek in inovacije, so resen skupni izziv za mednarodno skupnost, o njih obstajajo mednarodno napredne raziskave, o njih so mednarodna sodelovanja, v katerih Kitajska sodeluje pod znanstvenim vodstvom, sprožajo odziv, ki povezuje ekonomske, družbene, domače in tuje teme, imajo vpliv, ki se čuti po celem svetu, so v glavnem povzročene z masivnimi izpusti CO₂ ter drugih toplogrednih

plinov z izvorom v razvitih državah od industrijske revolucije naprej, v njihovem nagovarjanju igra centralno vlogo tehnologija, zahteva mednarodno tehnološko sodelovanje, zahteva tehnološko opazovanje, tehnologijo za satelitsko nabiranje podatkov; so izziv za cel svet, brez izjem, zahtevajo rešitev, zahtevajo skupni trud vseh držav in celotne mednarodne skupnosti, imajo škodljive učinke, so skupna skrb človeštva, njihovo reševanje je pomembno in nujno, njihovo reševanje zahteva razmislek in zadeva tako ekonomski razvoj kot ekološko konstrukcijo, domačo situacijo in mednarodno situacijo, sedanjost in prihodnost, za njih so potrebni nacionalni plani, serije politik in ukrepov, zahtevajo strategijo trajnostnega razvoja, pospešeno izgradnjo družbe, ki konzervira resurse in je prijazna do okolja; zahtevajo reševanje, zahtevajo močno aktivnost s strani mednarodne skupnosti, so globalni izziv, imajo globok vpliv na obstoj in razvoj človeštva, so velik izziv za vse države, usklajen trud je prinesel napredek pri njihovem reševanju, so tema, ki izvira iz poteka človeškega razvoja, povezane so tako z naravnimi dejavniki kot z človeškimi aktivnostmi, so okoljska tema, a tudi in še bolj pomembno, razvojna tema, so tesno povezane z razvojno stopnjo, načinom življenja, velikostjo prebivalstva in obdarjenostjo z resursi različnih držav ter njihovih mest v mednarodni delitvi dela, trud za njihov nagovor je lahko uspešen le v teku razvoja, njihov izziv lahko sprejmemo le prek skupnega razvoja, na kocki v boju proti njim so skupni interesi celotnega sveta, njihov nagovor je nujna in dolgoročna naloga za vse nas, obremenjuje življenjsko okolje človeštva in razvojne perspektive vseh držav, kličejo po neutrudljivem trudu celega sveta, ne spoštujejo nacionalnih mej, pred njimi ni imuna nobena država, so tema, ki obremenjuje preživetje in razvoj človeštva; so globalna tema, so globalni izziv, nanje ni imuna nobena država, z njimi in z zagotavljanjem harmonije ter miru se lahko soočimo samo z bolj angažiranim mednarodnim sodelovanjem, so ena od resnih izzivov človeškemu preživetju in razvoju in mednarodno sodelovanje je ključ za reševanje tega izziva, UNFCCC in Kjotski protokol sta glavna kanala za njihovo nagovarjanje.

Kitajska in kitajska vlada pod vodstvom Komunistične partije Kitajske:

Država v razvoju z odgovornostjo, daje veliko pomembnost temi podnebnih sprememb, je ustanovila Nacionalni komite za koordinacijo za podnebne spremembe, je naredila pozitivne prispevke k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju podnebnim spremembam, je naredila serijo politik in ukrepov za podnebne spremembe, ima nacionalno strategijo za trajnostni razvoj, ima mandat pod UNFCCC, je formulirala Nacionalni program za podnebne spremembe, je očrtala cilje, temeljne principe, ključna področja delovanja, politike in ukrepe za obravnavo podnebnih sprememb, vodi jo znanstveni pristop k razvoju, bo iskreno izvedla vse naloge v Nacionalnem načrtu, bo težila k gradnji družbe, ki je konzervativna glede porabe resursov in prijazna do okolja, bo povečala nacionalno kapaciteto, še naprej prispevala k zaščiti globalnega klimatskega sistema, se bo odločno angažirala v učinkovitem in pragmatičnem sodelovanju z mednarodno skupnostjo ter s posameznimi državami za implementacijo Nacionalnega programa, ima primerne ukrepe, se spoprijema s podnebnimi spremembami, promovira trajnostni razvoj, je izvedla raznovrstne politike in ukrepe, restrukturira ekonomijo, izboljšuje energetska učinkovitost, razvija in uporablja vodno silo in druge obnovljive vire, izvaja ekološko prenovo in zaščito, izvaja načrtovanje družine, ki je prispevalo bistveno k omilitvi podnebnih sprememb, je izkusila očitne spremembe v frekvenci in pogostosti ekstremnih klimatskih/vremenskih pojavov v zadnjih 50-ih letih, ima sušo in poplave, ima pogoste katastrofe na severu in poplave na jugu v skladu z povečanjem letnih padavin, ima izginjajoče ledenike, ima trend podnebnih sprememb, ki se intenzivira, ima znanstvenike, ki napovedujejo, ima možnost, da se bodo ekstremni klimatski/vremenski pojavi pojavljali pogosteje, ima okrog 4-odstotno povprečno letno rast toplogrednih plinov med 1994 in 2004, ima povečanje deleža CO₂ v skupnih toplogrednih emisijah iz 76 na 83 odstotke, ima zelo nizke zgodovinske emisije, per capita emisije so bile pod svetovnim

povprečjem, ima per capita emisije CO₂ iz fosilnih goriv, kar je enako 87-odstotkom svetovnega povprečja in 33-odstotkov ravni držav OECD, ima 49,5-odstotni padec intenzitete emisij leta 2004 glede na leto 1990, medtem ko je svetovno povprečje padlo le za 12,6-odstotka in povprečje držav OECD le za 16,1-odstotka, ima trud in dosežke pri blaženju podnebnih sprememb, je odgovorna država v razvoju, je med prvimi, ki so formulirale nacionalno Agendo 21, je sprejela serijo politik in ukrepov v skladu specifičnimi nacionalnimi okoliščinami, je pozitivno prispevala k blaženju podnebnih sprememb, ima specifične okoliščine, posveča vedno več pozornosti spremembi vzorca gospodarske rasti, restrukturira ekonomijo, integrira redukcijo energije, promovira čisto proizvodnjo, integrira preprečevanje in nadzor nad industrijskim onesnaževanjem v svoje industrijske politike, viša delež produktov z visoko dodano vrednostjo, ima pomembne koristi konzervacije energije, je sprejela principe, je naredila konzervacijo za stvar strateške pomembnosti, promovira konzervacijo energije, je implementirala zakon, daje finančno podporo, nudi nacionalno vodstvo, krepi razvoj in uporabo vodne sile, jedrske energije, nafte, plina, je povečala delež čiste energije, podpira razvoj in uporabo nove in obnovljive energije, zmanjšala delež premoga v energetske mešanici, je začela nacionalno kampanjo sajenja dreves in aforestacije, je povečala ekološko obnovitev in zaščito, je imela reformo odpiranja proti zunanjemu svetu, ima neverjetne dosežke, je implementirala ključne gozdne ekološke projekte, je povečala pokritost z gozdovi, ima poleg tega politike za zaščito naravnih gozdov, spreminjanja obdelovalne zemlje v gozdove in travnike, povečuje kapaciteto gozdov kot korit za toplogredne pline, ima relevantne znanstvenike, ki ocenjujejo, gleda na statistiko, učinkovito nadzira stopnjo rasti prebivalstva z načrtovanjem družin, izvaja načrtovanje družine kot osnovno nacionalno politiko, ima podrazvito gospodarstvo, ima nizko stopnjo rodnosti-nižjo od razvitih držav, je dosegla zgodovinsko tranzicijo v vzorcu reprodukcije prebivalstva, je pomembno prispevala k nadzoru svetovne populacije in blaženju izpustov toplogrednih plinov, upošteva statistiko Mednarodne energetske agencije in OZN, spodbuja znanstveni pristop k razvoju in strateške misli o izgradnji harmonične družbe, pospešuje izgradnjo družbe, ki konzervira resurse in je prijazna do okolja, krepi politike in ukrepe, je izrazila odgovornosti in obveznosti vlade, podjetij in uporabnikov, je izrazila serijo politik in ukrepov, je izdala dokumente, ki služijo kot politike in zakonska garancija za napredek krepitve kitajske kapacitete pri nagovarjanju podnebnih sprememb, je ustanovila Nacionalni koordinacijski komite za podnebne spremembe, je okrepila menedžment energije [2X], pripisuje veliko pomembnost k raziskavam podnebnih sprememb in gradnji kapacitet, ceni svojo sposobnost in kapaciteto podpiranja znanstvenih raziskav in jih neprestano povečuje, implementirala je številne ključne raziskovalne projekte, ima študije in raziskave za znanstveno osnovo razvoja nacionalnih politik ter za participacijo v pogajanjih pod UNFCCC, izvaja projekte mednarodnega sodelovanja, krepi izobraževanje, urjenje in javno zavedanje [2X], bo strastno razvijala vse vrste izobraževanja na vseh ravneh, da bi krepila javno zavedanje o trajnostnem razvoju, krepila znanstveno in kulturno kapaciteto za participacijo v trajnostnem razvoju, je organizirala različna predavanja in konference v angleščini in kitajščini, je nudila razumljive informacije, njeni ekosistemi in družbeni sistem bo pod vplivom podnebnih sprememb, je država v razvoju na nizki ravni razvoja, ima ogromno populacijo, relativno nizko kapaciteto za reševanje podnebnih sprememb, ima energetske mešanico s prevlado premoga, ima pospešeno urbanizacijo in industrializacijo ter porabo energije, ima relativno hude klimatske pogoje, pogosto trpi za meteorološkimi katastrofami, ki so nenavadne v svetu po obsegu, resnosti itd., ima ranljiv ekosistem, ima degradacijo, dezertifikacijo, suše, okoljsko degradacijo, je ranljiva za vplive dviga morske gladine, njena poraba energije ima relativno visoko intenziteto emisij CO₂, ima največjo populacijo na svetu, velik pritisk po zaposlovanju, je na nizki stopnji urbanizacije, ima per capita porabo energije še vedno na nizki ravni, ki je le 2/3 svetovnega povprečja, kaj šele povprečja razvitih

držav, ima relativno nizko raven ekonomskega razvoja, BDP per capita je le $\frac{1}{4}$ svetovnega povprečja, ima disparitete med različnimi regijami, ima izziv odprave revščine, njena nacionalna ekonomija je v temeljih odvisna od naravnih resursov, njihove razpoložljivosti in kombinacije, ima veliko populacijo in relativno nizko raven razvoja, ima in bo imela razvoj omejen z omejenostjo resursov per capita, se sooča z izzivi, za doseg ravni razvoja razvitih držav bo neizogibno dvignila raven porabe energije in emisij CO₂ na dokaj visoko raven, bo neizogibno soočena naraščajočo porabo energije in emisijami CO₂, bo imela večje težave kot druge države pri zmanjševanju ogljične intenzitete na enoto energije, ima velik izziv v kitajskih neodvisnih inovacijah energetskih tehnologij, ima nazadnjaške tehnologije produkcije in uporabe energije kot vzrok nizke energetske učinkovitosti, ima prepad do razvitih držav v smislu tehnologij in izkoriščanja energije, zaloge in transformacije, ima primanjkljaj naprednih tehnologij, se bori s podnebnimi spremembami, krepi konzervacijo gozdov itd., ima za cilj krepiti trajnostni razvoj, ima družbeni in ekonomski razvoj na stopnji pomembnih strateških priložnosti, bo implementirala svojo temeljno nacionalno politiko konzervacije resursov in zaščite okolja za razvoj krožne ekonomije, bo zaščitila ekološko okolje in pospešila konstrukcijo družbo, ki bo konzervirala resurse in bo prijazna do okolja, bo aktivno izpolnjevala svoje mednarodne dolžnosti pod UNFCCC, bo težila k nadzoru toplogrednih plinov, večala kapaciteto prilagajanja, promovirala harmonični razvoj med ekonomijo, populacijo, resursi in okoljem, bo vodena s principi, polno izkoristila znanstveni pristop k razvoju, promovirala konstrukcijo socialistične harmonične družbe, spodbujala temeljne nacionalne politike za konzervacijo resursov in zaščite okolja, nadzorovala izpuste toplogrednih plinov in povečevala kapaciteto trajnostnega razvoja, zagotavljala ekonomski razvoj, konzervirala energijo, optimizirala strukturo energije, krepila ekološko ohranjanje in konstrukcijo, se zanašala na razvoj znanosti in tehnologije, povečevala kapaciteto za nagovarjanje podnebnih sprememb, se spoprijemala s podnebnimi spremembami znotraj okvira trajnostnega razvoja, bo sledila principu skupnih a diferenciranih možnosti UNFCCC, ima kot država v razvoju prvo in prednostno prioriteto trajnostni razvoj in odprava revščine, ima kot država v razvoju svojo učinkovito implementacijo dolžnosti po Konvenciji postaviti v odvisnost od učinkovite implementacije svojih osnovnih dolžnosti razvitih držav, enakomerno poudarja blaženje in prilagajanje, integrirala podnebne spremembe z drugimi medsebojno povezanimi politikami, se bo zanašala na razvoj in inovacije znanosti in tehnologije, bo aktivno in obsežno sodelovala v mednarodnem sodelovanju, bo še naprej aktivno sodelovala v mednarodnih pogajanjih pod UNFCCC in v relevantnih aktivnostih IPCC, je pripravljena krepiti mednarodno sodelovanje glede podnebnih sprememb, vključno s sodelovanjem na področju razvoja mehanizma čistega razvoja in transferja tehnologije, bo združila trud z mednarodno skupnostjo za reševanje globalnih podnebnih sprememb, ima strateški cilj, se odziva na podnebne spremembe, ima pomembne dosežke v nadzoru izpustov toplogrednih plinov, povečuje zmožnosti kontinuiranega prilagajanja podnebnim spremembam, bo še naprej krepila institucije in mehanizme, glede na strateški cilj ima specifične cilje do leta 2010, ima cilj nadzorovanja podnebnih sprememb, bo krepila vladni nadzor in administracijo o energetske konzervaciji, bo širila raziskave in razvoj, pripeljala nove tržne mehanizme za energetske konzervacije, bo dvigovala javno in družbeno zavest, pospešila gradnjo družbe, ki konzervira vire, bo dosegla cilja 20-odstotne redukcije porabe energije na enoto BDP-ja do leta 2010, povečala kapaciteto za prilagajanje podnebnim spremembam, krepila ohranjanje naravnih gozdov, gara [3X], gara, da bi dohajala mednarodne napredne raziskave, nudi učinkovite in znanstvene temelje za razvoj nacionalnih strategij in politik ter znanstveno vodstvo za participacijo v mednarodnem sodelovanju, krepi osnovne raziskave, gradi močno znanstveno podporo, gradi svojo neodvisno inovativno kapaciteto, promovira mednarodno sodelovanje in transfer tehnologije, gara, da bi dosegla preboj v raziskavah in razvoju, konzervaciji energije in tehnologiji čiste energije, dviguje javno zavest in izboljšuje

menadžment, dviga zavest cele družbe, ustvarja prijateljsko družbeno okolje za nagovor podnebnih sprememb, še naprej izboljšuje med-ministrsko odločanje in koordinacijo, ustanavlja akcijski mehanizem za odzivanje na podnebne spremembe, bo do leta 2010 ustanovila primeren, skrajno učinkovit institucionalni in upravljalni okvir, strastno krepi energetske zakonodajo, aktivno promovira razvoj jedrske energije, izboljšuje kapaciteto industrije jedrske energije s principi odvisnosti od sebe, mednarodnega sodelovanja, transferja tehnologije in promocije neodvisnosti, promovira razvoj bioenergije, odločno izboljšuje tehnološko kapaciteto za samo-inovacijo, pospešuje formulacijo in implementacijo zakonov in regulacij, formulira in izboljšuje standarde energetske učinkovitost, krepi institucionalne inovacije in konstruiranje mehanizmov, uporablja moderno tehnologija razširjanja informacij, vodi lokalne vlade in podjetja, popularizira prostovoljne dogovore za varčevanje z energijo, motivira navdušenje podjetij in industrijskih družb, krepi relevantne politike in ukrepe, študira finančne in davčne politike za spodbudo razvoja do okolja prijaznih in energetske varčnih vozil, implementira reformo obdavčitve goriva, odločno podpira sistem javnega transporta, študira politike spodbujanja proizvodnje in porabe hibridnih in električnih vozil, krepi razvoj in razširjanje konzervacije energije v ključnih sektorjih, daje prioriteto razvoju oblikovanja tehnologije za zeleno gradnjo, odločno razvija krožno ekonomijo, sledi vzorcu nove industrializacije, ima princip 'redukcija, ponovna uporaba in recikliranje odpadkov', teži ko polni uporabi promocijske funkcije vlade, sprejema različne ukrepe za promocijo zavesti o podnebnih spremembah pri uradnikih, zaposluje vse aspekte družbe za razširjanje svojega truda in politik, v polnosti uporablja masovne medije, kot so knjige, časopisi, avdio in video produkti, za razširjanje znanja o podnebnih spremembah, spodbuja trajnostni življenjski slog, vključuje znanje o podnebnih spremembah v izobraževanje, pripravlja delavnice o popularni in profesionalni znanosti podnebnih sprememb, spodbuja participacijo javnosti, v polnosti izkorišča informacijsko tehnologijo za bogatenje vsebine in funkcij vladnih spletnih strani, ki naj postanejo resnične, učinkovite, hitro odzivne platforme za razširjanje informacij ter komunikacijo, daje polno moč medijskemu nadzoru in vodilni funkciji glede javnega mnenja, povečuje transparentnost odločanja, promovira znanost in demokracijo na področju administracije podnebnih sprememb, daje polno moč iniciativam družbenih skupnosti ter nevladnim organizacijam, krepi mednarodno sodelovanje in komunikacijo, aktivno izvaja izmenjavo informacij, publikacij, filmov, televizijskih, avdio in video filmov ter druge literature o podnebnih spremembah s tujimi državami, uporablja izkušnje dobrih praks, krepi mednarodno sodelovanje, gradi odprto bazo podatkov, krepi voditeljsko vlogo v nagovarjanju podnebnih sprememb, ima potrebo po mednarodnem sodelovanju, priznava potrebo po širokem mednarodnem sodelovanju, je pripravljena krepiti mednarodno sodelovanje z vsemi državami, priziva vse razvite države naj iskreno izpolnjujejo svoje obveznosti po UNFCCC glede nudenja finančne asistencije in transferja tehnologije v države v razvoju, je država v razvoju, bo vztrajala pri strategiji trajnostnega razvoja in sprejemala ukrepe izboljševanja energetske učinkovitosti, konzervacije energije, obnovljive energije, ekološkega ohranjanja, obsežnega sajenja dreves in aforestacijo, nadzor nad emisijami in nadaljnje prispevke k zaščiti globalnega klimatskega sistema, je pripravljena sodelovati z mednarodno skupnostjo za aktivno participacijo v aktivnostih prilagajanja podnebnim spremembam in formulaciji relevantnih dokumentov, podpira mednarodno tehnološko sodelovanje in transfer za delitev prednosti tehnološkega razvoja povsod po svetu, podpirajo ustanovitev učinkovitega tehnološkega mehanizma sodelovanja in promocije raziskav in razvoja ter uporabe tehnološkega transferja, podpira odpravo ovir tehnološkemu sodelovanju in transferju v smislu politik, institucij, procedur, finančnih resursov in zaščite pravic intelektualne lastnine, podpira ustanovitev posebnega sklada za mednarodno tehnološko sodelovanje, da bodo okolju in klimi prijazne tehnologije dostopne in si jih lahko privoščijo države v razvoju, spodbuja polno implementacijo odgovornosti po Konvenciji in Kjotskem protokolu, je država

odgovornosti, bo resno izpolnjevala svoje obveze po Konvenciji in Kjotskem protokolu, bo sodelovala v regionalnem sodelovanju, verjame v potrebo po mednarodnem sodelovanju, verjame v potrebo za tehnološki transfer in sodelovanje, verjame v tehnološko potrebo za opazovanje atmosfere, morja itd., želi ustanoviti lastni opazovalni sistem, ima prioriteto potrebo po transferju tehnologije in sodelovanju [4X], ima nujno potrebo po tehnologiji za zmanjševanje izpustov, za blaženje, za adaptacijo, za grajenje kapacitet, za širjenje zavesti itd.; je v odločilnem obdobju gradnje družbe z zmerno blaginjo v vseh pogledih, je v pomembni fazi za pospeševanje svoje industrializacije in urbanizacije, ima naloge razvijati ekonomijo in izboljšati človeška preživetja, se sooča z bolj resnimi izzivi podnebnih sprememb kot razvite države, bo še naprej sledila vodilom znanstvenega pogleda na razvoj, brez zadržkov bo sledila poti trajnostnega razvoja, bo sprejela močnejše politike in ukrepe za krepitev zmožnosti reševanja podnebnih sprememb na celosten način, združuje spoprijemanje s podnebnimi spremembami s strategijo trajnostnega razvoja, pospešeno izgradnjo družbe, ki konzervira resurse in je prijazna do okolja; ima velike razvojne dosežke, njen skupni gospodarski proizvod je zdaj eden največjih na svetu, še vedno zaostaja za več kot 100 državami po BDP per capita, ostaja največja država v razvoju na svetu, ima petino svetovnega prebivalstva, velik razmak med urbanimi in ruralnimi predeli in med različnimi regijami, ima neravnovesja v gospodarskem in socialnem razvoju, se še vedno sooča z mnogimi težavami, pred njo je še dolga pot preden bo dosegla modernizacijo, ima občutek za odgovornost do svojega ljudstva in do ljudstev sveta, ceni pomembnost in nujnost reševanja podnebnih sprememb, je sprejela in bo še naprej sprejemala praktične rešitve za reševanje izziva podnebnih sprememb in za pomoč drugim državam v razvoju po svojih zmožnostih, bo še naprej podpirala države majhnih otokov, najmanj razvitih držav, afriškim državam v boljšem prilagajanju podnebnim spremembam, izpostavlja veliko pomembnost znanstvenemu razvoju, aktivno promovira znanstveni razvoj, tj. razumljiv, uravnotežen in trajnostni razvoj, ki na prvo mesto postavlja interese ljudi, je za svojo strateško nalogo zastavila izgradnjo kulture konzervacije, bo zvesta osnovni državni politiki konzerviranja resursov in varovanja okolja, bo sledila poti trajnostnega razvoja, bo na novo prispevala k boju proti podnebnim spremembam s pospeševanjem prehoda k družbi, ki konzervira resurse in je prijazna do okolja, bo država inovacij, je sprejela in implementira Nacionalni program za podnebne spremembe, ki vključuje obvezne nacionalne cilje za redukcijo energetske intenzivnosti in izpuste glavnih onesnaževalcev, povečuje pokritost z gozdovi, povečuje delež obnovljive energije, bo le z zmanjšanjem energetske intenzitete prihranila 620 milijonov ton premoga v 25-letnem obdobju, bo v prihodnjih letih še naprej integrirala aktivnosti glede podnebnih sprememb v svoje načrte za gospodarski in družbeni razvoj, bo sprejela ukrepe intenziviranja truda za konzervacijo energije in povečevanje energetske učinkovitosti, bo zmanjšala izpuste CO₂ na enoto BDP na opazno mejo do leta 2020 glede na raven iz leta 2005, bo aktivno razvijali obnovljivo energijo in jedrsko energijo, se bo trudila povečati delež ne-fosilnih goriv v primarni porabi energije za okrog 15 odstotkov do 2020, bo energično povečevala gozdne površine, bo pospešila trud za razvoj zelenega gospodarstva, nizkoogljičnega gospodarstva in krožne ekonomije, bo okrepila raziskave, razvoj in razširjanje tehnologij, ki so prijazne do podnebja, je pripravljena, da si poda roke z vsemi državami za izgradnjo še boljše prihodnosti za prihodnje generacije; daje veliko pomembnost razumljivemu, uravnoteženemu in trajnostnemu ekonomskemu in družbenemu razvoju, se trudi za pravo ravnovesje med hitrostjo, strukturo, kakovostjo in učinkovitostjo gospodarske rasti, je kljub zmanjšanju tujega povpraševanja ohranila 7,1-odstotno rast, je prispevala k globalnem gospodarskem okrevanju, že leta aktivno sodeluje v mednarodnem razvojnem sodelovanju, je aktivno angažirana v mednarodnem sodelovanju za reševanje finančne krize od njenega začetka, ima pred sabo veliko težav in izzivov; predstavlja zavzemanje za popolno prepoved in temeljito uničenje jedrskega orožja in za svet brez jedrskega orožja, poziva mednarodno skupnost naj naredi

verodostojne korake za napredek procesa jedrskega razoroževanja in promovira miroljubno uporabo jedrske energije, njeno ljudstvo je pred 60 leti izbojevalo neodvisnost in osvoboditev po dolgem boju ter je postalo gospodar Nove Kitajske, njeno ljudstvo je pred 30 leti začelo historično pot reform, odpiranja navzven in socialistične modernizacije, njena družba je do pokazala strast in kreativnost brez primere, njena nacionalna moč je zrasla očitno in njenim ljudem gre bolje, njen razvoj je prispeval k miru in razvoju sveta, ostaja država v razvoju, ima težave in probleme, ki so redko kje drugje v takem razmerju in kompleksnosti, ima še dolgo pot pred seboj preden doseže cilj družbo, ki ji gre dobro v vseh ozirih, ima prebivalstvo, večje od milijarde, hoče doseči modernizacijo in skupno blagostanje za vse, se zaveda svojih nacionalnih pogojev, bo še naprej vdana poti socializma s kitajskim značilnostmi (kitajskih barv), osredotočena na gospodarski razvoj, promovirala celovit napredek v ekonomskem, političnem, kulturnem, družbenem in okoljskem polju, ima znanstveno orientiran razvoj, ki se osredotoča na ljudi, je razumljiv, koordiniran in trajnosten, njena prihodnost je bolj povezana z ostalim svetom, je vdana poti miroljubnega razvoja in strategiji *win-win* odpiranja navzven, bo razvijala prijateljske odnose in sodelovanje z vsemi državami na podlagi Pet principov mirnega sobivanja, je vedno bila in bo ostala pozitivna sila za svetovni mir in skupni razvoj, je odgovorna in ena glavnih držav v razvoju, pomemben aspekt njene zunanje politike je vedno bil skupen razvoj, se trudi nuditi podporo in pomoč drugim državam v razvoju, izpolnjuje svoje zaveze po deklaraciji o Milenijskih ciljih OZN, do zdaj je pomagala več kot 120 državam, je odpovedala dolg 49-im težko zadolženim revnim državam in najmanj razvitim državam, je ohranjala stabilno menjalno razmerje RMB-ja klub velikim težavam za ohranjanje zdrave mednarodne trgovine.

Resursi oz. naravni viri:

Z njimi je treba ravnati konzervativno, uporabljati vodno silo je dobro, obnovljiva energija, ekološko okrevanje, fosilna goriva, potrebna integracija redukcije energije in porabe drugih resursov, konzervacija energije predstavlja koristi, nova in obnovljiva energija, čista energija, biomasa, sončna, geotermalna in vetrna energija/sila/moč, gozdovi so korita za toplogredne pline, obdelovalna zemlja, travniki, zeleno območje je koristno, ker absorbira CO₂, onemogočena rojstva so vodila v letno redukcijo emisij CO₂, kmetijski pridelki, sistem pridelkov, raznolikost pridelkov, vodni viri [3X], trajnostno izkoriščati vodne vire, naravni in človeški turistični viri, naravni resursi so temelj razvoja nacionalne ekonomije, dosegljivost in kombinacija naravnih resursov določata v veliki meri industrijsko strukturo in ekonomske prednosti, energetska učinkovitost, gozdni resursi so globoko pod mejami potrebe za družbeni in ekonomski razvoj, s promocijo postanejo harmonični z razvojem ekonomije, okolja in populacije, nacionalno ključne divje živali in rastline, konvencionalna energija, nova energija, obnovljiva energija, olje in naravni plin se izkoriščata s sistematično optimizacijsko tehnologijo; države so z njimi različno obdarjene, za njihovo konzervacijo ima Kitajska osnovno državno politiko; varnost hrane in resursov sta globalni temi, hrana, energija sta vitalna za življenje, razvoj in stabilnost vseh držav, potreben je razvoj novih in obnovljivih energij.

Okolje:

Do njega je dober prijazen odnos, globalni klimatski sistem rabi zaščito za dobro človeštva, 'doživlja' spreminjanje zemeljske klime, 'doživlja' globalno segrevanje, 'doživlja' globalne podnebne spremembe, klima na Kitajskem je izkusila opazne spremembe v zadnjih 100-ih letih, ima trend ogrevanja, ima regionalno distribucijo padavin, ima ekstremne klimatske ter vremenske pojave, ima frekvenco in intenzivnost ekstremnih klimatskih/vremenskih pojavov, padavine se večajo, 'doživlja' pogoste katastrofe in poplave, dviga se gladina morja, izginjajo ledeniki, ima velik vpliv na družbeno-ekonomski razvoj in življenje ljudi, ima suha območja

in dezertifikacijo, potrebno aforestacije in sajenja dreves v kampanjah na nacionalni ravni, potrebuje ključne gozdne ekološke projekte, umetni gozdovi so ohranjeni na velikih površinah, dvig gladine morja, umikanje ledenikov, naravni ekosistemi so pod vplivom podnebnih sprememb, nacionalne okoliščine podnebnih sprememb, inferiorni klimatski pogoji, resne naravne katastrofe, hudi klimatski pogoji, drastične variacije sezonskih temperatur, ekstremno visoke temperature, obsežne, različne, resne meteorološke katastrofe ranijo velike dele prebivalstva, ranljiv ekosistem, je degradirano, propada, so poškodovani, morski ekosistemi, resni okoljski problemi, s promocijo v harmoniji z razvojem ekonomije, resursov in populacije, divje živali in rastline, tipični gozdni ekosistemi, je učinkovito zaščiteno, naravni rezervati, dezertificirana zemlja je pod nadzorom, dvig morske gladine ima družbeni vpliv in povzroča ekonomske izgube, dvig gladine morja je potreben reduciranja prek znanstvenega opazovanja, ekosistemi rabijo reguliranje in racionalno izkoriščanje, sistem zaščitnega obalnega pasu; klimatski sistem je skupno bogastvo človeštva, klimatski sistem rabi zaščito; globalno okolje, globalno okolje je treba zaščititi, zato obstaja skupni trud vseh držav, življenjsko okolje je obremenjeno s podnebnimi spremembami, za njegovo varstvo ima Kitajska osnovno državno politiko

UNFCCC, IPCC, mednarodna skupnost:

Uradni dokumenti in predsednik Hu Jintao govorijo o Kitajski kot o njenem integralnem delu; mednarodna skupnost = mi:

Trdi, da največji del historičnih in trenutnih emisij toplogrednih plinov izvira iz razvitih držav; jasno zagotavlja, da bodo članice konvencije ščitile klimatski sistem za dobro sedanjih in bodočih generacij človeštva na temelju enakosti, zagovarja princip skupnih a diferenciranih odgovornosti ter v skladu s svojimi sposobnostmi, torej bodo razvite države prve v boju proti klimatskim spremembam in njihovim negativnim učinkom, trdi, da je implementacija obveznosti držav v razvoju odvisna od učinkovite implementacije razvitih držav, trdi, da so prioritete držav v razvoju gospodarski, družbeni razvoj ter odprava revščine. IPCC ugotavlja, da je večina globalnega segrevanja povzročena od povečane koncentracije toplogrednih plinov zaradi človeške aktivnosti, ima pogajanja, kjer sodeluje Kitajska, ima konsenz o pomembnosti trajnostnega razvoja kot okvira za nagovarjanje podnebnih sprememb, države imajo različna razumevanja podnebnih sprememb ter načine in sredstva nagovarjanja te teme, si delijo osnovni konsenz za sodelovanje in dialog, da bi skupno nagovorili izzive podnebnih sprememb, so vir večine CO₂ in drugih toplogrednih plinov, ki povzročajo podnebne spremembe, ima princip 'skupnih a diferenciranih odgovornosti', po katerem so članice po Aneksu I prve pri redukciji emisij, mednarodna skupnost mora temeljito razmisliti o prilagajanju, ki se že izvaja, in še posebej o promociji kapacitet držav v razvoju proti ekstremnih klimatskim dogodkom, nudi cilje, principe in obveznosti za nagovor podnebnih sprememb, ki so temelj specifičnih tarč redukcije toplogrednih plinov po Kjotskem protokolu, njene članice naj bi vestno implementirale svoje zaveze po Konvenciji in Kjotskem protokolu, UNFCCC in Kjotski protokol sta glavna zakonska okvira za mednarodno skupnost, morebitno regionalno sodelovanje mora koristno dopolnjevati UNFCCC in Kjotski protokol in ga ne slabiti, ne izključuje regionalnega sodelovanja; ves svet, brez izjem, se sooča z izzivom podnebnih sprememb; vse države, interesi celotnega sveta so v nevarnosti v boju proti klimatskim spremembam, 'mi' moramo uspešen trud za reševanje podnebnih sprememb umestiti v teku razvoja in skupnega razvoja, 'mi' moramo poslušati glas držav v najslabšem položaju in spoštovati njihove želje in združiti trud za nagovor podnebnih sprememb z njimi za promocijo rasti držav v razvoju in izgradnjo njihovih lastnih dinamik za razvoj in sposobnost za trajnostni razvoj, za 'vse nas' je nagovor podnebnih sprememb in doseganje trajnostnega razvoja nujna in dolgoročna naloga, cel svet, 'mi' moramo slediti nekaj principom v našem skupnem prizadevanju po reševanju podnebnih sprememb, v jedru našega truda mora

biti izpolnjevanje obveznosti, ima konsenz, ki ga uteleša princip skupnih a diferenciranih odgovornosti, zvestoba kateremu je ključna pri ohranjanju mednarodnega sodelovanja o podnebnju na pravi poti, tako razvite države kot države v razvoju morajo narediti dejavne korake, 'mi' moramo delovati v skladu s pogoji UNFCCC in njenega Kjotskega protokola ter resno spodbujati pogajanja po Balijskem načrtu, 'mi' bi morali imeti za cilj doseganje medsebojne koristi in izide *win-win*, izziv podnebnih sprememb zahteva od nje iskreno sodelovanje in koordinirane dejavnosti, 'mi' moramo gojiti idejo, da je pomaganje drugim pomaganje samim sebi ter narediti trud glede podnebnih sprememb situacijo *win-win* za oboje, razvite države in države v razvoju ter tudi za oboje, interese posameznih držav in skupnega interesa človeštva, 'mi' bi morali za osnove truda imeli promocijo skupnega razvoja, naš ključ do uspešnega truda je zagotavljanje financiranja in tehnologije, od nje svet pričakuje odločitev v soočanju s podnebnimi spremembami; njena samozavest se je okrepila, finančni trgi se premikajo proti stabilnosti, svetovna ekonomija je videla pozitivne spremembe, polna ekonomska obnova bo mučen proces, 'mi' moramo ostati trdno predani spodbujanju reforme mednarodnega finančnega sistema in doseči razumljiv, trajnosten in uravnotežen svetovni ekonomski razvoj med nagovarjanjem globalnih razvojnih neravnovesij, 'mi' moramo biti trdni v predanosti za stimulacijo ekonomske rasti, 'mi' moramo polno izkoristiti platformo G20 za pospeševanje koordinacije makroekonomskih politik, 'mi' moramo združeno nasprotovati in zavrniti protekcionizem vseh vrst ter vzdrževati pošten, svoboden in odprt globalni trgovinski ter investicijski sistem, 'mi' moramo delati za uspeh pogajanj iz Dohe, 'mi' moramo energično promovirati mednarodno sodelovanje v novih industrijah, še posebej v konzervaciji energije, zmanjševanju onesnaževanja, zaščiti okolja in novih energijah, 'mi' moramo okrepiti mednarodno znanstveno in tehnološko sodelovanje, 'mi' moramo trdno stati v naši odločitvi, da spodbujamo reformo mednarodnega finančnega sistema, 'mi' moramo izboljšati sodelovanje na področju finančnega nadzora in regulacije, 'mi' moramo trdno stati za svojo zavezo promovirati uravnoteženo rast globalne ekonomije, 'mi' moramo zgraditi institucije za promocijo uravnoteženega razvoja, 'mi' moramo podpirati OZN, spodbujati MMF, 'mi' bi morali ceniti pomembno vlogo tehnološkega sodelovanja za promocijo uravnoteženega razvoja, ustvariti okolje, ki usposablja države v razvoju za zmanjševanje razvojne vrzeli, moramo izboljšati sodelovanje v zelenih tehnologijah, zagotoviti državam v razvoju dostop do uporabnih in finančno dosegljivih zelenih tehnologij in se izogniti novi »zeleni delitvi«, sestavljena je iz držav z različnimi okoliščinami, z usklajenim trudom bomo premagali mednarodno finančno krizo in zagotovili bolj cvetočo globalno ekonomijo; 'svet', 'človeštvo', svet ima trend proti miru, razvoju in sodelovanju, ki je najmočnejši v zgodovini, svet se premika naprej proti multi-polarnosti in ekonomski globalizaciji, multilateralizmu in demokraciji v mednarodnih odnosih, ki imajo podporo ljudstva, odpiranje navzven in sodelovanje za vzajemno korist in napredek *win-win* so njene skupne težnje, med državami je povečana sovisnost, sočasno je svet pod vplivom finančne krize, nezaposlenost in revščina po vsem svetu se poglobljata, ima razvojna neravnovesja, ima za globalno temo podnebne spremembe, svet pesti nevarnost netradicionalnih groženj varnosti, kot so terorizem, orožje za množično uničevanje, mednarodni organizirani kriminal in prenosljive bolezni, nestabilnost in tveganost v mednarodnem okolju predstavljajo izziv svetovnemu miru in razvoju, ima nerazrešene 'vroče točke', 'mi' člani mednarodne skupnosti se moramo zavezati miru, razvoju, sodelovanju, skupnemu napredku in strpnosti, imamo skupen cilj izgradnje harmoničnega sveta s trajnim/večnim mirom, skupnim blagostanjem, prispevati k plemenitemu cilju miru in razvoja človeštva, 'mi' moramo videti varnost v širši perspektivi ter varovati mir in stabilnost, varnost vseh držav je med seboj tesno prepletena in vključuje politično, vojaško, ekonomsko, kulturno in druga področja, ima skupne izzive, ki zahtevajo skupno delovanje, nobena od držav ne more biti varna v odsotnosti svetovnih in regionalnih miru in stabilnosti, vzajemno zaupanje, vzajemne koristi, enakost, koordinacija, spodbujati varnost človeštva, spoštovati

principe Ustanovne listine OZN, iskati mirne rešitve za regionalne 'vroče točke', podpirati OZN v njihovi pomembni vlogi na področju mednarodne varnosti, 'mi' moramo zavzeti bolj holističen pristop k razvoju in promovirati skupno blagostanje, razvoj vseh držav je medsebojno bolj povezan s poglobljanjem globalizacije, ni skupnega blagostanja brez enakopravne participacije držav v razvoju, 'mi' moramo sprejeti ukrepe proti mednarodni finančni krizi, nasprotovati protekcionizmu, 'mi' moramo slediti sodelovanju z bolj dojemljivim odnosom in delati za vzajemno korist ter skupen napredek, 'mi' moramo slediti skupnemu napredku, širiti konvergentne interese, moramo imeti v mislih ne le interese svojega ljudstva, temveč tudi tiste ljudi po vsem svetu, 'mi' moramo vztrajati pri UNFCCC in Kjotskem protokolu kot primarnima kanaloma za nagovor podnebnih sprememb, ubogati princip skupnih a diferenciranih odgovornosti, ostati zvesti mandatu Balijskega načrta in delati za uspeh Kopenhavnske konference z vidika doseganja vzajemnih koristi in skupnega napredka, pospešiti vzajemno koristno sodelovanje pri energiji, vzpostaviti sisteme za raziskave, razvoj in razširjanje napredne energetske tehnologije, moramo biti bolj strpni eden do drugega in živeti skupaj v harmoniji, je iz različnih civilizacij, je iz velikih in majhnih, močnih in šibkih, bogatih in revnih držav, ki so vse enake, 'mi' moramo priznavati razlike v kulturni tradiciji, družbenem sistemu in vrednotah in spoštovati pravice vseh držav, da neodvisno izbirajo svoje razvojne poti, 'mi' moramo močno promovirati in ščititi človekove pravice, krepiti dialog in odstranjevati nesporazume, 'mi' moramo spodbujati duha odprtosti in strpnosti in pustiti različnim civilizacijam in modelom razvoja, da se okoristijo z dobrimi stranmi vsakega od njih prek tekmovalnosti in primerjave in dosegajmo skupen razvoj z iskanjem skupnih točk med ohranjanjem razlik, 'mi' smo izzvani od sodobnih razmer, da se združimo kot eden, smo kot potniki v istem čolnu, podajmo si roke, delimo si razvojne priložnosti, dvignimo se nad izzive in se potrudimo za izgradnjo harmoničnega sveta trajnega miru in skupne blaginje.

Razvite države:

Vir največjega deleža zgodovinskih in trenutnih izpustov toplogrednih plinov, morajo po UNFCCC biti prve pri implementaciji obveznosti po Konvenciji, imajo obveznosti po UNFCCC v zvezi finančnimi viri in transferjem tehnologije, države OECD imajo veliko večje izpuste CO₂ per capita iz fosilnih goriv, države OECD imajo veliko manjši padec intenzitete izpustov med letoma 1990 in 2004, del zunanjskega sveta k kateremu se reformirana Kitajska odpira, imajo visoko raven porabe energije per capita proti svetovnemu in še posebej kitajskemu povprečju, imajo pozitivno zgodovinsko korelacijo med per capita emisijami CO₂, per capita komercialno porabo energije in ravnijo ekonomskega razvoja, za doseganje njihove ravni je neizogiben dvig porabe energije in emisij CO₂ na dokaj visoko raven, imajo veliko boljšo tehnologijo za izkoriščanje energije itd., morajo voditi oz. biti prve pri redukciji toplogrednih izpustov ter nuditi finančno in tehnično podporo državam v razvoju po UNFCCC, imajo obveznosti po Konvenciji o nujenju finančne pomoči in transferja tehnologije državam v razvoju, ki jih morajo izpolnjevati iskreno, Kitajska jih priziva oz. roti, so članice Aneksa I k Konvenciji, naj vodijo/so prve pri redukciji emisij, za tiste z nižjimi historičnimi emisijami in trenutnimi nizkimi emisijami per capita je prioriteta trajnostni razvoj; zanje podnebne spremembe predstavljajo manj resen izziv kot za Kitajsko, so del skupnega truda; morajo izpolnjevati naloge zmanjšanja emisij po Kjotskem protokolu, nadaljevati z zastavljanjem bistvenih srednjeročnih količinskih redukcij, morajo podpirati države v razvoju pri reševanju podnebnih sprememb [2X], v njihovem dolgoročnem interesu je podpora držav v razvoju, čeprav ni to le njihova odgovornost, morajo izpolniti svojo odgovornost in nuditi novo, dodatno, zadostno in predvidljivo finančno podporo državam v razvoju; morajo enako kot države v razvoju sprejemati bolj trdne in učinkovite ukrepe ter se truditi okrepiti porabo ter razširiti domače povpraševanje, globalni Sever, imajo zevaječo

razvojno vrzel v odnosu do globalnega Juga, bi morale v vsej resnosti implementirati Monetarni konsenz, narediti konkretne korake za povečanje pomoči državam v razvoju, promovirati doseganje Milenijskih razvojnih ciljev OZN; morajo odpreti svoje trge za države v razvoju ter zmanjšati ali odpraviti tarife za te države, spoštovati svoje zaveze za odpis dolga in še posebej povečati pomoč za najmanj razvite države za reševanje lakote, zdravstvene oskrbe in izobraževanja.

Države v razvoju:

Izpusti per capita so še vedno relativno nizki, njihov delež globalnih emisij bo rasel za zadovoljive njihovih družbenih in razvojnih potreb, imajo prioriteto gospodarskega, družbenega razvoja in odprave revščine, ki presega vse druge, krepitev njihove kapacitete za nagovor podnebnih sprememb je odvisna od iskrenega izpolnjevanja obveznosti razvitih držav po UNFCCC, naj nudijo finančno asistenco in transfer tehnologije, njihova kapaciteta proti ekstremnim klimatskih dogodkom je delno odvisna od razmisleka mednarodne skupnosti; njihovi razvojni interesi in dobrobit so še posebej v nevarnosti v boju proti podnebnim spremembam, jih je veliko število, njihovi stopnji razvoja in osnovnim potrebam moramo obvezno dati poln razmislek, njihovi zgodovinski in per capita izpusti so nizki, imajo nizko razvojno stopnjo in pomanjkanje kapitala in tehnologije, imajo omejene zmožnosti in sredstva za reševanje podnebnih sprememb, morajo nositi velik delež prenesenih izpustov, saj so pozicionirani na spodnjem koncu mednarodne industrijske verige v procesu ekonomske globalizacije, njihova prioriteta je rast ekonomije, odprava revščine in izboljšanje življenja, imajo težaven položaj, še posebej države z majhnih otokov, najmanj razvite države in afriške države, njihov glas in želje morajo biti spoštovane, rabijo skupni trud za promocijo rasti in izgradnjo lastnih mehanizmov za razvoj in sposobnost trajnostnega razvoja, morajo v luči svojih nacionalnih pogojev in s finančno in tehnološko podporo razvitih držav trdo delati za prilagajanje podnebnim spremembam ter se truditi po najboljših močeh za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, morajo uravnesiti gospodarsko rast, družbeni razvoj in varovanje okolja, morajo krepiti kapaciteto za trajnostni razvoj, morajo se izogniti stari poti 'najprej onesnaži in pozneje počisti', vendar ne sme se od njih zahtevati, da sprejmejo obveznosti, ki presegajo njihovo razvojno raven, odgovornosti in sposobnosti, njihov razvoj je še posebej pomemben del skupnega razvoja, brez katerega ni široke in trdne baze v dolgoročnem reševanju podnebnih sprememb, zagotavljanje nove, dodatne, zadostne in predvidljive pomoči jim predstavljajo skupno naložbo v prihodnost človeštva, omogočiti jim je treba dostop do podnebnju prijaznim tehnologijam, za kar je treba vzpostaviti interaktivne mehanizme z glavno vlogo vlad, sodelovanjem podjetij in uporabo tržnih mehanizmov; obsežen svet v razvoju, morajo enako kot razvite države sprejemati bolj trdne in učinkovite ukrepe ter se truditi okrepiti porabo ter razširiti domače povpraševanje, rabijo zvečanje predstavništva in glasu, globalni Jug, imajo zevajočo razvojno vrzel v odnosu do globalnega Severa, samo z njihovim resničnim razvojem lahko govorimo o trdnem globalnem ekonomskem okrevanju in trajnostna svetovna ekonomska rast, za najrevnejše med njimi bi MMF moral mehanizem reševanja za takojšnjo in učinkovito pomoč in finančno podporo kot prioriteto, okolje, ki usposablja, bi jim omogočilo zmanjševanje razvojne vrzeli, zagotoviti jim je treba dostop do uporabnih in finančno dosegljivih zelenih tehnologij, prostor za razvoj, ki ga zaslužijo, ne sme biti kompromitiran, zaslužijo prostor za razvoj, Kitajska jim bo kljub svojim velikim izzivom in znotraj svojih zmožnosti nudila več pomoči, še posebej tistim najmanj razvitim v Afriki; brez njihove enakopravne participacije ni skupnega blagostanja niti bolj pravičnega in enakopravnega mednarodnega ekonomskega reda, se soočajo s propadajočim zunanjim okoljem, ki ga je prinesla mednarodna finančna kriza, njihove ekonomije se upočasnjujejo, njihov trud za razvoj prežemajo težave, njihovo predstavništvo in glas morata biti okrepljena v reformah mednarodnega finančnega sistema, zanje je bistveno

zanašanje na sebe, morajo raziskati razvojne modele in poskuse odprave revščine, v njihovem interesu je povečanje trgovanja in investicijskega sodelovanja ter medsebojnega odpiranja trgov za povečanje sodelovanja Jug-Jug, Kitajska ostaja ena od njih.

Diplomacija podnebnih sprememb:

35 let od Stockholma do Ria de Janeira in od Kjota do Balijskega usklajenega truda in dosežek vidnega napredka pri zaščiti globalnega okolja in reševanja podnebnih sprememb, je zgodovinski proces, skozi katerega so vse države poglobile svoja razumevanja, zgradila je konsenz in se zavezala k soočanju s podnebnimi spremembami, UNFCCC in njegov Kjotski protokol sta zdaj univerzalno priznana kot primarna kanala za nagovor podnebnih sprememb, ustanovljen je princip skupnih a diferenciranih odgovornosti kot osnova za tesnejše mednarodno sodelovanje, trajnostni razvoj in harmonija med človekom in naravo sta postala skupni cilj vseh članic, konferenca v Københavnu bo nov mejnik v mednarodnem sodelovanju glede podnebnih sprememb, če bomo razvili odgovoren odnos do držav in človeštva kot celote, izhajali iz trenutne realnosti medtem ko bomo gledali v prihodnost, zvesti UNFCCC in njegovemu Kjotskemu protokolu kot primarnima kanaloma, predani principu skupnih a diferenciranih odgovornosti in mandatu Balijskega načrta.

(Dis)harmonije

Globalna ekonomska neravnovesja se najpomembneje manifestirajo kot neravnovesja v globalni distribuciji bogastva, dostopnosti resursov in potrošnji in v mednarodnem monetarnem sistemu, korenski vzrok je zevajoča razvojna vrzel med Severom in Jugom, vzroki za neravnovesja so kompleksni in mnogovrstni, razvojnim neravnovesjem bi morali nameniti v prvi vrsti in predvsem denar, zbran prek vrhov G20, obstaja nevarnost »zelene delitve«, potrebno je ravnovesje med hitrostjo, strukturo, kakovostjo in učinkovitostjo ekonomske rasti; razvojna neravnovesja, nestabilnosti in negotovosti v mednarodnem okolju, skupen cilj mednarodne skupnosti, za katerega se mora še naprej zavzemati, je izgradnja harmoničnega sveta s trajnim mirom in skupnim blagostanjem, globalna razvojna neravnovesja, cilje je trajnostni razvoj, zagotavljanje harmonije in miru in soočanje z izzivi kot je globalno segrevanje zahteva bolj angažirano mednarodno sodelovanje, moramo biti bolj strpni eden do drugega in živeti skupaj v harmoniji, medsebojno učenje in toleranca med različnimi civilizacijami je neizčrpen vir družbenega napredka, trud za izgradnjo harmoničnega sveta trajnega miru in skupne blaginje; trajnostni razvoj, zeleno gospodarstvo, obnovljiva energija, tehnologije, ki so prijazne do podnebja, nizkoogljična ekonomija, krožna ekonomija.

Harmonični odnos med človekom in naravo ter harmonična družba (*hexie shehui*):

1. Hu (2009c): »Harmonija med človekom in naravo je postala skupni cilj vseh članic UNFCCC«.

2. China's Policies and Actions for Addressing Climate Change 2008a (White paper, WP)/Zhongguo yingdui qihou bianhua de zhengce yu xingdong [Politike in aktivnosti Kitajske glede podnebnih sprememb] 2008b:

- 1X 'harmonični razvoj med človekom in naravo' /tudi v kitajskem originalu/ in
- 1X harmonična družba /tudi v kitajskem originalu/.

»V zadnjih letih je vlada ves čas vodila javnost v krepitvi njene zavesti o podnebnih spremembah in spodbujala koncept harmoničnega razvoja med človekom in naravo prek publikacije in implementacije tako naprednih idej, kot so znanstveni pristop k razvoju, ustanovitev harmonične družbe in vztrajanje na trajnostni poti« (*ibidem*).

3. China's National Climate Change Programme 2007a (NP)/Zhongguo yingdui qihou bianhua guojia fangan [Nacionalni program Kitajske za podnebne spremembe] 2007b:

- 1X 'graditi harmonično družbo'/tudi v kitajskem originalu/
- 1X 'promocija harmoničnega razvoja med ekonomijo, prebivalstvom, resursi in okoljem'/tudi v kitajskem originalu, kjer sicer *xiang xietiao* lahko prevedemo tudi kot koordinacijo in ne le kot harmonični razvoj/
- 1X 'promovirati konstrukcijo/izgradnjo socialistične harmonične družbe' /tudi v kitajskem originalu/
- 1X 'sprejeti princip harmonije med človekom in naravo v upravljanju vodnih virov' /tudi v kitajskem originalu/.

4. Ponavljanja v nacionalnem programu (NP) in beli knjigi (WP):

Natur*/narav*/ziran (tj. narava, naravno itd.): NP: 36X; WP: 25X (17X v kitajskem originalu).

Resour*/resur*/ ziyuan (tj. viri, resursi itd.): NP: 73X; WP: 38X (49X v kitajskem originalu).

Environ*/okolj*/huanjing (tj. okolje, okoljski itd.): NP: 47X; WP: 31X (30X v kitajskem originalu).

Ecosyst*/ekosist*/shengtai xitong (tj. ekosistem itd.): NP: 26X; WP: 23X (21X v kitajskem originalu).

Socialis*/socialis*/shehuizhuyi (tj. socializem, socialističen itd.): NP: 2X – socialistična harmonična družba, socialistična tržna ekonomija; WP: 0X (tudi v kitajskem originalu).

Market/trg, tržno/shichang: NP: 13X; WP: 5X (5X v kitajskem originalu).

International community/mednarodna skupnost/guojī shehui: NP: 8X; WP: 2X (5X v kitajskem originalu).

International cooperation, multilateral cooperation, cooperation/mednarodno sodelovanje, multilateralno sodelovanje, sodelovanje/guojī hezuo, hezuo: NP: 38X; WP: 24X (25X v kitajskem originalu).

Viri: Zhu (2002a; 2002b), Hu (2007a; 2007b), National Development and Reform Commission (2007a; 2007b), China Council for International Cooperation on Environment and Development (2008), Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2008a; 2008b), Ministry of Environmental Protection of the People's Republic of China (2008), China Meteorological Administration (2009), Hu (2009a; 2009b; 2009c), National Development and Reform Commission (2009), Wen (2009a; 2009b; 2009c), *Zhonggong zhongyang guanyu zhiding guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua de jianyi* (2010), Wen (2011), *Zhonghua renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shi er ge wu nian guihua gangyao* (2011), Zhou (2011).